

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI
COMITET DE REDACȚIE

ANUL XXV Nr. 11-12
NOIEMBRIE - DECEMBRIE
1966

Redacția și Administrația : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Razonul Nicolae Bălcescu

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

P. F. JUSTINIAN,
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE,
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcop Vicar

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU,
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. STAN DIMANCEA,
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

	Pag.
REDACȚIA, <i>Cea de a XIX-a aniversare a Republicii</i>	957

PASTORALE

Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN, <i>Pastorala la Nașterea Domnului</i>	960
P. S. ANTIM, Episcopul Buzăului, <i>Pastorala la Nașterea Domnului</i>	966
P. S. CHESARIE, Episcopul Dunării de Jos, <i>Pastorala la Nașterea Domnului</i>	973

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Prof. A. ZAREA, <i>La Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril</i>	978
Pr. Prof. VL. PRELIPCEAN, <i>Bunurile materiale, mijloace de apropiere între oameni</i>	982
Diac. MILEA ȘTEFAN, <i>La intrarea în biserică a Maicii Domnului</i>	985
Prof. N. CHIȚESCU, <i>La sărbătoarea Sfântului Nicolae</i>	989
MARIN PANĂ, <i>La Sfântul Nicolae</i>	993
Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, <i>La Dumînica dinaintea Nașterii Domnului</i>	996
Pr. Prof. IOAN COMAN, <i>La Soborul Maicii Domnului</i>	1001
Pr. Prof. IOAN RĂMUREANU, <i>La Sfântul Arhidiacon Ștefan</i>	1003

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (noiembrie-decembrie)</i>	1008
Ob., <i>Știri ecumenice</i>	1018

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. N. NICULESCU-Leordeni, <i>Crăciunul</i>	1024
GHEORGHE CIOBANU, <i>Cultura muzicală bizantină pe teritoriul României pînă în secolul al XVIII-lea</i>	1052
Prof. O. BUCEVSCHI, <i>Ucenicii Mintuitorului</i>	1061

DOCUMENTARE

Prof. T. G. BULAT, <i>Mărginenii o veche și bogată ctitorie prahoveană închinată Sfântului Munte Sinai</i>	1072
--	------

Pr. I. RĂUȚESCU-Dragoslavele, <i>Felurite porunci din timpul păstoriei mitropolitului Neofit II al Ungrovlahiei</i>	1088
M. CAZACU, <i>Date noi privind Biserica Bradu Staicu din București</i>	1095
DUMITRU ICHIM, <i>Poemul Nașterii</i>	1100

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

REDACȚIA, <i>Conferințe de orientare a clerului din luna noiembrie 1966</i>	1103
REDACȚIA, <i>Lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor</i>	1108
N. G., <i>Serbarea colindelor de Crăciun și Anul nou la Seminarul teologic din București</i>	1116
ASISTENT, <i>Seară de colinde la Palatul patriarhal; Resfințirea bisericii din Udeni; Moment festiv la Parohia Telești; Biserica din satul Baloteasca; Biserica Înălțarea Sfintei Cruci; Resfințirea Bisericii din satul Paroschia; Biserica Ciocănești-Mărgineni</i>	1122
ASISTENT, † <i>Preotul iconom stavrofor Vasile Bărbieru; † Preotul Aurel Z. Dumitrescu; † Preotul Constantin Stănescu; † Prof. Ioan Gh. Cristescu; † Pr. iconom stavrofor Traian Ionescu</i>	1133

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. IOAN C. ZAMFIR, <i>Biserica din satul Bilhacu, Adunarea Eparhială</i>	1138
---	------

R E C E N Z I I

C. Dumont, <i>Patriarhul Atenagora I...</i> , 1966, de O. B.	1141
Jean Meyendorf, <i>Orthodoxie et Catholicité</i> , Paris, de PARASCHIV V. ION	1142
Radu Grețeanu, <i>Minăstirea Dintr-un Lemn</i> , București, 1966, de I. S.	1155
Prof. G. Hâncu, <i>Cartea românească veche în Biblioteca «V. A. Urechia»</i> , Galați, 1965, de DINU A. DUMITRESCU	1159
Radu Popa, <i>Biserica de piatră din Cuhea și unele probleme privind istoria Maramureșului în secolul al XIV-lea...</i> , 1966, de ȘTEFAN ANDREESCU	1161
D. Păcurariu, <i>A. I. Odobescu</i> , București. 1966. de A. N. POPESCU.	1163

ANEXĂ

* * Colinde și cîntece de stea I—XXXII

CEA DE A XIX-a ANIVERSARE A REPUBLICII

La 30 decembrie 1966, poporul român a sărbătorit, plin de entuziasm, 19 ani de la proclamarea Republicii — eveniment de importanță istorică în viața patriei noastre.

Înlăturarea monarhiei la 30 decembrie 1947 și instaurarea Republicii a însemnat cucerirea întregii puteri politice de către poporul muncitor și trecerea la o nouă etapă istorică, — aceea a construirii socialismului în patria noastră.

Cele aproape două decenii care s-au scurs de la instaurarea Republicii au constituit pentru poporul român o perioadă plină de dinamism, de transformări înnoitoare.

Insufleteți de un fierbinte patriotism, oamenii muncii au schimbat înfățișarea regiunilor și raioanelor țării, au trezit la viață așezări uitate, dovedindu-și pe deplin talentul și capacitatea lor creatoare. Numărul tot mai sporit de fabrici și uzine, centrale electrice, combinate chimice, cooperativizarea și mecanizarea agriculturii, sutele de mii de apartamente, instituțiile de cultură și așezămintele de asistență socială — toate înfățișează imaginea unei țări libere care pășește mereu mai tînără spre zărilor luminoase ale viitorului.

După cum s-a arătat la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale, în primul an al cincinalului s-a menținut un ritm susținut de sporire a producției materiale, s-a ridicat productivitatea muncii sociale și s-au îmbunătățit condițiile de viață ale poporului, s-au intensificat și multiplicat relațiile economice externe ale țării.

Caracteristica acestui bilanț constă în faptul că sarcinile de plan au fost depășite atît în industrie, cît și în agricultură. În anul 1966 s-a obținut o creștere a productivității muncii în industrie, cu aproximativ 8 la sută. Au intrat în producție noi tipuri de mașini-unelte, cu o tehnicitate ridicată și s-a încheiat pregătirea tehnică a unui însemnat număr de mașini care vor fi produse în cel de al doilea an al cincinalului. Alte obiective industriale au apărut pe harta patriei: Hidrocentrala de pe Argeș, Uzina metalurgică București, Uzina de cupru din Baia Mare, Combinatul de celuloză și hîrtie-Dej, Instalația de solventare a motorinei de la Rafinăria din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Fabrica integrată de lînă Constanța.

Toate acestea sînt o dovadă grăitoare a contribuției pe care industria o aduce înfăptuirii progresului tehnic în patria noastră.

În agricultură, producția globală a crescut față de prevederile planului cu 7,2 la sută și cu 11,2 la sută față de cea din anul trecut, obținîndu-se peste plan 1,7 milioane tone de cereale.

Eforturile depuse de oamenii muncii au făcut să crească continuu nivelul de trai material și cultural al poporului. Veniturile bănești obținute de populație din sectorul socialist s-a mărit în acest an cu aproape 9 miliarde lei față de 1965. Ca urmare a fondurilor sporite, alocate de stat, pînă la sfîrșitul anului vor fi date în folosință peste 50.000 apartamente.

Conducerea noastră de stat manifestă o grijă permanentă pentru ocrotirea sănătății publice. Organizarea asistenței medicale gratuite întregului popor și succesele remarcabile obținute de medicina românească, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional, sînt exemple grăitoare în această privință.

Mai mult ca oricînd, învățămîntul românesc cunoaște astăzi o dezvoltare care întrece cu mult pe aceea a țărilor cu veche tradiție în acest domeniu. Generalizarea învățămîntului de 8 ani, construirea de noi școli, zecile de milioane de manuale gratuite ce se împart copiilor în fiecare an, gratuitatea învățămîntului mediu și superior, bursele, căminele și cantinele pentru elevi și studenți — toate acestea vin să asigure condiții optime pentru o continuă înflorire culturală a patriei.

Eforturile depuse de poporul nostru pentru continua dezvoltare a economiei, științei, culturii, pentru înflorirea și prosperitatea patriei au o importanță internațională deosebită. Astăzi, România se bucură de o înaltă prețuire în rîndul tuturor țărilor lumii.

Nenumăratele realizări de prestigiu, dobîndite într-o perioadă istorice scurtă, trezesc interesul și admirația celor care ne vizitează țara. Iată ce a declarat, în legătură cu aceasta, Amir Abbas Hoveida, primul ministru al Iranului:

«După cum am observat în timpul vizitei, dezvoltarea economică, tehnică și socială nu are loc numai în capitală, sau numai în orașe mari, cum ar fi Constanța sau Cluj, ci ea se extinde pe tot cuprinsul țării dumneavoastră, în localitățile urbane, ca și în cele rurale, ilustrîndu-se astfel atenția acordată progresului întregii națiuni».

Exprimînd alte aspecte ale economiei noastre naționale, Prof. Emanuele Guggino, de la Universitatea din Catania, a spus:

«Ași dori să remarc două aspecte care m-au frapat în mod deosebit, vizitînd România. M-au impresionat substanțialele înfăptuiri urbanistice, nu numai în București, ci și la Brașov, la Piatra Neamț, și mai ales în orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Pretutîndeni am văzut complexe urbanistice moderne, pline de viață, care asigură condiții optime de confort. Am remarcat totodată experiența deosebit de importantă a României în domeniul agrar, mai ales prin modul cum este organizată și utilată agricultura. Ca specialist — a adăogat în încheiere d-sa — apreciez legătura foarte strînsă realizată în România între cercetare și aplicarea realizărilor științei».

Continua dezvoltare a relațiilor sale în domeniul economiei, științei și culturii cu peste o sută de state, indiferent de sistemul lor economic și social, pe baza principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc consfințește aportul pe care țara noastră îl aduce la făurirea unei lumi a păcii din care războaiele pustitoare de vieți omenești și de bunuri materiale și spirituale să fie pentru totdeauna îndepărtate.

Bilanțul realizărilor economice, social-culturale obținute pînă în prezent constituie pentru întregul nostru popor un îndemn de a munci cu și mai multă rîvnă pentru îndeplinirea importantelor sarcini stabilite în legătură cu dezvoltarea economiei și culturii.

Îndreptățită este deci însuflețirea cu care întregul nostru popor a participat la sărbătorirea celei de a XIX-a aniversări a proclamării Republicii. Îndreptățite sînt de asemenea dragostea și recunoștința sa față de îndeplinitorii istoricului act de la 30 decembrie 1947 și față de cei ce-l călăuzesc astăzi cu înțelepciune, pe noi culmi ale progresului și civilizației socialiste.

Întîistătătorul, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au luat parte cu aceeași însuflețire la acest important popas sărbătoreț din viața poporului nostru, exprimîndu-și întreaga grațitudine față de cîrmuirea noastră de stat pentru sprijinul acordat, reînnoind totodată legămîntul sfînt că și pe viitor vor participa cu aceeași însuflețire, alături de întregul popor, la toate acțiunile menite să aducă înflorirea patriei și propășirea păcii în lume.

· REDACȚIA

P A S T O R A L E

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA CLERULUI ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, LOȚIITOR AL SCAUNULUI DIN CEZAREEA CAPADOCIEI, MITROPOLIT AL UNGROULAHIEI ȘI ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR

*IUBITULUI NOSTRU CLER ȘI DREPT-
CREDINCIOȘILOR CREȘTINI,*

har și pace de la Dumnezeu, iar de la Noi arhierescă binecuvîntare.

«Vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul: astăzi, în cetatea lui David, vi s-a născut un Mîntuitor, Care este Hristos Domnul» (Luca II, 10—11).

Iubiții mei fii sufletești,

Bucurie mare stăpînește astăzi inimile noastre de creștini, precum odinioară bucurie mare a cuprins inimile păstorilor din preajma Betleemului cînd îngerul Domnului le-a binevestit nașterea Mîntuitorului Hristos.

Plină de adînci învățăminte este ziua de astăzi pentru sufletele credincioșilor creștini, căci astăzi a răsărit lumii «Lumina cunoștinței» și a coborît pe pămînt «Soarele dreptății», Hristos Dumnezeu Mîntuitorul nostru; astăzi Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiu al Fecioarei, «Ziditorul a toată zidirea se face om pentru noi,

din sinurile Tatălui nedespărțindu-se și pe brațe feciorești fiind ținut» (Mineiul pe decembrie, Înainte-prăznuirea Nașterii); astăzi «Cel fără de început se începe și se întrupează Cel fără de trup, peștera Betleemului primește înăuntru pe Cel ce ține împreună toate, îngerii cu păstorii slavoslovesc și magii cu steaua călătoresc, că pentru noi s-a născut Prunc tînăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci» (Mineiul pe decembrie, Înainte-prăznuirea și Condacul Nașterii). Drept aceea, cu aleasă și nețarmurită bucurie prăznuim și noi sfînta sărbătoare de astăzi, închinîndu-ne cu smerenie Pruncului-Mîntuitor și Preacuratei Maicii Sale, zugrăviți pe sfînta icoană purtată ieri din casă în casă de preoți, iar astăzi așezată la locul ei de cinste și închinare pentru toți.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Să privim cu luare aminte spre această icoană și să ascultăm ce vorbește ea cugetelor noastre. Ne vom învrednici astfel să sporim bucuria sfîntei sărbători de astăzi și vom izbuti poate, în egală măsură, pentru zidirea noastră sufletească, să pătrundem înțelesul unor rînduieli dumnezeiești, uitate sau nebăgate în seamă de unii dintre frații noștri creștini.

Copilul-Iisus și Maica Domnului din icoana Nașterii vorbesc cugetelor noastre despre întîmplări și făgăduințe vechi: despre căderea omului sub stăpînirea păcatului, despre făgăduința eliberării sale din această amară și cumplită robie și despre împlinirea acestei făgăduințe prin trimiterea în lume a Fiului lui Dumnezeu, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Părtaș cu Tatăl la zidirea lumii, de vreme ce «toate printr-Însul s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din tot ce s-a făcut» (Ioan I, 3), Fiul lui Dumnezeu «s-a făcut asemenea oamenilor, arătîndu-se și la înfățișare ca un om» (Filipeni II, 7), prin întruparea suprafirească din Sfînta Fecioară Maria, devenită astfel Maică a Mîntuitorului Iisus Hristos și Maică a tuturor creștinilor.

Pentru a elibera pe om din robia păcatului, Dumnezeu-Tatăl a rînduit ca Fiul Său, «Cel născut — ca Dumnezeu — mai înainte de luceafăr» (Psalmul CX, 3), să se nască trupește — ca om — din Sfînta Fecioară Maria, nașterea aceasta fiind vestită de îngerul Domnului ca un dar și o binecuvîntare cerească: «Bucură-te, ceea ce ești plină de dar, Domnul este cu tine, binecuvîntată ești tu în-

tre femei! Nu te teme Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu și iată vei zămisli în pîntecele tău și vei naște un Fiu și vei chema numele Lui Iisus» (Luca I, 28, 30—31). *La temelia rezidirii lumii căzute prin păcat, Dumnezeu-Tatăl a rînduit deci să fie așezată nașterea trupească a Fiului Său, — nașterea aceasta fiind nu numai un dar al lui Dumnezeu, ci și izvor de sfințenie atât pentru Maica Domnului, cât și pentru toate femeile creștine și copiii născuți de ele, a căror venire pe lume a fost privită totdeauna ca o binecuvîntare a lui Dumnezeu.*

De altfel, privind în jurul nostru, ne vom putea convinge de cîtă prețuire s-a bucurat și se bucură din partea oamenilor credincioși nașterea de copii în această lume. Tristețea și jalea s-au cuibărit totdeauna în casele lipsite de prezența copiilor, femeia-mamă bucurîndu-se de respect și fiind înconjurată de cinste la toate popoarele, — căci femeia este aleasă de Dumnezeu pentru dăinuirea neamului omenesc pe pămînt și numai astfel ea împlinește legile firii omenești, rînduite de Dumnezeu, și porunca Tatălui cresc dată celor dintîi oameni. — cînd «i-a binecuvîntat și le-a zis: creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pămîntul și stăpîniți-l» (Facere I, 28).

Cu atît mai puternic răsare adevărul acesta dacă ne întoarcem privirile către viața de totdeauna a credincioșilor Sfintei noastre Biserici strămoșești, care și-au dăltuit firea după învățăturile Sfintei Scripturi, sîrguindu-se să împlinească întru toate poruncile lui Dumnezeu. «Cu ajutorul lui Dumnezeu am căpătat un om» (Facere IU, 1) rostește bunul creștin român la nașterea unui copil, cum a rostit Adam la nașterea primului său copil. De aceea, întocmai ca Sfînta Ana, soția bătrînului Ioachim și mama Sfintei Fecioare Maria, și întocmai ca Sfînta Elisabeta, soția bătrînului preot Zaharia și mama Sfîntului Ioan Botezătorul, femeia romîncă și creștină de la noi și-a dorit totdeauna căminul plin de farmecul și gingășia copiilor, — prezența lor fiind socotită ca o binecuvîntare a cerului, prilej de fericire, temei de prețuire și respect din partea oamenilor, iar lipsa lor fiind socotită foarte adesea ca o pedeapsă din partea lui Dumnezeu și pricină de ocară din partea oamenilor. Încredințată că «Domnul... ridică pe cei săraci din dosădirea lor și înmulțește familiile lor ca pe niște turme de oi» (Psalmul XVII, 41), femeia romîncă și-a dorit căminul plin de copii, copiii fiind bucuria și mîndria ei, îndreptățirea și rostul

vieții sale. Ei nu sînt un chin și povară, de vreme ce, așa cum spune psalmistul, «Domnul, privind din înălțimea cerului, vede pe toți copiii pămîntenilor» (Psalmul XXXIII, 13) și le poartă de grijă, iar — așa cum spune Apostolul Pavel — «femeia se mîntuiește prin naștere de fii, dacă stăruie cu deplină înțelepciune în credință, în iubire și în sfințenie» (I Timotei II, 15).

Pentru cugetele oamenilor credincioși, stăruie convingerea că orice naștere este o binecuvîntare a lui Dumnezeu pentru soțul și soția, uniți prin căsătorie binecuvîntată.

Fiecare copil nou sporește apoi legătura sufletească dintre soți; părinții cresc în putere cînd iau asupra lor răspunderi noi; viața lor înaintează în desăvîrșire morală în fața datoriei de a fi pildă bună de muncă și de viață frumoasă pentru copiii lor. Dumnezeu vrea să sporim sufletește, luînd asupra noastră răspunderea altor vieți, viețile copiilor noștri, făcîndu-ne astfel împreună-lucrători cu El la menținerea și continuarea vieții omenești pe pămînt. Dumnezeu n-a voit să facă această lucrare singur, ci ne-a făcut pe noi oamenii părtași puterii Sale de a spori și de a înfrumuseța viața omenirii pe pămînt.

De aceea, la bucuria oamenilor care-și văd continuarea existenței ființei lor prin copiii născuți, se adaugă și mulțumirea lui Dumnezeu care-și vede împlinită voia Sa pentru continuarea existenței neamului omenesc. Sfînta Evanghelie ne istorisește că, pe cînd Iisus se afla în ținutul Iudeii, dincolo de Iordan, femeile și bărbații care L-au întîmpinat «I-au adus niște copilași, ca să se atingă de ei. Dar ucenicii au certat pe cei care îi aduceau. Cînd a văzut Iisus acest lucru, s-a mîniat și le-a zis: Lăsați copilașii să vină la Mine și nu-i opriți, căci împărăția lui Dumnezeu este a acelorora ca ei...». «Apoi i-a luat în brațe și i-a binecuvîntat, punîndu-și mîinile peste ei» (Marcu X, 13, 14 și 16). Dumnezeul cel nevăzut așa îmbrățișează pe toți copiii pămîntenilor, dimpreună cu părinții lor, care se sfințesc prin naștere de copii nu numai în viața lor pămîntească, ci și pentru viața de dincolo de pragul acestei vieți trecătoare. Căci, urmînd învățătura creștină despre viața veacului ce va să fie, credincioșilor Bisericii noastre le-a stat totdeauna la inimă gîndul că la trecerea din această viață se întîlnesc «dincolo» cu moșii și strămoșii lor, cu părinții și rudeniile lor, cu toți cei mai dinainte adormiți din neamurile lor, — părinții și copiii adunîn-

du-se iarăși laolaltă, în aceeași familie, precum au fost cândva pe pământ. Când vine ceasul ca omul să treacă dincolo de pragul acestei vieți, nimic din toate câte a agonisit aici nu-l însoțește în cealaltă lume, pentru că toate cele pămîntești sînt pierdute prin moarte pentru totdeauna. Un singur gînd și o singură credință îi dau atunci tăria de a se putea desprinde de această viață: gîndul și credința că se va întîlni «dincolo» cu părinții și copiii săi, cu cei care i-au dat viață și cu cei cărora el le-a dat viață pe acest pământ. Este desigur și acesta un temei pentru care femeia credincioasă ține atît de mult ca să nu-i rămînă casa pustie, ci s-o știe plină de cît mai mulți copii, singura bogăție adevărată atît în viața de aici. cît și în cea care va să fie.

Iubiții mei fii sufletești,

Toate sărbătorile noastre creștinești revarsă în inimi duh de mîngîiere și de împăcare, toate sînt izvor de îndemnuri pentru slăvirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, pentru zidirea vieții noastre pe temelii de dreptate și iubire; dar Nașterea Domnului — Crăciunul sfintelor noastre credințe și datini — ni se pare a fi în această privință mama tuturor sărbătorilor.

Acum, pentru noi, copiii cîntă pe la ferestrele luminate ale caselor noastre: «Astăzi s-a născut Hristos, Mesia chip luminos, lăudați și cîntați și vă bucurați», iar cetele îngerești glăsuiesc: «Slăvă întru cei de sus, lui Dumnezeu, pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Copilul-Iisus Care s-a născut acum 1966 de ani în staulul de la Betleem, ca să arate ucenicilor Săi «cine este mai mare în împărăția cerurilor... a chemat la El un copilaș, l-a pus în mijlocul lor și le-a zis: adevărat vă spun că dacă... nu vă veți face ca niște copilași, cu nici un chip nu veți intra în împărăția cerurilor. De aceea, oricine se va smeri ca acest copilaș va fi cel mai mare în împărăția cerurilor» (Matei XVIII, 1—4), arătînd astfel de cîtă iubire se bucură copiii în fața Lui și arătînd în același timp că numai de vom fi stăpîniți de gînduri nevinovate și numai de vom săvîrși în viață fapte de iubire pentru semenii noștri vom putea coborî pe pământ «împărăția cerurilor», care este împărăție a iubirii și a păcii, a dreptății și a frăției, a îngăduinței și a iertării.

Indemnu-vă, drept aceea, să vă iubiți unii pe alții și să întindeți punțile iubirii voastre pînă acolo unde încă mai pier copii cu frații și părinții lor nevinovați și sînt prefăcute în scrum satele și orașele lor — în Vietnam și în alte locuri din Asia și Africa.

Tubiți-vă țara, supuneți-vă cîrmuitorilor ei și dăruiți-vă toată puterea voastră de muncă, pentru bunăstarea, înflorirea și prosperitatea patriei noastre.

Mulțumind Bunului Dumnezeu pentru toate binecuvîntările cu care ne-a bucurat în acest an, îl rog ca în anul ce vine să nu-și întoarcă fața Sa de la noi, ci să ne ocrotească și să dea împlinire gîndurilor și dorințelor de bine care stăpînesc pe fiecare dintre noi.

Al vostru Părinte sufletesc și totdeauna rugător către Dumnezeu Cel în Treime lăudat,

J. Justinian

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPARHIEI
BUZĂULUI

Iubitului nostru cler și binecredincioșilor creștini: har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhierescă binecuvântare.

«Hristos se naște măriți-L, Hristos din ceruri întîmpinați-L»

(Catavasiile Crăciunului).

Iubiți fii sufletești,

Praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos ne umple inimile de o deosebită bucurie duhovnicească. Sfînta Biserică ne cheamă și ne îndeamnă să îmbrăcăm haină de sărbătoare și să ne arătăm vrednici de a ne împărtăși din darurile cerești coborîte asupra noastră prin întruparea Fiului lui Dumnezeu. «Hristos se naște măriți-L, Hristos din ceruri întîmpinați-L».

Cu glas de trîmbiță duhovnicească ea ne cheamă la praznicul luminos al Crăciunului. Colindele și celelalte datini vădesc bucuria cu care slăvim și întîmpinăm pe Fiul lui Dumnezeu, Care s-a întrupat după cuvîntul care zice : «Și Cuvîntul s-a întrupat și a locuit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14).

Astăzi, Fiul lui Dumnezeu, Cel unul născut din veci din Tatăl Cel fără de început, Cel ce este împreună veșnic cu Dînsul și împreună fără de început, pentru a Sa multă bunătate și iubire de oameni, a purtat trup, făcîndu-se asemenea nouă, afară de păcat.

Astăzi, Cel nevăzut văzut se face și Cel nepipăit se face pipăit. Dumnezeu se face om, și Cel fără de început a primit început. Mare și vrednic de mirare lucru și din veac nemaipomenit. Cine nu va auzi și nu se va minuna? Cine va vrea să pătrundă cu mintea această iconomie dumnezeiască și nu se va înspăimînta? Iată, «Emanuil», care se tîlcuiește «cu noi este Dumnezeu», vine pe pămînt. Cum oare, Dumnezeu să se facă om? Și pentru ce? Credem și mărturisim: «Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om» (*Simbolul credinței*).

Iubiților,

După căderea în păcat a strămoșilor Adam și Eva și alun-garea lor din rai, oamenii s-au cufundat tot mai adînc în noianul păcatelor. Dumnezeu-Tatăl, voind să-i îndrepteze, le-a arătat semne multe: le-a trimis prooroci, precum și alți învățători, însă ei nu s-au întors din calea răutăților.

De aceea, din iubirea Sa de oameni, a trimis în lume pe în-suși Fiul Său, «ca iarăși să zidească chipul Său cel stricat de pa-timi, și oaia cea rătăcită prin munți aflînd-o și pe umeri ridi-cînd-o, la Tatăl să o aducă» (*Dogmatica*, glas. IV).

Să reamintim acum împrejurările și toate cele întîmplate în legătură cu Nașterea Domnului. Să ascultăm cu toată luarea aminte la cele scrise în această privință, așa după cum Sfîntul Duh a voit să ne spună prin condeiul Sfîntului Evanghelist.

«*În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea*» (Luca II, 1). Fără să vrea, acest împărat, prin numărătoarea poruncită, a înlesnit aducerea la îndeplinire a planului lui Dumnezeu pentru întruparea Fiului Său. Împăratul voia poate ca să știe cîte milioane de supuși are și ce anume oa-meni de arme ar avea, sau poate ca să mai pună noi biruri.

Țara sfîntă, Palestina, era și ea sub stăpînirea lui. «*Deci, s-au dus toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. S-a suit atunci și Iosif*

din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, la o cetate a lui David, care se chema Betleem... ca să se înscrie cu Maria, logodnica sa, care era grea» (Luca II, 3—5). O călătorie lungă și anevoioasă. Unde mai punem că se apropia și vremea ca Sfânta Fecioară Maria să nască. Și apoi unde? Într-o țară străină și fără să aibă la îndemână cele trebuincioase la naștere.

«Dar, pe când erau ei acolo, Mariei i-a venit vremea să nască și a născut pe Fiul Său, întâiul născut, L-a înfășat și L-a culcat în iesle, pentru că n-au avut loc în casa de oaspeți» (Luca II, 6—7).

Astfel, numele Mîntuitorului s-a înscris în condicele împăraților, trăgîndu-se ca om din neamul lui David, precum a zis prorocul: *«Și tu Betleeme, casa Efratului, mic ești între miile lui Iuda, din tine va ieși povățuitor peste Israil».* (Miheia V, 1).

Cel ce are scaun cerul și așternut picioarelor pămîntul se naște într-o peșteră la marginea Betleemului și nu are ca leagăn decît o iesle.

Și așa, *«cînd a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, Unul-Născut, Care s-a născut din femeie și a fost supus legii»* (Gal. IV, 4).

Sfînta Fecioara, Maica Domnului, a născut fără dureri și fecioară a rămas ca și mai înainte de naștere. «Cine nu te va ferici, Preasfîntă Fecioară, sau cine nu va lăuda Preacurată nașterea Ta. Că Cel ce a strălucit fără de ani din Tatăl, Fiul Unul-Născut, același din Tine, Curată, a ieșit, negrăit întrupîndu-se. Din fire Dumnezeu fiind și cu firea om făcîndu-se pentru noi...» (*Dogmatica glas. VI*).

Astfel a venit în lume Domnul Iisus Hristos, *«Care fiind chipul lui Dumnezeu, de o ființimea Sa cu Dumnezeu n-a socotit-o un lucru răpit pe nedrept, dar totuși s-a micșorat pe Sine însuși și a luat chip de rob, făcîndu-se asemenea oamenilor»* (Filip. II, 6—7).

Cînd Fiul s-a născut în peșteră, Dumnezeu-Tatăl L-a arătat mai întii îngerilor, căci scris este: *«Cînd aduce pe Întîiul născut în lume, zice: «Să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu»* (Evr. I, 6). Într-adevăr, văzduhul s-a umplut de cîntarea cetelor îngeresti: *«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire»* (Luca II, 14).

Unul dintre aceștia, luînd chip omenesc și înconjurat de o lumină strălucitoare, se desprinde din ceată și aduce vestea Naș-

terii Domnului unor păstori «*care mîneau pe cîmp și străjuiau noaptea cu rîndul împrejurul turmei lor*» (Luca II, 8—9). O privilegiște atît de măreață și neașteptată i-a înspăimîntat. «*Nu vă temeți — zise îngerul — căci iată vă vestesc bucurie mare... că azi, în cetatea lui David vi s-a născut un Mîntuitor, Care este Hristos Domnul. Și acesta va fi vouă semn: veți găsi culcat în iesle un prunc înfășat*» (Luca II, 10—12).

Păstorii s-au învrednicit ca ei, cei dintîi, să afle vestea Întrupării Domnului, și aceasta pentru că Mîntuitorul Hristos a fost făgăduit păstorilor: lui Avraam, Iacob și David și apoi pentru că trăind în mijlocul naturii, au putut să audă această preafericită veste îngerească, înaintea celor din zgomotul și învîlmășeala lumii. Ei s-au dus la peșteră, după cum le-a grăit îngerul și au aflat așa precum li s-a spus, pe Maria și Pruncul înfășat și culcat în iesle.

Curînd după aceasta au venit și cei trei Magi sau Crai de la Răsărit, din Persida, călăuziți de stea, cu daruri, să se închine «*Noului Împărat*». Aceștia erau filozofi și învățaseră meșteșugul cunoașterii mișcării stelelor de pe bolta cerească, de la strămoșul lor Valaam, care proorocise despre venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, zicînd: «*Ua răsări o stea din Iacob, un toiag se ridică din Israil*» (Num. XXIV, 17). Steaua minunată i-a călăuzit pînă la peștera unde s-a născut Pruncul. I s-au închinat și deschizîndu-și vistieriile, I-au adus ca daruri: aur, smirnă și tămîie.

Deoarece Irod voia să omoare Pruncul, Magii luînd înștiințare de la înger despre aceasta, nu s-au mai întors prin Ierusalim să-l vestească, ci «*pe altă cale s-au întors la țara lor*» (Matei II, 12).

Irod văzînd că a fost nesocotit de Magi, deoarece n-au mai venit să-l înștiințeze, a fost cuprins de mînie și s-a tulburat foarte, și împreună cu el tot Ierusalimul, «*a trimis ostași în Betleem și în tot ținutul lui, săucidă toți pruncii de la doi ani în jos, după vremea ce aflase de la Magi*» (Matei II, 16).

Ucișorii trimiși de Irod, cel fără de lege, aduc la îndeplinire cruda poruncă și cu sabia în mîna pătrund în toate casele. Sîngele de prunci curge în valuri. Strigătele lor se înalță pînă în ceruri, iar jalea mamelor scaldată în lacrimi pentru uciderea copiilor, nu mai are margini. Nelegiuitul împărat a călcat porunca dumnezeiască «*Să nu ucizi*», dar a murit de o moarte năpraznică.

Dumnezeu-Tatăl ocrotește pe Fiul Său cel Unul-Născut, trimițând un înger care se arată în vis lui Iosif și-i zice: «*Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo pînă-ți voi spune eu, căci Irod va să caute Pruncul ca să-L omoare*» (Matei II, 13). Iosif a făcut așa precum îngerul Domnului i-a spus.

Și noi avem îngerul nostru păzitor de care trebuie să ascultăm și totul rămîne apoi în grija lui Dumnezeu.

Sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului, a îngrijit pe Pruncul Iisus cu deosebită și adevărată dragoste de mamă duioasă și iubitoare de fii.

Așteptarea unui copil în familie este o întregă și adevărată lume de har și de mîntuitoare reculegere. Dumnezeu a pus în copil un suflet, iar pieptul de copil este un adevărat altar în care se află acest suflet. Nașterea de fii este sfințită și imprimă pe fruntea mamei un semn ceresc. Ea îi dă copilului toate bucuriile și lacrimile ei. Îl ține fără oboseală în brațe și seara îl adoarme în glasul ei dulce, în leagăn. Sufletul de copil care este așa de frumos și bogat în daruri, Dumnezeu l-a pus în mîinile părinților. Copilul, acest oaspete atît de dorit și de așteptat ne apropie de Dumnezeu și de toți oamenii. «*Femeia cînd naște, are întristare că a venit ceasul ei, iar după ce naște copilul, de bucurie că s-a născut om în lume, nu-și mai aduce aminte de întristare*» (Ioan XVI, 21).

Iubiților.

Cunoaștem iconomia întrupării Domnului Iisus Hristos, cea mai înainte rînduită de Dumnezeu-Tatăl. Așezămîntul drept slăvitoarei noastre credințe ne învață că Dumnezeu s-a întrupat, rămînînd Dumnezeu, și omul s-a îndumnezeit, rămînînd om. Într-un singur ipostaz al Dumnezeiescului Cuvînt, s-au împreunat două firi: dumnezeiască și omenească, fiecare cu ale ei osebiri.

Spunem și noi cu Sfîntul Apostol Pavel: «*Hristos Iisus a venit în lume să mîntuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu*» (I Tim. I, 15).

Aici se vede nemărginita lui Dumnezeu bunătate și dragoste. Dacă nu s-ar fi născut Mîntuitorul Hristos, am fi rămas întru în-

tunericul neștiinței și al păcatului. Cerul s-ar fi încuiat și mînia lui Dumnezeu ar fi apăsât greu asupra noastră. Nimeni nu s-ar fi mîntuit, și nici Duhul Sfînt nu ni s-ar fi dat. Poarta împărăției lui Dumnezeu ar fi rămas închisă și pierdută ar fi fost nădejdea mîntuirii. I s-a făcut milă lui Dumnezeu de zidirea mîinilor Sale și ne-a trimis pe Fiul Său cel iubit «*pentru dragostea cea mare cu care ne-a iubit*» (Efes. II, 7).

Iubiților,

Cum îl întîmpinăm și ce daruri îi aducem noi Mîntuitorului Hristos? Să-i aducem în biserica Lui: inima noastră ca aurul de curată, tămîia bunei mirese duhovnicești și smirna zdrobirii de inimă și a smereniei.

Magii luînd poruncă în vis să nu mai dea pe la Irod, pe altă cale s-au întors în țara lor. Tot așa să facem și noi. Nu se cade să ne mai întoarcem pe calea păcatului și a greșelilor. Să ne schimbăm firea și viața noastră din trecut. «*Dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut*» (Col. III, 9—10).

Deci se cade să ducem o viață nouă, să ne înfrățim în muncă și să ne facem împreună-lucrători în toate laturile vieții celei noi, la care sîntem cu toții chemați. Să depunem toată hărnicia și iscusința și să nu pregețăm a face tot ceea ce ne stă în putință, pentru binele și fericirea tuturor.

Întru toate să arătăm iubire frățească, slujire creștinească și cinstit cetățenească, răspunzînd la toate cerințele materiale, intelectuale și spirituale cerute de vremurile mari și frumoase pe care le trăim în scumpa noastră patrie.

Să ne împodobim cu credință și fapte bune. Să ascultăm de întîistătătorii Bisericii și să ne îndeplinim cum se cade toate datoriile creștinești. Să ne oprim de la păcat și să ne învrednicim de Sfînta Împărtășanie.

Proorocul Isaia, insuflat de Dumnezeu, a prezis despre Mîntuitorul Iisus că este «*Domn Păcii*», iar îngerii au cîntat deasupra peșterii din Betleem: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14). Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă zicînd: «*Să domnească în inimile voastre*

pacea lui Dumnezeu pentru care sînteți chemați să alcătuiți un singur trup» (Col. III, 15).

Neamul nostru iubește pacea și luptă pentru realizarea ei în lume. Dorim pacea frățească și colaborarea între popoare. Sfînta noastră Biserică depune toate silințele și puterile ei spirituale, împreună cu celelalte Biserici creștine pentru «pacea a toată lumea».

Să ne rugăm cu și mai multă sîrguință, ca mierea curgătoare a fericitei păci și frumusețea ei cerească să se sălășluiască în toată lumea. Anul nou să fie un an binecuvîntat de Dumnezeu, cu pace și întru toate bună sporire.

«Bucurați-vă pururea în Domnul și iarăși vă zic bucurați-vă» (Filip. IV, 4). Casele să vă fie pline de bucurie, iar mesele îndestulate și voia bună să nu vă lipsească pentru bucuria sfintelor sărbători ale Crăciunului și Anului nou.

Inimile să vă fie desfătate de cîntările colindătorilor. Să vă grăbiți a veni în sfintele locașuri ca să întîmpinați pe Hristos Care se naște și vine să ne mîntuiască.

Să ne silim, o iubiților, ca să ne aflăm vrednici de a primi în inimile noastre pe Domnul și Mîntuitorul Iisus Hristos. Numai în chipul acesta Dumnezeu va primi Praznicul nostru și ne va face moștenitori ai împărăției cerului, pe care s-o dobîndim cu darul Domnului Hristos, Care s-a născut azi și Căruia I se cuvine cinstea și închinăciunea împreună cu Dumnezeu-Tatăl și cu Duhul Sfînt, acum și pururea și în vecii vecilor.

«Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh, să fie cu voi toți».

Al vostru de tot binele rugător fierbinte către Dumnezeu,

† *ANTIM*
Episcop al Buzăului

C H E S A R I E

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI
DUNĂREA DE JOS

*Întregului cler și tuturor credincioșilor din această eparhie
har, milă și pace de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru
Iisus Hristos, iar de la smerenia Noastră arhierescă binecuvîntare.*

*«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt
pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).*

Iubiții mei fii duhovnicești,

În aceste zile mari de praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, toți credincioșii Sfintei noastre Biserici se înalță cu mintea la Preabunul Dumnezeu, de la Care coboară tot harul desăvîrșit, toată bunătatea și milostivirea și, întru slava Pruncului dumnezeiesc Care s-a născut în Betleemul Iudeii, ascultă cîntarea îngerească și mesajul ceresc către toți oamenii: *«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!»*

Aceste graiuri cerești, pe care le ascultăm și noi astăzi cu azul cel duhovnicesc, deșteaptă în cugetul nostru simțirile cele mai înalte și ne îndeamnă la evlavie și la premărirea lui Dumnezeu, la pace și la bunăvoire către toți semenii noștri. Pentru că nu e gînd și simțire mai aleasă a sufletului decît cele care se înalță la Dumnezeu, cu smerenie și cu mulțumire pentru toate cîte ne-a dat nouă, și nu este rînduială mai bună și mai dreaptă

ca aceea în care pe pământ se află pace și între oameni înțelegere și bunăvoință. Că unde sînt acestea Domnul trimite viață și bunăsporire și binecuvîntări nesfîrșite.

Iubiților,

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos înseamnă pentru noi pogorîrea lui Dumnezeu la neamul omenesc, și totodată, ridicarea neamului omenesc la Dumnezeu, prin îndumnezeirea firii noastre. Darul acesta l-am primit prin bunătatea și milostivirea lui Dumnezeu, pentru că *«nu din fapte făcute de noi întru îndreptățire, ci după mila Lui ne-a mîntuit, prin baia nașterii din nou și prin înnoirea Duhului Sfînt. Pe care l-a vărsat peste noi din belșug prin Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru. Pentru ca, îndreptățindu-ne prin harul Lui, să devenim după nădejde moștenitori ai vieții veșnice»* (Tit III 5—7).

Deci mîntuirea și moștenirea vieții celei veșnice ni s-au dat prin harul lui Dumnezeu. Tatăl a binevoit, Fiul s-a întrupat și s-a jertfit pentru noi, iar Sfîntul Duh Care sfințește toate, a sfințit și a desăvîrșit lucrarea.

Iubiților, pînă la nașterea Domnului, mîntuirea lumii n-a încetat a fi o taină, «Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută». La plinirea vremii însă Dumnezeu a binevoit să ne descopere această taină, trimițîndu-ne pe însuși Fiul Său pe pământ ca să ne învețe pentru cele care țin de fericirea vieții noastre celei de acum și a celei viitoare. Lucrarea aceasta a Fiului era o lucrare de smerenie și de ascultare către Tatăl, de jertfă și de iubire către neamul omenesc. Că El *«fîind în chipul lui Dumnezeu, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci s-a deșertat pe Sine, luînd chip de rob, făcîndu-se asemenea oamenilor. Și aflîndu-se la înfățișare ca un om, s-a smerit făcîndu-se ascultător pînă la moarte, și încă moarte de cruce»* (Filip. II, 6-8). Prin această jertfă a Tatălui ceresc ne-a dat dovada celei mai mari iubiri. Căci El deși niciodată n-a încetat de a iubi pe Fiul Său cel Unul-Născut *«Care este strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu»* (Evr. I, 3), dar în același timp ne-a iubit și pe noi cu o iubire dumnezeiască și prin Fiul Său a voit să ne facă părtași firii dumnezeiești prin har, ca fii și moștenitori ai Săi.

Dar și Fiul nu ne-a iubit mai puțin ci: precum ne-a iubit pe noi Tatăl, așa ne-a iubit și Fiul, pentru că Tatăl și Fiul una sînt, o ființă, și «*cele ce Tatăl le face și Fiul le face întocmai*» (Ioan V, 19).

De aceea Tatăl a îngăduit ca Fiul Său să se pogoare pe pămînt, să se nască prunc, să crească și să viețuiască împreună cu oamenii ca un om și, în cele din urmă, să-și dea chiar viața Sa pentru mîntuirea lor. Desigur că «erau și alte mijloace posibile pentru Dumnezeu, în puterea Căruia sînt supuse toate, dar nu era și nu putea să fie altul mai potrivit pentru vindecarea neputinței noastre».

De cîte ori vorbim de nașterea Mîntuitorului, noi nu putem să nu ne aducem aminte cu recunoștință de aceia care, într-un mod direct sau indirect, au venit în ajutorul Lui. Printre aceștia ne gîndim mai întîi la acei păstori cu inimă curată și smerită din părțile Betleemului, care, cu toată sărăcia lor, au putut totuși să fie de mare sprijin Pruncului și Mamei Lui cînd aceștia nu aveau alt adăpost decît peștera dobitoacelor.

Ne gîndim apoi la cei trei magi de la Răsărit, care au venit de departe, călătorind după lumina stelei și, pe lîngă închinare, au adus Pruncului daruri bogate din vistieriile lor: aur, smirna și tămîie; și toți magii sînt aceia care au dejucat planul ucigaș al lui Irod, nemaiîntorcîndu-se pe la Ierusalim la rege ca să-l înștiințeze despre Prunc. Astfel dreptul Iosif logodnicul și Sfînta Fecioară Maria au cîștigat timpul necesar, ca să fugă cu Pruncul Iisus în Egipt să scape de urgie.

Dar dreptul Simion și Proorocița Ana cîta mîngîiere n-au adus Sfintei Familii! Ca acești oameni de bine au mai fost desigur și alții mulți, care, îndemnați de Dumnezeu și de propriul lor cuget curat, au slujit cu sfințenie și cu dragoste cauza sprijinirii Pruncului. Astfel că Pruncul a scăpat de toate primejdiile care-L împresurau și El «*creștea și se întărea cu Duhul, umplîndu-se de înțelepciune și darul lui Dumnezeu era peste El*» (Luca II, 40).

Iubiților,

Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, după cum arată Sfintele Scripturi, a îmbrăcat chip omenesc, Dumnezeu fiind, pentru ca să restabilească firea cea nemuritoare și chipul cel nestri-

căcios al omului de la început. Căci firea cea nemuritoare a omului de la creație devenise muritoare prin păcatul lui Adam. Chipul cel nestricăcios devenise stricăcios, echilibrul moral al creației nu se mai păstra și de aceea, acesta și toată făptura sufereau împreună și așteptau izbăvirea și refacerea armoniei aceleia de la început, când «*privind Dumnezeu la toate câte făcuse a văzut că erau bune foarte*» (Fac. I, 31).

Prin nașterea Sa, desăvârșită cu jertfa Sa și cu slăvita înviere din morți, Mîntuitorul a restabilit în mod spiritual noblețea firii omenești, căci El a dărîmat peretele cel din mijloc al vrajbei, care despărțea pe Creator de făptură și a adus lumii de la Dumnezeu pacea, slobozirea și iertarea păcatelor. Proorocul Isaia îl prevestise deja pe Mîntuitorul, cu sute de ani mai înainte, ca «*Domn al păcii*» și că «*pacea Lui nu va avea sfîrșit*» (Isaia IX, 5—6). Proorocia lui s-a adevărit astfel, căci chiar de la nașterea Sa, Pruncul Iisus a adus lumii cunoscutul mesaj de pace și de bunăvoință de la Dumnezeu, mesaj care de atunci neîncetat se propovăduiește o dată cu Evanghelia lui Hristos, de către cei care îl iubesc pe Dumnezeu și voiesc să-și dea contribuția lor pentru fericirea celorlalți.

Iubiții mei fi duhovnicești,

Pacea pe pămînt și bunăvoința dintre oameni aduse nouă din partea lui Dumnezeu se cuvine să le propovăduim și noi neîncetat, în această viață, în inima noastră și în mijlocul oamenilor ca să se vadă că sîntem cu adevărat ucenicii Celui ce s-a jertfit pentru binele tuturor. Propovăduirea noastră să o arătăm prin trăirea învățăturii Bisericii noastre și împlinirea ei, prin credință curată în cuvînt și faptă, prin viață cinstită, prin omenie, prin ascultare de cei care ne conduc și care răspund de buna rînduială a vieții obștești, ca unii care priveghează neîncetat pentru binele tuturor. Tot pace și bunăvoință pentru oameni arătăm și atunci cînd noi personal și familia noastră ne facem datoria către societate, către satul, sau orașul în care ne aflăm și unde noi ne cîștigăm pîinea cea de toate zilele, și cele ce sînt necesare vieții.

De aceea, ca un părinte duhovnicesc al vostru, cu toată dragostea vă îndemn, ca să vă siliți din toată inima, din tot sufletul, din toată puterea și din tot cugetul vostru, ca să împliniți porunca

păcii și a dragostei către toți oamenii, după cum ne-a învățat scumpul nostru Mîntuitor.

Faceți, preaiubiții mei fii sufletești, ca între voi să fie pace și bunăvoină, dragoste și sîrguință pentru tot ce este de folos obștii noastre, căci unde se lucrează așa, acolo se află și harul și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Împreună cu întregul popor, să sprijinim cu căldură și cu toată ființa noastră ceea ce se săvîrșește astăzi cu atîta însufletire și după un înțelept plan, cele ce sînt de trebuință pentru fericirea poporului nostru.

Astfel lucrînd fiecare și urmărind întotdeauna binele tuturor, viața noastră îndeobște și a fiecăruia în parte, va fi plină de bucurie. Munca noastră va fi mai spornică întotdeauna, casa noastră mai veselă, iar patria noastră scumpă va fi tot mai bogată tot mai frumoasă și tot mai puternică, așa cum au dorit-o strămoșii noștri și așa cum trebuie s-o lăsăm urmașilor noștri.

Iubiților, dînd mulțumire lui Dumnezeu că ne-am împărtășit astăzi din bucuria praznicului cu simțăminte alese de trăire duhovnicească și cu frumoase învățături pentru desăvîrșirea vieții noastre, vă binecuvîntez pe toți și mă rog lui Dumnezeu ca să vă ajute în toate faptele voastre cele bune; să vă dăruiască a petrece aceste sfinte sărbători cu pace, cu sănătate și cu bucurie. Iar Anul nou care vine să fie an de pace pe pămînt și de bunăvoină pentru toată omenirea, așa precum voiește Dumnezeu.

«Domnul să fie cu voi cu toți» (II Tes. III, 16).

Al vostru, al tuturor, către Domnul rugător și de tot binele voitor,

† CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICI

LA SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIIL

Fericite prilejuri pentru trăirea sufletească a credincioșilor în credință, nădejde și dragoste către Dumnezeu și cele duhovnicești sînt sărbătorile noastre ortodoxe ! Ele ne aduc mereu aminte că Dumnezeu este ziditorul a celor văzute, ca și al acelor nevăzute, lucru pe care-l mărturisim prin Simbolul Credinței. Făptura cea văzută o alcătuiesc oamenii și natura, lumea și viețuitoarele care prin însușirile lor ne înalță mintea la *Cel ce este* și la însușirile lui dumnezeiești. Împreună cu lumea văzută, și așezînd-o mai presus de ea, Dumnezeu cel în Treime slăvit, a creat o lume *nevăzută*, a creat *cerul*, adică lumea cerească, a creat pe Sfinții Îngeri.

Sărbătoarea care ne adună astăzi aici, Biserica a pus-o întru cinstirea a doi îngeri și anume a Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil și odată cu ei a tuturor puterilor cerești.

Despre Sfinții Îngeri ne învață Sfînta Scriptură de la un capăt la altul al ei începînd cu Cartea Facerii și pînă la cea din urmă pagină a Apocalipsei. Despre ei ne învață și Sfînta Tradiție prin graiul Sfinților Părinți și al întregii Biserici drept măritoare. Astfel cunoaștem că Sfinții Îngeri sînt ființe spirituale, persoane netrupești, sfînte. Ei locuiesc în lumina dumnezeiască și preamăresc pe Dumnezeu neîncetat, aducîndu-I închinare desăvîrșită și slujire deplină a voiei Lui. Sfinții Îngeri n-au rămas depărtați și străini de om, ci au fost cunoscuți începînd cu cei dintii oameni. Adam și Eva au cunoscut în Paradis pe Dumnezeu și tot acolo comunicau și vedeau și pe îngeri. Sfînta Scriptură dă mărturie despre prezența Sfinților Îngeri în viața oamenilor de-a lungul tuturor vremurilor. Din ea aflăm că Patriarhul Noe a primit vestea, printr-un inger, că va fi potop, iar patriarhul Iacob a văzut mulțimi mari de îngeri ce urcau și coborau pe o scară de lumină care unea cerul cu pămîntul. Întreg Vechiul Testament ne descoperă lucrarea Sfinților Îngeri care vin cu deosebire între credincioșii poporului ales și-i ajută în momentele de răscruce din viața lor națională și personală.

În vremurile Testamentului nou, Scripturile Sfinte ne vestesc atât prezența lor, cât și rolul lor minunat în lucrarea de mîntuire a lumii. Astfel, la Nașterea Mîntuitorului, oștiri mari de îngeri vin în preajma Pruncului dumnezeiesc și a Mamei lui, cîntă în auzul celor de față, și se arată văzuți pentru ochii omenesți.

Îngerii nu se vor depărta niciodată de Mîntuitorul. În ultimele zile al vieții Lui pămîntești, ei privesc înfricoșați la Sfintele Lui Patimi, iar unul dintre ei are îngăduința a veni să întărească pe Domnul suferind în Ghetsimani. La Înviere și Înălțare îngerii se înfățișează celor prezenți, ei vor veni în ajutorul Sfinților Apostoli și apoi al tuturor Sfinților și credincioșilor pînă la sfîrșitul veacurilor.

Astăzi Sfînta noastră Biserică, pomenind pe toți Sfînții Îngeri, sărbătorește cu deosebire pe Sfînții Arhangheli Mihail și Gavriil. Ei sînt numiți Arhangheli sau Voievozi ai netrupeștilor puteri, deoarece au un rost foarte mare în slujirea împlinirii planului veșnic al lui Dumnezeu cu privire la lume. Sfînții Îngeri au fost creați de Dumnezeu în număr negrăit de mare și se împarte în nouă *cete* sau *coruri* îngerești: Heruvimii, Serafimii și Scaunele, Domniile, Începătoriile și Puterile; Stăpîniile, Arhangheli și Îngerii. Sfînții Arhangheli Mihail și Gavriil sînt căpetenii peste cetele cele mai de sus. Lucrarea și puterea lor este vădită încă de la începutul lumii una din marile căpetenii ale Îngerilor, numit Lucifer, a voit să iasă din hotarele firii lui îngerești și să fie asemenea în putere ca Dumnezeu sau chiar mai mult. Aceasta este cea dintîi neascultare pe care o parte oarecare din mulțimile îngerilor, care s-au încrezut în el, au urmat-o. Dar fără zăbavă ei s-au pomenit că se îndepărtează de Creatorul lor și cad de la lumina Sa. În acea clipă tragică, doi din îngerii cei mai de sus, Arhanghelul Mihail, al cărui nume înseamnă «Cine este ca Dumnezeuul nostru», și Arhanghelul Gavriil, care înseamnă «Puterea lui Dumnezeu», au atras luarea aminte a Îngerilor credincioși asupra pornirii spre răzvrătire a unor dintre ei, biruind-o și oprind-o cu cuvîntul lor. Pe îngerii care au ales neascultarea, Sfînții Arhangheli i-au alungat din cer și i-au aruncat în cele de mai jos, adică la o depărtare înspăimîntătoare de la fața lui Dumnezeu.

Sfînta Scriptură ne descoperă apoi lucrările mari săvîrșite de Arhanghelul Mihail. El este acela care a însoțit poporul ales pe drumul eliberării sale din robia egipteană, pînă în Țara Făgăduinței; el a adus cele zece pedepse înfricoșătoare peste poporul cel împietrit al lui Faraon; el s-a arătat păzitor al oștilor lui Iisus Navi, el a stins cuptorul înroșit în care au fost aruncați cei trei tineri din Babilon, a păzit pe Daniil cu viață în groapa cu lei, a adus pedeapsa nimicirii peste cetățile desfrîinate ale Sodomei și Gomorei, l-a scos viu pe Lot din ele, a făcut minuni, iar la sfîrșitul veacului el e acela care va suna din trîmbiță ca să se scoale cei morți și să se adune toate popoarele la Judecată (1 Tes. 4, 16).

Sfîntul Arhanghel *Gavriil* este Arhanghelul bunelor vestiri de bucurie prin care Dumnezeu a făcut cunoscute omenirii mari taine cerești. El nu poartă sabie de foc, ci chipul blîndeței și crinul veseliei. De aceea a și fost ales și trimis de Dumnezeu la Sfînta Fecioară, în Nazaret, spre a-i vesti Taina Întrupării din Ea a Mîntuitorului lumii. Mai înainte, tot el a vestit pe Zaharia că va avea un fiu, iar pe bătrîni Ioachim și Ana că vor

naște pe Sfânta Fecioară. El este acela care îi poartă de grijă Sfintei Fecioare în Templu, i se arată, îi grăiește și o hrănește. El află cel dintii despre Taina Întrupării și el e cel care a rostit cel dintii numele prea dulcelui nostru Mîntuitor Iisus Hristos. Tot el a spus ce nume să se dea celui care a fost Înainte Mergătorul Domnului, Sfîntul Ioan Botezătorul. El a vestit păstorilor că s-a născut Mîntuitorul în Betleem, el a făcut să răsunе cea dintii cîntare îngerească de vestire a venirii cu trup a Fiului lui Dumnezeu în lumea noastră pămînteană, el a descoperit magilor taina întrupării, a condus pe Sfînta Fecioară cu Pruncul în Egipt și apoi la Nazaret. Minunată este lucrarea acestor Sfînte căpetenii ale cetelor îngerești !

Sfînta Biserică odată cu Sfîntii Arhangheli pomenește astăzi pe toți Sfîntii Îngeri, întreg soborul lor, căci fiecare din noi avem, prin Sfîntul Botez, un înger păzitor și ocrotitor al vieții și lucrărilor noastre. Îngerii au minte luminată și înălțată, ei ard de dragoste și au voința pururea îndreptată spre bine. De cîtă dragoste pentru ființa omenească sînt ei în stare avem o descoperire în Sfînta Scriptură, la Sfîntul Evanghelist Luca, în capitolul XV, ce redă cuvintele prin care Domnul ne descoperă bucuria pe care o simte cel ce a găsit oaia sa pierdută, sau cele despre bucuria femeii sărace care pierzînd o drahmă se bucură împreună cu prietenele ei cînd o găsește. Domnul compară această bucurie cu aceea pe care o simt îngerii lui Dumnezeu pentru fiecare păcătos care se pocăiește și începe o viață nouă.

Fiecare dintre noi, ca și Sfîntii, avem un înger păzitor căci și noi fiecare în parte avem o misiune, o chemare și o sarcină de realizat în lume și avem nevoie de călăuzirea îngerilor. Ei doresc de aceea să fie mereu aproape de fiecare și să-l ajute. Cunoscut însă se cade să ne fie faptul că ajutorul negrăit al Sfîntului nostru înger față de noi este în putere și lucrător numai atunci și atîta timp cît, prin purtarea noastră, nu-l gonim de la noi, nu ne despărțim de el. Sfîntul Vasile cel Mare spune în această privință: După cum albinele sînt alungate de fum, așa și îngerul păzitor este îndepărtat de păcatele noastre. Pilde de felul în care alungăm uneori pe Ocrotitorul nostru ceresc, pe îngerul nostru păzitor, sînt multe. În viața Sfîntului Nifon, Episcop al Cretei (23 decembrie), se spune că trecînd Sfîntul printr-un oraș, a văzut lîngă ușa unei case de pierzare pe un înger în chipul unui tînăr ce plîngea acolo cu amar. L-a întrebat de ce plînge. — Sînt rînduit de Dumnezeu a fi îngerul păzitor al celui care acum a intrat în această casă și mă necinstește. Eu nu pot intra în casă: acolo este împărăția dracilor. — Dar de ce nu-l pedesești ? a întrebat Sfîntul. — Pentru că eu n-am misiunea să fac aceasta. Dumnezeu a făcut pe om cu voință liberă și i-a arătat lămurit calea cea strîmtă și bună, calea vieții și a luminii, i-a vorbit și de calea largă și ucigătoare de suflet. Fiecare este liber să aleagă una din ele.

Ca și acest om, trebuie să recunoaștem, cei mai mulți dintre noi nu ne gîdim la prezența nevăzută a Sfîntului Înger și rămînem ca un pomîșor fără lemnul de sprijin de lîngă el. Nu e de mirare că de multe ori ne bate tare vîntul păcatelor și ne apleacă în toate părțile. Îngerul fiecăruia dintre noi stă și vrea să stea neîncetat în legătură duhovnicească cu noi și se bucură de acest lucru, el care se împărtășește neconținut de lumina

lui Dumnezeu și-i vede fața Lui. Ori de câte ori un gând curat, o pornire sfântă, sau o năzuință dumnezeiască încălzește inima noastră, simte și îngerul o mare bucurie. Intențiile noastre bune, blindețea, suferirea necazurilor, răbdarea, curăția inimii, dragostea frățească, buna rînduială a trupului și a tuturor căilor vieții noastre, stăpînirea de sine și înfrînările, ostenele și hotărîrea mereu reînnoită de a face binele, voința de pace, dragostea pentru cuvîntul lui Dumnezeu și dorința după viața fericită din veșnicie și cele asemenea acestora bucură și apropie pe îngerul păzitor de noi.

Ceea ce am semănat bun, fie cu voie bună, fie cu lacrimi, știm că nu se pierde, căci pe toate Sfîntul Înger le vestește Sus, unde vom secera roadele noastre bune, plini de fericire. Sfînta Biserică se roagă să ne dea Dumnezeu tuturor înger de pază care să rămînă lîngă noi, pînă la sfîrșitul zilelor noastre. Ingerul păzitor într-adevăr a stat și a slujit la nașterea noastră trupească și la cea în Dumnezeu, el ne însoțește apoi pe drumurile vieții și nu ne va părăsi nici la obștescul nostru sfîrșit. El va fi atunci la patul morții și va mărturisi că scumpă este înaintea Domnului moartea dreptilor Lui; va primi sufletul ce se desparte de trup, îl va însoți, prin vămi și-l va duce în viața veșnică înfățișîndu-l Domnului și Judecării celei drepte. Atunci, în sfîrșit, vom cunoaște față către față pe îngerul nostru care ne-a călăuzit în cursul vieții pămîntești și-l vom putea arăta dragostea ce i-o datorăm. Îngerii păzitori sînt *martorii noștri*, ai faptelor noastre, clipă de clipă. Ei vor mărturisi cu mare rivnă pentru noi în ce măsură ne-am înălțat către o treaptă mai înaltă în urcușul nostru spre Dumnezeu. Ingerul duce la cer rugăciunile noastre de fiecare clipă, suspinele și năzuințele noastre cele mai tainice și mai curate. Mai mult, prin glasul cugetului el ne îndeamnă cu îngăduința lui Dumnezeu, să o luăm pe calea cea dreaptă a toată fapta bună, pentru ca în răstimpul măsurat al vieții pămîntești să realizăm ceva, să aducem partea noastră de bine spre mîntuirea noastră și a celor în mijlocul cărora trăim.

Sfînta Biserică făcînd pomenirea Sfîntilor Arhangheli, pomeneste deci pe toți îngerii și astfel ne aduce aminte de bunătatea lui Dumnezeu față de fiecare dintre noi. Prin îngeri El ne-a dat un ajutor, un tovarăș pe căile vieții, un prieten credincios care priveghează neconținut asupra vieții noastre. Ingerul păzitor nu obosește să ducă Sus tot ceea ce merită a fi înveșnicit din viața noastră și aduce astfel mărturii pentru ziua cea mare a Judecării asupra vredniciei noastre și pentru oprirea clevetirii diavolului.

Îngerii sînt continui chemări ca și noi să năzuim și să trăim o viață frumoasă, curată și cinstită, o viață *îngerească*. Sfîntii Arhangheli Mihail și Gavriil sînt căpetenii ale îngerilor, dar și ai noștri, deoarece ne ajută și ne călăuzesc pe calea cea plăcută lui Dumnezeu mai ales cînd cerem ajutorul lor prin rugăciune. Iar pentru cei care poartă nume îngerești, Mihail sau Gavriil, Mihaela sau Gabriela, ca și pentru toți credincioșii ei, Sfînta Biserică înalță astăzi rugăciuni și aduce jertfă, cerînd de Sus harul unei vieți noi cu vrednicia pe care o dă credința curată și strădania mărturisirii ei cu fapta.

Prof. A. ZAREA

BUNURILE MATERIALE, MIJLOACE DE APROPIERE ÎNTRE OAMENI

Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om ca să împace pe oameni cu Creatorul lor și să aducă în lume pace și bună înțelegere.

Întreaga Evanghelie propovăduiește de Mîntuitorul are drept scop să apropie pe oameni de Dumnezeu și să pună temelia unei lumi noi, din care să dispară orice ură și asuprire, orice dezbinare și nedreptate, a unei lumi care să alcătuiască o armonioasă familie de frați, uniți întreolaltă în legătura dragostei.

Înainte de a-și da viața ca jertfă de răscumpărare pentru neamul omenesc, Iisus Hristos s-a rugat fierbinte Părintelui Cereș pentru Apostolii Săi, dar și pentru credincioșii din toate timpurile și din toate locurile, ca El să-i păzească, să-i sfințească și să-i păstreze în unitatea dragostei: «Părinte Sfinte, păzește-i pe cei pe care Mi i-ai dat, ca una să fie, precum sîntem și Noi» (Ioan XVII, 11).

Două sînt chipurile prin care se poate împlini testamentul Mîntuitorului: în latura spirituală, prin păstrarea aceleiași credințe; în latura materială, prin folosirea dreaptă și frățească a bunurilor de trai. «Un Domn, o credință, un botez» — spune Sfîntul Apostol Pavel, ca legătură în lucrurile privitoare la viața religioasă și veșnică; unire, bună înțelegere și armonioasă colaborare în cele vremelnice, ca legătură a păcii pe pămînt.

Despre datoria din urmă doresc să vă vorbesc astăzi, arătînd cum bunurile materiale pot fi un mijloc de unire și de apropiere între oameni.

Este știut că omul este alcătuit din două părți, deosebite între ele, dar strîns legate împreună. Acestea sînt sufletul și trupul. Sufletul este partea nemuritoare a ființei noastre; el are viața lui, trebuințele lui, hrana lui. De suflet avem datoria să purtăm grijă în primul rînd, după cuvîntul Mîntuitorului, care zice: «Ce-i folosește omului să cîștige toată lumea, dacă-și pierde sufletul»? (Marcu VIII, 36).

Dar și trupul își are drepturile sale. Și față de el avem datorii: să-l hrănim, să-l îmbrăcăm, să-l ocrotim, căci zice Scriptura: «Nimeni nu și-a urît vreodată trupul său, ci fiecare îl hrănește și-l încălzește» (Efes. V, 29).

Îndestularea trebuințelor trupesti se împlinește printr-un mare număr de lucruri pe care le numim «bunuri materiale» și care sînt pîrgii hotărîtoare ale vieții noastre pămîntești, ca pregătire pentru viața cea veșnică. Pentru fiecare om, fără deosebire, un anumit grad de bună stare, un adăpost de locuit, hrană pentru potolirea foamei, îmbrăcăminte pentru acoperirea trupului sînt absolut trebuitoare, după cum este necesară lumina soarelui sau aerul pe care-l respirăm.

Pămîntul creat de Dumnezeu, cu toate bunurile sale naturale și cu toate condițiile sale prielnice, a fost pus la îndemîna omului. După ce Dumnezeu a zidit cea dintîi pereche de oameni, a așezat-o în rai și binecuvîntînd-o a zis: «Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pămîntul și-l stăpîniți și domniți peste peștii mării, peste păsările cerului și peste orice viețuitoare care se mișcă pe pămînt» (Facere I, 28). De atunci și pînă astăzi, oamenii s-au înmulțit, s-au împrăștiat pe fața întregului pămînt și se hrănesc din rodurile pe care i le oferă natura darnică și bogată, pentru iscusința minții omului, pentru munca brațelor lui «întru sudoarea feții sale».

Însăși răspîndirea bunurilor pe toată suprafața pămîntului arată că oamenii trebuie să fie uniți și să colaboreze întreolaltă. O țară are ogoare mănoase, producătoare de pîine; alta scoate din măruntaiele pămîntului petrol, gaze și felurite metale; unele din ținuturile mai calde sînt renumite prin producția de lămîi și portocale; altele prin trestia de zahăr ori prin arborii de cauciuc; mirodeniile și felurite fructe ne vin din țări foarte îndepărtate, în schimbul minurilor noastre românești.

În această împărțire a bunurilor materiale pe diferite părți ale pămîntului, noi vedem însăși voia lui Dumnezeu ca popoarele lumii să stea în legătură și ca oamenii să se ajute unii pe alții.

«Pentru a-i uni pe oameni — zice Sfîntul Teodoret al Cyrului — Dumnezeu i-a legat întreolaltă prin trebuințe reciproce. N-a lăsat ca într-o regiune să se găsească totul, pentru ca oamenii de acolo să nu mai aibă trebuință de cei din alte regiuni». Acolo unde bunurile prisosesc, oamenii au datoria să le împartă unde lipsesc.

Bunurile materiale sînt mijloace de apropiere între oameni și prin felul cum aceste bunuri sînt produse. Este cunoscut de toți că munca este mijlocul prin care oamenii își dobîndesc pîinea de pe ogoare, prin care își fac îmbrăcămîntea și-și construiesc casele de locuit. Această muncă este o verigă de aur care unește pe oameni într-o comunitate. Omenirea întregă este o mare comunitate, o mare familie în care fiecare om are sarcina să îndeplinească o anumită lucrare în folosul său și al binelui obștesc. În această privință, Sfîntul Apostol Pavel face o asemănare foarte potrivită cu trupul omenesc: «În trup sînt mai multe mădulare, fiecare cu rostul lui. Ochiul nu poate zice mîinii: n-am trebuință de tine, nici capul nu poate zice picioarelor: n-am trebuință de voi, ci, toate, pînă și mădularele cele mai slabe, sînt de neapărată trebuință; toate își îndeplinesc rostul în folosul întregului trup, — toate se îngrijesc unele de altele» (I Cor. XII, 20—25).

Nu se poate o asemănare mai frumoasă și mai adevărată ca aceasta. Din ea se vede cum în societatea omenească toți trebuie să slujească la propășirea fiecăruia în parte și a tuturor la un loc.

Agricultorul ară pămîntul, îl cultivă, strînge recolta, dar prin munca lui se asigură nu numai pîinea lui și a casei sale, ci și a multora. Muncitoarea din fabrică veghează cu ochiul ager la lucrul războaielor de țesut. Prin aceasta, ea se îngrijește de îmbrăcămîntea a mii și mii de oameni. Savantul se ostenește în laboratorul său, în biblioteca sa, dar roada strădaniei sale va deveni zestrea întregii omeniri.

Pilde de acestea s-ar putea înșira încă multe, dar din cele de mai sus se vede cum fiecare lucrător este legat prin mii de fire de viața și osteneala celorlalți.

Bunurile materiale sînt mijloace de apropiere între oameni și cu privire la folosirea lor. Multă vreme s-a crezut, iar pe alocurea se mai crede încă și azi că cei ce au avuții le pot folosi numai pentru interesele lor, fără să dea seamă nimănui de felul cum le întrebunțează. E felul de a gîndi al bogatului căruia i-a rodit țarina, din pilda Evangheliei de astăzi. De aici s-au născut și se nasc deosebirile prăpăstioase între oameni, de aici nepăsarea și nedreptatea. Dar nu aceasta a fost voia Creatorului, cînd a po-

runcit: «Stăpîniți pămîntul», ci El a hotărît ca din bunurile pămîntești să se îndestuleze toți oamenii.

Bunurile materiale, averile pot fi punți de legătură între oameni dacă ele se împart după cuviință și cu dreptate. Ele trebuie să circule de la un loc la altul, spre a îndestula trebuințele tuturor oamenilor care nuncesc.

Conștiința solidarității omenești și sentimentul dragostei creștine sînt îndemnuri puternice de a folosi bunurile materiale ca între frații aceleiași familii, spre îndestularea tuturor.

«Iubiți-vă unii pe alții». «Faceți milostenie». «Feriți-vă de lăcomie». «Fiecare din voi să caute nu folosul său, ci folosul altora». Iată numai cîteva mîrgăritare din cununa învățaturii creștine, care urmărește apropierea dintre oameni. Ce minunat exemplu de viață frățească întîlnim pe vremea apostolilor în Ierusalim, cînd primii creștini alcătuiau «o inimă și un cuget», «își vindeau ogoarele, iar banii îi împărțeau între toți, după nevoile fiecăruia» (Fapte II, 45).

Altă pildă ne înfățișează și creștinii din alte ținuturi care, la îndemnul Sfintului Apostol Pavel, organizau colecte bogate pentru ajutorarea fraților lor din Țara Sfîntă.

În toate vremurile și în toate locurile unde a strălucit soarele iubirii lui Hristos, a răsărit și floarea aleasă a binefacerii și bunătății, care a schimbat pe om și l-a înobilat, făcîndu-l mai bun și mai înțelegător pentru necazurile și suferințele semenului său.

După pilda creștinilor de la început, de pe vremea apostolilor, noi, cei de azi, avem de îndeplinit o sfîntă datorie: aceea de a contribui ca «toți să fie una», așa cum a fost dorința arzătoare a Mîntuitorului Hristos.

Un duh nou suflă azi în omenire. Tot mai mult se vorbește de solidaritatea omenească, de interesele comune ale popoarelor, de frățietate, de pace, în duhul Sfintei Evanghelii. Toți oamenii, dar mai ales creștinii trebuie să se străduiască ca aceste înalte idealuri să devină faptă în viața noastră.

Să muncim cu drag și cu osîrdie în locul unde am fost rînduiți de Dumnezeu. Să privim munca noastră, oricît de modestă ar fi ea, ca o datorie de onoare și să n-o privim numai ca pe un mijloc de existență, ci și ca un mijloc de a folosi și îndestula și pe alții.

«Albina — zice Sfîntul Ioan Gură de Aur — este cea mai slăvită între viețuitoare nu numai fiindcă colindă din floare în floare ca să pregătească mierea, ci fiindcă roadele muncii sale sînt de folos și pentru alții». Și tu, omule, care te ostenești și din munca ta cinstită crezi bunuri, să ai bucuria sufletească și mulțumirea inimii că aceste bunuri sînt puse în folosința multora.

A face din iubire legea vieții tale, a face din bunătate o datorie obștească, este a privi și a trăi viața ca pe o slujire adusă lui Dumnezeu și oamenilor. Slava omului bun stă în muncă cinstită, în cumpătare, în slujirea semenului, în alinarea suferințelor altora, în viață conformă cu voia lui Dumnezeu. Trăind și lucrînd în felul acesta, înseamnă că noi contribuim la coborîrea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt.

Prin dragoste creștină, să facem ca viața pe care o trăim să devină o nesfârșită bucurie pentru toți, bucurie pe care o simte omul când face binele ce-i stă în putință.

Să căutăm, așadar, ca prin mijlocirea bunurilor pămîntești, folosite după învățatura Evangheliei, să dobîndim și fericirea cea veșnică. Amin!

Pr. Prof. VL. PRELIPCEAN

LA INTRAREA ÎN BISERICĂ A MAICII DOMNULUI

Ca și în alte dăți și astăzi biserica noastră prăznuiește în cîntări de laudă și de mulțumire, un eveniment important din viața aceleia care a fost hărăzită de Dumnezeu să nască pe Mîntuitorul nostru. Toată suflarea creștinească serbează astăzi Intrarea în Biserică a Maicii Domnului. Facem această amintire din viața Sfintei Fecioare pentru că cu asemenea ocazii preamărim înțelepciunea lui Dumnezeu și atîtputernicia Lui, care a ales un asemenea vas pentru întruparea Fiului Său.

Viața acestei Sfinte Fecioare și Maici este plină de învățături. Mamele, fecioarele și toate femeile au de învățat de la ea. Sufletul i-a fost împodobit de mireasma faptelor bune, credința l-a înfrumusețat, jertfirea în slujba lui Dumnezeu i-a fost călăuza vieții sale, dragostea față de Fiul Său și-a pus pecetea pe întreaga sa ființă, iar urmarea învățăturii Fiului Său i-a încununat ultimile zile ale vieții sale.

În fața unei asemenea comori sufletești creștinul pios se pleacă cu smerenie și așteaptă cu nerăbdare serbarea oricărui eveniment din viața Sfintei Fecioare, deoarece acestea sunt prilejuri de învioreare duhovnicească și de întărire a nădejdilor noastre creștinești.

Aceea care astăzi intră în Biserică, aceea care astăzi vine în mijlocul nostru și-și închină toată viața sa lui Dumnezeu, petrecîndu-și-o numai în post și rugăciune, aceea va deveni Maica Mîntuitorului nostru.

Să poposim și noi deci astăzi în jurul acestui mare eveniment din viața Sfintei Fecioare și să sorbim cu nesaț din învățăturile mîntuitoare care isvorăsc dintrînsul.

Dacă cercetăm Sfînta Scriptură și mai ales dacă citim în capitolul VI, din cartea a III-a a Împăraților, vedem că împăratul Solomon a făcut Casa Domnului cu trei despărțituri: în prima despărțitură sta mulțimea poporului; în a doua arhieriei și preoții; iar în a treia era Sfînta Sfintelor, în care nu putea să intre nimeni, decît numai arhierul, odată pe an, pentru ca să tîmîieze locul acela și pentru ca să se roage lui Dumnezeu pentru mîntuirea lui și a poporului, precum zice Sfîntul Apostol Pavel: «...în partea a I-a a cortului intra totdeauna preoții să facă slujba dumnezeiască; iar în a II-a intra numai arhierul, o singură dată pe an, și

nu fără de sînge, pe care-l aducea pentru sine și pentru păcatele poporului» (Evr. IX, 6—7).

Despărțitura cea dintîi, unde sta poporul, simboliza cerul care stă deasupra noastră, unde este văzduhul și unde sînt toate păsările zburătoare; a doua despărțitură, unde stau arhierii și preoții, simboliza cerul al doilea, care stă deasupra cerului dintîi, unde sînt puterile cele cerești, adică îngerii și sufletele dreptilor; iar a treia despărțitură, unde era Sfînta Sfintelor și intra într-un an odată numai arhierul, simboliza al treilea cer, care stă deasupra cerului de al doilea, în care nu intră nimeni decît numai adevăratul arhieru Hristos Dumnezeu nostru.

Și pentru ca să ne convingem că Biserica aceea simboliza cerul să ascultăm ce zice Sfîntul Apostol Pavel: «Căci Hristos a intrat nu într-un templu făcut de mînă după chipul celui adevărat ci chiar în cer, ca să mijlocească acum pentru noi înaintea lui Dumnezeu» (Evr. IX, 24).

Dar de ce se numea Sfînta Sfintelor? Pentru că acolo se aflau cele două table ale legii date lui Dumnezeu de Moisi în muntele Sinai, toiagul cel înflorit al lui Aaron, cupa cu mană, cădelnița de aur și chivotul legii. Astăzi însă noi putem spune că se numea Sfînta Sfintelor nu pentru că se aflau acolo acele lucruri trecătoare, care închipuiau multe taine ale Bisericii noastre, ci și pentru că s-a învrednicit să locuiască întrînsa 12 ani Sfînta Sfintelor cea adevărată, adică Sfînta Fecioară, care a născut mai presus de fire pe Sfîntul Sfinților, pe Mesia cel făgăduit.

De aceea Sfînta Fecioară este cerul cel adevărat care a răsărit nouă pe Soarele dreptății și în pîntecele ei a locuit ca în al treilea cer o față a Sfintei Treimi, Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, adevăratul Arhieru. Iară motivul pentru care a intrat Sfînta Fecioară de a locuit atîția ani în acel loc sfînt este următorul:

În vremurile de demult era obiceiul la evrei ca omul care nu avea copii să fie hulit și urît de toți, chiar dacă ar fi fost de neam mare și oricît de bogat. Cînd ducea darurile lui la Biserică, preotul le primea pe urma tuturor, sta în Biserică în urma tuturor și nu mîncă nimeni cu el bucate, ci toți îl considerau ca pe un urgisit de Dumnezeu.

Întruna din zile Sfinții Părinți Ioachim și Ana, fiind fără copii, s-a întîmplat, într-o sărbătoare mare ce aveau evreii, prin neștiință și fără de nici-un viclesug, ca niște oameni bogați și de neam împărătesc ce erau, au dus darurile lor mai înainte decît alții la Biserică. Văzîndu-i preotul, atîta i-a înfruntat și i-a dojenit, încît i-a scos din Biserică cu mare rușine și cu multă urgie i-a gonit, împreună cu darurile ce adusese. Oare cîtă jale și ce scîrbă vor fi simțit în inimile lor niște oameni ca aceștia? Ei însă au primit înfruntarea și urgia preotului cu multă cucernicie și plecîndu-și capetele, se duceau plîngînd cu amar la casa lor, nezicind nimic, nimănui. Cu inima plină de jale, din cauza hulei ce o primeau de la toți semenii lor pentru că nu aveau copii, își găseau mîngîierea în rugăciune. Cu lacrimi fierbinți, se rugau din adîncul inimi lor, Stăpînului firii, ca să facă milă cu ei și să le dăruiască roadă pîntecelui lor; nu pentru ca să le rămînă după moarte feciori să-i pomenească, ci numai cu făgăduiala că dacă vor naște un prunc, fie parte bărbătească, fie parte femeiască, îl vor închina lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu ascultă rugăciunea lor căci zice

Dauid: «Voia celor ce se tem de Dînsul va face și rugăciunea lor va asculta».

Cînd a venit sorocul sfatului lui Dumnezeu, aflîndu-i pe Sfinții Părinți vase alese, dezlegă nerodirea pîntecelui Anei și ea născu prin făgăduință, după cum a născut Sara pe Isaac, Rebeca pe Iacob, Rahila pe Iosif, femeia lui Manoie pe Samson, Ana, femeia lui Elcana, pe Samuel și Elisabeta pe Ioan Botezătorul. Așa și fericita Ana, femeia lui Ioachim născu scaun sfînt lui Dumnezeu, pe Fecioara Maria, ca să se odihnească pe dînsa cea ce se odihnește pe scaunele cele îngerești și și-a gătit Lui, cer însuflețit, cea ce a întărit cerurile cu înțelepciunea sa și pămîntul l-a întemeiat pe ape, de care se cutremură toate adîncurile și beznele iadului.

Și au avut mare dreptate Ioachim și Ana ca să nască pe una ca aceasta din pîntecele lor; una pentru că erau amîndoi de neam împărătesc și se trăgeau din semînția lui David și erau foarte dreți și buni înaintea lui Dumnezeu, și alta că au cîștigat această roadă binecuvîntată cu multă durere de inimă, cu multe rugăciuni, cu multe milostenii și cu multe lacrimi, după cum zice David: «Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera». Și au cîștigat întradevăr o bucurie pe care nu a putut să o cîștige alți părinți și nici nu vor putea cîștiga, de a se numi părinți ai lui Dumnezeu.

După aceea, trecînd trei ani de la nașterea Fecioarei, părinții ei o duseră la Biserică cu multă mulțime de fecioare și cu făclii aprinse, pentru ca s-o închine lui Dumnezeu, după cum făgăduise. Și sosind la ușa Bisericii, fericita Ana zise către preot, cu credință și cu multă cucernicie: «Primește, preote a lui Dumnezeu, pe această fecioară, care este rodul pîntecelui meu, pe care o am cîștigat cu multă durere de inimă, prin rugăciuni amestecate cu lacrimi, și o așează în Casa Domnului, că Lui i-am făgăduit-o, pentru că s-a milostivit de mine și a ridicat hula poporului de deasupra mea; primește-o fără de nici o îndoială și grăbește de o du în biserică, fără de nici-o zăbavă, căci am închinat-o lui Dumnezeu».

Auzind aceste cuvinte preotul Zaharia și văzînd și pe precurata Fecioară, se minună și zise cu bucurie și cu glas de proorocie către Fecioară: «Tu ești cu adevărat ușa vieții, pe care o a văzut proorocul Iezechiel închisă; fără voia mea îți deschid ușile Bisericii ca să intri într-însa să locuiești, căci cu adevărat mai virtos pentru tine a făcut Solomon, cu înțelepciunea ce i-a dat-o Dumnezeu, acest locaș, și ție a inchipuit-o cunoscîndu-ți fecioria cu ochii cei de gînd ai proorociei lui. Ție se cuvine ca să locuiești într-însa, pentru că toate cîte stau într-însa pe tine te închipuiesc. Drept aceea, dacă s-a arătat adevărul, trebuie să se ridice umbra. Intră, fiica lui Dumnezeu, cu bucurie și te veselește într-însa, căci am cunoscut cu adevărat că s-a apropiat mintuirea lui Israel, care va să vie înfățișat să se nască din tine; intră precurată, voioasă și veselă, de te fă locaș desfătat Prea Înaltului Iisus, care este Mîntuitorul lumii; intră la locul cel ales, ceeace ești aleasă mai înainte de veci, ca să te hrănești cu hrană cerească, care îți va fi trimisă de la Părintele veacurilor, prin îngerii săi; intră în Sfînta Sfintelor, ca una căreia și se cuvine să auzi tainele cele ascunse și preamărite ce s-au grăit în cămărilor cele cerești, că tu vei naște pe Ziditorul a toată făptura; intră de te fă mijlocitoare mîntuirii omenești».

Și întorcându-se preotul Zaharia zise și către părinți: «Bucurați-vă și voi, soție sfântă, pereche binecuvîntată, Ioachime și Ano, că v-ați învrednicit a fi părinți unei prunce sfinte ca aceasta. Fericiți sinteți, cu toată fericirea, căci după semnele darurilor ce văd că are această fecioară asupra ei, cunosc adevărat cu duhul proorociei că ea este acoperămîntul goliciunii strămoșilor, oglinda proorocilor și izbăvirea lumii».

Din cele spuse mai sus putem trage concluzia că pentru două motive a intrat Sfînta Fecioară în Sfînta Sfintelor: unul pentru ca să se curățească de păcatul cel strămoșesc prin mijlocirea cuvîntului celui de bucurie ce aștepta să-i vină cu Arhanghelul Gavriil și alta, ca un vas ales ce era prin venirea Sfîntului Duh și prin umbrirea puterii Celui de sus să primească în pîntecele ei pe Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu.

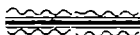
Sfînta Fecioară stă aici la templu pînă la vîrsta de 15 ani, cînd ea va ieși în lume și va merge în Nazaret.

În tot timpul cît a stat la templu Sfînta Fecioară nu a făcut altceva decît să se pregătească de a fi «vas minunat» pentru a fi vrednică să primească la sînul ei pe Mîntuitorul lumii — Domnul nostru Iisus Hristos; aici se pătrunde ea de adevărata ei misiune; aici cunoaște virtutea, adîncește tainele credinței și învață Sfintele Scripturi. Prin toate acestea ea nu a făcut altceva decît să împlinească adîncă dorință a bătrînilor săi părinți, căci după ce își limpezește simțurile și gîndurile la umbra Scripturii, ea se dedică în întregime lui Dumnezeu. Sfînta Fecioară și-a desprins toată viața sa de lume și a jertfit-o, curată și nevinovată, lui Dumnezeu.

Iată care este semnificația praznicului de astăzi. Sfînta noastră Biserică prăznuiește deci astăzi această Intrare a Sfîntei Fecioare, această dăruire a vieții ei lui Dumnezeu. Dar totodată laudă și pe aleasa și cuvioasa familie care s-a învrednicit de marea bucurie de a da viață mamei după trup a Domnului nostru Iisus Hristos. Biserica noastră laudă astăzi dragostea părintească a acestor doi bătrîni care își țin făgăduiala și își dăruiesc propriul copil, templului. În ei, în viața lor casnică, în familia lor evlavioasă avem pildă vie de cum trebuie să fie viața casnică a tuturor credincioșilor. În exemplul lor vedem cum se trăiește în dragoste față de Dumnezeu, în rugăciune, în priveghere și în post atunci cînd vrem să facem voia Lui, sau cînd vrem să-I cerem ceva.

În îmbisericirea Fecioarei avem astăzi exemplul de cum trebuie să fim atunci cînd vrem să intrăm în biserică, de cum trebuie să ne pregătim atunci cînd vrem să-L primim pe Hristos în sufletul nostru. Să ne curățim mai întîi de păcatele noastre și de gîndurile cele viclene și apoi cu cunoștință întreagă să ne facem vase alese să primim, prin darul Duhului Sfînt, cuvîntul lui Dumnezeu în inimile noastre. Numai așa făcînd vom putea spune că prăznuim după cuviință sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică. Numai așa făcînd ne vom putea uni cîntarea noastră cu a Maicii Domnului și mulțumind lui Dumnezeu să putem spune ca și ea: «Sufletul mi l-ai curățit, Doamne, trupul mi l-ai sfințit, biserică încăpătoare de Dumnezeu m-ai făcut pe mine, cort de Dumnezeu împodobit, locaș însuflețit m-a făcut venirea Preasfîntului Duh și curată Maică a vieții». Amin!

Diacon MILEA ȘTEFAN

LA SĂRBĂTOAREA SFÎNTULUI NICOLAE

Astăzi Sfânta noastră Biserică prăznuiește cu laudă pomenirea Sfântului Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei, făcătorul de minuni, trăitor în ultimul pătrar al veacului al III-lea și în prima jumătate a veacului al IV-lea.

Sărbătoarea unui sfânt e legată de cinstirea cu care creștinătatea îl preamărește ca model și ca solitor, adică rugător pentru noi.

Această cinstire ne face câteodată să credem că sfinții s-ar fi bucurat de haruri cu totul deosebite care i-ar fi ridicat dintr-o dată la o stare de nepăcățuire, de nepățimire, adică de nesupunerea la ispite și la condițiile generale ale vieții omenești și că, prin unele haruri speciale, fiecare dintre ei s-ar fi născut și s-ar fi dezvoltat într-un fel de rai pe pământ, în condiții cu totul deosebite de ale noastre. Cu aceste condiții deosebite am vrea să justificăm deosebirea fundamentală a vieții noastre păcătoase și anonime din punct de vedere creștin de viața lor sfântă, care, cu timpul a devenit nu numai obiectul admirației, ci și al venerației, adică al laudei și preamării Bisericii creștine de pretutindeni. Această apreciere constituie, fără îndoială, o greșală de perspectivă voită de noi, pentru a acoperi lipsurile amintite ale noastre.

Este adevărat că Biserica a străbătut, de-a lungul celor două milenii, epoci felurite din punct de vedere social, material, psihologic și așa mai departe; dar realul progres al Bisericii n-a coincis totdeauna cu buna ei stare exterioară: «Altădată, a spus Sfântul Ioan Hrisostom, referindu-se la epocile de prigoană dinaintea lui, bisericile erau de lemn și inimile de aur: astăzi, bisericile sînt de aur și inimile de lemn». Deci, diferența de epocă nu justifică întru totul deosebirile dintre creștini. Dovada vie o avem în faptul că de-a lungul veacurilor în Biserica creștină Duhul Sfânt a ridicat sporadic, acolo unde a fost nevoie, mărturisitori ai înaltelor idealuri evanghelice, în care Biserica a atestat lucrarea Lui și i-a canonizat, proclamându-i sfinți. De pildă, însăși Biserica noastră a recunoscut acum vreo 10 ani (în 1955), în cîteva fii ai ei, ierarhi, ori mireni, pe aleșii lui Dumnezeu, asupra cărora s-a pus cu tărie pecetea mîinii Lui și i-a proclamat ca atare, prin rostul Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian.

În condiții exterioare, date, oamenii reacționează în mai multe feluri și nu totdeauna influențați de aceste condiții exterioare, la chemarea Domnului: «Veniți la Mine cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Matei XI, 28); «Intrați prin poarta cea strîmtă, că largă este poarta și încăpătoare calea, care duce la pieire și mulți sînt cei care apucă pe ea. Și strîmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sînt care o află» (Matei VII, 13—14); «Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Că jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară» (Matei XI, 29—30).

Ca și în vremea Mîntuitorului și de atunci încoace, cei mai mulți dintre cei ce aud cuvintele Lui nu le iau în seamă, ca și cum n-ar fi vorba despre ei și despre viața lor veșnică, ci despre ceilalți sau despre lucruri fără însemnătate pentru veșnicia lor.

Dar și printre cei ce erau de față la predica de pe Munte a Mintuito-ului, ori ascultau învățătura Sa în viața «zilelor Sale în trup», «cu strigăt tare și cu lacrimi» cum spune Apostolul (Evr. V, 7), ori predica urmașilor săi de pînă astăzi, au fost și vor fi de-a pururea unii «străpunși la inimă» cum spune Scriptura, (Fapte II, 37) și vor lua Evanghelia în serios, ca fiind adusă fiecăruia dintre noi, personal, ca fiind dată pentru mine și pentru D-ta, iubite ascultător. Pentru aceștia problema destinului nostru supra-firesc se pune în mod acut și ei încep să se întrebe ce ar face în fața scaunului de judecată al nemitarnicului Judecător dacă ar muri pe neașteptate? Ce e nașterea din nou, ce e omul cel vechi și omul cel nou? Ce înseamnă a muri și a învia în Iisus Hristos?

Chiar în epoca imediat post-apostolică scrierea intitulată «Didahia (celor 12 Apostoli)» rezumă învățătura lor prin cele două căi, despre care vorbise și Mintuitoarul: Una a vieții, cealaltă a morții. Aceasta înseamnă că credinciosul sau așa-zisul credincios poate duce două feluri de viață: una, în Hristos, după ce a murit tainic cu El; alta fără Hristos, adică, potrivit învățăturii creștine, în păcatul moștenit de la Adam. Creștinul adevărat își răstignește omul vechi, adică firea păcătoasă, cu patimile și ispitele ei, împreună cu Iisus Hristos pentru ca să învieze împreună cu El la o viață nouă fără de păcat: «Omul nostru cel vechi a fost împreună răstignit cu El, spune Sfîntul Pavel, ca să se nimicească trupul păcatului, așa încît să nu mai fim robi păcatului... Și dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El...» (Rom., VI, 6, 8). «M-am răstignit împreună cu Hristos, scrie același sfînt Apostol, (Gal. II, 20) și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Cel ce m-a iubit și s-a dat pe Sine însuși pentru mine».

Teoretic această viață jertfelnică, nu pare grea ci chiar frumoasă. Dar practica ei nu este ușoară decît pentru cel ce împarte greutatea ei cu Hristos, chemîndu-l în ajutor în fiecare clipă în rugăciune: Jugul este simbolul împărțirii cu altul a unei greutăți sau chiar al lăsării ei în grija aceluia, cînd ai încredere în el și se oferă să o poarte el. Așa face Iisus cu cei care-L țin prezent în viața lor prin rugăciune necurmată, la bine și la rău, împărțîndu-l astfel bucuriile și durerile lor. Căci dacă este adevărat că bucuriile împărțite unui prieten se îndoiesc, iar durerile împărțite se împart, apoi cu atît mai mult avem aceste binefaceri de la Iisus Hristos, Dumnezeu atotputernic, El care ne-a iubit cel dintîi și ne-a iubit pînă la urmă!

Cîte nu sînt păcatele, patimile, ispitele, căderile omenești!

Ca viforul iernii copacii slabi, așa abat ele virtutea și evlavia noastră.

Amintim acest lucru fără să insistăm asupra lui, deoarece realitatea aceasta crudă este atestată de scriptură: «Dacă zicem că păcat nu avem, scrie Sfîntul Ioan Evanghelistul, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi» (I Ioan I, 8).

Toți sîntem păcătoși, toți sîntem vinovați în fața lui Dumnezeu; dar dacă unii trăim în mocirla păcatului ca în elementul nostru, alții însă se încordează continuu pentru ca, cu ajutorul harului să crească zi de zi pînă la statura bărbatului desăvîrșit care este Hristos.

În fruntea acestora sînt Sfinții și în fruntea tuturor Maica Prea Curată și pururea Fecioara Maria cu neostoitele lor nevoițe și cu necurmatele lor rugăciuni.

Din cetele lor a făcut parte Sfîntul Nicolae al Mirelor Lichiei.

Viața și traiul lui creștinesc s-au desfășurat la început sub cumplitele vremi de crunte prigoane ale împăraților Dicolețian și Maximian, la sfîrșitul veacului al treilea și începutul celui de al patrulea.

Supus la chinuri și apoi la sălbătice suferințe în temnițele vremii, vrednicul arhipăstor al Mirelor Lichiei supraviețuiește în duh de rugăciune și de mulțămîntă Domnului pentru toate. Venirea la tron a celui ce va fi numit Sfîntul Constantin cel Mare, va deschide temnițele, va da creștinilor libertate de cult și puțința de a-și zidi biserici și de a se ruga nestingheriți lui Dumnezeu.

După învățătura Sfintei noastre Biserici trebuie să dăm sfinților o cinstire specială în două feluri: întii, să le imităm traiul lor dumnezeesc, luîndu-i drept pilde ale vieții noastre îmbunătățite și apoi să le aducem o închinare care este spre slava Celui ce i-a învrednicit de o asemenea bogăție de haruri și daruri.

Sfîntul Nicolae este unul dintre cei mai populari sfinți ai creștinătății și mai ales ai Bisericii Ortodoxe. El a fost din vechime luat ca patron onomastic de preferință atît pentru creștini cît și pentru lăcașurile creștine. Care este secretul acestei evlavii deosebite față de Sfîntul Nicolae? O veche tradiție creștină explică această taină arătînd că Sfîntul Nicolae și-a dobîndit o aureolă nepieritoare nu prin înaltele sale speculații teologice, (deși a fost unul dintre apărătorii credinței ortodoxe împotriva arianismului la Sinodul I ecumenic de la Niceea, la 325), ci prin lucrarea lui practică în Biserică. Este adevărat că Biserica ortodoxă a socotit că orice creștin dobîndește prin botez pe Duhul Sfînt sau harul Lui sau pe Iisus Hristos; de aceea cei vechi sărutau cu evlavie pieptul noului botezat în care sălășluiește însuși Dumnezeu, ca într-un templu nepătat, sau harul Lui. Dar harul se face descoperit prin săvîrșirea faptelor bune tot cu ajutorul harului: credința fără fapte este moartă, zicea Sfîntul Iacob, după Mîntuitorul, care ne învățase că: «Nu cel ce zice Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri» (Matei VII, 21).

Tradiția creștină de care am amintit, punea în contrast, pe Sfîntul Nicolae cu unul dintre cei mai vestiți Părinți ai pustiei, Ioan Casian, întemeietorul monahismului în Apus, care a dat cea mai bună sinteză a evlaviei răsăritene, după ce vizitase ani de zile patria anahoreților, pustia Egiptului.

Dumnezeu a poruncit ca acest mare speculativ asupra patimilor și rugăciunii și asupra celor mai subtile probleme duhovnicești în general, zice tradiția amintită, să nu fie sărbătorit decît o dată la patru ani, în anii bisecți, pe cînd Sfîntul Nicolae este sărbătorit de două ori pe an pentru că el nu s-a ferit să se coboare în situațiile cele mai grele și mai nepotrivite cu hlamida unui Arhiepiscop ca să ajute pe cei săraci și pe cei nenorociți.

Aceasta este prima învățătură pe care o primim de la Sfîntul mare Ierarh Nicolae. Ea trebuie aplicată de fiecare dintre noi zi de zi. Doctrina

Bisericii creștine nu este o învățătură abstractă, despre Dumnezeu în sine, căci cunoașterea prin iubire a Tatălui ceresc ne leagă de frații noștri în Iisus Hristos, semenii noștri, oamenii, dincolo de deosebirile de orice fel, inclusiv cele religioase. Iată de ce noi ne solidarizăm cu cei care suferă și sint crunt exploatați de colonialiști, cu cei care luptă pentru viață, pentru pace, cu cei care luptă pentru progresul și bunăstarea sub toate formele.

Tot astfel, viața Sfântului Nicolae ne arată că el a strălucit îndeosebi prin fapte bune : a împăcat pe norodul revoltat împotriva unei trupe împărătești, în Frigia; grija de semenii lui, cărora noaptea și anonim le dădea ajutor, ca acelui nenorocit părinte care trebuia să-și vindă de sărăcie, cele trei fiice ale sale, intervenția lui pentru salvarea de la moarte a trei tineri și multe altele ca acestea, au făcut din acest sfânt o figură legendară care aduce la el pe cei care aveau nevoie de ajutor sau de sprijin sufletesc; pentru ca, după moarte, să fie chemat în rugăciuni de toți cei care se aflau în nevoie sau în primejdii.

La slujba Utreniei ați ascultat aceste laude cu care Biserica Ortodoxă pretutindeni îi încununează lucrarea : «Liman văduvelor și părinte săracilor, ajutător prea ales al celor în necaz; celor ce plîng mîngiere, păstor și povățuitor tuturor celor ce rătăcesc fiind, Nicolae scapă-ne și pre noi din nevoi cu rugăciunile tale» (Din canonul sfântului).

A doua învățătură pe care o reținem din viața Sfântului Nicolae este păstrarea dreptei credințe: A fost unul dintre marii luptători împotriva lui Arie la Sinodul I ecumenic de la Niceea.

Mîntuitorul ne descoperă că viața veșnică este cunoașterea unuia ade-văratului Dumnezeu și a unicului Său Fiu pe care L-a trimis (Ioan XVII, 3). El fericește pe Sfântul Petru pentru că a mărturisit o învățătură care este de origină dumnezeiască (Matei XVI, 17). Patericul, cartea Părinților pustnici, arată că păcatul ereziei e mai primejdios decît oricare, și sfătuiește pe creștini să se ferească de eretici.

Este evident că această apărare o face bunul creștin mai mult cu fapta decît cu vorba fiindcă o faptă bună, săvîrșită în smerenie, în taină, în numele lui Iisus Hristos, în așa fel ca să nu știe o mină ce face cealaltă, este mai adînc grăitoare și răscolitoare decît cele mai meșesugite vorbe. *și conceala scrisora și jaloze și el este lumii și viața...*

În vremea noastră Consiliul Ecumenic al Bisericilor face toate eforturile în vederea colaborării, apropierii și unității finale a Bisericilor creștine. Biserica noastră participă la această Mișcare deși este convinsă că ea ține neclintit învățătura, cultul și organizarea date ei de Sfinții Apostoli pe temeiul Evangheliei Domnului, dezvoltate de Sfinții Părinți. Ea păzește astfel, după îndemnul Sfântului Sinod, prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, unitatea Ortodoxiei și continuitatea tradiției Bisericii creștine primare.

Preaslăvind lucrarea lui de apărare a Ortodoxiei, Sfînta noastră Biserică cîntă la Utrenie (Sedealna, gls. IV) : «Folositor prea cald te-ai arătat Bisericii lui Hristos, Nicolae, și învățăturile eresurilor celor nedumnezeiești le-ai stricat cu îndrăzneală și îndreptător Ortodoxiei te-ai arătat tuturor. Roagă-te pentru toți cei ce urmează dumnezeieștile tale învățături și îndemnuri».

Acestea sînt, frați creștini, învățăturile de temelie pe care le amintim astăzi, la sărbătoarea Sfintului Nicolae.

Ele arată legătura strînsă dintre meditație la cele dumnezeiești și faptă: «Oricine vrea să se consacre meditației la cele dumnezeiești, zicea Sfîntul Grigore cel Mare (*Moralia VI, 37*), trebuie să se cerceteze pe sine, pentru a ști cît de mult poate să iubească; căci iubirea este pîrgăhia sufletului. Căci numai ea îl poate ridica și zmulge din lumea aceasta păcătoasă, redîndu-i tot avîntul lui».

Să mulțumim așa dar lui Dumnezeu pentru acest model prea ales pe care ni l-a dat, imitîndu-l în iubirea lui faptică, jertfelnică: «Cel ce iubește mult, acela înfăptuiește mult», s-a spus cu dreptate.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru că este «minunat întru Sfinții Lui» în care regăsim omenirea restaurată și transfigurată. Și împreună cu creștinii ortodocși de pretutindeni să-i spunem astăzi în rugăciune sfîntului Nicolae: «Îndreptător credinții și chip blindetelor, învățător înfrînării te-a arătat pe tine turmei tale adevărul lucrurilor. Pentru aceasta ai cîștigat cu smerenia cele înalte și cu sărăcia cele bogate. Părinte Ierarh Nicolae roagă pe Hristos Dumnezeu, să mîntuiască sufletele noastre» spre slava Tatălui a Fiului și a Sfîntului Duh, Amin.

Prof. N. CHÎTESCU

LA SFÎNTUL NICOLAE

«Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința» (Evr. XIII, 7).

Astăzi, Biserica se îmbracă în haină strălucitoare, se veselește și se bucură, prăznuind pomenirea unuia din cei mai mari luceferi, care formează cununa de strălucire a Mîntuitorului Iisus Hristos în ceruri și de slăvire a Bisericii Sale pe pămînt: Sfîntul Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei și făcătorul de minuni, pozoaba ierarhilor, miluitorul săracilor, ocrotitorul celor și fără de ajutor, mîngîierea celor fără bucurie și nădejdea celor întristați. Avînd în inimi cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: «Aduceți-vă aminte de mai mari voștri...», să zăbovim cîteva clipe în apropierea acestui mare sfînt cinstit cu dragoste de toată creștinătatea în psalmodii de tropare și cîntări duhovnicești, să privim cu luare aminte la viața-i curată și minunată, la învățătura și exemplu său.

Sfîntul Nicolae se naște spre sfîrșitul secolului al II-lea, în orașul Patara din Lichia, din părinți creștini de bun neam, cu numele Teofan și Nona. Încă de tînr își pierde părinții, rămînînd în grija unui unchi

al său, care pe atunci era episcop al cetății Mira. Rîvna și dragostea către cele sfinte îl determină pe tînărul Nicolae să îmbrace haina călugărească, unde în liniștea mînăstirii, departe de orice frămîntare a vieții obișnuite, își ducea viața în post și rugăciune. Dar Dumnezeu, cunoscătorul sufletelor noastre, voiește ca cel ales să fie slujitorul său, să fie iconom al tainelor, să fie preot. Și astfel monahul Nicolae, primește cu cutremur punerea miinilor — conștient fiind că: «Preoția este ceva dumnezeiesc... Între timp, murind unchiul său, Nicolae este ales episcop de către poporul din cetate, care rămăsese fără păstor. Ca ierarh al Bisericii, Sfîntul Părinte a dovedit o înmănuchere strălucită de virtuți de slăvit păstor de suflete, adevărind prin acestea, cuvintele Mîntuitorului Hristos: «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri». S-a purtat nu ca un stăpîn, ci ca un părinte, povățuind, ajutînd și mîngiînd. Avea o inimă plină de aur, plină de bunătate, de blîndețe, de milă și iubire. Alergau la el toți sărmanii și filozofii, bolnavii și necăjiții din cetate și din împrejurimi, cerîndu-i ajutor și povață, sprijin s-au mîngîiere; nici unul nu ieșea de la el neajutat, nemîngiat, neîntărit sau nemulțumit. Iar cînd Biserica trebuia să-și apere credința și învățătura sa contra rătăcirilor lui Arie, care tăgăduia eterna dumnezeire a lui Hristos, Sfîntul Nicolae pornește cu pași hotărîți la Niceea, unde în prezența a 318 Sfînți Părinți, anul 325 de la Hristos, se ținu cel dintii sinod ecumenic. La acest sinod, ierarhul Mirelor Lichiei se dovedește a fi un dascăl luminat și un aprig apărător al Ortodoxiei; pentru aceasta, Biserica îl slăvește în cîntări, numindu-l «îndreptător al credinței». Restul vieții și-o dedică sfîntul ierarh turmei încredințate, pe care o păstorește cu grijă și dragoste părintească pînă la adînci bătrînețe. Trece la cele veșnice cam pe la anul 350 în ziua de 6 decembrie, rostind cuvintele blîndului Miel ce s-a jertfit pentru noi și pentru a noastră mîntuire: «Doamne, în mîinile Tale încredințez duhul meu».

În adevăr, frumoasă și înălțătoare este învățătura dată de Apostolul Neamurilor prin aceste cuvinte: «Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu»; și ce e mai folositor pentru mîntuirea noastră, decît «a privi cu luare aminte cum și-au sfîrșit viața și să le urmăm credința!» Dacă ne aruncăm privirea pe paginile istoriei sfinte, vom vedea că totdeauna creștinii au pomenit pe sfinți cu cinste și cu evlavie; căci deși morți, sfinții ne grăiesc deapururi, iar prezența lor nu se sfîrșește cu moartea trupească ci dimpotrivă, adesea ea este amplificată de sfîrșitul lor, împlinindu-se astfel cuvîntul scripturistic: «pomenirea dreptului va fi veșnică». Au cinstit în ei realizarea a tot ce e bun, frumos și sfînt, de care se poate învrednici omul; au cinstit în ei pe semeni lor, care s-au nevoit ca să dobîndească viața dăruind-o și să se premărească, smerindu-se; li s-au închinat ca unora care s-au înălțat pînă la pragul cerurilor, cîștigînd asemănarea cu Dumnezeu, manifestîndu-se spre lauda Lui, făcîndu-se lumina lumii, sarea pămîntului și cetate pe munte. Au fost, semeni ai noștri care, au suferit aceleași ispîte, au avut aceleași slăbiciuni — dar le-au învins prin Harul dumnezeiesc. Și pentru a vedea și mai limpede acest lucru, să privim la una din multele

minuni săvârșite de Sfintul Nicolae: «O împlinire a făcut ca Sfintul Părinte să afle despre un părinte care era silit să vîndă cele trei fete ale sale unui bogătaș hain și să le arunce în prăpastia păcatului. Cu o discreție delicată, ce caracterizează adevărata dragoste creștină, Sfintul Nicolae, în trei rînduri a alergat în ajutorul acestor suflete și a nefericitului părinte, asigurîndu-le atît zestrea materială cit și stăruința în virtute, zmulgînd astfel din ghearele mizeriei și ale pierzării, pe cele trei fecioare». Această faptă ne arată că una din trăsăturile sufletului mare ale acestui Sfînt Părinte a fost mila și bunătatea. De aceea Biserica îl și preamărește în cîntările sale, numindu-l «chip blîndețelor». Dar, sfînta noastră Biserică mai învață despre marele Ierarh Nicolae că «s-a arătat pe sine turmei sale ca un «învățător al înfrînării». Și, întradevăr, Sfintul Nicolae a urmat și în această privință pe Mîntuitorul, care atunci cînd ucenicii îl îndemneau să se îngrijească de cele ale gurii, le-a răspuns: «Eu am o hrană pe care voi nu o cunoașteți... să fac voia Celui care M-a trimis pe Mine să săvîrșesc lucrurile Lui» (Ioan IV, 31, 34). Această hrană ce împrumută vieții și existenței noastre demnitatea morală, și frumusețea duhovnicească, o prețuia și Sfintul Nicolae.

Pentru toate acestea creștinătatea de pretutindeni prăznuiește pe Sfintul Nicolae, iar Biserica totodată a avut grijă să țină aprinse aceste făclii care se mistuie pentru Hristos, pentru luminarea căii credincioșilor. Căci viața lor (a sfinților) e un izvor deapururi nesecat de înălțătoare exemple. Ei formează norul de mărturisitori, care ne grăiesc cu icoanele lor, cu moaștele lor zdrobite de asceză și de moarte în chinuri, cu altarele închinatelor lor, și adesea cu scrierile lor; căci așa cum ne spune un sfînt părinte: «Ei urmează pe Mielul (lui Dumnezeu) pretutindeni unde merge El». De aceea se cade să-i urmăm și noi, căci spre pildă ne sînt ei nouă dați, ca viața lor să cuprindă în noi rîvna binelui, a sfințeniei și a sporului în cele duhovnicești; iar imitarea lor ca modele veșnice vii și actuale mai ales în împrejurările grele ale vieții, e recomandată de însuși Apostolul Pavel în cuvintele: «Rogu-vă fiți imitatorii mei, precum și eu sînt al lui Hristos» (I Cor. IV, 16). Drept aceea, noi, cei care ne-am aflat astăzi în fața acestui sfînt altar, și am slăvit în cîntări duhovnicești pe Sfintul Ierarh Nicolae, să luăm hotărîrea nestrămutată de a ne sili să-i urmăm pilda. Bunătatea și blîndețea lui să ne insuflă duhul iubirii de oameni și de Dumnezeu, smerenia și sfințenia vieții lui să aprindă în sufletele noastre năzuința arzătoare de a ne înfrumuseța și noi viața cu aceste virtuți, iar puterea credinței Sfîntului Nicolae să ne dea îndemn de a rămîne tari în credința noastră ortodoxă. Credința în Dumnezeu este temelia religiei creștine, iar Sfintul Apostol Pavel îi dă următoarea definiție clasică: «Credința este adevărarea celor nădăjduite, dovada lucrurilor celor nevăzute». (Evrei XI, 1). Și acum, pătrunși de credința în Dumnezeu, să ne îndreptăm gîndurile către Sfintul Ierarh Nicolae lăudîndu-l și rugîndu-l așa:

«Bucură-te, luceafăr prea luminos al luminei Stăpînului, celui întreit neînceput; bucură-te raza luminei celei tainice, cap prea sfințit, locaș cinstit al virtuților, dumnezeiesc dreptar al preoției celei neprihănite. Păstorule cel bun prea luminat de prea mare, cel ce porți nume asemănător luminei; celor lipsiți cu milă împarți, și te pleci la ruga celor ce

se roagă ție. Bucură-te dreptarul ierarhilor, adîncul cel neajuns al dumnezeieștilor minuni, frumusețea Bisericii, luceafărul cel prea luminos, prea fericite, cu strălucirile preoției tale luminează-ne pre noi.

O prea bunule părinte Nicolae, păstorul și învățătorul celor ce aleargă cu credință la tine ascultă glasul celor care cu vrednicie îți poartă sfințitul tău nume! Ajută și ocrotește pe toți aceia care s-au adunat astăzi în sfintele biserici, pentru a-ți aduce prinos de laudă și ție se roagă cu credință! Ajută să se aprindă în sufletele tuturor oamenilor virtuțile tale și harul lui Dumnezeu, pentru a propăși în credință, în blîndețe, în iubirea de oameni, în săvîrșirea voiei lui Dumnezeu, Căruia se cuvine cinste, mărire și închinăciune acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

MARIN PANĂ

LA DUMINICA DINAINTEA NAȘTERII DOMNULUI

DESPRE PREGĂTIREA VENIRII MÎNTUITORULUI

«In multe rinduri și în multe chipuri grăind Dumnezeu odinioară părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea din urmă a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor al tuturor, prin Care a făcut și veacurile...» (Evr. I, 1—2).

Astăzi, în ultima duminică dinainte de marea sărbătoare a Nașterii Domnului, am ascultat, ca în fiecare an, Evanghelia care cuprinde «Cartea neamului lui Iisus Hristos...» (Matei I, 1 și urm.), adică șirul neîntreput al strămoșilor după trup ai Domnului, începînd de la Avraam; părintele neamului evreiesc, și pînă la dreptul Iosif, bătrînul logodnic și ocrotitor al Sfintei Fecioare Maria, din care Mîntuitorul S-a născut cu trup. Din punct de vedere religios, strămoșii aceștia sînt reprezentanții cei mai de seamă ai omeniilor dinainte de venirea Mîntuitorului pe pămînt, care n-a avut fericirea să-L vadă și să-L audă vorbind, dar care știa că El va veni, Îl dorea cu înfocare, Îl aștepta. De unde știau ei lucrul acesta? Din pregătirea lumii de către Dumnezeu pentru primirea Mîntuitorului. Căci Acela Care era «Așteptarea neamurilor» și Care, cu venirea Lui pe pămînt, a despicat în două istoria religioasă, n-a venit între oameni pe neașteptate, ci atunci «cînd a venit plinirea vremii» (Gal. IV, 4), adică într-un moment al istoriei cînd lumea era prevenită și bine pregătită sufletește pentru venirea Lui și pentru primirea cuvîntului Evangheliei Sale.

De ce era trebuincioasă această pregătire pentru primirea Mîntuitorului? Cum s-a făcut ea? Prin ce mijloace? Iată întrebări la care încercăm să dea răspuns cuvîntul nostru de învățătură de astăzi.

În înțelepciunea Sa nesfârșită, Dumnezeu, Care este mai presus de timp și pentru Care nu există nici trecut nici viitor, ci numai un veșnic prezent, a prevăzut dintru început căderea omului, făptura Sa cea mai aleasă. De aceea, El a urzit mai dinainte întreaga «iconomie a mântuirii», care avea să se desfășoare în timp, adică planul pentru mântuirea omului din robia păcatului și a morții. Dumnezeu știa că omul, odată căzut în prăpastia pierzării, nu se va mai putea ridica singur, nu se va putea izbăvi prin propriile sale puteri, ci trebuia ajutat de o putere mai presus de el, adică de Dumnezeu însuși. De aceea, El a făgăduit primilor oameni un mântuitor, încă din clipa căderii lor, prin proorocia adresată diavolului, cel ce sub chipul șarpelui amăgise pe protopărinții neamului omenesc și-i îndemnase să păcătuiască: «Vrăjmășie voi pune între tine și între femeie, între urmașii tăi și urmașii ei; Acela va zdrobi capul tău și tu vei păzi călcăiul lui» (Facere III, 15).

Această «protoevanghelie» sau primă făgăduință despre venirea Celui ce avea să sfărâme capul șarpelui adică puterea diavolului, s-a păstrat, într-o formă sau alta, în amintirea tuturor popoarelor care s-au tras din primii oameni și au umplut, în cursul veacurilor, fața pământului. Dar la cele mai multe dintre ele amintirea acestei făgăduințe s-a întunecat treptat, ca și ideia de Dumnezeu, din pricina întinderii păcatului și a stricăciunii. De aceea, Dumnezeu a ales un popor, în sinul căruia trebuia să se păstreze, curată, atât ideia despre un singur Dumnezeu («monoteismul») cât și ideia mesianică, adică nădejdea venirii lui Mesia-Izbăvitorul.

Făgăduința aceasta a reînnoit-o Dumnezeu chiar patriarhului Avraam, începătorul neamului evreiesc, atunci când l-a scos din Haran, pentru a-l aduce în Canaan, și când i-a spus: «...Întru tine se vor binecuvînta toate neamurile pământului» (Facere XII, 3). Au păstrat-o apoi cu scumpătate toți urmașii lui Avraam, generație cu generație, transmitându-și-o din tată în fiu, cum a făcut, de pildă, Iacov, care, la moartea sa a spus fiului său Iuda: «Nu va lipsi sceptrul din Iuda, nici toiag de cîrmuire din coapsele lui, pînă ce va veni Împăciuitorul (Șilo-Mesia) și Acela este așteptarea neamurilor» (Facere XLIX, 10).

Dar mai ales prin glasul proorocilor a întreținut Dumnezeu nădejdea venirii unui mântuitor; datorită darului dumnezeiesc al proorociei, ei au văzut și au proorocit lumii din timpul lor chiar amănunte în legătură cu persoana și cu lucrarea Mântuitorului, cu sute de ani mai înainte de venirea Lui. Unii din ei, ca Daniil, au proorocit timpul exact al venirii Lui (vezi Daniil IX, 24—25); alții, ca Miheia, au precizat locul nașterii Lui («Iar tu, Vitleieme, casa lui Efrata, nu ești mai mic între miile Iudeii, căci din tine va ieși povățuitor peste Israil, iar obîrșia lui de la început, din veacul veacului», (Mih. V, 2); alții, ca Zaharia, au proorocit smerenia Lui și intrarea în Ierusalim înainte de patimi («Bucură-te foarte, fiică a Sionului, strigă fiică a Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine drept și însuși mântuitor, blînd și călare pe asin, pe mînz tînăr», Zaharia IX, 9). Dar mai ales proorocul Isaia, numit pentru aceasta și «Evanghelistul Legii Vechi», a proorocit, cu șapte-opt sute de ani mai înainte, venirea Domnului, descriind cu limpezime nașterea Lui minunată dintr-o fecioară (VII, 14: «Iată, fecioara va lua în pîntece și va naște fiu și vor

chema numele lui Emanuil»), precum și misiunea și patimile Lui mîntuitoare («...Acesta păcatele noastre le-a luat asupra-și și a pătimit pentru fărădelegile noastre... și prin rana lui noi toți ne-am vindecat... Ca un miel spre junghiere S-a adus...», etc, LIII, 2—8).

Dar pregătirea poporului evreu pentru «plinirea vremii» nu s-a făcut numai pe calea prorocirilor directe despre Mesia, care aveau menirea să păstreze speranța și siguranța venirii Lui în lume, ci și pe calea, indirectă, a experienței păcatului. Afundîndu-se din ce în ce mai mult în mîciria fărădelegilor de tot felul și depărtîndu-se uneori de Dumnezeu chiar prin căderea temporară în idolatrie, poporul iudeu trebuia să ajungă, prin aceasta, mai întii la conștiința vinovăției lui, a păcătoșeniei și a nefericirii aduse de păcat în viața lui, iar în al doilea rînd la convingerea că el singur nu se mai putea mîntui, ci avea nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Legea pe care i-o dăduse Dumnezeu îi arăta ce este bine și ce este rău, dar nu îl ajuta să se spele de necurăția păcatului. De aci trebuia să se nască în sufletele oamenilor dorința arzătoare după mîntuitorul făgăduit, pentru a căruia venire ei aveau să se roage fierbînté lui Dumnezeu. Îndeosebi David împăratul și prorocul exprimă, în cuvinte înduioșătoare, conștiința aceasta a decăderii totale a omului vechi-testamentar, starea lui de deznădejde în întunerecul rătăcirilor și al suferințelor din care nu mai putea ieși, dar și rugăciunea fierbinte către Dumnezeu, pentru mîntuire: «Dintru adîncuri am strigat către Tine, Doamne! Doamne, auzi glasul meu!...» (Ps. CXXXIX, 1). «Cine va da din Sion mîntuirea?», se întreabă psalmistul (Ps. XIII, 7). «Doamne, pleacă cerurile și Te poogară!», se roagă el apoi (Ps. CXLIII, 6). Ca fiul cel risipitor, care și-a cheltuit printre streini toată zestrea cea bună a darurilor și a virtuților moștenite de la părintele său, poporul evreu striga, prin glasul psalmistului: «Rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută pe robul Tău!...» (Ps. CXVIII, 176). Și: «Sufletul meu așteaptă pe Domnul, mai mult decît străjerii zorile!» (Ps. CXXIX, 6).

Nădejdea venirii unui izbăvitor a fost ca un fir de aur care străbate întreaga istorie a poporului evreu, ca un lucefar care i-a luminat cărările în întunericul rătăcirii, al păcatelor și al nenorocirilor de tot felul, care l-au împresurat de-a lungul vremii. Așa se face că, în preajma nașterii Domnului, mulți erau «așteptînd mîngierea lui Israil» și «mîntuire în Ierusalim» (Luca II, 25, 38), ca bătrînul Simeon, prorocița Ana sau păstorii, care, în noaptea nașterii, nu s-au mirat de vestea auzită de la îngeri, ci au alergat îndată și s-au închinat Pruncului de curînd născut.

Dar popoarele cealalte? Au rămas ele în afara acestei pregătiri a lumii de către Dumnezeu pentru primirea Mîntuitorului? — Fără îndoială că nu! Căci, precum spune Sfîntul Apostol Pavel, Dumnezeu nu este numai al iudeilor, ci și al păgînilor (Rom. III, 29). Poporul evreu nu era, în mijlocul omenirii de atunci, decît o pepinieră, o grădină, care trebuia să ofere condiții mai prielnice pentru încolțirea și creșterea marilor adevăruri religioase descoperite de Dumnezeu oamenilor — printre care și ideia mesianică — și care trebuiau apoi răsădite în ogorul tuturor popoarelor, atunci cînd acestea vor fi în stare să le primească și să le înțeleagă. Nădejdea venirii lui Mesia a fost răspîndită și printre «neamuri», prin împrăștierea evreilor în toată lumea după exilul babi-

lonic, prin traducerea cărților sfinte ale Vechiului Testament în limba greacă, precum și prin prozelitii (adeptii) făcuți de evrei printre păgini. Datorită acestor înfruriri, luminilor naturale ale rațiunii sădite de Dumnezeu în om, ca și palidelor amintiri despre protoevanghelie, păstrate printre păgini, unii dintre aceștia — poeți, filozofi și istorici — s-au ridicat la ideea înaltă a existenței unui singur Dumnezeu și au întrezărit necesitatea venirii unui mîntuitor: «Vino, fiu scump al zeilor, — cîntă unul dintre aceștia (poetul roman Virgiliu) — privește înaintea ta : pămîntul ți se închină și te salută; pămîntul, marea întinsă și cerul înalt. Privește, totul se bucură la apropierea veacului ce vine». Magii de la răsărituri, care aduc Pruncului dumnezeiesc omagiul lumii și al înțelepciunii păgine sînt o dovadă că și păgînii aveau cunoștință despre Acela Care era «așteptarea neamurilor».

Dumnezeu a pregătit însă lumea păgînă pentru venirea Mîntuitorului mai ales prin aceea că a făcut din ea un teren prielnic pentru propovăduirea și răspîndirea Evangheliei pe care Mesia o va aduce. În preajma venirii Sale, mai toată lumea cunoscută pe atunci din istorie se găsea organizată într-un stat unic, sub forma celui mai întins imperiu pe care l-a cunoscut vreodată istoria: imperiul roman, care atinsese în acea vreme culmea întinderii și a puterii sale politice și militare. Ordinea și liniștea dinlăuntru acestui vast imperiu, din care făcea parte și Țara Sfîntă, erau asgurate de funcționari, de legi și de cohortele armatelor romane; căi de comunicație lesnicioase îl străbăteau dealungul și dea latul, iar o limbă comună (greaca populară) înlesnea înțelegerea între cetățeni pe tot întinsul lui, oferind deci condiții favorabile pentru circulația fără greutăți a oamenilor și a ideilor și ușurînd astfel lucrarea celor ce aveau să răspîndească, la vreme, cuvîntul Evangheliei în toată lumea

Iată, deci, în cît de multe și de felurite chipuri «a vorbit Dumnezeu odinioară părinților noștri» (Evr. I, 1), pregătind astfel lumea pentru venirea lui Mesia. Cînd toate condițiile de mai sus fuseseră împlinite, întreaga omenire aștepta pe Mesia așa cum așteaptă pămîntul ars de secetă ploaia binefăcătoare. Iar cînd s-a împlinit și condiția ultimă, adică ivirea celei din care avea să se nască cu trup Mesia — adică Sfînta Fecioară Maria —, atunci putem spune că venise cu adevărat «plinirea vremii». Și atunci «Cuvîntul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi» (Ioan I, 14).

O dată cu venirea Mîntuitorului Hristos, o eră nouă începe în istorie. «Noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat» (Rom. XIII, 12). Noaptea de dinainte de venirea Mîntuitorului este și acum amintită și închipuită simbolic prin postul Nașterii Domnului, în care încă ne aflăm. De aceea am făcut astăzi pomenirea strămoșilor după trup ai Domnului și odată cu ei a tuturor dreptilor și a proorocilor care L-au așteptat, L-au dorit, L-au proorocit și au păstrat cu scumpătate nădejdea neclintită în venirea Lui. Asemenea lui Moise, care a văzut doar de departe pămîntul făgădu-

inței fără ca să aibă parte de a păși în el, așa și aceștia au crezut în Mesia, dar n-au apucat să-L vadă. Spre deosebire de ei, noi avem fericirea să-L vedem pe Iisus, căci Îl avem neconținut în Biserica întemeiată și condusă de El, din care facem parte. Peste o săptămână vom sărbători nașterea Lui, ne vom împărtași cu Trupul și cu Singele Său. Vom cânta din nou, împreună cu corurile de îngeri, «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...» (Luca II, 14). Vom trăi încă odată bucuria adusă odinioară de îngeri prin păstori «la tot poporul» (Luca II, 10) și reinnoită în fiecare an de glasurile limpezi ale copiilor, care ne vor cânta la ferestre colindele străbune :

«O! ce veste minunată
Din Vitleem ni s-arată!
Că a născut prunc,
Prunc din Duhul Sfânt,
Fecioara Maria!»

«Feriți-vă ochii voștri că văd și urechile voastre că aud! Adevărat grăiesc vouă, că mulți prooroci și drepti au dorit să vadă cele ce vedeți voi și să audă cele ce auziți voi și n-au auzit!» (Matei XIII, 16—17). Citiți dintre noi știm să prețuim fericirea aceasta pe care n-au avut-o cei dinainte de nașterea Mântuitorului? Sintem noi pregătiți să întâmpinăm după cuviință marea sărbătoare care se apropie? Îl așteptăm noi pe Mesia cu ardoarea cu care îl doreau dreptii și proorocii Vechiului Testament?

Să mulțumim, deci, lui Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să fim dintre cei care Îl au pe Iisus și să stăruim în Biserica Lui, ca niște adevărați creștini, postind măcar această ultimă săptămână a postului Nașterii și pregătindu-ne să întâmpinăm după cuviință marea sărbătoare anuală a Nașterii Domnului, cu toate bucuriile datinilor străbune, creștinești și românești, legate de ea. Iar după ce Îl vom vedea pe dumnezeiescul Prunc în ieslea săracă a nașterii, să ne întoarcem, ca magii, pe altă cale; să nu mai apucăm pe calea păcatelor dinainte, ci pe aceea a virtuților creștine, a iubirii de Dumnezeu și de oameni, a păcii, a armoniei și a bunei înțelegeri, pe care au cîntat-o îngerii la venirea pe pământ a lui Mesia. Căci numai așa vom putea retrăi cu adevărat bucuria creștină pe care ne-o aduce în fiecare an sărbătoarea Nașterii Lui și pe care fie ca noi toți să o gustăm în pace, în toți anii, pînă la sfîrșitul vieții noastre. Amin !

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

LA SOBORUL MAICII DOMNULUI

«Iată, Fecioara va lua în pintece și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel» (Isaia VII, 14).

Praznicul luminos al Nașterii Domnului a umplut cerul și pământul de bucuria lui Dumnezeu și de nădejtile calde ale mintuirii noastre. Pruncul dumnezeiesc stă nu numai în ieslea de la Vitleen, ci și în inimile noastre ale creștinilor, în care El va crește bucurându-ne, împodobindu-ne, îmbogățindu-ne cu har, sfințindu-ne și îndumnezeindu-ne cu dumnezeirea Lui.

Intruparea Fiului lui Dumnezeu în om este semnul unei mari cinstiri a neamului omenesc. Cu toate păcatele sale și cu toate pogorământele pe care le săvârșește, omul continuă a rămâne cea mai prețioasă faptură în fața lui Dumnezeu. Omul este creat după chipul lui Dumnezeu și Acesta n-ar îngădui niciodată ca chipul Său să se prăpădească. De aceea, la vremea convenită, Cuvîntul, Fiul lui Dumnezeu, a venit în lume, luînd trup din Fecioara Maria și din Duhul Sfînt. Dumnezeu făcut om, iată cea mai mare cinste pe care cerul o dă pămîntului.

Pămîntul a primit această cinste în persoana Sfintei Fecioare Maria. Ea înfățișa tot neamul omenesc, de la Adam pînă la sfîrșitul lumii, căci Cuvîntul lui Dumnezeu, deși a luat un trup omenesc din sinul Sfintei Fecioare. Domnul concentrează sau recapitulează în El toată firea omenescă de la început pînă la sfîrșit, după cuvîntul Sfîntului Pavel, al Sfîntului Irineu și al Sfîntului Atanasie cel Mare.

Duhul Sfînt a coborît asupra Sfintei Fecioare și ea a zămislit. Cu cîtă curățenie și sfințenie trebuie să fi fost împodobite trupul și sufletul Sfintei Fecioare pentru a fi învrednicite de venirea lui Dumnezeu în ea!

Să lăudăm astăzi pe Sfînta Fecioară, după cuvîntă.

Bucură-te, Fecioară Marie, că dintre toate fecioarele pămîntului, tu singură ai fost învrednicită să porți pe Dumnezeu în Tine! Bucură-te Fecioară Sfîntă, că Domnul pe Tine Te-a ales ca să slăvească fecioria Lui cu fecioria ta, să apropie pe Unul-Născut din Tatăl de roua curăției Tale! Bucură-te, Fecioară, că Cel pe care L-ai zămislit și L-ai născut, în loc să aducă trupului stricăciune, a păstrat neatînse pecetea fecioriei și le-a întărit și mai mult prin lucrarea Sa dumnezeiască! Bucură-te, Marie, că în tine s-a arătat lucru mai presus de fire; că neînsoțită fiind prin căsătorie, ai născut rămînînd Fecioară! Bucură-te, Floare a pămîntului și a cerului, că sfințenia și lumina trupului Tău au rușinat clevețurile păgînului Cels! Bucură-te, Neîntinată, că prin fecioria Ta ai fost îndemn, rază și dulceață pentru toate fecioarele creștine după Tine, care au împodobit și împodobesc grădina Bisericii! Bucură-te, Crin sfințit, că prin fecioria Ta ai îndemnat și îndemni pe toate fecioarele creștine și pe toți creștinii și să poarte duhovnicește pe Hristos în inimile lor curate! Bucură-te că nu fecioarele păgîne din temple de marmură scumpă și cu statui de aur, ci tu, fecioară săracă, avînd ca sprijin grija bătrînelui Iosif, ai fost și rămîi pildă de feciorie sfîntă! Bucură-te, Fecioară, că apostolii, mucenicii și sfinții au cîntat și au cinstit

cu bucurii negrăite fecioria Ta cea de-a pururea, pe care nici măcar o aripă de gînd din ființa ta n-a întinat-o! Bucură-te, că marii înțelepți ai teologiei au făcut și fac din fecioria ta scară de mărgăritare de la pămînt la cer! Nevinovăția trupului tău se unește cu nevinovăția sufletului tău, împletind o ființă în care farmecul neîntinat al pămîntului e îmbrățișat de bucuriile negrăite ale cerului. O, ființă minunată, către care caută de atîtea ori ochii noștri acoperiți de solzii întinării!

Te slăvim pe tine, Fecioară și Maică, pe care Dumnezeu te-a învrenicit să odrăslești cu trup pe însuși Fiul lui Dumnezeu. Ereticii te-au acuzat cu cuvîntul că tu n-ai fi născut pe Fiul lui Dumnezeu, sau pe Dumnezeu-însuși, ci un simplu om. Mari au fost luptele la soboarele de la Efes și Calcedon, unde prin luminarea Sfintului Duh, Părinții aflători acolo au statornicit pentru totdeauna că tu ești Născătoare de Dumnezeu, stîrpind eresul lui Nestorie, care pretindea că tu ești numai născătoare de om sau de Hristos, dar nu și Maica Domnului. Bucură-te, Născătoare de Dumnezeu, că Cel Născut din veci din Tată, fără mamă, azi Se naște din mamă fără tată, și acea Mamă ești tu! Bucură-te, Marie, că ești singura femeie de pe pămînt pe care Dumnezeu Și-a făcut-o Mamă sieși! Bucură-te, că prin Tine ne vine mîntuirea adusă de Fiul lui Dumnezeu și al Tău! Bucură-te, că Tu ești poarta lumii, prin care a intrat Puterea și Lumina noastră răscumpărătoare! Bucură-te că astăzi Firea cea nevăzută din Tine, cu firea omenească se împreună! Astăzi, Ființa cea mai presus de ființă cu scutece Se înfașă în Vitleem! Bucură-te, Marie, că dînd ascultare cuvîntului îngerului, spus logodnicului tău, Iosif, și fugind în Egipt, ai împlinit zisa proorocului și ai scăpat de la moartea crîncenă izvodită de Irod pe Fiul Tău, Mîntuitorul nostru! Bucură-te, că toți sfinții te înconjoară și-ți aduc rugăciunile noastre, ale tuturor, spre a le înfățișa Fiului tău iubit!

Bucură-te, că unul din cei mai luminoși luceferi ai Bisericii, Sfîntul Chiril, patriarhul Alexandriei, care a rușinat pe Nestorie în lupta cu privire la nașterea lui Dumnezeu din Tine, Te cinstește în cuvinte ca acestea:

«Bucură-te, Marie, fecioară, maică și roabă; fecioară din pricina Celui născut din Tine, fecioară, Maică din pricina Celui purtat în brațele Tale și hrănit cu laptele Tău, roabă din pricina Celui ce a luat chip de rob! Căci împăratul a intrat în cetatea ta, în pîntecele tău, și a ieșit cum a vrut și poarta a fost închisă. Ai zămislit fără sămîntă și ai născut în chip dumnezeiesc. Bucură-te, Marie, templu,... ba, mai mult: templu sfînt, cum strigă proorocul David zicînd: «Sfînt e templul Tău, minunat întru dreptate» (Psalm 64,4). Bucură-te, Marie, porumbița cea neîntinată! Bucură-te, Marie, făclia cea nestinsă, căci din tine S-a născut Soarele dreptății! Bucură-te, Marie, locul Celui necuprins de loc, Cea care ai cuprins pe Unul-Născut Dumnezeu Cuvîntul, care ai încolțit spic neveștejit! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, din pricina căreia proorocii strigă și păstorii aduc slavă lui Dumnezeu... Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, din pricina căreia îngerii joacă în cor și arhanghelii saltă înălțînd imne de proslăvire! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, din pricina căreia magii se închină, conduși de steaua cea luminoasă! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dum-

nezeu, din pricina căreia a fost aleasă podoaba (Bisericii) care sînt cei 12 Apostoli! Bucură-te Marie, Născătoare de Dumnezeu, din pricina căreia Ioan a săltat, fiind încă în pîntecele mamei sale, și făclia s-a închinat luminii celei neadormite! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care a venit harul cel negrăit, despre care apostolul strigă zicînd: «S-a arătat harul lui Dumnezeu, cel ce aduce mîntuirea tuturor oamenilor» (Tit, 2, 11)! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care a venit lumina cea adevărată Domnul nostru Iisus Hristos care zice în Evanghelii: «Eu sînt lumina lumii». (Ioan VIII, 12). Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu prin care lumina a luminat celor ce stăteau în întuneric și în umbra morții! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, din pricina căreia în Evanghelii se predică: «Binecuvîntat e Cel ce vine în numele Domnului» și pentru care în cetăți, în sate și în insule se întemeiază Biserici! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care a venit Biruitorul morții și Nimicitorul iadului! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care a înflorit și a luminat frumusețea învierii! Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care a curs botezul cutremurător al sfințeniei și al Iordanului!... Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin al cărei Fiu toată suflarea care crede se mîntuiește!

Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu, că la rîvna ta cea după Dumnezeu s-a alăturat și Sfîntul Nicodim de la Tismana, care a sihăstrit vitejește prin pustietăți și a cărui adormire în Domnul Biserica noastră o prăznuiește astăzi, odată cu soborul Tău!

Bucură-te, Marie, Maica Domnului nostru, că ți-ai zidit sălaș al dragostei fără de moarte în inimile creștinilor!

Bucură-te, că prin Tine a venit Domnul Păcii!

Maică scumpă, mîngîie-ne și ocrotește-ne cu omoforul dragostei tale! Amin!

Pr. Prof. IOAN COMAN

LA SFÎNTUL ARHIDIACON ȘTEFAN

«Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu».
(Fapte VII, 56).

Cine călătorește pe Dunăre sau pe mare, vede din loc în loc, la țarmuri, seara și noaptea, farurile luminoase care strălucesc pînă în depărtări, peste uscat și peste valuri. Seara, purpura amurgului învăluie în feeria ei cuprinsurile, încît țarmurile și valurile par înveșmîntate de flăcări strălucitoare.

Ochii căpitanilor de vapoare și ai marinarilor sînt mereu ațintiți către aceste faruri strălucitoare, spre a feri vapoarele de pragurile de

nisip sau de stîncile primejdioase și spre a duce vasele la limanul liniștit, unde sînt apărute de furia vînturilor și a valurilor.

Pentru noi, credincioșii, sfinții Bisericii sînt ca niște faruri care ne luminează și ne orientează viața noastră, spre a birui furtuna ispitelor și a valurilor vieții.

Unul dintre aceștia este și Sfîntul Arhidiacon Ștefan a cărui sfîntă pomenire o facem astăzi.

După înălțarea Mîntuitorului la cer, numărul credincioșilor sporea zi cu zi în Biserica de Ierusalim. Creștinii se considerau și trăiau cu toții ca frații, avînd o singură inimă și un cuget, întrecîndu-se în binefaceri și în practicarea virtuților. Cei înstăriți își vindeau averile și puneau prețul lor la picioarele apostolilor, spre a se da fiecăruia după cum avea nevoie.

S-au ridicat curînd însă și unele nemulțumiri. Iudeii eleniști, adică aceia care veniseră la Ierusalim din împrăștiere sau din diaspora și adoptaseră limba și cultura greacă, s-au plîns sfinților apostoli că la împărțirea zilnică a darurilor văduvele lor erau trecute cu vederea.

Atunci, sfinții apostoli au chemat mulțimea credincioșilor și le-au spus: «Nu este potrivit ca noi, lăsînd predica Cuvîntului lui Dumnezeu, să slujim la mese. Drept aceea, fraților, căutați dintre voi șapte bărbați bine văzuți, plini de Duhul Sfînt și de înțelepciune, pe care noi să-i orînduim la această slujbă» (Faptele Apostolilor VI, 3). Și mulțimea credincioșilor a ales șapte bărbați virtuoși și plini de Duhul Sfînt. Pe aceștia i-a înfățișat înaintea apostolilor care, după ce s-au rugat, și-au pus mîinile peste ei și le-au dat prin hirotonie darul diaconiei. Între cei șapte bărbați se număra și Sfîntul Arhidiacon Ștefan, prețuit de toți pentru înțelepciunea și rîvna lui în predicarea cuvîntului mîntuirii. Căci Sfîntul Ștefan era plin de dar și de putere și făcea minuni și semne mari printre credincioși.

Se afla atunci în Ierusalim o sinagogă zisă a Libertinilor, adică a iudeilor care fuseseră duși la Roma în robie de generalul Pompei și apoi fuseseră eliberați, a Cirineilor, a Alexandrinilor și a celor din Cilicia și Asia, adică a iudeilor eleniști veniți din afara Palestinei. Unii dintre iudei care trăiseră printre neamuri s-au împotrivit predicii Sfîntului Ștefan cu privire la rostul legii vechi pentru creștini.

Sfîntul Ștefan, iudeu elenist, era originar din Tarsul Ciliciei, ca și Sfîntul Apostol Pavel. După tradiție, el făcuse parte din numărul celor șaptezeci de ucenici ai Mîntuitorului. Dar adversarii Sfîntului Ștefan nu puteau să se măsoare cu înțelepciunea și darul cu care vorbea el. Atunci aceștia, neputînd să-l biruie prin cuvînt, au pus niște martori mincinoși să jure că l-au auzit rostind cuvinte blasfematorii împotriva legii lui Moisi și a lui Dumnezeu.

Întăritați astfel, ei s-au repezit asupra Sfîntului Ștefan, l-au ridicat și l-au dus în fața Sinedriului, autoritatea supremă de judecată a poporului evreu, cerîndu-i condamnarea la moarte. Arhiereu în acel an era tot Caiafa, care judecase și pe Mîntuitorul. La sinedriu au adus de asemenea niște martori mincinoși să dea mărturie strîmbă că Sfîntul Ștefan nu mai conținește cu vorbele contra locului celui sfînt, adică

a templului și contra legii lui Moisi. Sala de judecată a sinedriului se afla într-o aripă a templului din Ierusalim.

În timpul judecății, când Sfântul Ștefan a început să vorbească, toți cei din sinedriu, ațintindu-și ochii asupra lui, au văzut fața lui strălucind ca fața unui înger. Sfântul Ștefan le-a amintit în cuvântarea sa cum s-a arătat Dumnezeu patriarhilor și profetilor celor de demult, cum a pregătit El pe evrei ca pe poporul Său ales, cum Dumnezeu a trimis pe Domnul nostru Iisus Hristos în mijlocul lor, dar ei nu L-au primit și nici legea lui Moisi n-au păzit-o cum se cuvine. Și cu cât vorbea, el se însuflețea, iar fața lui se ilumina tot mai mult. Iar Sfântul Ștefan, umplându-se de puterea Duhului Sfânt, «privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stînd de-a dreapta Lui» (Fapte VII, 56). Atunci sinedriștii care fierbeau de minie împotriva lui, strigînd cu glas mare, au năvălit deodată asupra-i, l-au scos afară din Ierusalim, în valea lui Iosafat, și l-au omorît cu pietre.

Cînd și-a dat sufletul lui curat, Sfântul Ștefan s-a rugat astfel: «Doamne Iisuse Hristoase, primește sufletul meu». Apoi, îngenunchind, s-a rugat zicînd cu glas mare: «Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta» (Fapte VII, 59—60). Și grăind acestea, a adormit.

Astfel s-a săvîrșit din viață întîiul mucenic al Bisericii creștine. Era în anul 36, adică la șase ani după răstignirea, învierea și înălțarea Domnului Hristos. Cu trecerea timpului, locul mormîntului său s-a uitat. Trupul său a fost descoperit abia în anul 415, pe timpul împăratului bizantin Teodosie II (408—450) de către preotul Lucian, în satul Cafargamala (Kephargamala), nu departe de Ierusalim, pe vremea episcopului Ioan al Ierusalimului.

Cu prilejul descoperirii cinstitelor sale moaște, s-a găsit scris deasupra mormîntului său, în evreește, numele Cheliel, care înseamnă coroană și corespunde numelui grecesc Ștefan. Binecredincioasa împărăteasă Eudochia, soția împăratului Teodosie II, a pus să se ridice pe locul unde a fost înmormîntat Sfântul Ștefan o biserică în care au fost puse cu mare cinste moaștele sale.

Mai tîrziu, părți din sfintele sale moaște au fost duse la Constantinopol, în insula Minorca din marea Mediterană, la Uzala (Uzelis), localitate lingă Cartagina, în Africa, și în alte localități creștine:

Întreaga viață a creștinilor trebuie să fie o străduință necontenită de a se apropia, de a cunoaște și de a adora pe Dumnezeu și pe iubitul Său Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos. De aceea, adevăratul credincios se roagă cu smerenie lui Dumnezeu: «Nu mă lepăda pe mine de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfînt nu-l lua de la mine» (Psalmul 50, 12).

Noi nu avem însă ca Sfântul Ștefan o viață atît de curată și de aleasă pentru a ne învrednici să vedem fața lui Dumnezeu chiar din această viață, dar năzuim către aceasta. Dacă nu în această viață, în viața de dincolo, cei cu adevărat credincioși se vor învrednici să vadă fața lui Dumnezeu și atunci vor înțelege mai bine toate adevărurile credinței noastre, după cum ne spune Sfântul Apostol Pavel: «*Pentru că (acum) cunoaștem în parte... Acum vedem ca prin oglindă, în ghicitură, atunci însă vom cunoaște față către față*» (I Cor. XIII, 9, 12).

Dar pentru a ne învrednici de această supremă bucurie și desfătare — bucuria mântuirii — bucuria trăirii în lumina cea neînserată a feții lui Dumnezeu, trebuie să împlinim în această viață mai multe datorii. În primul rând, trebuie să ne curățim cugetul de gânduri rele și de vicleșuguri și răutate. Orice cuvânt și orice faptă se nasc dintr-o idee, dintr-un gând al minții noastre. Unele greșeli și păcate le facem numai cu gândul, pe altele le săvârșim cu cuvântul, iar pe altele le facem și cu fapta.

Pentru a ne bucura să vedem fața lui Dumnezeu, trebuie să ne păstrăm totdeauna sufletele și trupurile curate, cum ne învață dumnezeiasca Scriptură. «Cine se va sui în muntele Domnului, sau cine va sta în locul cel sfânt al Lui? Cel cu mâini nevinovate și cu inimă curată, care nu și-a întinat cu minciuni sufletul său și cu vicleșug nu s-a jurat vecinului său. Acela va lua binecuvîntare de la Domnul și dreptate de la Dumnezeu, Mîntuitorul său» (Ps. XXVIII, 3—4).

Să nu ne amăgim cumva cu credința că păcatele făcute doar cu gândul rămîn necunoscute, căci Dumnezeu, Atotștiitorul, cunoaște pînă și gândurile oamenilor, bune sau rele. «Fiindcă nu este nimic acoperit care nu va fi descoperit, nimic tănuț care nu va fi cunoscut și nu va veni la lumină» (Luca VIII, 17).

Noi săvîrșim felurite păcate cu cuvîntul, cu vorba. Așa sînt birfirea sau vorbirea de rău, calomnia, jurămîntul fals, minciuna, luarea în deridere a aproapelui nostru pentru scăderile lui, rostirea de vorbe sau de glume necuviincioase care rănesc pe aproapele nostru sau îl duc spre o viață ușuratică.

Să ne ferim de asemenea păcate, căci ele ne depărtează de la fața Domnului. Sfîntul Pavel ne îndeamnă: «*Din gura voastră să nu iasă niciun cuvînt rău, ci numai ce este bun, spre zidire... nici vorbe de rușine, nici vorbe neînțelepte, nici glume necuviincioase, ci mai de grabă cuvinte de mulțumire*» (Efeseni IV, 29; V, 4). Tot Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă: «Cuvîntul vostru să fie totdeauna plăcut, dres cu sare...» (Colos. IV, 6). «Nici un cuvînt rău să nu iasă din gura voastră, ci numai ce este bun spre zidire după trebuință, ca să dea har celor ce-l aud» (Efes. IV, 29).

De asemenea, Sfîntul Apostol Petru ne sfătuieste: «*Iar de vorbește cineva, cuvintele sale să fie ca ale lui Dumnezeu*» (I Petru IV, 11). Căci însuși Domnul Hristos ne-a spus: «Omul cel bun scoate cele bune din comoara cea bună (a inimii lui), iar omul cel rău din comoara lui cea rea scoate cele rele».

Drept aceea, vă spun că pentru orice cuvînt deșert pe care-l vor rosti oamenii vor da socoteală în ziua judecării» (Matei XII, 35—36).

Dar păcatele cele mai grele care ne depărtează de la fața lui Dumnezeu sînt cele săvîrșite cu fapta. «Căci umblarea după pofta cărnii este moarte, pe cînd cugetul Duhului este viață și pace» (Rom. VIII, 6). De aceea, «noi trebuie să umblăm cuviincios, ca în timpul zilei: nu în chefuri și beții, nu în desfrînări și fapte de rușine, nu în ceartă și pismă» (Rom. XIII, 13). Căci unii ca aceștia nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu, adică nu se vor bucura de vederea feții Sale. «Nu vă înșelați în privința aceasta — ne atrage luarea aminte Sfîntul Pavel. Nici desfri-

nații, nici slujitorii la idoli, nici prea curvarii, nici furii, nici nesățioșii de avere, nici bețivii, nici defăimătorii, nici hrăpăreții nu vor moșteni împărăția cerurilor» (I Cor. VI, 9—10). Pentru a ne bucura de lumina feții Domnului, sufletele și trupurile noastre trebuie să fie deci fără prihană, așa cum a fost și sufletul Sfântului Arhidiacon Ștefan, care a fost ucis pentru Domnul, în floarea tinereții.

Ne mai despart câteva zile de începutul unui nou an.

În anul care se apropie de sfârșit, Dumnezeu Și-a revărsat cu bună-tate milostivirile și binefacerile Sale asupra noastră. Ogoarele patriei noastre au dat roade bogate; în fabrici și în diferite întreprinderi s-au produs bunuri tot mai îndestulătoare pentru toți; noi toți ne bucurăm de liniște și de pace.

Să ne rugăm fierbinte Atotputernicului Dumnezeu ca, în anul care vine, ca să ne bucurăm de-a pururea de liniște și de pace.

Să rugăm deci pe Prea Bunul Dumnezeu ca, cu puterea și harul Său, să risipească gândurile noastre cele rele; să întoarcă mințile noastre numai spre gânduri bune, ca să putem grăi numai cele bine plăcute Lui; să întărească inima și voința noastră ca să realizăm numai faptele cele bune.

Pe El îl implorăm să facă să înceteze pretutindeni vrajba, dușmănia și ura din lume, să potolească războiul, pentru ca în toată lumea și între toate popoarele să domnească înțelegerea frățească și binecuvîntata pace.

La aceasta ne îndeamnă și Sfântul Apostol Pavel, spunîndu-ne: «Căutați cu toții pacea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul» (Evr. XII, 14).

Să-L rugăm cu credință și cu dragoste, ca în tot restul zilelor noastre, să petrecem viață curată, iar în momentul trecerii în viața de dincolo, cînd ne vom întîlni cu Domnul și Mintuitorul nostru, să putem spune și noi ca Sfântul Arhidiacon Ștefan: «Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu» (Fapte VII, 56). Amin!

Pr. Prof. IOAN RĂMUREANU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(noiembrie—decembrie)

PENTRU MENȚINEREA ȘI CONSOLIDAREA PĂCII ÎN LUME. — La invitația președintelui Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, Excelența Sa Domnul Amir Abbas Hoveida, primul ministru al Iranului, împreună cu soția, a făcut între 28 octombrie și 4 noiembrie a.c., o vizită oficială în țara noastră.

Vizita premierului iranian în România, a fost considerată la București și la Teheran, ca un moment important al procesului de evoluție pozitivă a legăturilor de îndelungată tradiție româno-iraniene. În lumina acestei pozitive apropieri au avut loc la Palatul Consiliului de Miniștri, într-o atmosferă de prietenie și înțelegere reciprocă, convorbirile oficiale între președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, și primul ministru al Iranului, Amir Abbas Hoveida. Din partea română au participat la convorbiri — Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, George Macovescu și Vasile Gliga, adjuncți ai ministrului afacerilor externe, Valentin Vlad, însărcinat cu afaceri ad-interim al României la Teheran, iar din partea iraniană — Mehdi Samii, guvernatorul Băncii Naționale Iraniene, Ahmad Eghbal, ambasadorul Iranului la București, Parviz Radji, șeful de cabinet al președintelui iranian.

Cei doi premieri s-au pronunțat asupra problemelor referitoare la bunele perspective ale relațiilor româno-iraniene, ca și la domeniul mai larg legat de preocuparea comună *pentru menținerea și consolidarea păcii în lume, pentru înțelegere, colaborare și prietenie între popoare*».

Referindu-se la semnificația largă a relațiilor româno-iraniene președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, a declarat următoarele :

«Colaborarea existentă între România și Iran confirmă încă odată că deosebirile de orînduiri sociale nu pot și nu trebuie să constituie o piedică în calea cooperării și bunei înțelegeri între popoare, atunci cînd există o dorință în acest sens. Relațiile actuale dintre țările noastre, ba-

zate pe respect reciproc, pot fi privite ca un exemplu fericit de colaborare între state cu sisteme social-politice diferite».

În răspunsul său, premierul iranian Amir Abbas Hoveida, după ce a subliniat îndelungata tradiție a relațiilor româno-iraniene și-a împărtășit impresiile pe care i le-a prilejuit în primul rînd «contactul cu capitala României — care, după cum a declarat oaspetele — mi-a lăsat o puternică impresie este un oraș care se dezvoltă în mod rațional și armonios». Oprindu-se asupra dezvoltării continue a colaborării româno-iraniene, primul ministru al Iranului a spus: «Desigur, relațiile care unesc țările noastre trebuie să meargă mai departe la un acord comercial sau la un acord cultural. Schimburile economice și culturale pe care le-am făcut sau pe care le vom face sînt lucruri importante. Dar eu cred, așa după cum ați spus și dumneavoastră, că aceste relații trebuie să se dezvolte în cadrul comunității internaționale, într-un climat de pace menit să asigure dezvoltarea celor două popoare care-și doresc un nivel de viață mai bun».

Programul călătoriei oaspeților iranieni în România a cuprins, printre altele, vizitarea regiunii Dobrogea. La Mamaia premierul iranian a dat o înaltă apreciere concepției moderne a construcțiilor, rămînînd plăcut impresionat de dezvoltarea litoralului românesc.

Obiectivul următor al călătoriei l-a constituit orașul Cluj, unde în cadrul unei solemnități, premierului Amir Abbas Hoveida i-a fost conferit titlul de doctor honoris causa al Universității «Babeș Bolyai» pentru activitatea desfășurată ca om de stat și specialist în științe economice și politice, precum și pentru deosebita sa contribuție la dezvoltarea bunelor relații dintre România și Iran. Cu acest prilej, d-sa a subliniat că «astăzi, mai mult ca oricînd, educația apare ca o cheie de boltă a progresului și înțelegerii între popoare». Totodată, s-a arătat că: «Stabilind relații strînse de colaborare, țările, oricare ar fi calea pe care au ales-o pe plan intern, ajută la dezvoltarea lor reciprocă și la realizarea unei comunități internaționale armonioase. Colaborarea internațională este consecința însăși a independenței și inițiativei naționale».

În ziua de 1 noiembrie a.c. președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer și primul ministru al Iranului, Amir Abbas Hoveida, au semnat Înțelegerea privind înființarea *Comisiei mixte ministeriale*.

Vizita Excelenței Sale Domnul Amir Abbas Hoveida — înscriindu-se pe linia acțiunilor întreprinse în vederea unei mai bune cunoașteri reciproce și a dezvoltării relațiilor dintre cele două țări «constituie o nouă și importantă etapă în adîncirea colaborării existente între Republica Socialistă România și Iran». («Lumea», 1966, nr. 45, p. 5).

COOPERARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN SLUJBA PĂCII. — Cu prilejul unei adunări al celui de al XX-lea Congres al Comisiei internaționale pentru explorarea științifică a Mării Mediterane, găzduit în țara noastră în cea de a doua jumătate a lunii octombrie a.c., au luat parte oameni de știință și specialiști în cercetările marine și oceanografice din 20 de țări, precum și reprezentanți ai F.A.O. și ai Agenției internaționale pentru energia atomică. Participanții la reuniune, au făcut după încheierea lucrărilor,

o călătorie de studii pe litoralul Mării Negre, în Delta Dunării, la Galați, pe Văile Trotușului și Prahovei. Iată ce a declarat în legătură cu aceasta *Jean Furnestin, conducătorul delegației franceze, directorul Institutului de cercetări piscicole maritime al Franței*: «Congresul, ținut în excelente condiții de organizare în țara dumneavoastră, are o deosebită însemnătate. Concluziile și rezultatele sale sînt fructuoase nu numai pentru cercetătorii din țările riverane Mării Mediterane, ci pentru întreaga oceanografie mondială. Mările și oceanele lumii constituie elemente foarte importante pentru viața popoarelor. Prin cercetările noastre este posibil să descoperim în apele globului, cit și în subsolul acestora, resurse importante de care lumea are nevoie».

În continuare, conducătorul delegației franceze, a adăugat: «Acum 31 de ani... țările riverane Mediteranei unite pe plan științific, țineau la București cel de al X-lea Congres al acestei Comisii sub președinția savantului român Grigore Antipa, unul din cei mai mari oceanografi ai lumii. Îmi amintesc că profesorul Antipa conducea întregul Congres pe o temă de cercetare pentru care era deosebit de competent — valorificarea deltelor. În călătoria de studii făcută acum prin Delta Dunării, am văzut — precizează Jean Furnestin — admirabila muncă pe care oamenii de știință români, continuatorii savantului Antipa, au depus-o și o depun pentru a exploata rațional, pe plan industrial și biologic, acest imens și magnific ținut românesc». (Lumea», 1966, nr. 45, p. 16).

CONTRIBUȚII LA CAUZA PACII. — Solicitîndu-i-se primului ministru al Iranului, Amir Abbas Hoveida, *opinia asupra perspectivelor situației internaționale și, în acest context, misiunea fiecărui stat pe linia destinăderii internaționale*, d-sa a declarat printre altele:

«Noi credem că fiecare țară, mare sau mică, trebuie să-și aducă contribuția la cauza păcii. Noi credem că fără stabilitate și fără pace nu este posibilă dezvoltarea. Fiecare război a dat omenirea înapoi și tocmai de aceea trebuie ca fiecare țară și fiecare popor să depună eforturi pentru a întări pacea. Noi credem că un mijloc bun în această direcție este de a folosi Organizația Națiunilor Unite și de a o întări, pentru ca Națiunile Unite să devină un organism puternic și acest organism să-și poată juca rolul său.

Problema păcii și relațiilor armonioase între popoare nu mai este monopolul unora. Ea a devenit o problemă a tuturor. Și tocmai prin această colaborare economică, tehnică și culturală între țări își capătă întreaga sa semnificație».

La întrebarea: *Care sînt impresiile sale din vizita pe care a făcut-o în țara noastră?* Dl. Amir Abbas Hoveida a declarat: «Tot ceea ce ați realizat aici este un exemplu minunat, puternic, concludent, de tot ceea ce face un popor cînd muncește pentru sine, pentru propria sa dezvoltare și propășire. De altfel, întreaga dumneavoastră țară ați transformat-o într-un adevărat șantier. Vă pot spune fără nici un fel de rezervă că avem multe de învățat de la Dumneavoastră și din acest punct de vedere».

În încheiere, înaltul oaspete a arătat că această colaborare economică dintre cele două țări este efectivă și interesează atât România și Iranul cât și întărirea păcii. («Lumea», 1966, nr. 46, p. 14—15).

CREAREA UNUI CLIMAT DE PRIETENIE ȘI PACE. — Cu prilejul unei adunări ce a avut loc în ziua de 4 noiembrie a.c., la sediul U.N.E.S.C.O. din Paris, consacrată împlinirii a 20 de ani de la înființare, la care au participat delegațiile statelor membre, printre care și delegația română condusă de acad. Andrei Oțetea, Rene Maheu, directorul general al U.N.E.S.C.O. a rostit o alocuțiune în care a subliniat *contribuția organizației la dezvoltarea cooperării intelectuale, la cauza păcii mondiale.*

În aceeași zi, a fost proclamată în unanimitate *Declarația asupra principiilor colaborării culturale internaționale*, la elaborarea căreia țara noastră a adus o contribuție de seamă.

Se reamintește că Actul constitutiv al Organizației declara că «*războaiele iau naștere în mintea oamenilor și tot în mintea oamenilor trebuie clădită apărarea păcii și că pacea trebuie să se bazeze pe solidaritatea intelectuală și morală a oamenilor.*».

Se ia act de experiența acumulată în cei 20 de ani de la înființarea Organizației, de necesitatea în vederea întăririi colaborării culturale internaționale, de a-i afirma principiile, și se aprobă prezenta *Declarație în scopul de a se realiza treptat, prin colaborarea națiunilor lumii în domeniile învățămîntului, științei și culturii, scopurile păcii și prosperității, așa cum au fost ele definite în Carta Națiunilor Unite.*

Declarația cuprinde XI articole. Iată textul aliniatului 2 din Articolul VII :

«Colaborarea culturală va scoate în relief ideile și valorile care sînt de natură să creeze un climat de prietenie și pace. Ea va exclude orice urmă de ostilitate în atitudini și în exprimarea părerilor. Ea se va strădui să asigure difuzării și prezentării informațiilor un caracter de autenticitate».

Colaborarea culturală — se arată în Articolul X — va acorda o importanță deosebită educației morale și intelectuale a tineretului, în spiritul prieteniei, înțelegerii internaționale și al păcii («Lumea», 1966, nr. 46, p. 20).

NOI DEZBATERI ÎN PROBLEMA DEZARMĂRII. — An de an, problema dezarmării își are un loc bine definit printre problemele importante înscrise pe ordinea de zi a Adunării Generale.

Din cele șase probleme de dezarmare cite figurează în acest an pe ordinea de zi, discuțiile au reușit să dezbată deabia primele două probleme: *renunțarea de către state la acțiuni de natură a crea obstacole în calea unui acord de neproliferare, și raportul Comitetului celor 18 state pentru dezarmare în problema neproliferării armelor nucleare.*

Ministrul afacerilor externe al României, Corneliu Mănescu, exprimînd în Adunarea Generală poziția țării noastre în problema neproliferării a declarat :

«După cum au evidențiat cu prisosință lucrările recentelor sesiuni ale Comitetului celor 18, este o cerință de cea mai mare însemnătate

practică și principală ca un tratat de nerăspundere a armelor nucleare să stabilească un echilibru, reciproc acceptabil, al responsabilității și obligațiilor între puterile nucleare și nenucleare, în așa fel încît să ofere garanții pentru securitatea tuturor țărilor și, ca atare, să fie în măsură a întruni o azeziune cît mai largă. Un acord care ar prevedea în mod unilateral obligații numai pentru puterile ce nu dețin arma nucleară nu ar răspunde cerințelor legitime a fiecărui popor de a-și asigura dreptul elementar la securitate.

De aceea, este necesar ca tratatul de nediseminare să cuprindă angajamentul statelor nucleare de a nu folosi arma nucleară, de a nu o folosi niciodată împotriva țărilor nenucleare. Acordarea de garanții în acest sens țărilor care nu dețin arma nucleară ar încuraja statele respective să renunțe la procurarea de arme atomice, ar contribui la nerăspunderea acestor arme. Numai în acest mod un tratat de nerăspundere a armelor nucleare poate contribui la destindere, poate crea condiții pentru a se ajunge la interzicerea și distrugerea armelor atomice».

Dat fiind interesul crescînd manifestat de țările nenucleare față de «clauza nefolosirii armelor nucleare» — rezoluție adoptată de comitetul politic prevede în mod expres că «țările nucleare trebuie să se abțină de la folosirea armelor nucleare împotriva statelor care încheie acorduri de creare a unor zone denuclearizate» și cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva să analizeze de urgență propunerea ca statele nucleare să acorde garanții că nu vor folosi sau amenința cu folosirea armelor nucleare împotriva statelor nenucleare care nu posedă pe teritoriul lor arme nucleare, precum și a oricărei alte probleme ce ar veni să contribuie la soluționarea dezarmării.

După cum spunea șeful delegației române, Mircea Malița, «marea importanță acordată acestei idei în cursul actualei sesiuni și faptul că ea este reflectată de rezoluția adoptată de comitet sînt o dovadă a interesului particular de care se bucură în rîndul statelor. Delegația română a votat în favoarea acestei propuneri care ține seamă de cerințele absolut legitime ale statelor, decurgînd din necesitatea asigurării securității egale pentru toți». («Lumea» 1966, nr. 47, p. 4—6).

PENTRU SPORIREA POSIBILITĂȚILOR DE PACE ÎN LUME. — La invitația președintelui Republicii Arabe Unite Gamal Abdel Nasser, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Chivu Stoica, împreună cu soția, au făcut, între 20 și 25 noiembrie 1966, o vizită oficială în Republica Arabă Unită. Cu acest prilej președintele Consiliului de Stat, Chivu Stoica, și președintele Gamal Abdel Nasser au avut convorbiri oficiale, la care au participat :

Din partea română: Emil Drăgănescu, ministru energiei electrice, George Macovescu, adjunctul Ministerului afacerilor externe și Mircea Nicolaescu, ambasadorul Republicii Socialiste România în Republica Arabă Unită.

Din partea Republicii Arabe Unite: Zakariya Mohieddin, vicepreședinte al Republicii, secretar general al Uniunii Socialiste Arabe, Mohamed Sidky Soliman, prim-ministru, Dr. Mahmud Fawzi, viceprim-ministru pentru afacerile externe, Talaat Khairy, ministru de Stat pen-

tru problemele tineretului, Mahmud Riad, ministru afacerilor externe, Mohamed Fahmy Hamad, ambasadorul R.A.U. în Republica Socialistă România.

Părțile au examinat, printre altele, hotărîrea de a folosi toate căile în vederea dezvoltării multilaterale a relațiilor dintre România și Republica Arabă Unită.

Partea română — se subliniază în *Comunicatul comun* — a dat o înaltă apreciere politicii Republicii Arabe Unite îndreptate spre *întărirea păcii* și lupta împotriva colonialismului și neocolonialismului.

Președintele General Abdel Nasser a exprimat înalta apreciere a Republicii Arabe Unite pentru eforturile României de a spori posibilitățile de pace în lume și colaborarea internațională, pentru politica dusă de România în sprijinul luptei popoarelor din Africa și Asia împotriva agresiunii și intervenției imperialiste.

Cele două părți au examinat situația creiată în Asia de sud-est, în urma agresiunii împotriva poporului vietnamez și *amenințarea gravă pe care aceasta o reprezintă pentru pacea internațională*. Părțile cer retragerea de urgență a trupelor intervenționiste din Vietnamul de sud și să se aplice cu strictețe acordurile de la Geneva din anul 1954.

S-a analizat apoi, de către cele două părți, situația din Africa și Orientul Mijlociu. *Cei doi președinți și-au manifestat convingerea că unirea și mobilizarea tuturor forțelor iubitoare de pace din lumea întreagă vor pune capăt, în mod inevitabil, politicii imperialiste, dominației și exploatării coloniale.*

Partea română și-a exprimat deplina solidaritate în legătură cu aspirațiile popoarelor din Africa și a subliniat rolul Organizației Unității Africane în promovarea colaborării între statele africane și intensificarea eforturilor acestora în vederea apărării independenței naționale.

Totodată cele două părți și-au exprimat convingerea că singura bază eficientă a relațiilor dintre țări și popoare o constituie respectarea principiilor suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile interne ale altor state, a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta și de a-și alege modul său de viață potrivit voinții sale proprii, precum și alte principii ale coexistenței pașnice.

Cele două părți au mai examinat unele probleme ale vieții internaționale cum sînt: — aspecte ale problemei dezarmării, scoțînd în evidență îngrijorarea pe care o reprezintă pentru omenire intensificarea cursei înarmărilor nucleare, stabilind ca măsură esențială în realizarea acestui obiectiv vital, interzicerea armelor nucleare și distrugerea stocurilor existente; — aspecte ale situației din Europa, informînd partea egipteană despre poziția română în legătură cu securitatea europeană și eforturile pe care țara noastră le depune în vederea stabilirii unui climat de încredere și cooperare între statele din acest continent.

Subliniind însemnătatea colaborării dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, părțile și-au exprimat convingerea că pacea mondială și progresul nu pot fi asigurate atîta timp cit discrepanța dintre țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate se lărgește. («Lumea», 1966, nr. 49, p. 3).

ATITUDINEA FAȚĂ DE PACE, FAȚĂ DE LUPTA PENTRU APĂRAREA ȘI STATORNICIREA EI. — Cu ocazia unei vizite întreprinse, ca oaspete, în țara noastră dl. Dimitrios Valsamis, director al Ligii elene pentru destindere internațională și pace, a făcut revistei «Pentru apărarea Păcii» (București, 1966, nr. 11, p. 5—6) următoarea declarație: *Personal sînt convîns că fiecare om din zilele noastre este judecat și după atitudinea sa față de pace, față de lupta pentru apărarea și statornicirea ei.*

Într-un colț al pămîntului, un popor martir, poporul Vietnamului, este bombardat... în fiecare oră, în fiecare zi războiul se extinde punînd în pericol pacea lumii.

După ce arată că a trecut timpul în care o mîină de oameni hotărau dacă se va face război sau nu, arată că «Cu cît mai uniți vor fi luptătorii pentru pace, cu cît mai strîns vor conlucra oamenii care iubesc pacea și cu cît mai mult se vor organiza, cu cît mai mare va fi mișcarea care există deja pentru menținerea și întărirea păcii în lumea întregă, cu atît mai greu se vor desfășura acțiunile cercurilor imperialiste agresive.

TRADIȚIONALĂ DEMONSTRAȚIE PENTRU PACE. — Ca în fiecare an și anul acesta s-a desfășurat în Grecia marșul Maraton-Atena, ediția 1966, tradițională demonstrație pentru pace.

PACEA ȘI PROGRESUL INTERESE FUNDAMENTALE ALE ȚĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE. — Sub acest titlu Virgil Gheorghiu semnează în revista «Pentru apărarea Păcii» (București, 1966, nr. 11, p. 13) un articol, conchizînd în legătură cu această problemă următoarele: «Numai acțiunea unită a tuturor forțelor progresiste pe plan intern și a tuturor forțelor antiimperialiste ce apără pacea pe plan extern poate zădărnici intrigile și provocările imperialismului, asigurînd mersul înainte al omenirii, inclusiv al țărilor în curs de dezvoltare, spre zările păcii, prosperității și progresului social».

ÎN SLUJBA PĂCII ȘI ÎNȚELEGERII ÎNTRE POPOARE. — Între 5 și 9 decembrie 1966, la invitația Majestății Sale Imperiale Haile Selassie I. președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Chivu Stoica, împreună cu soția, a făcut o vizită oficială de prietenie în Etiopia. În vizita sa, președintele Consiliului de Stat a fost însoțit de Bujor Almășan, ministru minelor, cu soția, și George Macovescu, adjunct al Ministerului afacerilor externe, cu soția.

Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România și Majestatea Sa Împăratul Etiopiei au purtat convorbiri privind relațiile româno-etioپیene, procedînd, totodată, la un important schimb de păreri asupra problemelor de seamă ale vieții internaționale actuale.

Convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă de cordialitate și înțelegere. Din partea română la aceste convorbiri au participat: Bujor Almășan, ministru minelor, George Macovescu, adjunct al Ministerului afacerilor externe, Mircea Nicolaescu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Republicii Socialiste România în Etiopia; iar din partea etiopiană: Tschafi Tizaz Aklil Habet Wold, prim-ministru, Tschafi Tizaz Tefeva Work Kidane Wold, ministrul Curții imperiale, Ato Yilma

Dessera, ministrul finanțelor, Ato Abebe Reta, ministrul comerțului și industriei, Ato Ketana Yifru, ministrul afacerilor externe, Maior Asseffa Lema, ministrul minelor, Minasse Haile, ministrul de Stat pentru informații și turism, Ato Belete Gebre Tsadik, ministrul de Stat pentru reforma agrară și administrație, Ato Tekle Saddik Mekuria, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Majestății Sale Imperiale în România.

Cu privire la vizita președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Chivu Stoica, în Etiopia, a fost dat publicității un Comunicat comun, («Lumea», 1966, nr. 51, p. 2).

În Comunicat se arată că «Schimbul de vederi în legătură cu problemele internaționale a evidențiat preocuparea comună a celor două părți pentru *menținerea și consolidarea păcii în lume*». Totodată părțile și-au reafirmat hotărârea fermă de a întreprinde noi inițiative pentru slăbirea încordării internaționale, înlăturând factorii care duc la înveninarea raporturilor dintre state, de a lupta pentru crearea unui climat de înțelegere, colaborare și prietenie între popoare.

În lumina contemporaneității, părțile au fost de acord, că, singura bază, pe care se pot clădi relațiile sănătoase dintre state o constituie respectarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, fără vreun amestec din afară, precum și a principiilor suveranității independentei naționale, integrității teritoriale, egalității în drepturi.

Cei doi conducători și-au exprimat profund îngrijorarea față de agravarea situației din Vietnam și *primejdiile ce decurg din aceasta pentru pacea și securitatea internațională* —, subliniind dreptul poporului vietnamez de a-și hotărî singur soarta fără amestec din afară, în lumina acordurilor de la Geneva.

Președintele Consiliului de Stat și Majestatea Sa Imperială exprimând unele aspecte ale dezarmării, s-au pronunțat pentru adoptarea de măsuri urgente care să ducă la reducerea și eliminarea definitivă a armamentelor nucleare, «astfel de măsuri fiind esențiale în vederea realizării dezideratului vital al păcii și securității».

Referindu-se la unele aspecte ale situației din Europa, Majestatea Sa Imperială Haile Selassie I, a apreciat inițiativele României pe plan internațional în vederea creării unui climat de încredere și colaborare între state, cu regimuri social-economice diferite.

Părțile s-au pronunțat în legătură cu sporirea rolului și eficacității Organizației Națiunilor Unite în promovarea colaborării internaționale și *menținerea păcii în lume*.

Contactele directe între cei doi șefi de state și întrevederile care au avut loc cu acest prilej, «constituie contribuții de seamă la dezvoltarea relațiilor prietenești existente între cele două părți și servesc, totodată, *cauzei păcii și înțelegerii între popoare*».

RĂSPUNDERE PENTRU PACEA LUMII. — După cum se relatează în revista «Pentru apărarea Păcii» (1966, nr. 12 p. 6—7), în orașul Strassbourg, a avut loc la sfârșitul lunii octombrie a.c., o reuniune organizată de mișcare, *Femeile și pacea*, la care au participat 80 de delegate de orientare cea mai diferită de pe continentul nostru, discuțiile fiind purtate în jurul ideii: *Europene și voi sînteți răspunzătoare pentru pacea lumii*.

Această idee, la capătul celor trei zile de lucrări, a devenit aproape unanimă fiind susținută de toți acei care consideră că *femeile au o importantă răspundere în apărarea căminelor de pericolul unui război și de educarea copiilor în spiritul înțelegerii și al păcii între popoare.*

În cuvântul său, secretara Comitetului național pentru apărarea păcii din Republica Socialistă România, Sanda Ranghet, membră de onoare a reuniunii, a subliniat răspunderea ce o poartă femeile pentru asigurarea securității colective în Europa. Pentru apropierea dintre state și instaurarea încrederii, stimei și respectului reciproc în rândul popoarelor europene — a adăugat vorbitoarea — un rol însemnat îl are cooperarea între statele europene.

Printre documentele adoptate, *Apelul* reuniunii cere tuturor femeilor să se simtă răspunzătoare pentru menținerea păcii, începând prin educația pe care o dau copiilor.

Rezoluțiile cer încetarea agresiunii americane în Vietnam, respectându-se acordurile de la Geneva, să se creeze în Europa unele zone denuclearizate, să se evacueze unele baze militare străine de teritoriile unor state, astfel încât *continentul nostru să devină o zonă a păcii și securității în lume.*

PENTRU RESTABILIREA PĂCII ÎN VIETNAM. — Consiliul Mondial al Păcii a lansat un Apel de solidaritate cu lupta poporului vietnamez cu ocazia celei de a douăsprezecea aniversări a acordurilor de la Geneva din anul 1954 cu privire la Vietnam.

Războiul din Vietnam — se spune în Apel — *constituie o amenințare gravă pentru pacea mondială.*

Semnatarii apelului sînt convinși că *numai aplicarea integrală a principiilor care stau la baza Acordurilor de la Geneva și care implică încetarea imediată a bombardării teritoriului Republicii Democratice Vietnam, retragerea tuturor trupelor americane și recunoașterea Frontului Național de Eliberare, poate duce la restabilirea păcii.* În încheiere Consiliul Mondial al Păcii face un călduros apel tuturor organizațiilor de pace tuturor organizațiilor religioase, politice și sociale, tuturor bărbaților și femeilor de bună credință să-și unească eforturile pentru a cere aplicarea Acordurilor de la Geneva și a întreprinde o campanie de protest în scopul garantării independenței naționale depline a Vietnamului și al restabilirii păcii în această țară.

Apelul este semnat de numeroase personalități ale vieții politice și social-culturale din întreaga lume. Din Republica Socialistă România *Apelul* este semnat de: *Geo Bogza*, academician, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii, *Teodor Burghel*, academician, rector al Institutului medico-farmaceutic din București, *Horia Hulubei*, deputat academician, directorul Institutului de fizică atomică al Academiei, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii; *Ion Jalea*, academician, artist al poporului, președintele Uniunii artiștilor plastici, *Justin Moisescu*, mitropolit al Moldovei și Sucevei și *Andrei Opetea*, academician, director al institutului de Istorie al Academiei Republicii Socialiste România (Cf. supliment la revista, «Pentru Apărarea Păcii» nr. 12, 1966).

INIȚIATIVE URGENTE ÎN FAVOAREA PĂCII. — După cum se spune în *Scrisoarea de protest adresată președintelui Johnson de 12 reprezentanți de frunte ai clerului din S.U.A. și publicată în ziarul «România Liberă»* (nr. 6904) din 28 decembrie 1966, reprezentanții clerului propun președintelui ca *Statele Unite să ia inițiative urgente în favoarea păcii*. «Cum puteți spera — scriu aceste personalități — că ar putea fi luate în serios apelurile dumneavoastră la negocieri și la o reglementare pașnică a conflictului vietnamez atîta timp cît forțele americane își extind escaladarea în Vietnam? Lumea consideră această ultimă etapă (este vorba de raidurile aeriene americane asupra regiunii și orașului Hanoi) ca pe un act de rea credință». Printre semnatari se numără: Episcopul William Critenden; doctorul Edwin Dahlberg, *fost președinte al Consiliului național al bisericilor protestante și ortodoxe etc.*

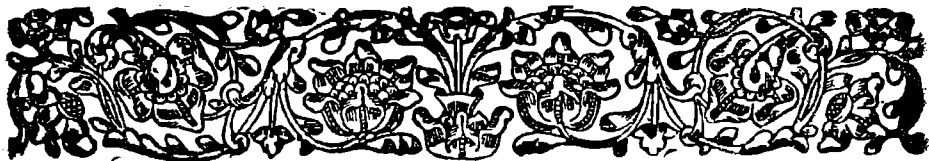
ÎNGRIJORARE PENTRU PACEA LUMII. — Recent, ziarul «România Liberă» (nr. 6897) din 20 decembrie a.c. publică *Moțiunea adoptată de Adunarea Națională a Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu bombardamentele aviației americane în Vietnam*. Adînc îngrijorați de acțiunile inumane întreprinse de americani în Vietnam, membrii Adunării Naționale a Bisericii Ortodoxe Române au adoptat următoarea moțiune:

«Întrunită în ziua de 18 decembrie, Adunarea Națională a Bisericii Ortodoxe Române a adoptat o moțiune prin care își exprimă îngrijorarea și indignarea sa profundă față de *pericolul creat pentru pacea lumii întregi* prin noile bombardamente ale aviației americane asupra populației pașnice a orașului Hanoi, pentru nemiloasa ucidere de vieți omenești și pentru distrugerile de bunuri materiale și culturale create prin munca harnicului popor vietnamez.

Alături de întregul popor român — se spune în continuare în moțiune — în acțiunea sa hotărîită pentru ajutorarea poporului vietnamez și pentru încetarea războiului din Vietnam, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române își exprimă convingerea nestrămutată că nedreptatea strigătoare la cer a acestor acțiuni inumane, întreprinse de cotropitori împotriva poporului vietnamez va mobiliza conștiința tuturor popoarelor și va grăbi înfringerea agresorilor.

REDACȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

Patriarhul ecumenic Atenagora I a făcut în legătură cu Bisericile vechi răsăritene (ne-calcedoniene) o declarație publicată de diferite reviste teologice străine. Spicuim din ea :

— Problema relațiilor Bisericii ortodoxe cu vechile Biserici răsăritene a format obiect de discuție la prima conferință panortodoxă de la Rhodos (1961), când s-a hotărît ca ea să fie introdusă în registrul problemelor pentru pro-sinodul panortodox. La a treia conferință panortodoxă de la Rhodos (1964) problema a fost reluată în discuție, dorind să se inițieze legături frățești mai intense cu Bisericile menționate. Dorința aceasta coincide cu dorința unanimă și a Bisericilor vechi răsăritene exprimată la diferite ocazii și îndeosebi la conferința de la Addis-Abeba (ianuarie 1965). Aici s-a declarat din partea lor: «Ne străduim după unitatea creștină în totalitatea ei și de aceea urmărim unirea cu toate Bisericile... Socotim însă că primul nostru pas privește relațiile noastre cu Biserica ortodoxă de răsărit, fiindcă pînă la sinodul din Calcedon, aveam aceeași credință». În ce privește tratativele cu Bisericile vechi răsăritene Patriarhul ecumenic a declarat că trebuie pregătite prin contacte de tot felul cu ele, prin vizite reciproce la diferit nivel, prin schimb de profesori și studenți etc. Totodată trebuie să se facă și pregătiri teologice. Astfel trebuie să se instituie de ambele părți comisii teologice, — una panortodoxă și alta panorientală, — care să se ocupe de deosebirile teologice existente între cele două părți. Se vor cerceta cauzele istorice ale conflictului dintre cele două Biserici (ortodoxă și grupa necalcedoniană); asemenea interpretarea dată de ele cristologiei, precum și alte chestiuni generale de ordin dogmatic, istoric și canonic. Rezultatul cercetărilor teologice, comisiunile îl vor prezenta, spre apreciere, Bisericilor ortodoxe și celor vechi răsăritene. Dacă acestea își dau aviz pozitiv, vor fi convocate separat două conferințe una panortodoxă și alta panorientală — care să definitiveze chestiunile teologice discutate. Apoi Bisericile ortodoxe trebuie să se întrunească într-un sinod ecumenic, pentru a confirma oficial hotărârile convenite și a da un edict sinodal pentru unirea din partea ortodoxă. O acțiune

paralelă de același fel trebuie să întreprindă și Bisericile vechi răsăritene, după normele din organizarea lor bisericească. Apoi se vor întâlni conducătorii Bisericilor din ambele părți pentru a aduce, printr-o proclamație solemnă, la cunoștința lumii întregi unirea definitivă dintre Biserica ortodoxă și Bisericile răsăritene vechi, încununând marele eveniment printr-un serviciu divin oficial împreună. (E.K.D./oct. 1966).

La Kadiköy — suburbie a Constantinopolului și vechiul oraș conciliar Chalcedon, — a decedat în vîrstă de 78 de ani Mitropolitul Toma de Chalcedon, care, în cadrul patriarhiei din Constantinopol, este primul după Patriarh. Decedatul a fost foarte activ pe teren bisericesc, îndeplinind, în caz de sedisvacanță sau absență a patriarhului, funcția de președinte al Sfintului Sinod din Constantinopol. Faptul că Patriarhul ecumenic s-a putut ocupa, în ultimele decenii, atît de intens de problemele ecumenice se datorește în foarte mare măsură Mitropolitului Toma, care se ocupa de problemele interne ale patriarhiei. De aceea «toată creștinătatea s-ar cuveni să-i fie mulțumitoare decedatului», scrie revista veche-catolică Akid (120/121, 1966).

Sub patronajul Patriarhului ecumenic, Atenagora I, s-a ținut la Salonic, între 22—26 octombrie, o «săptămîină comemorativă» cu ocazia împlinirii a 1100 de ani de la încreștinarea slavilor de către Ciril și Metodie. Salonic este patria celor doi Apostoli ai Slavilor. S-au săvîrșit servicii divine, s-au ținut conferințe și s-au făcut comunicări în legătură cu faptul comemorat. Au participat la festivități reprezentanți ai tuturor Bisericilor ortodoxe slave. Organul oficial al Bisericii Grecești «Ecclisia» a publicat, cu această ocazie, o ediție specială.

Comitetul central al Consiliului ecumenic al Bisericilor își va ține sesiunea anuală din 1967 la Heraklion în Creta. Biserica din Creta dispune de o «semiautonomie» sub jurisdicția patriarhiei din Constantinopol. Activitatea ecumenică a acestei Biserici este foarte intensă în raport cu mărimea ei și se dezvoltă de către Institutul ecumenic întemeiat de Mitropolitul din Kissamos și de revista lunară «Anaghennisis» («Renașterea»), editată de Mitropolitul Timotei din Gortys.

Biserica ortodoxă din Macedonia a prăznuit, în septembrie 1966, 1050 ani de la moartea Sfintului Clement de Ohrida, Apostolul Macedoniei. S-au săvîrșit servicii divine și în școlile superioare s-au ținut conferințe speciale.

Mileniul sărbătorit de Muntele Atos și 1400 de ani de existență sărbătorită de către Mînăstirea Sinai, au îndemnat și alte Mînăstiri ortodoxe, avînd un trecut însemnat, să organizeze sărbătoriri jubiliare. Astfel lavra din Calavryta (Peloponez, Grecia) care, după tradiție, ar data din secolul al X-lea, întemeiată fiind de un ucenic al întemeietorului de la Atos Atanasie, se pregătește de un jubileu. Lavra de la Colavryta contează în Grecia modernă și ca un «sanctuar național», întrucît în ea, la 25 martie 1821, Mitropolitul Germanos din Patras a chemat poporul grec la războiul de eliberare, care, de fapt, i-a adus eliberare de sub stăpînirea turcilor.

Dr. Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury și primat onorific al comunității bisericești anglicane, a conferit Dr. Teodor Moschonas, director al bibliotecii patriarhale din Alexandria și editor al revistei patriarhale «Pantainos» și al anuarului teologic «Analacta», — crucea Sf. (Fer.) Augustin «drept recunoștință a meritelor deosebite câștigate pentru adâncirea relațiilor dintre Bisericile anglicană și ortodoxă».

Conducătorul Bisericii ortodoxe din Polonia, Mitropolitul Ștefan, a vizitat Biserica ortodoxă din Grecia. (Akid, 120/121, 1966).

La 15 februarie 1966 a decedat la Boston, Mitropolitul Anton (Basil), exarhul patriarhiei din Antiohia pentru America.

Patriarhul Christofor II de Alexandria, care din 1961 se află într-un sanatoriu din Chifisia (lângă Atena), a împlinit vârsta de 90 de ani.

Patriarhul ecumenic Atenagora I a aprobat, la dorința împăratului Haile Sellasie I al Etopiei, înființarea unei Minăstiri etiopiene la Atos.

La inițiativa Patriarhului ecumenic, Mitropolitul Emilian de Calabria a vizitat într-o biserică din Florența mormîntul Patriarhului Iosif II, de Constantinopol, care la Conciliul de la Ferrara-Florența (1438—1443) a intervenit pentru unirea Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romei.

Prof. Vitalie Borovoi, reprezentantul permanent al Patriarhiei din Moscova la Consiliul ecumenic al Bisericilor (Geneva), a fost numit director adjunct al secretariatului comisiei pentru «Credință și Constituție».

La sfîrșitul lunii iunie 1966, Dr. Visser't Hooft, fost secretar general al Consiliului ecumenic al Bisericilor, a făcut o «vizită de plecare» Patriarhului ecumenic de la Constantinopol.

La Dewittville (Statul New York S.U.A.), s-a înființat minăstirea ortodoxă «Sfînta Euharistie» exclusiv de limbă engleză. Are statut de stavropighie sub jurisdicția Conferinței episcopale ortodoxe permanente din America.

La 1 decembrie 1966 Dr. Eugene Carson Blake a preluat funcțiunea de secretar general al Consiliului ecumenic al Bisericilor. În cuvîntarea rostită cu această ocazie, noul secretar general a subliniat rolul Bisericii în societate.

Sinodul monofizit general se va întruni în 1967 la Antelias lângă Beirut (Libanon), reședința Catolicosului armean de Sis. Se va discuta înființarea de secretariate ale comitetului monofizit permanent la Beirut, Cairo și Kottajam (India de sud), precum și înființarea unui Institut teologic superior la Cairo. Comisiuni lucrează la o «treptată nivelare reciprocă a Bisericilor monofizite» (IKZ, 3/1966).

Sinodul general al Bisericii anglicane din Australia a ales la 21 septembrie 1966 pe noul primat al Australiei în persoana Arhiepiscopului de Brisbane, Dr. Philip N. W. Strong. Cu această ocazie s-a modificat și legea electorală pentru primat. Pînă acum puteau fi aleși de

primat numai Arhiepiscopii de Brisbane, Melbourne, Perth și Sydney, — pe viitor va putea fi ales oricare din cei 25 episcopi eparhioți. Totodată numele vechi «Biserica din Anglia în Australia», a fost înlocuit cu «Biserica anglicană din Australia». Aceasta are azi 3.700.000 membri și stă în deplină comuniune bisericească cu Bisericile vechi-catolice.

«Academia catolică» din Bavaria a ținut între 29—30 octombrie 1966 la München o sesiune de studiu, ocupându-se de «Punctele fundamentale ale discuțiilor ecumenice după Conciliu». S-au citit și discutate referatele: «Ecumenismul în lumină eclesiologică»; «Revelație — Scriptură — Tradiție»; «Raportul dintre Revelație și Scriptură în lumina teologiei protestante»; «Raportul Bisericii față de lume în lumina eticii sociale creștine»; «Lumea și Biserica în conceptul catolic». — Unitatea Bisericii — s-a afirmat — trebuie să fie o «communicatio in sacris» (comuniune liturgică și sacramentală). Dar o astfel de comuniune nu-i posibilă cu Biserica evanghelică, din cauza unor mari deosebiri de credință. Conciliul a accentuat ordinea ierarhică a adevărului (Episcopul Dr. Hermann Volk-Mainz). Prof. Dr. Ratzinger a afirmat că dogmele Bisericii catolice trebuie înțelese «retrospectiv spre Biblie». Fiecare dogmă are să servească numai de «intrare spre sf. Scriptură», — din păcate o dogmă poate și închide «intrarea» aceasta. Biserica romană însă, nu o singură dată a așezat în locul adevărului (religios creștin) un obicei (religios). (Akid 120/121, 1966).

Biserica Metodistă și Biserica Evanghelică unită (numită și «Comunitatea evanghelică») au ținut conferințe generale separate, în noiembrie 1966 la Chicago, pentru a discuta un plan de uniune între cele două Biserici. Conferința metodistă a acceptat planul de unire cu 94,5% și Conferința evanghelică cu 78,7% din totalul delegaților. Rezultatul votului va fi prezentat spre aprobare în 1967 conferințelor anuale ale celor două Biserici din țările în care ele au credincioși, iar definitivarea unirii se va face în 1968 la Dallas (Texas) de către prima conferință generală comună a celor două Biserici. Noul nume al Bisericii va fi «Biserica metodistă unită» sau «Biserica evanghelic-metodistă».

Motivul unirii? Din tot începutul lor, amîndouă Bisericile au mici deosebiri doctrinare între ele, au trăit alături totdeauna în bune relații și au colaborat mult împreună. Și discuții de unire au fost mereu între ele. Din 1958 s-au elaborat și propuneri concrete, iar din 1962 toate problemele deosebitoare au fost cercetate și lămurite de 17 comitete unionale. Dar motivul decizii pentru unire îl constituie, — după cum au declarat reprezentanții celor două Biserici — faptul că «nu poate fi voia lui Dumnezeu, Domnul Bisericii, ca Biserici atît de apropiate una de alta să stea separate. Prin unire ele înfăptuiesc un deziderat ecumenic, fiind îndemn și pentru alte Biserici să pășească pe același drum». (N. Z. 3/XII.1966).

Congres pentru pace. — Între 24—25 noiembrie 1966 s-a ținut la Praga al treilea congres pentru pace organizat de preoțimea romano-catolică din Cehoslovacia. Au participat peste 1200 de preoți romano-catolici din Cehoslovacia, Ungaria, Italia ș.a., apoi reprezentanți ai Con-

siliului ecumenic al Bisericilor, o delegație în frunte cu Mitropolitul Nicodim (Moscova) a Conferinței creștine pentru pace, reprezentanți ai Conferinței (catolice) de la Berlin și ai mișcării Pax-Christi. Lozincă congresului a fost «Gratia vobis et pax» și obiectul discuțiilor: pacea. Congresul a adresat tuturor creștinilor un apel ca să intervină activ «pentru pace și prietenie între popoare» (N.Z. 27/XI.966).

Reîntâlnirea dintre Bisericile romano-catolică și catolică-veche. — La 7 noiembrie 1966, în Catedrala veche-catolică din Utrecht, cardinalul Alfrink, Arhiepiscop romano-catolic de Utrecht și Dr. Andreas Rinkel, Arhiepiscop vechi-catolic de Utrecht și primat onorific al Bisericilor vechi-catolice «Uniunea de la Utrecht» au oficiat împreună, la același altar, un serviciu divin, — primul de la schisma din 1724 dintre Biserica din Roma și Biserica de la Utrecht. Au asistat numeroși ierarhi, preoți și credincioși ai ambelor Biserici, episcopul ortodox Dionisie de Rotterdam, ca reprezentant al patriarhiei din Moscova, reprezentanți ai Bisericii anglicane, și ai Consiliului ecumenic al Bisericilor. În cuvântările lor, cei doi Arhiepiscopi au dat expresie bucuriei pentru reîntâlnirea Bisericilor lor după veacuri de despărțire și pentru începutul unei ere de prietenie, anunțând că s-a numit o comisiune oficială romano-catolică — veche-catolică pentru dialogul dintre cele două Biserici. La acest serviciu divin s-a dat citire unei declarații teologice comune (romano-catolică — veche-catolică) și unei comunicări papale prin care s-a anunțat că Biserica romano-catolică nu mai pretinde, ca premisă pentru dialog, semnarea din partea Bisericii vechi-catolice a «Formularului» papei Alexandru VII din 1665 și a bulei «Unigenitus» dată la 1713 de papa Clemens XI prin care se condamna «Jansenismus».

Între episcopia de la Utrecht, — întemeiată la sfârșitul secolului al VII-lea și ridicată în 1559 la rangul de Arhiepiscopie — și între Biserica din Roma s-au iscat neînțelegeri după pătrunderea Reformăției în Olanda. Primul motiv a fost insistența iezuiților de a introduce în Biserica romano-catolică din Olanda un sever centralism roman, apoi practicarea din partea lor a unei «dogmatici necritice» și a unei morale cazuistice, pe cînd Biserica din Olanda nu voia să renunțe la «autonomia ei națională», la credința și la principiile morale ale vechii Biserici creștine. Dar iezuiții au izbutit ca Roma să-l suspende (1702) și apoi să-l destituie pe Arhiepiscopul de Utrecht, Petrus Codde, pe motiv că refuză să semneze, fără condiții «Formularul» papei Alexandru VII (1665) și bula «Unigenitus» (1713), prin care se condamna «Jansenismus». Episcopul Jansen din Ipern, ocupîndu-se cu problema raportului dintre har și voia liberă a crezut că-i află o rezolvare în concepția Fer. Augustin și a scris o voluminoasă carte intitulată «Augustinus». Cartea n-a fost însă pe placul iezuiților, reușind ei ca papa Urban VIII s-o interzică (1643). De aci ceartă între aderenții lui Jansen («janseniști») și între Biserica de la Roma — ceartă întetită și de alți factori personali, politici etc. Janseniștii au găsit ocrotire la Biserica din Utrecht, fapt dezaprobat de Roma. Papa Alexandru VII, crezînd că va putea curma cearta, a dat «Formularul» (1665), prin care se condamnă 5 propoziții din «Augustinus», în care s-ar rezuma întreg conținutul pretins eretic al cărții, — cerînd întregului cler

romano-catolic să semneze fără condiții «Formularul». Episcopul de Utrecht a refuzat, nefiind de acord cu pretenția papală de «supunere necondiționată». În curînd s-a mai adăugat un punct de ceartă. Oratorianul Paschasius Quesnel din Paris a publicat în 1671 Noul Testament în traducere franceză, însoțită de un amplu comentariu. Nici această lucrare n-a fost pe placul iezuiților, izbutind ei și de data aceasta ca papa Clemens XI prin bula «Unigenitus» (1713) să condamne 101 propoziții din lucrarea lui Quesnel. De aici iarăși ceartă. Quesnel, socotit conducătorul «Jansenismului», a aflat sprijin tot la Biserica din Utrecht, căreia i se aduce acum acuza de a aproba ereziile janseniste. Arhiepiscopul Codde de Utrecht refuzînd semnarea acestor documente, a fost suspendat și apoi destituit. După 20 de ani de vacanță, Biserica din Utrecht, fără a cere aprobarea papală, și-a ales un nou arhiepiscop, Cornelius Steenoven, hirotonit de un episcop francez. Cu acest act s-a făcut ruptura între Biserica din Utrecht și cea din Roma (1724). Papa a aruncat anatema asupra Bisericii și ierarhiei de la Utrecht. Atunci Biserica Romano-Catolică din Olanda s-a declarat autonomă, devenind «mama Bisericilor vechi-catolice».

La 7 noiembrie 1966 Biserica de la Roma a declarat că bulele condamnatoare ale Jansenismului nu dispun de claritate în expresii, ceea ce a motivat diferite interpretări. Noile cercetări făcute au dus la concluzia că bulele respective nu mai pot constitui azi un criteriu pentru credința romano-catolică și că redactarea lor aparține unei mentalități, pe care Biserica romano-catolică n-o mai împărtășește azi. Asemenea s-a recunoscut că «aspirațiile ierarhice naționale ale Bisericii de la Utrecht» au fost îndreptățite «ceea ce însă Roma n-a înțeles cum se cuvine». (Akid 120/121, 1966).

O. B.

ARTICOLE ȘI STUDII

CRĂCIUNUL

Lămuriri preliminare. — De la început ținem să facem câteva precizări necesare pentru înțelegerea exactă a studiului de față.

În vremea noastră marea masă a credincioșilor cunoaște din ce în ce mai bine nobilele strădanii care se depun pentru refacerea unității religioase creștine, potrivit idealului evanghelic «ca toți să fie una» (Ioan XVII, 21). Se cunoaște deasemenea și calda apropiere care se realizează între creștini prin prăznuirea sărbătorilor. Încercînd să întrezărim bucuria și legătura sufletească pe care ar trezi-o în suflete celebrarea la aceeași dată în toată lumea creștină, a marilor evenimente din istoria mîntuirii neamului omenesc, prezentăm studiul de față ca o modestă contribuție la cunoașterea acestei căi de apropiere între creștini, încă neexplorată indeajuns.

Menționăm însă, că pentru realizarea unui asemenea ideal ca prăznuirea sărbătorilor mari la aceeași dată în toată creștinătatea, sînt necesare mai întîi studii temeinice de prezentare a subiectului în lumina documentelor. Nepotrivirile dintre ele într-o privință sau alta, nu trebuie să descurajeze. Pornind de la premisa că adevărul e unul în toate, trebuie să aflăm care e data cea mai bine sprijinită pe Sfînta Scriptură și pe Sfînta Tradiție și să cădem de acord asupra ei, în interesul credinței și al unității atît de mult dorită.

Lucrarea de față nu are pretenția să epuizeze subiectul. În rîndurile care urmează noi am urmărit să facem deocamdată numai o prezentare a lui — pe care ne-am străduit, firește, s-o înfățișăm cît mai completă posibil, cu documentele cele mai de seamă și cu interpretările lor cele mai autorizate și mai recente — însă concluziile noastre definitive nădăjduim să alcătuiască obiectul altui studiu.

NUMELE ȘI IMPORTANȚA ¹

1. *Numele.* — Sărbătoarea Nașterii Domnului, pe care o găsim în scrierile Sfinților Părinți și în diferite mențiuni de ordin liturgic sub felurite numiri, se prăznuiește la 25 decembrie. Numirile cele mai frec-

1. Nu vom insista prea mult asupra acestor două chestiuni. Numirile sărbătorii

vente ale acestei sărbători sînt, în grecește, τὰ γενέθλια sau ἡμέρα γενέθλιος, τὰ θεοφάνια, τὰ χριστούγεννα ; în latinește, nativitas, dies natalis, natalitia Christi, natalis Domini corporalis, iar în românește Crăciunul.

Originea acestui cuvînt (Crăciun), rămasă încă obscură pînă astăzi, a dat naștere unei pasionante controverse între lingviști, controversă care a făcut posibilă cunoașterea unor situații și stabilirea unor concluzii înstrînsă legătură cu această temă.

S-a observat astfel, în prim rînd, că, deși cuvîntul Crăciun se găsește și la alte popoare, ex.: la bulgari, *kracun*, la jugoslavi, *kracunista*, la unguri *Karácson*, la cehoslovaci, *kracun*, și în limba veche rusă, *korocun*², — totuși, avem motive temeinice să credem că locul lui de naștere este lumea românească, ținuturile locuite de români și că, prin urmare, dela noi l-au împrumutat celelalte populații.

E adevărat însă, că unui cercetător din cîmpul lingvisticii, ca Fr. Miklosich², și Gustav Weigand³, îl socotesc între cuvintele slave intrate în limba română, dar argumentele care se aduc împotriva tezei lor, sînt foarte puternice. Iată două dintre ele: 1) la nici unul dintre popoarele slave cuvîntul Crăciun nu este un termen general, ci un termen regional, foarte rar⁴, fiecare din aceste popoare avînd pentru denumirea sărbătorii Crăciunului alt cuvînt. La români însă el se găsește întotdeauna și în toate dialectele, cu aceeași însemnare fiind singurul termen pentru denumirea praznicului Crăciunului.

2) E greu de admis că românii, în a căror viață religioasă ca și în folclorul lor, Crăciunul a fost în totdeauna un element de mare importanță, să fi așteptat venirea slavilor în bazinul dunărean și apoi tîrziile lor creștinare pentru a primi de la ei numele unei sărbători atît de mari⁵.

În ceea ce privește etimologia cuvîntului Crăciun, iată pe scurt cuvintele din care s-a socotit că derivă această numire și numele lingviștilor care le-au propus :

1. *Crastinum*, cu accentul pe penultima silabă, ca în latina vulgară și cu înțelesul de «a doua zi», în opoziție cu ajunul. E părerea lui Bogdan P. Hașdeu⁶ ; 2. *Christi jejuniium*, postul lui Hristos. Explicația aceasta e propusă de Hugo Schuchardt⁷ ; 3. *Creatio*, creație, zidire. Autorul acestei păreri este Aron Densusianu⁸ ; 4. *Calationem*. Calatio, spune Pericle Pa-

vor fi arătate și studiate mai amănunțit și în alte capitole ale lucrării, în legătură cu diferitele cuvîntări rostite la acest praznic. În ceea ce privește importanța, vom căuța să arătăm în deosebi cum privesc Sfinții Părinți și alți scriitori creștini vechi această sărbătoare.

2. Fr. Miklosich, ... *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Wien, 1860, p. 26.

3. Gustav Weigand, *Dacoromânia*, în *Balkan-Archiv*, II band, Leipzig, 1926, p. 227.

4. Hugo Schuchardt, *Kracunъ-Korocunъ*, în *Archiv für slavische Philologie*, t. IX, Berlin, 1886, p. 526—527.

5. T. Papahagi, *Sur Crăciun «Noël»*, în «Langue et littérature. Bulletin de la Section littéraire», vol. III, nr. 1 și 2, București, 1946, p. 10—12.

6. Bogdan P. Hașdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, t. I., București, 1887, p. 615.

7. Hugo Schuchardt, *Kracunъ-Korocunъ*, în *archiv für slavische Philologie*, t. IX, Berlin, 1886, p. 526—527.

8. Aron Densusianu, *Istoria Ilmei și literaturii Române*, ed. a II-a, Iași, 1894, p. 111.

pahagi⁹, propunătorul acestei explicații, era *chemarea* poporului în prima zi a fiecărei luni, pentruca preoții păgini să-î comunice sărbătorile din luna respectivă, cu care prilej se aduceau și sacrificii. *Calatio* era deci o sărbătoare lunară păgînă care, la 1 ianuarie, cînd începea anul nou, se celebra desigur cu și mai multă solemnitate, mai ales că atunci avea loc și *Festum Kalendarium* — sărbătoarea Calendelor. Mai tîrziu, apărînd Creștinismul și praznicul Nașterii Domnului coincizînd cu aceste sărbători, cuvîntul Crăciun și-a restrîns sensul rămînînd să determine exclusiv Nașterea Domnului.

Rezumînd acum părerile celor mai de seamă lingviști contemporani, cu privire la etimologia cuvîntului Crăciun, ajungem la următoarele concluzii :

1. Primele două etimologii, *Christi Jejunium* (Schuchardt) și *Crasinum* (B. P. Hașdeu) — trebuie eliminate ca fanteziste. Celelalte două însă, — *creatio* (Ar. Densușianu) și *Calatio* (Per. Papahagi), și cu deosebire *Creatio*, — au susținători dintre cei mai competenți. De pildă, Dr. Petre Caraman, zice: «Credem că etimologia cea mai probabilă este «*Creationem*» (dies crationis Christi), ceea ce ar arăta că s-a născut la începutul ierei creștine și că face parte din terminologia calendaristică a religiei lui Hristos», iar în notă adaugă: «...dintre toate propunerile ce s-au făcut pînă acum este cea mai preferabilă atît din punct de vedere fonetic cît și semantic».¹⁰ Al. Rosetti merge și mai departe și încearcă să explice semnificația termenului *Creatio* în acest caz. «Cuvîntul *Creatio*», zice el, are aici sensul lui *creare*, «*faire naitre du neant*», corespunzător termenului neo-grăcesc *χριστογένεα* = *nașterea lui Hristos*¹¹. O. Densușianu se pronunță și el cu unele rezerve, tot pentru *Creatio*¹². T. Papahagi se pronunță însă pentru *Calatio*, care din punct de vedere semantic «se continuă mai direct în cuvîntul Crăciun» și nici din punct de vedere fonetic nu poate fi înlăturat¹³. Aceași etimologie, *Calatio*, o dăduse de altfel cu mulți ani înainte și Vasile Pîrvan¹⁴.

În ceea ce ne privește, socotim că elementul religios nu trebuie neglijat cînd e vorba de explicat originea cuvîntului Crăciun, ci trebuie cunoscută în chip exact semnificația creștină a sărbătorii ca să nu ajungem la ipoteze necorespunzătoare.

Noi nu vedem, de pildă, legătura dintre obiectul sărbătorii Crăciunului și cuvîntul *Creatio* și nu socotim veridică explicația cu (*Dies*) *creationis* (*Christi*) chiar dacă se dă cuvîntului *creare*, sensul de «*faire naitre du neant*». Nimeni în lumea creștină românească n-ar fi putut spune, de pildă: «se apropie (*Dies*) *creationis* (*Christi*)», etc., pentruca de la *creationis*, *creationem* sau *creatione*, după caz, să se ajungă, la cuvîntul Cră-

9. Pericle Papahagi, *Etimologia cuvîntului «Crăciun»*, art. în «Convorbiri literare», No. 7, anul XXXVII, București, 1903, p. 670—672.

10. Dr. Petre Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la Români și Slavi*, Iași, 1931, p. 34.

11. Al. Rosetti, *Asupra rom. Crăciun*, București, 1944, p. 435.

12. O. Densușianu, *Istoria limbii române*, vol. I, București, 1961.

13. T. Papahagi, *Sur Crăciun «Noël»*, în «Langue» et. littérature». Bulletin de la Section Littéraire, vol. III, Nr. 1 și 2, Buc. 1946, pag. 11 și 12.

14. V. Pîrvan, *Contribuții epigrafice la istoria Creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 108—111.

ciun. Așemenea expresii sînt împotriva doctrinei creștine și Biserica n-ar fi pregătit să le combată. Potrivit unei dogme fundamentale în Creștinism, Mîntuitorul n-a fost creat de nimeni. Cele două nașteri ale Sale, cunoscute în spiritualitatea creștină, nașterea din Tatăl, mai înainte de toți vecii și nașterea din Sfînta Fecioară, naștere în timp, — după cum se vede și din numele lor. (nașteri), nu sînt nici creații și nici nașteri «din neant».

Dacă în sens larg și impropriu, întruparea e numită uneori (foarte rar), în cărțile noastre de cult, *zidire*, întrebuițîndu-se deci același cuvînt ca și pentru creația lumii, contextul ne arată imediat că e vorba de *autozidire*. În mod obișnuit însă, cuvîntul *zidire* este raportat la lume, cu sensul de *înnoire*, sau *zidire din nou*, fiindcă în concepția creștină nașterea Domnului a fost privită întotdeauna ca o creație din nou a lumii, de ex. : «Făptură, leapădă acum toată vechitura ! văzînd pe Ziditorul zidindu-Se și înnoindu-Te pe Tine, prunc făcîndu-Se și la frumusețea ce a dintîi aducîndu-Te»¹⁵; sau : «văzîndu-Te toată zidirea că Te-ai născut în Vitleem, pre Tine lucrătorul și ziditorul tuturor, se înnoiește iarăși și se *zidește din nou*»¹⁶.

Tot în legătură cu cuvîntul *creatio*, fiindcă unii lingviști n-au specificat despre ce fel de creație e vorba, — de astă dată însă nu în înțelesul de *creatio Christi*, ci de *creatio mundi*, menționăm și următoarele : Potrivit unei idei despre care cercetătorul Duchesne¹⁷, spune că era universal răspîdită», moartea Domnului s-a întîmplat chiar în ziua în care a avut loc creația lumii. Pornindu-se de la această dată, s-ar fi ajuns, printr-o serie de raționamente, la concluzia că întruparea Domnului a trebuit să aibă loc tot în ziua în care a murit, deci în ziua creației lumii —, actul întrupării fiind socotit din primul moment al umbririi Sfintei Fecioare. Admițînd, prin absurd, că pentru explicarea cuvîntului Crăciun s-ar lua în considerație creația din nou a lumii, trebuie să se cadă de acord că ea n-ar fi putut da numele praznicului pentru două motive:

1. — Nașterea din nou a lumii nu constituie obiectul principal al sărbătorii, ci e numai unul din efectele nașterii Domnului și 2. fiind o chestiune de subtilitate teologică, a fost, fără îndoială, în totdeauna, puțin accesibilă maselor. În cece privește presupusa coincidență a întrupării cu ziua creației lumii, ea nu poate fi luată în considerație, deoarece ziua în care se presupunea că au avut loc aceste două evenimente, era 25 sau după alte documente 28 martie, iar nu 25 decembrie.

Așa stînd lucrurile, nu ne rămîne decît să opinăm și noi pentru *calatione*, care fiind numele consacrat al unei festivități adînc îndătinată în viața poporului, a putut primi ușor conținut creștin. Nepotrivirea dintre data prăznuirii Crăciunului (25 decembrie) și cea a festivității păgîne *Calatio* (1 ianuarie) nu poate constitui în nici un caz un obstacol de netrecut.

2. — *Importanța*. — Cit privește importanța nașterii Domnului, în afară de sărbătoarea Paștelor, ea este cea mai însemnată sărbătoare a

15. *Mineul lunii decembrie*. Canoanele din ziua de 24. (Peasna a IV).

16. *Ibidem*: Slava stîhoavnei din ziua de 31 decembrie.

17. L. Duchesne, *Origines du culte chrétien*. Cinquième édition, Paris, 1925, p. 27.

anului liturgic. Este — în privința importanței ei — prima în concertul celor 12 praznice împărătești de peste an. Sfântul Ioan Gură de Aur într-o cuvîntare ținută în Antiohia, o numește *μητρόπολις πασῶν τῶν ἑωρτῶν*, adică «baza tuturor sărbătorilor»... cea mai măreață... dintre toate sărbătorile, pe care cineva nicidecum n-ar greși dacă ar numi-o căpetenia tuturor sărbătorilor. Care e aceasta? Nașterea lui Christos după trup, căci ea e originea și temelia Epifaniei, a Sfântului Paști. a Înălțării și a Cincizecimii. Căci dacă Hristos nu s-ar fi născut după trup, nici nu s-ar fi botezat, ceea ce este obiectul Teofaniei, nu s-ar fi răstignit, ceea ce este obiectul Paștilor, n-ar fi trimis pe Duhul Sfînt, ceea ce este obiectul Cincizecimii. Și astfel, din aceasta izvorăsc celelalte sărbători ale noastre, ca feluritele rîuri din același izvor¹⁸. Cu această sărbătoare începe să se concretizeze planul străvechi al mîntuirii neamului omenesc, așa de măestrît arătat, în mic, în serviciul liturgic duminical, și în mare, în desfășurarea anului liturgic.

Sfîntul Grigore de Nissa, într-o cuvîntare funebră ținută la moartea Sfîntului Vasile, amintind despre praznicul Nașterii Domnului, spune că aceasta «nu e în chip simplu sărbătoare sfîntă, ci sfînta sfintelor și sărbătoarea sărbătorilor»¹⁹.

Importanța care se dădea acestei sărbători se vede și din scrierea cunoscută sub numele de *Constituțiile Apostolice*, unde, cînd se recomandă creștinilor să țină sărbătorile, li se atrage atenția că în prim rînd (πρώτην) să păzească Nașterea Domnului. Iată textul: «Fraților, păziți zilele sărbătorilor și mai întîiu Nașterea, pe care s-o prăznuiți în ziua a 25-a a luni a noua»²⁰. Ziua de 25 a luni a noua corespunde cu 25 decembrie căci anul se începea la 1 aprilie²¹. Tot în *Așezămintele Apostolice*, se arată că în această sărbătoare și robii trebuiau să înceteze lucrul. «Sărbătoarea Nașterii să o țină și robii, pentru că în ea s-a împărțit oamenilor binefacerea neașteptată, că cuvîntul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, s-a născut din Fecioara Maria, spre mîntuirea lumii»²².

ORIGINEA SĂRBĂTORII

1. *Izvoare vechi și precise nu avem.* — Între cele mai grele și mai nebuloase chestiuni care se ivesc în calea cercetătorului de istorie a cultului nostru, primul loc îl deține desigur, originea și pînă la un punct și dezvoltarea acestei sărbători.

Izvoare pînă în secolul al IV-lea nu avem aproape de loc, iar cele pe care le avem de aci înainte sînt, în mare parte, neclare, incomplete

18. *La Fericitul Filogoniu*. Omilia a VI-a, P.G., XLVIII, 752—753.

19. «...ὄυχ ἀπλῶς ἐστὶν ἀγία πανηγύρις ἀλλ'ἀγία ἀγίων, καὶ πανηγύρις πανηγύρεων» Sfîntul Grigore de Nissa, *Cuvîntare funebră*, P.G.t. XLVI, col. 789.

20. Cartea V, cap. XIII, *Așezămintele Apostolice*, trad. de G. N. Nițu, vol. II, pag. 129, Comp. cu originalul, la F. Cabrol & Henricus Leclercq, *Monumenta ecclesiae liturgica* I, p. 230. Menționăm, că data întocmirii *Constituțiilor Apostolice* este sfîrșitul secolului al IV-lea, sau începutul celui de al V-lea. Cf. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, Paris, 1927, p. 281.

21. Cf. Badea Cireșeanu, *Tezaurul liturgic al Sfintei Bisericii creștine-ortodoxe de răsărit*, t. III, București, 1912, p. 267.

22. Cartea a VIII-a, cap. XXXIII, *Trad. ct.*, vol. II, p. 257.

său cu autenticitate indoielnică. În scrierile pe care ni le-au lăsat primele trei secole, nu găsim pentru această chestiune decît vagi aluzii, în scrieri care tratează cu totul alte subiecte. Ici și colo găsești cite o informație sumară, verigă pierdută din lanțul istoriei, care cîndva trebuie să fi fost întreg, dar pe care vremea l-a rupt și crîmpeiele lui le-a rătăcit. Acesta este, cum zice un cercetător de liturgică²³, domeniul preistoric al acestui subiect. Pentru a explica originile acestei sărbători, cei mai mulți istorici au recurs la ipoteze, ori, cum e și firesc în asemenea cazuri, aceste ipoteze au variat de la cercetător la cercetător.

2. *Cîteva mărturii despre ziua nașterii Domnului.* — Nesiguranța provine în deosebi din aceea că nu se știe sigur nici ziua și nici măcar anul în care s-a născut Mîntuitorul. Anul nașterii se determină pe baza citatelor din Luca cap. III, unde se spune că «Ioan boteza în pustie». În al cincisprezecelea an al împărăției Cezarului Tiberiu, pe cînd Pontiu Pilat era procuratorul Iudeei, Irod tetrarh al Galileii, Filip, fratele său, tetrarh al Ituriei și al ținutului Trahonitidei, iar Lisanius tetrarh al Abilenei în zilele arhieriei Ana și Caiafa»²⁴. «Și pe cînd se boteza tot norodul s-a botezat și Iisus...»²⁵, «...iar Iisus cînd a început să predice era ca de 30 de ani»²⁶. Dacă pe baza acestor date, pe care ni le procură Sfînta Scriptură, se poate stabili cu oarecare aproximație anul nașterii, în schimb, ziua în care s-a petrecut acest eveniment este foarte greu de stabilit. Știrile pe care le avem în această privință sînt confuze și nu se potrivesc între ele. Așa, de exemplu, Clement Alexandrinul, arătînd părerile care circulau în vremea lui despre ziua nașterii Mîntuitorului, găsește nu mai puține decît 5. Unii socoteau că acest eveniment s-a petrecut la 20 mai (25 Pachon), alții la 19 aprilie (24 Pharmuti), alții la 20 aprilie (25 Pharmuti), etc.²⁷. Sfîntul Epifaniu, născut în Palestina pe la anul 315, mai apoi episcop de Constanța, în insula Cipru, spune că Hristos s-a născut la 5 ianuarie: «Mîntuitorul s-a născut în al 42-lea an al lui August, împăratul romanilor, sub consulatul aceluiași Octav August, pentru a 13-a oară și al lui Silvan, cum mărturisesc fastele consulare la romani. Se găsește în adevăr aceasta: Sub consulatul lor, adică al lui Octav pentru a 13-a oară și al lui Silvan, Hristos s-a născut la 8 ale idelor lui Ianuarie, 13 zile după solstițiu de iarnă și (după) creșterea zilei și a luminei»²⁸. După cum se vede, Sfîntul Epifaniu dă ca dată a nașterii 5 și nu 6 ianuarie cum ar trebui conform tradiției orientale celei mai răspîndite. Faptul se explică, probabil, prin aceea că evenimentul nașterii era socotit că a avut loc în noaptea de 5 spre 6 ianuarie²⁹. Scrierea «*De Pascha computus*», compusă în Africa³⁰, sau în Italia³¹, în anul 243 și atribuită Sfîntului Cyprian, are ca dată 28 martie (5 kl. Aprilis feria

23. B. Botte, *Les origines de la Noël et de l'Épiphanie*, Louvain, 1932, p. 59.

24. Luca III, 1—2. 25. Luca III, 21. 26. Luca III, 23.

27. *Stromata*, Cartea I, cap. 21, în P.G., VIII, 885—888. Cronografia lui Clement Alexandrinul cu privire la acest eveniment prezintă unele dificultăți întrucît el dă datele după calendarul egiptean.

28. *Adv. Haer.*, 51, 22. Griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Berlin 31, 284. După traducerea franceză de la B. Botte, *op. cit.*, p. 68.

29. Cf. B. Botte, *Op. cit.*, p. 16.

30. Cf. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, ed. 7-a, Paris, 1920, p. 162.

31. Cf. L. Duchesne, *Origines du Culte Chrétien*, Paris 1925, p. 271.

IV)³². E adevărat că într-un comentar al lui Hypolit († 235), asupra cărții Daniel, scris către anul 202³³, într-o notiță, se spune că Mîntuitorul s-a născut la 25 decembrie, în anul 42 al lui August, într-o miercuri³⁴, dar autenticitatea lui nu e sigură. Textul este nesigur, datele nu concordă cu cronica lui Hypolit și vechii cronografi care au utilizat acest pasaj n-au relevat data de 25 decembrie³⁵. Și apoi chiar dacă autenticitatea acestui text ar fi sigură, singură notița aceasta nu ne îndreptățește să credem că pe vremea lui Hypolit se celebra în mod sigur însași sărbătoarea³⁶. Admițînd totuși, că ea s-ar fi celebrat în adevăr, în primii ani ai secolului al II-lea, nu putem afirma că data de 25 decembrie era singura și pretutindeni admisă, pentru sărbătorirea acestui eveniment. În orient, de exemplu, găsim o altă tradiție, după care nașterea Domnului se serba în ziua de 6 ianuarie, odată cu botezul Domnului³⁷. Și această datină a fînit, cum vom vedea, cîteva secole, iar Biserica Armeană o păstrează pînă în ziua de astăzi. Ceva mai mult, vechiul lecionar armean nu pomenește nimic de 25 decembrie³⁸. Apusul prăznuia numai Nașterea Domnului³⁹ și aceasta avea loc la 25 decembrie. «Această sărbătoare cardinală, ne informează J. B. Thibaut, rămase mai întii o sărbătoare proprie a Bisericii latine și numai cu timpul și aproape ca o excepție, ea fu adoptată în mod succesiv de toate confesiunile creștine din orient». «În schimb, Biserica apuseană, pînă în secolul al IV-lea, n-a cunoscut sărbătoarea Epifaniei⁴⁰. Orientul însă, a serbat încă din vremurile cele mai vechi ambele evenimente, numai că ele erau serbate amîndouă în aceeași zi, la 6 ianuarie. Se pare că însași ideea prăznuirii Nașterii Domnului își are originea tot în orient⁴¹. Occidentul, chiar cînd a primit sărbătoarea Epifaniei, în secolul al IV-lea, a primit-o însă schimbîndu-i oarecum sensul pe care îl avea în răsărit. Astfel se serba împreună cu botezul Domnului și minunea prefacerii apei în vin, săvîrșită de Mîntuitorul în Cana Galileii, și Adorarea Magilor⁴². Astăzi, pe primul plan

32. P. L., IV, 1044. 33. Cf. F. Cayré, *Précis de Patrologie*, Paris, 1927, p. 12.

34. «Domnul s-a născut la Betleem a 8-a zi înainte de kalendele lui ianuarie, într-o miercuri, în al 42-lea an al lui August, la 5500 ani după Adam și a murit în al 33-lea an, cu 8 zile înainte de kalendele lui aprilie, într-o miercuri, în al 18-lea an al lui Tiberiu, fiind consuli Rufus și Rubelius». *Comentariul asupra lui Daniel IV*.²⁸ După traducerea franceză de la Vacandard, *Etudes de critiques et d'histoire religieuse*, Seria III-a, Paris, 1910, p. 7.

35. Cf. B. Botte, *Op. cit.*, p. 32; H. Leclercq, «*Nativité de Jésus*», în «*Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*», Paris, 1934, col. 909—910; E. Vacandard, *Op. cit.*, p. 7—8. 36. Cf. Duchesne, *op. cit.*, 2-e edit., p. 247.

37. A se vedea de ex. *Adv. Haer.*, a Sfîntului Epifaniu, unde se spune: «Astfel a fost stabilită venirea (ναρροια) Mîntuitorului, nașterea sa după trup sau perfectă sa întrupare care se numește Epifanie, la un interval de 13 zile, de la creșterea luminii — de la solstițiu. Aceasta trebuia să fie simbolul numărului Mîntuitorului și al celor 13 apostoli ai săi, care împlinea numărul de 13 zile de la creșterea luminii», cap. LI, 22. *Griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Berlin 31, 284. După traducerea franceză de la B. Botte, *Op. cit.*, p. 21.

38. Cf. Conybeare, *Rituale Armenorum*, Oxford, 1905, p. 517, cit. după Botte, *op. cit.*, p. 15.

39. Cf. J. B. Thibaut, *La Solenité de Noël*, în «*Échos d'Orient*», nr. 118, Paris 1920, p. 157.

40. Comp. H. Leclercq, art. *Epiphanie*, în «*Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*», t. V., Paris 1922, col. 197. 41. Vezi J. B. Thibaut, *Ibidem*, p. 156.

42. Vezi Hergenroether, *Histoire de l'Église*, t. I, ed. II-a, Paris 1908, p. 516.

în Biserica apuseană, la 6 ianuarie, se află Adorarea Magilor, cunoscută sub numele de Festum Magorum, Festum Trium Regum sau Festum Stellae⁴³. Fericitul Augustin, deși ține 6 cuvântări la Epifanie⁴⁴, totuși nu spune nici un cuvânt despre botezul Domnului. Același lucru îl fac și alți scriitori contemporani⁴⁵.

3. *Două tradiții față în față.* — Prin urmare, în privința originii sărbătorii Crăciunului ne aflăm în fața a două tradiții deosebite: una orientală și alta occidentală. Care dintre ele e cea mai veche și care e cea mai aproape de adevăr ?

Problema nu e de loc nouă și nici ușor de rezolvat. Se pare că ea s-a pus cu foarte multă pasiune încă din primele veacuri și în deosebi atunci când cele două tradiții s-au întâlnit și s-au cunoscut mai de aproape. Din această luptă tacită, dar care trebuie să fi fost extraordinar de încordată, până la noi, n-au pătruns decît slabe ecouri. Așa, de exemplu, Fericitul Ieronim († 420), într-o frumoasă și vehementă cuvîntare, ținută la Ierusalim, între anii 401—410, la Nașterea Domnului, în ziua de 25 decembrie, caută să demonstreze că practica romană de a prăznuî Crăciunul la 25 decembrie este, cel puțin tot atît de îndreptățită ca și cea răsăriteană, în speță ierusalemitană, care îl serba la 6 ianuarie. Și că, deși această practică își are originea în apus, ea nu e mai puțin întemeiată. Iată în traducere textul care ne interesează din această omilie : «În această zi s-a născut Hristos. Alții gîndesc că el s-a născut la Epifanie. Fără a condamna opinia altora, urmăm totuși sentimentul nostru. Fiecare lucrează după convingerea sa : poate că Domnul va binevoi să ne lumineze acolo sus. Și cei ce au altă părere, și noi ceilalți care zicem că Domnul s-a născut astăzi, cinstim toți un același Domn. Este același mic copil Căruia noi îi serbăm venirea. Totodată, ...trebuie să se admită că cele mai bune dovezi sînt de partea noastră. Noi nu vorbim aici numai în numele nostru : este sentimentul celor vechi : universul întreg protestează contra părerii acestei provincii. Se va zice poate : aici s-a născut Hristos, străinii vor fi ei deci mai bine informați decît cei ce sînt la fața locului ? Dar de la cine țineți voi informațiile voastre ? De la cei ce erau în această provincie, Apostolii Petru și Pavel și ceilalți Apostoli. Voi i-ați alungat, noi i-am primit ; Petru care a fost cu Ioan, care a fost aci cu Iacob, ne-a învățat în occident. Astfel, Apostolii sînt atît învățătorii noștri, cit și ai voștri»⁴⁷.

Totuși, Fericitul Ieronim nu se referă la nici un document pe baza căruia să justifice practica Bisericii sale. Vom vedea că alți scriitori vor căuta să o facă.

Acum ar trebui să cercetăm ambele tradiții privind începuturile și urmînd apoi dezvoltarea lor istorică. Propriu-zis, și asupra acestui punct

43. Cf. Fritz, *Épiphanie*, în «Dictionnaire Encyclopédique de la Théologie Catholique», t. VII, Paris, 1864, p. 525—529. 44. Vezi P. L. XXXVIII, 1026—1039.

45. Vezi, P. L., LXV, 732—737.

47. Acest text a fost semnalat de Dom. G. Morin, *Anecdota Maredsolana*, t. III, II-ème partie, 1897, p. 392—398, cit. după S. Vailhé, *Introduction de la fête de Noël à Jerusalem*, art. în *Échos d'Orient*, VIII, No. 53 juillet, 1905, p. 214 în care se află și traducerea franceză a textului.

toți liturghiștii sînt de acord⁴⁸, atît tradiția occidentală care prăznuia Crăciunul la 25 decembrie, și care s-a impus, cît și cea orientală, care îl prăznuia la 6 ianuarie, nu au la bază o tradiție istorică. Noi ne vom opri numai puțin asupra originii tradiției orientale, întrucît vom avea ocazie să vorbim mai mult despre ea cînd vom studia fiecare Biserică răsăriteană în parte, în privința acestei sărbători.

4. *Tradiția răsăriteană* se poate urmări, nu cu prea multă siguranță, pînă în Secolul al II-lea. Cea mai veche mărturie despre Epifanie o avem de la Clement Alexandrinul, care se naște cam pe la anul 150 și moare între anii 211—216. El spune că vasilidienii celebrau ziua botezului Domnului printr-o sărbătoare. Unii însă o celebrau la 10 ianuarie (15 Tubi), alții la 6 ianuarie (11 Tubi)⁴⁹. Așa dar, în acest secol găsim la unele secte vasilidiene obiceiul de a celebra botezul Domnului, dar numai botezul nu și nașterea Domnului, cum găsim la ortodocși. Lucrul este explicabil. Doctrina gnostică respingea ideea de naștere a Mîntuitorului, din cauză că ei făceau deosebire tranșantă între spirit și materie. Acest principiu are drept consecință imediată, că Mîntuitorul n-a avut corp și că El n-a luat firea noastră omenească, ci o natură supraumană într-un corp fantastic⁵⁰. Mîntuitorul, după această concepție, nu e decît un simplu eon care intră în Iisus la botez. Iată dar pentru ce vasilidienii nu sărbătoreau deloc nașterea Domnului și pentru ce prăznuiau cu mult fast, sărbătoarea Botezului Domnului. Desigur, diferența doctrinară dintre ortodocși și gnostici era foarte mare în această privință, totuși nu e exclus ca să fi existat în chip paralel, chiar din acele vremuri, o asemenea sărbătoare și la ortodocși, care să prăznuiască ambele evenimente odată, pentru a contrabalansa sărbătoarea gnostică⁵¹, sau poate că Epifania ortodocsă va fi fost chiar anterioară celei vasilidiene. E. Vacandard (*Etudes de critique et d'histoire religieuse*, Seria III, Paris 1910, pag. 20) și mulți alți liturghiști, pe baza unui text din *Martiriul Sfîntului Filip*, Episcop de Heracleea⁵², au susținut că sărbătoarea Epifaniei s-a prăznuit în Tracia chiar în jurul anului 300. Această mărturie a fost socotită multă vreme ca absolut sigură, pînă cînd Franchi de Cavalieri, a demonstrat (în «*Note aghiografiche*», fasc. 5, Rome 1915, p. 98) că cuvîntul «epiphaniae» din text, nu trebuie înțeles ca sărbătoare, ci ca venirea a doua a Domnului. Sigure știri despre prăznuirea Epifaniei însă, nu avem decît din a doua jumătate a veacului al IV-lea⁵³.

5. *Tradiția apuseană*. — Acum să examinăm cea de a doua tradiție, care plasează Crăciunul la 25 decembrie și care e întrucîtva mai bine

48. Cf. L. Duchesne, *Op. cit.*, p. 271; E. Vacandard, *Op. cit.* p. 5; H. Leclercque, *Art. Nativité de Jésus*, în «*Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*», Paris 1934, p. 905—908; B. Botte, *op. cit.*, p. 59, și alții.

49. Vezi *Stromata*, I, I, Cap. 21, în P. G., VIII, 888 A-B.

50. Cf. Hergenroether, *Histoire de l'Eglise*, ed. II, vol. I, Paris 1908, p. 232.

51. Comp. H. Leclercq, art. *Epiphanie* în «*Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*», V, Paris 1922, col. 199.

52. Vezi *Martyrium S. Philippi episc.*, *Severi presb. et Hermae Diac. in Adrianopoli Thraciae*, în «*Acta Sanctorum*», Octobris, t. IX., p. 545: «*Epiphaniae dies sanctus incumbit, quae res admonitionem nobis praestet ad gloriam*».

53. Cf. B. Botte, *op. cit.*, p. 84.

sprrijinită. Sfintul Ioan Gură de Aur, în omilia pe care o ține în Antiohia la 25 decembrie, cu ocazia serbării Crăciunului⁵⁴, în anul 386, 387 sau 388, căci cercetătorii nu sînt de acord asupra anului pronunțării ei⁵⁵, spune despre această zi că de multă vreme a fost sărbătorită în Occident, și apoi, puțin mai departe, arată că instituirea sărbătorii se datorește Romei, care a stabilit-o potrivit unei vechi tradiții. Dar mai bine să cităm textul acesta cu însăși cuvintele autorului: «Însă ascultă și crede, că noi am primit ziua de la cei ce cunosc exact acestea și care locuiesc în orașul acela⁵⁶. Cei ce locuiesc acolo o serbează de la început (ἀνωθεν) și dintr-o veche tradiție, iar acum aceștia ne-au transmis și nouă cunoștința ei». Prin urmare Sfintul Ion Gură de Aur arată lămurit că instituirea sărbătorii Crăciunului la 25 decembrie s-a făcut întâi în Roma și ea s-a făcut conform unei vechi tradiții. Dar pe ce bază se va fi sprrijinit această tradiție? Tertulian (160—240 sau 250), vorbește despre o mărturie care ar fi existat în arhivele romane și care ar fi indicat data nașterii Mîntuitorului⁵⁷. Dar nici această informație nu izbuteste să ne aducă mai multă lumină în lămurirea subiectului care ne interesează. Vor fi existat cu adevărat aceste mărturii în arhivele romane, sau va fi fost un simplu zvon căruia Tertulian îi dă caracter de informație istorică? El nu ne spune nicăeri că ar fi văzut aceste acte. Din această cauză, liturghiștii primesc cu foarte multă rezervă atestarea lui. Încă și mai puțin temeii se pune pe o informație existentă în «*Liber pontificalis*», care ne asigură că papa Telesphorus (125—136) a instituit liturghia de miezul nopții pentru sărbătoarea Crăciunului: «Acesta a hotărît să se facă liturghia de noapte la nașterea Domnului»⁵⁸. Se știe însă, că această slujbă romano-catolică n-a fost instituită la Roma înainte de secolul al V-lea⁵⁹. Cam peste trei sferturi de veac de la apariția scrierii lui Tertulian, citată mai înainte, timp în care survine și mărturia Sfintului Ioan Gură de Aur pe care am menționat-o, întilnim o altă confirmare a acestei tradiții, făcută tot de un scriitor african. E vorba de Fericitul Augustin (354—430). Acest scriitor compune între anii 398—416 sau 417, opera sa dogmatică cea mai extinsă și cea mai importantă: «*De Trinitate*», în 15 cărți. În cartea a V-a tratînd despre concepția și întruparea Domnului, ne încredințează că consensul Bisericii pune ziua nașterii Mîntuitorului în ziua a 8-a a kalendelor lui ianuarie⁶⁰. Din nenorocire, această afirmație pe lîngă că e sumară, ne arătîndu-ne decît consensul Bisericii occidentale căci în răsărit frămîntările în privința recunoașterii acestei date vor mai ține în unele Biserici, cum e cea a Ieru-

54. P.G., XLIX, 351.

55. L. Duchesne, *Origines du Culte chrétien*, Cinquième édition, Paris, 1925, p. 248, spune că această omilie a fost rostită în 386; Usener, *Das Weihnachtfest*, Bonn, 1911, p. 247, în 388, iar alții în 387.

56. E vorba despre orașul Roma. Menționăm că traducerea la care nu este indicat numele traducătorului ne aparțin.

57. «De censu Augusti, quem testem fidelissimum dominicæ nativitatis Romana archiva custodiunt». Tertull., *Adv. Marcionem*, L. IV, 7, în «Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum», vol. XLVIII, Vindobonae, 1906, p. 435.

58. «*Liber pontificalis*», ed. Duchesne, t. I, p. 129, cf. E. Vacandard, *op. cit.*, p. 3.

59. Cf. L. Duchesne, *Origines du Culte chrétien*, 2-ème éd., Paris, 1889, p. 476. Vezi și E. Vacandard, *op. cit.*, p. 4.

60. P. L., XLII, 894.

salimului încă vreo 200 de ani, este însă, față de alte izvoare, și prea târzie. Cu această știre se termină tot materialul informativ pe care îl găsim la scriitorii bisericești apuseni. Pentru a împlini aceste lacune în istoricul sărbătorii, sîntem siliți să recurgem la un alt gen de izvoare.

Cel mai vechi document, care ne dă informații sigure despre prăznuirea Nașterii Domnului la 25 decembrie, este, de sigur, cel pe care ni-l furnizează cronograful Filocalus⁶¹, «*Calendarul filocalian*», care datează din anul 354. El conține însă unele piese anterioare acestui an. Aci găsim diferite date care prezintă foarte multă importanță pentru lămurirea subiectului nostru. Așa de exemplu, în «*Fasti consulares*», care poartă ca subtitlu «*A regibus exactis ad A.P. Chr. 354*»⁶², găsim următoarea notiță :

1. Caesare et Paulo sat. XIII.
Hoc cons. dominus Iesus Christus natus
est VIII Kal. Ian. d.Ven. luna XV.

După aceasta urmează o listă de nume care nu ne interesează. Data din calendarul roman, VIII kal. Ian., corespunde lui 25 decembrie din calendarul nostru. O altă notiță ceva mai precisă, specificînd și orașul și ținutul nașterii Domnului, găsim în subtitlul pus de Mommsen poate întrucîtva greșit⁶³ :

«Feriale Ecclesiae Romanae
«item depositio Martirum»

VIII Kal. ian. Natus Christus in Betleem Iudae»⁶⁴.

După cum se vede, amîndouă aceste notițe arată data nașterii Mîntuitorului, fără a specifica dacă e vorba de o simplă indicație istorică a datei cînd se credea că s-a născut Mîntuitorul, sau de însăși sărbătoarea Crăciunului, care s-ar fi prăznuit în vremea aceea, la data arătată. Chestiunea a fost dezbătută cu mult interes și cu multă competență de Usener și Duchesne. Primul refuza să vadă aci o indicație de ordin liturgic, care ar fi designat însăși sărbătoarea Crăciunului. Instituirea sărbătorii ar fi posterioară acestui document⁶⁵. Dar, cum bine argumentează Duchesne⁶⁶, n-ar fi avut ce căuta o simplă notiță numai istorică, într-un calendar o dată presupune imediat o sărbătoare. Iată acum un alt document, mai interesant decît celelalte două, care ne sugerează datele limite, între care se desfășura anul liturgic. Spre deosebire de primele două notițe, acest document nu ne dă ziua nașterii Domnului, dar cu ajutorul lui noi putem s-o deducem. El cuprinde un șir de 12 episcopi ai Romei, care nu sînt martiri, al căror pontificat a avut loc între anii 255 (?) și 336. Se arată în el și ziua de aniversare a morții lor. Este intitulat de către Mommsen: *Depositiones episcoporum romanum Ab. A. 255 Ad A. 352*⁶⁷. După acest

61. Filocalus a trăit pe vremea papii Damasus (366—384) și a murit la anul 385.

62. Vezi Mommsen, «*Chronica Minora saec. IV, V, VI, VII*, Berlin 1892, în «*Monumenta Germaniae Historica*», Auct. ant. IX, I, 56.

63. Comp. B. Botte, *op. cit.*, p. 32.

64. Mommsen, «*Chronica Minora saec. IV, V, VI, VII*, Berlin, 1892, în «*Monumenta Germaniae Historica*», Auct. Ant. IX, I, 71.

65. Vezi Usener, *Rhein Mus.*, t. LX, p. 489.

66. *Origines du Culte chrétien*, p. 272 ș. u.

67. Mommsen, *op. cit.*, p. 70.

titlu urmează unele notițe lămuritoare și în fine, adevăratul titlu al documentului care ne interesează. Iată-l așa cum se găsește tipărit în cartea lui Mommsen, cu singura deosebire, că am adăugat pentru o mai ușoară înțelegere a textului și datele corespunzătoare din calendarul nostru.

«Depositio episcoporum.

- VI. Kal. Ianuarias (27 dec.) Dionisi, in Callisti († 269)
 III. Kal. Ianuar. (30 dec.) Felicis, in Kallisti († 274)
 prid. Kal. Ianuar. (31 dec.) Silvestri, in Priscillae († 335)
 IIII. idus Ianuarias (10 ian.) Miltiadis, in Callisti († 314)
 XVIII Kal. Feb. (15 feb.) Marcellini, in Priscillae († 304)
 III Non. Mar. (5 martie) Luci, în Callisti († 255)
 X Kal. Mai. (21 april.) Gai, in Callisti († 296)
 IIII Non. Augustus (2 aug.) Stephani, in Callisti († 255)
 VI Kal. Octob. (26 sept.) Eusebii în Callisti († 310—318)
 VI idus Decemb. (8 dec.), Eutyhiani, in Callisti († 283).
 non. Octob. (7 oct.) Marci în Balbinae († 336)
 prid. idus Apr. (12 aprilie) Iuli, în via Aurelia miliario
 III. in Callisti († 352)».

Dacă observăm atent lunile în care sînt trecute datele aniversării acestor episcopi, vedem că ele merg în ordinea firească începînd de la 27 decembrie pînă la 8 decembrie, ziua de aniversare a episcopului Eutyhian; ceilalți doi episcopi însă, Marcus și Julius, trecuți la 7 oct. și 12 aprilie, nu sînt trecuți la rînd. Aceasta ne face să credem că lista episcopilor nu a fost scrisă în întregime de aceeași persoană. Probabil, lista întîia, care va fi avut pe primii 10 episcopi trecuți la rînd, a fost scrisă imediat după moartea lui Silvestru, adică după anul 335, dar înainte de anul 336, data morții lui Marcu, căci altfel, ar fi fost încadrat și el în ordinea firească. Adăugarea ultimilor doi, dacă s-a făcut în acelaș timp, apoi acest lucru a avut loc după anul 335, data morții lui Silvestru. Acum, lăsînd la o parte pe acești doi ultimi episcopi, care vor fi fost adăugați de mîna cuiva care nu era versat în chestiuni liturgice, să examinăm datele celorlalți episcopi și să vedem ce concluzii putem trage din ele. Se vede din document că ziua Nașterii Domnului lipsește, dar faptul că înșirarea episcopilor începe de la 27 decembrie, și nu din luna ianuarie, și ține pînă la 8 decembrie, desigur al celui alt an, ne face să credem că motivul acestei înșirări nefirești oarecum, este provocat de data începerii anului liturgic. Într-adevăr, data începerii anului liturgic trebuie să fi fost plasată neapărat între aceste două date, 8 decembrie și 27 decembrie, pentrucă numai așa se explică modul de înșiruire al datelor de aniversare ale celor 10 episcopi. Anul liturgic trebuia să se înceapă desigur, la un eveniment însemnat, la o sărbătoare mare. Ori, ce altă sărbătoare mare putea să cadă între aceste două date, decît 25 decembrie, data praznicului împărătesc, Nașterea Domnului? Iată dar, și asupra acestui lucru liturgiștii cei mai de seamă în afară de Usener,

sînt de acord ⁶⁸, că bazați pe documentul menționat, putem trage concluzia că Sărbătoarea Crăciunului, între anii 335 și 336 era instituită la Roma, și că prăznuirea ei se făcea ca și azi, în ziua de 25 decembrie. Lucrul devine și mai lămurit dacă adăogăm un text din cuvîntarea pe care Papa Liberiu o rosti în jurul anului 354, cu ocazia intrării în monahism a surorii Sfîntului Ambrosie, eveniment care a avut loc «*Salvatoris natali*» ⁶⁹. «Aceasta este nunta frumoasă, fiica mea», zice Liberiu, «pe care tu ai dorit-o. Tu vezi ce mulțime de popor a venit să prăznuiască Nașterea soțului tău, «ad natalem sponsi tui», și fiecare se va întoarce la sine îndestulat. El este cel care la cererea unui servitor a prefăcut apa în vin la nunta (din Cana). Ție îți va acorda deasemenea taina curată (vinul pur) a virginității. ...El este cel care a hrănit 4000 de oameni în pustie cu 5 pîini și 2 pești, El ar fi putut să hrănească mai mulți, dacă ar fi avut un număr mai mare de hrănit. El a chemat mai mulți la nunta ta, dar pîinea pe care El ți-o dă nu mai este pîine de orz, este corpul Său coborît din cer» ⁷⁰. Iată dar, că după atîtea dibuiri și cercetări infructuoase pe terenul greoi al acestui subiect, am ajuns în sfîrșit la un punct sigur, la o dată precisă, incontestabil istorică. Cu aceasta însă noi n-am izbutit decît să aducem o luminiță foarte slabă în întunericul compact, în care obiectul acestui studiu se află încă înveșmîntat. Multe cărări se deschid în fața noastră, care trebuie explorate, multe întrebări la care trebuie dat răspuns.

6. *Cînd s-a introdus prăznuirea zilei de 25 decembrie la Roma, ziua nașterii Domnului nu mai era cunoscută.* — Știm prin urmare sigur, că Nașterea Domnului se serba la Roma în anul 336, în ziua de 25 decembrie. Știm deasemenea, că această sărbătoare nu s-a celebrat de la început, adică din primii ani de după moartea Mîntuitorului, pentru ca ziua nașterii Sale să fi fost păstrată în chip fidel de contemporanii evenimentului, care apoi să fi ținut seamă de ea la fixarea sărbătorii. Ceva mai mult, această sărbătoare nu s-a fixat nici în primul și nici în al doilea secol după Mîntuitorul, sau cel puțin noi nu avem nici cea mai mică urmă despre aceasta. Datele pe care ni le dă Clement Alexandrinul, atunci cînd vrea să fixeze ziua nașterii Mîntuitorului, ne fac să tragem concluzia că pe vremea lui sărbătoarea Crăciunului nu era instituită, sau că, în cel mai fericit caz, el nu avea cunoștință de ea. Scrierea sa, *Stromatae*, în care încearcă să fixeze data nașterii Mîntuitorului, e privită în general ca ultima operă a lui, de aceea, compunerea ei este pusă între anii 202—203 sau chiar 208—211 ⁷¹. Deci în primii ani ai se-

68. Vezi L. Duchesne, *Origine du culte chrétien*, 2-ème éd., Paris 1889, p. 272; E. Vacandard, *op. cit.*, p. 7; H. Leclercq, art. *Nativité de Jesus* în «*Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*», Paris 1934, col. 912—913; B. Botte, *op. cit.*, p. 33 și alții.

69. Vezi E. Vacandard, *op. cit.*, p. 10. Usener a crezut că ceremonia mai sus amintită a avut loc nu la 25 decembrie, ci la 6 ianuarie, fiindcă se amintește de nunta din Cana pe care apusenii o serbează la 6 ianuarie. Aci însă nu-i vorba de o nuntă propriu-zisă ci de o nuntă spirituală. O combatere amănunțită a afirmației lui Usener a făcut Duchesne în *Bulletin critique*, 1890.

70. *De Virginibus*, lib. III, cap. I, în P. L., XVI, 231—232. După traducerea franceză de la Vacandard, *op. cit.*, p. 10.

71. Cf. Tixeront J., *Précis de Patrologie*, sept. éd., Paris 1928, p. 112.

colului al III-lea, sărbătoarea Crăciunului nu era încă fixată în răsărit ⁷². Același lucru se poate constata și în apus. Ba încă aci datele sînt și mai mult împinse spre vremea noastră. Scrierea «*De Pascha Computus*», pe care am menționat-o, compusă în Africa sau în Italia, deci în apus, la anul 243 și care sprijină întrucîtva practica orientală, plasînd botezul Domnului în aceeași zi cu nașterea, dădea ca zi aniversară a acestor două evenimente contopite, ziua de 28 martie ⁷³. Prin urmare nici autorul acestei scrieri compusă în apus, nu cunoștea sărbătoarea Crăciunului de la 25 decembrie. Bazați pe aceste dovezi putem trage concluzia că sărbătoarea Crăciunului sub ambele ei forme, adică la 6 ianuarie și la 25 decembrie, la începutul secolului al III-lea nu era încă instituită nici în apus și nici în răsărit. Fixarea lui 25 decembrie ca dată aniversară a sărbătorii Crăciunului pentru apus, trebuie pusă între anii 243, data publicării scrierii «*De Pascha Computus*», și 336, data cînd întîlnim dovezi incontestabile despre prăznuirea acestei zile ⁷⁴. Practica răsăriteană de prăznuire a Crăciunului, deși a existat înaintea celei apusene, cum cred unii liturgiști, ⁷⁵ ea prăznuia însă nașterea la 6 ianuarie, nu la 25 decembrie. Prin urmare un lucru se desprinde de aici în chip evident: *atunci cînd sărbătoarea Crăciunului a fost instituită, ziua nașterii Mîntuitorului nu mai era cunoscută*. Atunci ce criteriu de alegere a avut Biserica romană, atunci cînd a stabilit sărbătoarea aniversară a Nașterii în ziua de 25 decembrie? Pentru aceasta avem trei ipoteze.

7. *Trei ipoteze pentru a explica alegerea zilei de 25 decembrie ca dată a prăznuirii Crăciunului*. — A. Prima este cea pe care o susține Sfîntul Ioan Gură de Aur și care e întrucîtva sprijinită și de Tertulian. Am examinat datele pe care ni le dau acești scriitori, deaceia acum ne vom opri numai puțin asupra acestui lucru. Sărbătoarea Nașterii Domnului, zice Sfîntul Ion Gură de Aur, s-a serbat în Biserica romană de la început. Ziua de 25 decembrie s-a fixat pe baza unor documente vechi, datînd chiar din vremea recensămîntului în timpul căruia s-a născut Mîntuitorul. Din nenorocire, această ipoteză, mai ales în ceea ce privește ziua, este după cum am arătat, foarte slab sprijinită pe documentele pe care le avem. Divergența scriitorilor din primele 4 veacuri creștine în privința zilei nașterii Domnului, ne fac să privim cu multă rezervă această ipoteză. E adevărat însă, că, pe baza afirmațiilor acestor scriitori, probabil, sau poate pe baza vreunei tradiții, s-au compus unele scrieri în care se vorbește de existența la Roma a unor documente foarte vechi, care ar fi fost luate din Ierusalim pe vremea distrugerii acestui oraș de către romani. În ele s-ar fi găsit trecută și ziua nașterii Mîntuitorului. Așa este de exemplu scrierea «*Ἀναγκαια διήγησις*», în care găsim că patriarhul ierusalimitean Juvenal (424—458), a scris lui Iuliu — papă al Romei (327—352), rugîndu-l să cerceteze el comentariile din

72. Cf. L. Duchesne, *Origines du culte chrétien*, p. 271.

73. P. L., IV, 1047. Nici la acest autor anonim și nici la ceilalți africani pînă la Sfîntul Optat de Mileve, nu găsim nici cea mai mică urmă de prăznuire a Crăciunului. Cf. B. Botte, *op. cit.*, p. 54; Cf. și Duchesne, *op. cit.*, p. 271.

74. Comp., L. Duchesne, «*Bulletin critique*», an. 1890, p. 45 și J. B. Thibaut, *La Solennité de Noël*, în «*Échos d'Orient*», nr. 118, aprilie—iunie 1920, Paris, p. 153—162. 75. Vezi J. B. Thibaut, *art. cit.*, p. 153—162.

Roma și să vadă în ce zi s-a născut și în ce zi a fost botezat Domnul, intrucît, zice el, «știm bine că documentele de la început au fost duse din Ierusalim la Roma, sub Tit și Vespasian»⁷⁶. Papa, se spune în continuare, a cercetat comentariile și a găsit că «la 25 decembrie s-a născut Domnul nostru Iisus Christos, și după 30 de ani de la nașterea Sa, s-a botezat de către Ioan în fluviul Iordan, la 16 ale lunii lui Ianuarie»⁷⁷. Scrierea e însă de domeniul fanteziei. Între acești ierarhi e o diferență de timp de peste un veac. O scriere de conținut aproape identică, menționează Ioan de Niceea, pe la anul 900, numai că acolo se arată că schimbul de scrisori a avut loc între Papa Iuliu și episcopul Chiril al Ierusalimului (348—386).⁷⁸ Și scrierea aceasta e tot apocrită.⁷⁹ Cu acestea am epuizat aproape toate izvoarele pe care ipoteza de mai sus s-ar putea sprijini. Nici unul nu prezintă importanță. Pentru aceste motive unii liturgiști nici nu o mai enumeră între ipoteze.

B. — A doua ipoteză, care pînă de curind se bucura de mare autoritate, datorită prestigiului de care se bucură în lumea catolică autorul ei, aparține lui Duchesne. Acest cercetător a încercat să demonstreze că ziua de 25 decembrie a fost fixată pe baza unor conjeturi. Din păcate, demonstrația lui, deosebit de ingenioasă și admirabilă în ceea ce privește înlănțuirea argumentelor, e prea puțin convingătoare. Ea seamănă cu acele teorii de catedră atît de măestrit lucrate și atît de luminos și bine expuse, încît n-au decît un singur defect, acela că nu corespund realității. Bine alcătuite din punct de vedere logic, însă fără bază documentară convingătoare, argumentele lui clădite unul pe altul fac impresia unui edificiu suspendat în aer. El socotește că s-a pornit pentru fixarea zilei de 25 decembrie de la data care se credea a fi aceea a morții Domnului, adică de la 25 martie, deși recunoaște că această dată nu se poate determina istoricește, că «patima n-a avut loc în mod sigur, la 25 martie», și că data aceasta a trebuit să fie aleasă în chip arbitrar, sau mai degrabă sugerată prin coincidența sa cu echinocțiul oficial al primăverii». Moartea lui Hristos cădea astfel chiar în ziua în care, urmînd o idee universal răspîdită, lumea fusese creată». Vom examina la urmă valabilitatea acestor afirmații. Iată continuarea argumentării sale: «Odată obținută această dată, și obținută plecînd de la considerații astronomico-simbolice, e destul de natural ca cineva să se fi servit de ea pentru a ajunge la o altă coincidență. Christos n-a putut petrece pe pămînt decît un număr întreg de ani. Frațiunile sînt imperfecțiuni care nu cadrează cu simbolismul numerelor; ești împins să le elimini cît mai mult posibil. Atunci întruparea a trebuit să aibă loc la 25 martie ca și răstignirea; și întruparea fiind socotită cu începere din primul moment al sarcinei Mariei, nașterea lui Christos trebuie să fi avut loc la 25 decembrie» (p. 277).

Ori cît de ingenioși și de subtili erau Sfinții Părinți, mai ales cei de neam grecesc, totuși, e foarte greu de crezut că s-au gîndit să stabilească această zi bazați pe calcule atît de ciudate și pe teorii atît de savant construite. Conform acestei teorii, ar fi trebuit ca punctul car-

76. P. G., I, 861—862.

77. *Ibidem.*

78. Vezi P. G., 96, 1436.

79. Cf. E. Vacandard, *op. cit.*, p. 8.

dinal al anului liturgic pentru sărbătorile fixe, să fi fost 25 martie, și și nu 25 decembrie; ori lucrurile sînt dimpotrivă. Mai mult, ar fi trebuit ca sărbătoarea Bunevestiri, să fie anterioară sărbătorii Crăciunului pentru ca aceasta din urmă să se fi putut orienta după prima, și nici acest lucru nu s-a întîmplat.⁸⁰ Dar să examinăm mai cu deamănuntul această teorie. Ea se poate rezuma în cîteva cuvinte: punctul de plecare în fixarea zilei nașterii Domnului, a fost ziua morții Sale. Pentru aceasta însă trebuia ca cel puțin această zi să fie bine cunoscută. Trebuia ca să existe dacă nu unanimitate cel puțin majoritate zdrobitoare de scriitori anteriori sau măcar contemporani cu evnimentul fixării acestei sărbători, care să dea aceeași dată a morții Mîntuitorului, pentru ca să se gîndească cineva să facă legătură între moarte, concepție și naștere. Altfel cum s-ar fi luat o dată nesigură ca punct de plecare al unor calcule atît de complicate? Ori, iată cum stau lucrurile: În privința zilei morții Mîntuitorului informațiile pe care ni le dau scriitorii vechi sînt foarte deosebite. Evangheliile nu fixează nici ziua, nici anul morții Mîntuitorului. E drept că Tertulian⁸¹, Hipolit⁸², Augustin⁸³, și Catalogul liberian⁸⁴, dau ca dată a morții Domnului VIII kal. Apr. sau, după calendarul nostru, 25 martie. Redau aci textele respective din scrierile lui Tertulian și Augustin, acestea fiind cele mai expresive. «Suferința morții Acestuia (Mîntuitorul)», zice Tertulian, «s-a împlinit în cele 70 de săptămîni de ani, în timpul lui Tiberiu Cezar, fiind consul Rubelius Geminus și Fufius Geminus, în luna martie în vremea Paștelor, în ziua a 8-a a kalendelor lui aprilie, în prima zi a Azimilor, în care se poruncise de Moise ca să se ucidă mielul către seară»⁸⁵. Același lucru îl spune și Augustin: «Hristos a murit la 8 ale kalendelor lui aprilie, sub consulatul celor doi gemeni.⁸⁶ Alții însă dau alte date. Clement Alexandrinul dă 25 Phamenoth, 19 Pharmuti sau chiar 25 Pharmuti⁸⁷. *De Pascha Computus* dă 9 aprilie⁸⁸, iar Lactanțiu 23 martie⁸⁹.

80. Cf. E. Vacandard, *op. cit.*, p. 16. Prima mărturie sigură despre sărbătoarea Bunevestiri o găsim abia către sfîrșitul secolului al VII-lea, în *Canonul* 52 al Sinodului Trulan (692). 81. *Adv. Judaeos*, c. VIII, în P. L., II, 656 A-B.

82. În comentariul său la cartea Daniel, IV, 23. P. G., X, 645.

83. *De civitate Dei*, I, XVIII, cap. 54, Corp. Script. Eccl. Lat. T. II, Vindebonae, p. 360; vezi și P. L., XLI, 619; Vezi și scrierea *De Trin.*, I, IV, cap. 4, P. L. 42, 894.

84. *Comp. Hist. Pol. Bl.*, t. XL, 1857, pag. 587 ș. u. Cit. după Hergenroether, *op. cit.*, p. 155.

85. «Quae passio hujus exterminii intra tempora 70 hebdomadarum perfecta est sub Tiberio Caesare, coss. Rübello Geminio, et Fufio Geminio, Mense Martio, temporibus Paschae, die VIII Kalendarum Aprilium, die prima Azymorum quo agnum ut occiderent ad vesperam a Moysse fuerat praeceptum». — Tertulian, *Adv. Judaeos*, c. VIII, în P. L., II, 656 A-B.

86. «Mortuus est ergo Christis duobus Geminis consulibus, octavo Kalendas aprilis». *De civitate Dei*, lib. XVIII, cap. LIV, Corp. Script. Eccl. Lat., vol. II, Vindebonae, p. 360; Vezi și P.L., XLI, 619.

87. *Stromata*, Lib. I, cap. XXI, P.G., VIII, 885—888. Cercetătorii nu sînt de acord în a fixa zilele corespunzătoare acestor date arătate de Clement. Duchesne, *op. cit.*, p. 276, dă 21 martie, 13 sau 19 aprilie. Comp. cu Hergenroether, *op. cit.*, p. 115 și Philippo A. Ture, *Monumenta veteris anti Romae 1700*, p. 229, care dau alte date. 88. P.L., IV, 1044.

89. *Institutiones divinae*, Lib. IV, 10, în *Corpus Script. Eccl. Lat.*, vol. 19, pars. I, Vindobonae 1890, p. 304.

Afirmația Fericitului Augustin iarăși nu poate servi ca temei pentru a fixa data morții Mîntuitorului, întrucît scrierea lui (compusă între 413—426) este mult posterioară fixării datei Crăciunului, și el a folosit desigur pe Tertulian. Același lucru îl putem spune despre «*Calendarele Cassiene*», despre care se afirmă că la sfîrșitul secolului al VII-lea aveau însemnat la data de 25 martie, «*Dominus Crucifixus et conceptus*»⁹⁰. Prin urmare în această privință nu poate fi vorba de unitate de vederi ci, cel mult de o majoritate relativă. Și atunci e greu de admis că Biserica a luat din acest stoc de date atît de deosebite pe una, care nu numai că nu e și nu poate fi, chiar după afirmația lui Duchesne, data adevărată a morții Domnului, dar nu e nici măcar admisă de toți scriitorii primelor veacuri. Dacă teoria lui Duchesne ar fi adevărată, am găsi-o confirmată la vreun scriitor bisericesc din apus sau din răsărit, din vremurile acelea, dar cum dealtfel menționează și dînsul, ea nu se găsește la nici unul.⁹¹ O vagă aluzie ar putea fi socotită cea a Fericitului Augustin⁹², dar acesta, cum am arătat deja, scrie cînd sărbătoarea era instituită de mai mult de trei sferturi de veac. E adevărat că în ultima vreme s-a descoperit un document foarte interesant, pe care Duchesne nu l-a cunoscut, intitulat «*De solstitia et aequinoctia conceptionis et natiuitates Domini nostri Iesu Christi et Iohannis Baptistae*», și care se pare că-i confirmă teoria. Iată cîteva texte din acesta: «Fuit igitur ut diximus quando haec angelus ad Mariam adnuntiavit octavo Kalendas Aprilis qui et ipse ad dies aequinoctiales ad inchoationem lucis»⁹³. Mai departe adaugă: «Conceptus est ergo dominus noster octavo Kalendas aprilis mense Martio qui est dies paschae passionis domini et conceptionis eius. În qua enim die conceptus est in eadem et passus est»⁹⁴.

Textele acestea sînt prea clare ca să putem trece peste ele cu ușurință. D. Willmart în «*Colecția celor 38 omilii latine ale Sf. Ioan Gură de Aur*», publicată în *Journal of theological studies* 19 (1918) 305—327⁹⁵, crede că acest document ilustrează opinia lui Duchesne, întrucît în el se atestă în chip clar, că Mîntuitorul, «în ziua în care a fost conceput (adică la 25 martie), în aceea a și fost răstignit». Atît el cît și M. Lietzman îl cred ca datînd din secolul al IV-lea, sau chiar mai dinainte, de la o dată cînd ziua nașterea Domnului, deși recunoscută ca fiind 25 decembrie, totuși, sărbătoarea nu fusese încă instituită. Bernard Botte însă, respinge această ultimă afirmație spunînd că e greu să fixezi data apariției acestui document, dar că, în tot cazul, el a fost compus după ce sărbătoarea a fost instituită la Roma, și că deci nu există temei serios ca să se poată afirma că el oglindește în chip exact gîndirea celor

90. Vezi Abbé R. Aigrain, *Liturgia*, p. 262.

91. În anii 29 și 35, 25 martie cade într-o vineri, dar această vineri nu poate fi nici prima, nici a doua zi a Paștelui iudeu; vîrsta lunii se opune. În intervalul dintre aceste două date, 25 martie nu coincide cu vineri. (Duchesne, *Origines du culte chrétien*, 5-ème édit., Paris, 1925, p. 277.

92. Aceasta acuză pe iudei, interpretînd figurat un citat scripturistic, că au nesocotit preceptul «Non coques agnum in lacte matris suae», ucigînd pe Mîntuitorul, adevăratul miel, «in lacte matris suae», adică în aceeași zi în care El fusese conceput (25 martie). În *Heptateuchum*, Lib. II, cap. XC, P.L., XXXIV, 629.

93. Vezi textul la B. Botte, *op. cit.*, p. 220—225, p. 99.

94. *Ibidem*, p. 230—235.

95. Citat după B. Botte, *op. cit.*, p. 88.

ce au instituit-o. Scrierea acesta al cărui loc de apariție a rămas necunoscut, ca și autorul, ne dă mai mult «argumentele care au servit să justifice și să popularizeze sărbătoarea, care era deja instituită la 25 decembrie; ea nu ne dă însă metoda care a servit ca să se determine data. Ca și calculele Sfintul Ioan Gură de Aur, această scriere, este o justificare postfactum, a unei sărbători deja instituită într-o altă biserică»⁹⁶. Relativ la afirmația lui Wilmart, că acest document sprijină ipoteza lui Duchesne, B. Botte răspunde negativ. Tratatul acesta nu face altceva decât să afirme că atât moartea cit și concepția Mintuitorului ar fi căzut la aceeași dată, adică la 25 martie. Ori, nu acest lucru este esențial în sistemul lui Duchesne. Ceea ce dorea el să găsească, era acest fapt: că «Hristos neputînd să petreacă pe pămînt decît un număr complet de ani, a trebuit să fie conceput la aceeași dată la care a murit»⁹⁷. Acest lucru însă nu dovedește documentul, așa că ipoteza propusă de Duchesne nu poate fi sprijinită prin el. Dar chiar admitînd că ziua nașterii Domnului s-ar fi găsit pornindu-se pe căi atât de lăturalnice, stabilind o relație între moartea, concepția și în fine, nașterea Mintuitorului, problema nu ni se pare deloc rezolvată. Esențialul nu era de a găsi o dată; s-ar fi putut foarte bine imita practica Bisericii orientale, care serba Crăciunul la 6 ianuarie, odată cu Epifania, și care, se pare, este anterioară celei apusene. Trebuia însă un motiv serios spre a determina biserica să stabilească o sărbătoare.

C. — Mult mai probabilă socotesc cercetătorii mai noi, în frunte cu B. Botte, cealaltă ipoteză, care susține că motivul principal al fixării sărbătorii Nașterii Domnului la 25 decembrie, a fost tendința de a contrapune o sărbătoare mare creștină, unei sărbători păgîne, care se celebra în această vreme⁹⁸. Dintre sărbătorile păgîne, care se serbau în decembrie, putem cita *Brumaliile*, a căror prăznuire ținea de la 24 noiembrie și pînă la 17 decembrie⁹⁹.

Prin urmare acestea în nici un caz n-au putut servi ca termen de fixare al sărbătorii creștine pentru că data prăznuirii lor nu coincide cu praznicul Nașterii Domnului¹⁰⁰.

Altă sărbătoare romană, tot din decembrie, era *Saturnalia*, în onoarea lui Saturn, zeul semănăturilor. *Saturnalia* se sărbătorea între 17—23 decembrie, deci ținea 7 zile¹⁰¹. Aceasta era o sărbătoare populară, care

96. B. Botte, *op. cit.*, p. 91—92. 97. B. Botte, *op. cit.*, p. 92.

98. Vezi și Mommsen, *Corpus inscript. lat.*, t. I, p. 448. Aci sint grupate mărturiile cele mai de seamă în sprijinul acestei teze. Cu probabilitate afirmă acest lucru și Kollman. Vezi articolul său: *Noël*, în «Dict. encyclopédique de la Théologie Catholique», vol. 16, Paris, 1864, p. 176—183.

99. Dr. P. Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, Iași 1913, p. 5, zice: «*Brumalia*» sau «*Bruma*», în imperiul de răsărit durau timp de 24 de zile, după numărul zilelor din alfabetul grecesc.

100. E. Popovici, în *Istoria Bisericească Universală*, Partea II-a, București, 1925, pag. 230, confundă *Brumaliile* cu *Dies Natalis invicti solis*. Același lucru îl face Doelinger cînd zice: «Nu s-a demonstrat niciodată că sărbătoarea Crăciunului fu un complement al *Brumaliilor* păgîne (*Natales invicti solis*) cărora s-ar fi adăugat *Saturnalele* de la 17 la 24 decembrie și «*sigillaria*» ale lui 24 ale acestei luni». *Heidenth.*, p. 548 (cit. după Hergenroether, *Hist. de l'Église*, partea 1, p. 516).

101. Vezi Macrobius, *Saturnaliorum liber primus*, cap. X, în «Collection des Auteurs latins», p. 170 și urm. Comp. Mommsen, *Corpus inscript. lat.*, vol. I, p. 356;

se serba cu mare fast și cu multă veselie. Deci, pentru ca nu cumva creștinii să fie atrași la păgânism prin ceremoniile acestei sărbători, capii Bisericii, ar fi instituit sărbătoarea Crăciunului cam în același timp¹⁰², pentru a contrabalansa sărbătoarea păgână¹⁰³. Această ipoteză a trebuit să cadă însă, deoarece Saturnalia nu trecea peste data de 23 decembrie¹⁰⁴.

Mult mai serios se pune problema însă, când este vorba de sărbătoarea mithriacă «*Natalis Invicti*», care se celebra chiar în ziua de 25 decembrie, odată cu solstițiul de iarnă. În calendarul Polemius Silvius, (p. chr. 448/449), la 25 dec. (VIII Kal. Ian.), găsim cum am spus, «*natalis domini corporalis*» și tot la aceeași dată este scris și *solstitium et initium hiberni*¹⁰⁵. Cercetătorii din ultimul timp, opinează că aceasta a fost sărbătoarea care, cu foarte multă probabilitate, a determinat alegerea zilei de 25 decembrie, pentru fixarea sărbătorii Crăciunului. Afirmția aceasta, se susține, nu trebuie să surprindă pe nimeni. Nu-i deloc vorba de o imitare conștientă sau inconștientă, din partea Creștinismului, au afirmat unii cercetători, în deosebi rașionaliștii secolelor XVIII și XIX¹⁰⁶. Aceștia făcându-se apărătorii din oficiu, ai păgânismului apus, au căutat să răstoarne teza apologeților din epoca primară a creștinismului și susțin că cei ce au imitat au fost creștinii, iar nu păgânii¹⁰⁷. Propriu-zis, inițial, imitarea n-a fost din nici o parte și practicile care aparent se aseamănă erau total deosebite ca sens. Poate că în decurs

Caraman, *op. cit.*, p. 6; Duchesne, *Origines du Culte Chrétien*, p. -275; B. Botte, *op. cit.*, p. 62.

102. Un text dintr-o omilie a lui Maxim de Turin, pare că susține acest lucru: vezi Homilia CIII, de *Calendis gentilium*, P.L. LVII, 491: «*Quis enim sapiens, qui dominici Natalis Sacramentum colit, non ebrietatem condemnet saturnalium*».

103. Vezi Kollman, *Noël*, în «*Dict. encyclopédique de la Théologie catholique*», vol. XVI, p. 176—183.

104. Sfântul Epiphaniu, *Adv. Haer.*, 51, 22, (Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderten, 31, 284), confundă Saturnalele cu sărbătorile solstițiului de iarnă. E o greșeală. Aceste două sărbători erau deosebite una de alta. Confuzia se datorește, probabil, faptului că sărbătorile solstițiului începeau chiar în noaptea de 24 spre 25, iar Saturnalele țineau pînă în ziua de 23; pentru cei neinițiați, aceste două sărbători puteau trece drept una. Cf. B. Botte, *op. cit.*, p. 62.

105. Mommsen, *Corpus inscript. latin.*, vol. I, Berolini, MDCCCLXIII, p. 357.

106. Vezi de ex., Dupuis, *Abrégé de l'origines de tous les cultes*. «Misterele lui Hristos» — zice el — «sînt deci, foarte simple, misterele zeului Soare, în triumful său echinoctial, cînd el împrumută formele primului semn sau acela al mielului ceresc», vol. I, p. 58; vezi și Cumont (Franz), *Les religions orientales dans le paganisme român*, Paris, 1909: «Biserica», spune autorul, «a făcut împrumuturi considerabile din concepțiile și din ceremoniile rituale ale misterelor păgîne». (P. X). Asupra combaterii acestor teorii, care formează o întreagă literatură, Vezi bine documentata lucrare a Pr. Profesor P. Vintilescu, *Misterul Liturgic*, București, 1929.

107. Pentru cei vechi coincidența cu sărbătoarea lui Mithra se explică în alt mod și mult mai simplu: Demonii cei răi, cum zice Justin Martirul (*Apologia I*, LXVI. 4.), au imitat misterele și sărbătorile creștine, pentru ca să producă confuzie în mintea credincioșilor. Și această explicație a multumit multă vreme spiritele și a fost reeditată adesea de scriitorii. Philippo a Turre însă, e primul care dă o explicație și a care a rămas nezdrunțată pînă astăzi (Cf. Cumont, *Textes et Monuments*, I. p. 340; Mommsen, *op. cit.*, I, p. 410). El arată că păgânii sărbătoreau Nat. Inv. la 25 decembrie din cauze cu totul diferite de celea pentru care îi acuzau primii apologeți creștini și anume pentru că atunci era și «solstitium et initium hiberni», adică ziua de naștere a soarelui, a lui Mitra deci, pe care ei îl aveau în mare cinste.

de veacuri, viața simbiotică a celor două culte să fi făcut pe vreunul din ele să se influențeze de la celălalt, dar dacă acesta a fost vreodată cazul creștinismului, aceasta s-a întâmplat numai în chestiunile mărunte, care niciodată n-au intrat în cultul oficial, ori în dogme, dar care în schimb, au fost foarte adeseori energic reprimare. Prin urmare nu e vorba de o imitare conștientă sau inconștientă, din partea Creștinismului, a sărbătorii lui Mithra, mai ales că ideea sărbătorii Nașterii Domnului, după cum cred unii liturgiști există deja în Biserica de răsărit mai dinainte. În acest caz nu poate fi vorba decît de o simplă transmutare¹⁰⁸. La mijloc ar fi deci o chestiune de tact din partea Bisericii, care pe de o parte ilustrează și concretizează dogmele creștine, atît de controversate în această epocă de discuții și frămîntări christologice, făcîndu-le să fie mai viu simțite de credincioși prin comemorarea lor în sărbători, iar pe de alta, ea dădea prin aceste sărbători lovitura de grație cultului păgîn mithriac, înlocuind pe «*Sol Novus*» cu «*Sol Justitiae*». N-avem noi oare exemple numeroase de sărbători creștine care nu numai că au înlocuit, dar au împrumutat și numele unor sărbători păgîne pe care le-au creștinat? Ex. Rusaliile, Floriile, etc.¹⁰⁹. Acest lucru îl susțin majoritatea liturgiștilor printre care nu cităm decît pe Usener, Botte și pe H. Leclercq. H. Leclercq spune categoric: «Unele sărbători creștine fură fixate în aceiași zi cu sărbătorile păgîne, fie prin pură coincidență, fie mai ales în semn de protest, și pentru a șterge ultimele urme ale păgînismului»¹¹⁰.

Lucrurile devin și mai clare pentru cercetătorul care cunoaște extraordinara putere pe care a avut-o mithraismul, această religie a soarelui, în vremea expansiunii creștinismului. Dacă religia creștină a avut de întîmpinat multe obstacole în aceste vremuri, apoi, hotărît lucru, între cele mai grele, au fost religiile orientale între care excela cultul lui Mithra. Din cauza lor Creștinismul a trebuit să-și cîștige termenul cucerind pas cu pas pozițiile dușmane. Leagănul propriu-zis al mithraismului e Asia Mică¹¹¹. Prin cucerirea Asiei Mici de către romani însă, i se deschid acestui cult porțile imperiului roman. El pătrunde chiar în inima Italiei la Roma¹¹². Armatele și-l însușesc, nobilimea îl sprijină, împărații îi ridică temple. Așa fac, de ex.: Heliogabal, Aurelian și Dioclețian. Teologia solară începe să se combine cu principiile filozofiei neoplatonice și acest cult hibrid, va forma baza reformei lui Iulian Apostatul¹¹³. Armatele de frontieră recrutate în mare parte dintre asiatici, erau devotate acestui cult. De la marginea Saha-

108. Vezi J. B. Thibaut, *art. cit.*, loc. cit., p. 153—162.

109. V. Pârvan, în *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 110, zice: «Toate aceste numiri, Calatio (Crăciunul), Florilia, Rosalia...» n-au fost la început decît un mijloc mnemotehnic de fixare a noilor sărbători pentru păgînii care din moși-strămoși erau deprinși cu celelalte».

110. F. Cabrol, Art. *Fêtes Chrétiennes* (Les), în «*Dict. d'archéologie et de liturgie*», t. V, col. 1468. Vezi în această privință mai ales articolul acestui cercetător, «*Nativité de Jesus*», în «*Dict. d'archéologie et de liturgie*», t. X, col. 1740. Vezi și Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 108—111.

111. Cf. Cumont, *Textes et monuments figurés relatifs aux Mystères de Mithra*, t. I, Bruxelles, 1899, p. 340. 112. Cf. Idem, *Ibidem*, p. 274.

113. Cf. B. Botte, *op. cit.*, p. 62.

rei, limita de sud a imperiului, trecînd de-a lungul ţărmului Pontului Euxin, şi pînă la limita de nord. a Britaniei templele mithriace se ţineau lanţ. Dar adevărata cetate a mithraismului era Roma. Aci era curtea imperială, aci erau soldaţi activi şi sclavi nenumăraţi veniţi de pretutindeni; aci se stabileau şi mulţi dintre veterani; aci veneau negustori şi o mulţime de prinişori asiatici refugiaţi, rămînînd să locuiască cu toată curtea şi suita lor¹¹⁴. Roma era centrul politic şi comercial al întregi lumi antice şi punctul de atracţie pentru ori ce cult. Ori, tocmai aci trona în deosebi în secolul al III-lea şi al IV-lea, cultul lui Mithra, a cărui sărbătoare principală era 25 decembrie¹¹⁵. Iată dar cu ce fel de adversar avea de luptat Creştinismul. Sărbătoarea naşterii acestui zeu solar, Biserica n-o putea scoate din inima poporului, dintr-odată. De multe ori la sărbătorile mithriace mergeau şi creştini, mai ales dintre cei recrutaţi dintre foştii credincioşi ai acestui cult. De aceea s-a simţit nevoie să se celebreze chiar în ziua prăznuirii naşterii zeului Soare, sărbătoarea naşterii adevăratului Dumnezeu», «*Soare al dreptăţii*». Lucrul nu era greu. Sfînta Scriptură oferă o mulţime de locuri atît în V. cît şi în N. Testament, în care Mîntuitorul este comparat cu soarele, sau cu lumina lumii. Iată cîteva din acestea: «şi va răsări vouă celor ce vă temeţi de numele Meu, Soarele dreptăţii, şi vindecarea în aripile lui...»¹¹⁶; «iată te-am pus pe tine, spre împăcare poporului, spre lumină neamurilor, ca să fii Tu mîntuire pînă la marginile pămîntului¹¹⁷. «În soare au pus locaşul său, şi el ca un mire ce iese din cămara sa... din marginea cerului ieşirea sa... şi nu este cine să se ascundă de căldura sa»¹¹⁸; «Iată bărbat căruia îi este numele răsăritul, şi sub el va răsări şi va zidi casa Domnului»¹¹⁹; În Noul Testament vedem că însuşi Mîntuitorul se numeşte «Lumina lumii» cînd zice: «Eu lumină în lume am venit, ca tot cel ce crede în mine, întru întunec să nu rămînă»¹²⁰. Citatele s-ar putea înmulţi¹²¹, am ales însă pe cele mai expresive. Pe baza acestor citate s-au compus o mulţime de cîntări bisericeşti în care Mîntuitorul este arătat fie ca «soare», fără alte atribute, fie ca «Soare al dreptăţii», fie ca «lumina», sau «lumina a cunoştinţei». Iată numai 3 exemple: «Naşterea ta Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei; că întru dînsa cei ce slujeau stelelor, de la stea s-au învăţat să se închine ţie *Soarelui dreptăţii*, şi să te cunoască pe Tine *răsăritul cel de sus*, Doamne mărire Ție»¹²². După cum se observă ușor în acest tropar se stăruie asupra comparaţiei între Mîntuitorul și soare. Mithra era numit «Sol Invictus», Mîntuitorul e numit «Sol Justitiae», sau, cu termenul grec, «*ἥλιος δικαιοσύνης*». Evident, nu se poate afirma că acest tropar a

114. Cf. Cumont, *op. cit.*, vol. I, p. 274—275.

115. Cronograful Filocalus ne arată în calendarul său civil din 354, la Mensis December, VIII. Kal. Ian., cuvintele N. INVICTI, adică N(atalis) Invicti. Acest cronograf e primul care ne semnalează și sărbătoarea Crăciunului: «Natalis Domini Corporalis». (Cf. Mommsen, *op. cit.*, p. 356—357. Vezi și B. Botte, *op. cit.*, p. 63.

116. Maleahi IV, 2. 117. Isaia XLIX, 6; Fapte XIII, 47.

118. Psalmi XVIII, 5—7. 119. Zaharia, VI, 12; Isaia IX, 2; Matei IV, 6.

120. Ioan, XII, 46. 121. Vezi, de ex. și Ioan, I, 4, 8 etc.

122. *Troparul Naşterii Domnului, Minețul pe decembrie*, ed. II, Bucureşti, 1909, p. 422.

Fost făcut cu intenția de a se polemiza cu vreun cult, indiferent care ar fi acela; toate aceste expresii: «răsăritul cel de sus», «lumină», «Soare al dreptății», se găsesc, după cum am arătat mai înainte, în Sf. Scriptură. Totuși, acest tropar care datează probabil din sec. al III-lea, ne arată cât de ușor și de reușit a pus Biserica în legătură Nașterea Domnului, cu ziua de 25 decembrie, ziua solstițiului de iarnă. Iată și alte locuri în care se observă același lucru: «Soare, Fiul, cum te voi ascunde în scutece?»¹²³, «Răsărita-ai, Hristoase, din Fecioară, Soarele dreptății cel înțelegător». Expresiile de acest gen abundă în cărțile noastre de ritual. De fapt comparația între Mintuitorul și soare, o găsim și în alte scrieri. Comparația cu soarele venea în chip firesc, el fiind cel mai strălucit lucru din lumea creată, care putea da prin comparație o idee mai limpede despre puterea și strălucirea Mintuitorului. Aceste comparații însă, fiind în număr mare în deosebi în slujba Crăciunului, ne fac să credem că Sfinții Autori, au avut în vedere și fenomenul solar care se întâmpla la acea dată, și au căutat să-l pună în legătură cu Nașterea Domnului. Negreșit, nu admitem în nici un caz părerea unor autori germani, care susțin că terminologia și cultul lui Mithra au influențat vechile liturghii creștine. Odată lămurite aceste lucruri, trebuie să vedem cu texte dacă, într-adevăr, ipoteza prin care se susține că alegerea lui 25 decembrie ca zi a Nașterii Domnului, a avut drept cauză principală, tendința de a face să se uite sărbătoarea mithriacă Natalis Invicti, se găsește confirmată de către scriitorii vechi, greci sau latini, contemporani, sau aproape contemporani cu acest eveniment. Mărturiile nu ne lipsesc, ba chiar abundă. Vom enumera pe cele mai explicite. Assemani a descoperit pe marginea unei scrieri a lui Dionisius Bar Salibi, o notă făcută de un scriitor sirian din vechime. Iată, în parte, cuprinsul acestei note: «Cauza pentru care Părinții au mutat zisa sărbătoare de la 6 ianuarie la 25 decembrie se spune că e următoarea: păgînii aveau obiceiul să celebreze în însăși această zi de 25 decembrie, sărbătoarea nașterii Soarelui. Pentru a anunța sărbătoarea, ei obișnuiau să aprindă focuri și invitau chiar poporul creștin să ia parte la aceste rituri. Când deci, Sfinții Părinți băgară de seamă că creștinii înclină către acest obicei, hotărîră să se prăznuiască în aceeași zi, sărbătoarea adevăratei nașteri: la 6 ianuarie, hotărîră să se prăznuiască Epifania. Ei au păzit acest obicei pînă în ziua de astăzi, cu ritul focului aprins¹²⁴. Desigur, nu putem pune prea multă bază pe acest text a cărui vechime nu o putem preciza, dar care, probabil, e compus după fixarea sărbătorii Crăciunului la 25 decembrie. El este totuși, destul de interesant pentru faptul că dovedește

123. *Mineiul pe decembrie*, p. 393; vezi și p. 276, 277, 347; vezi și Triodul, p. 713.

124. Assemani, *Bibliotheca Orientalis*, t. II., Roma 1721, p. 164. Vezi o traducere în limba franceză a acestui text la B. Botte, *op. cit.*, p. 66. Un text asemănător, dar nu identic cu acesta, găsim la Mommsen, *Corpus inscrip. lat.*, p. 440. Redau aci după Mommsen textul care ne interesează îndeosebi: «Causa ob quam mutarunt patres sollemnitate die 6 ian. Celebratam et ad diem 25 decembris die Natalicia Solis celebrare. in quibus accenderunt lumina festivitatis causa. Horum sollemnium et festivitatum etiam Christiani participes erant. Cum ergo anidmadverterent doctores ad hoc festum propendere Christianos, consilio inito statuerunt hoc die vera natalicia esse celebranda, die vero 6 Ian. festum epiphaniarum. Hic itaque una cum hoc instituto diem usque sextum in valuit mos ignium accendorum».

că ipoteza a 3-a a fost deja emisă și încă din timpuri foarte vechi. J. B. Thibaut ne relatează că a găsit în revista rusească *Christiansky Vostok*, Saint Petersburg, 1912, un text armeano-sirian, editat de M. Mar care în esență cuprinde același lucru ca și textul descoperit pe marginea cărții lui Dionisie Bar Sahibi. Iată în rezumat cuprinsul lui: «Sfântul Efreem Sirul, fiind odată întrebat de un ucenic, care dintre cele două sărbători, Epifania sau Crăciunul, constituie adevărata zi a nașterii Mîntuitorului, Sfîntul răspunde că Epifania. «Originea acestei sărbători», spune el, «este incontestabil mai veche decît aceea a Crăciunului, dar, pentru că adepții lui Mithra celebrau la 25 decembrie Nașterea «Invictusului» prin mari serbări, în circuri și amfiteatre, pe locurile unde mulțime de creștini fuseseră martirizați, Părinții din occident au socotit că e bine să stabilească în aceea zi sărbătoarea Crăciunului, făcînd cunoscut, pe bună dreptate, că adevăratul Soare al dreptății e Hristos»¹²⁵. Și acest text ca și cel anterior trebuie primit cu oarecare rezervă, el neavîndu-și originea în Biserica în care s-a fixat pentru prima dată serbarea zilei de 25 decembrie. Scrierea *De Pascha Computus* este însă în chip deosebit de importantă pentru chestiunea care ne preocupă. Această scriere, compusă după cum am arătat, atunci cînd sărbătoarea nu era instituită, ne prezintă lucrurile în așa fel, ca și cînd intenționat ar căuta să pregătească drumul pentru fixarea sărbătorii Nașterii Domnului, în aceeași zi cu sărbătoarea mithriacă a Soarelui. Iată, în traducere, textul din care se vede acest lucru: «O cît de strălucită și de dumnezeiască este providența Domnului, că în aceeași zi în care a fost făcut soarele, în însăși acea zi se naște Hristos, la 5Kl. ale lui aprilie (28 martie). Și pentru aceea, pe drept zice Profetul Maleahi, către popor, despre aceasta: «Va răsări vouă Soarele dreptății și vindecare este în aripile lui». «Acesta e Soarele dreptății în aripile căruia s-a arătat vindecarea». Și apoi, după ce citează o cântare a lui Moisi, adaugă: «El Însuși este Domnul în a cărui asemănare soarele acesta anual împlinește cursul său în 365 de zile și un sfert»¹²⁶. Scrierea aceasta este cu atît mai interesantă cu cît, spre deosebire de celelalte două texte pe care le-am citat, își are originea în Italia sau în Africa, adică acolo unde s-a instituit sărbătoarea lui 25 Decembrie. O altă scriere în care se vede limpede preocuparea de a combate pe adepții cultului solar, este tratatul *De solstitia et aequinoctia conceptionis et nativitatis Domini nostri Jesu Christi et Iohanis Baptistae*. În el se spune clar: «...dar ei o numesc și ziua nașterii celui neînvins. Negreșit, cine este atît de neînvins dacă nu Domnul nostru care a biruit moartea? Deoarece chiar dacă zic că este ziua nașterii soarelui, El Însuși este Soarele dreptății, despre care profetul Maleahi a zis: «Va răsări vouă celor ce vă temeți de numele Lui, Soarele dreptății și sănătate este în aripile lui»¹²⁷. Scrierea aceasta care datează din secolul al IV-lea,¹²⁸ atribuită multă vreme Sfîntului Ioan Gură de Aur, ne arată că sărbătoarea era deja instituită în vremea compunerii ei, ba ceva mai mult, că

125. Vezi traducerea franceză a acestui text la J. B. Thibaut, *art. cit.*, p. 153—162. 126. P.L., IV, 1044.

127. Textul original se găsește la B. Botte, *op. cit.*, pag. 105, în apendicile cărții unde se află publicat în întregime tratatul *De solstitia et aequinoctia*.

128. Cf. Wilmart, *La collection des 38 homélies latines de S. J. Chr.*, în «Journal of theolog. studies», 1918, p. 305—307.

ea izbutise să se substituie atât de bine sărbătorii lui Mithra, încît scriitorii vremii puteau atribui Mîntuitorului adjectivul «*invictus*», care altă dată aparținea zeului Mithra, și că acum prin *Natalis Invicti* se înțelegea Nașterea Domnului. Mithraismul însă, deși învins, nu dispăruse complet. Papa Leon († 461), întruna din scrierile sale, combate încă pe unii cetățeni din vremea lui, care, deși convertiți la creștinism, socotesc că lucrează cu evlavie (se religiose facere putant), dacă înainte de a merge la biserica creștină, fac întii anumite acte de cult către soare. Și de aceștia erau mulți și chiar creștini (quod nonnulli etiam christiani)¹²⁹. El muștră aspru și pe aceia «cărora li se pare această zi demnă de a fi cinstită nu atât din cauza nașterii lui Hristos, cît din cauza nașterii noului Soare, după cum zic ei»¹³⁰. Același lucru îl dovedesc și cuvintele Sfîntului Ambrozie, prin care sintem informați că în vremea lui, «poporul de jos numea ziua nașterii Domnului și soare nou»¹³¹. Această afirmație ne arată că Biserica izbutise să substituie atât de bine sărbătoarea creștină celei păgîne, încît poporul să-i dea această numire specifică înainte zeului solar, Mithra. E parcă un răspuns dat peste mai bine de un veac la străduința Bisericii, care se vede în scrierea *De Pascha Computus*, de a convinge poporul că adevăratul soare, «soarele dreptății», este numai Mîntuitorul. Faptul că aceste două sărbători ale celor două mari religii adversare, care își disputau stăpînirea imperiului roman, se sărbătoreau în aceeași zi, a grăbit de sigur, cu mulți ani, triumful definitiv al Creștinismului. Roma a fost locul unde cele două religii și-au desfășurat toate forțele. Cine rămînea stăpîn aci, apoi era sigur că va deveni stăpînitorul întregii lumi cunoscute în vremea aceea. Creștinismul a învins, cum era și firesc, dar trebuie subliniat că biruința nu o datorează numai misiunilor săi. Aceia au făcut fără îndoială mult, dar nu totul. Alături de ei, la succes, a contribuit foarte mult și admirabila organizație care s-a dat Bisericii. Nu era suficient să li se spună păgînilor: «Părăsiți templele, zeii și sărbătorile voastre», pentru ca aceștia să-și părăsească definitiv religia în care ei și părinții lor fuseseră crescuți. Creștinismul trebuia să ofere în loc templele, dogmele, și sărbătorile sale. Altfel, convertirea ar fi fost de scurtă durată. Lucrul acesta l-a făcut Biserica prin instituțiile, prin sărbătorile, prin disciplina, prin admirabila ei organizație. Spre deosebire de iudaism Creștinismul își fixează Paștele său propriu, deosebit ca timp și ca semnificație. Contra mithraismului își fixează sărbătoarea Crăciunului, la 25 decembrie.

CONCLUZII

Am prezentat cu toată obiectivitatea cuvenită istoricul sărbătorii Nașterii Domnului, înfățișînd separat sau în sinteză, după caz, părerile cercetătorilor din cîmpul liturgicii, ale căror opere sînt socotite lucrări

129. P.L., LIV, 218.

130. «quibus haec dies non tam de nativitate christi, quam de novi, ut dicunt, solis ortu honorabilis videtur. Serm. 21 *de Nat. dom.*. Vezi textul original la Mommsen, *Corp. insc. lat.*, p. 409.

131. «...sanctum hunc diem Natalis Domini solem novum vulgus appellat». Serm. 6, *De Natali Domini*, în Migne, P.L., t. XVII, col. 635 B—C; vezi și Mommsen, *op. cit.*, p. 409.

de bază în acest domeniu și se găsesc citate în toate studiile de specialitate române și străine, publicate în ultimul timp. După cum s-a văzut, toți acești cercetători afirmă că data de 25 decembrie nu reprezintă ziua adevărată a nașterii Domnului; că ea a fost aleasă ca zi de aniversare a acestui eveniment fie arbitrar, fie pe baza unor conjeturi (Duchesne), fie din motive de strategie religioasă (Wacandard, Leclercq, Botte, etc.).

În ciuda marelui prestigiu de care se bucură în lumea teologică autorii citați, cutezăm să spunem acum, în încheierea acestui studiu, că nu sîntem de acord cu concluziile la care au ajuns ei. Și ținem să precizăm, că dezacordul nostru cu concluziile lor provine nu din faptul că părerile emise de dînsii jignesc sentimentele noastre de creștini, sau pentru că mintea noastră refuză să creadă că la baza instituirii celui mai mare praznic împăraresc din anul liturgic stau calcule atît de omenești, care pun sub semnul întrebării însăși onestitatea Bisericii, — fiindcă, la urma urmei, adevărul e adevăr și nu trebuie escamotat sub nici-un motiv — ci pentru că *socotim că nu acesta e adevărul*.

E de la sine înțeles, că încercarea de a combate temeinic asemenea păreri de circulație mondială în lumea creștină, în spațiul restrîns de care dispunem, ar fi o lucrare temerară și nechibzuită, în stare să facă ridicol pe oricine ar întreprinde-o, de aceea noi, potrivit și scopului pe care ni l-am propus — de a face în acest studiu numai o prezentare a subiectului — nu ne vom angaja într-o asemenea acțiune. Nădărdum să facem acest lucru întrun articol viitor. Nu putem însă încheia prezenta lucrare fără a arăta măcar în treacăt unele din motivele care ne împiedică să fim de acord cu scriitorii amintiți. Iată cîteva dintre ele :

1. — Socotim îndrăzneată și neîntemeiată afirmația de la care pornesc autorii citați, cînd susțin că «Biserica primelor veacuri ignora data nașterii»¹³²; că «nu există o tradiție autorizată asupra nașterii lui Hristos»¹³³; sau, cum afirmă mai prudent B. Botte, nu există «o tradiție fermă, împuternicită de o îndelungată practică liturgică în Biserica cea mare»¹³⁴.

Credem că *întemeiat numai pe două scrieri (De Pascha computus și Stromata lui Clement Alexandrinul), nimeni nu poate să tragă concluzii pentru întreaga Biserică*. Aceasta cu atît mai mult cu cît una dintre ele (*De Pascha computus*), nu numai că e anonimă, dar nu se cunoaște cu exactitate nici locul unde a fost compusă; iar în cea de a doua (*Stromata*), însuși Clement Alexandrinul zeflemisește pe cei ce fac calculele amintite despre ziua nașterii Domnului.

2. — Recunoscînd că pentru primele veacuri nu avem dovezi la adăpost de orice îndoială, care să confirme data nașterii Domnului, existența sărbătorii Crăciunului și cu atît mai mult ziua instituirii acestei sărbători — lucru explicabil de altfel, dacă ne gîndim la persecuțiile pe care le-a îndurat Biserica vreme de trei secole — atragem atenția totuși, că în momentul cînd această sărbătoare apare în documente, ea ni se înfățișează ca un praznic deplin stabilit. *Nici-o scriere nu amintește de*

132. Wacandard, *op. cit.*, p. 7.

133. Duchesne, *op. cit.*, p. 27.

134. *Op. cit.*, p. 9.

controverse între Biserici, în privința datei lui de prăznuire. Aceasta constituie o dovadă că nu au existat asemenea controverse — cum au existat, de pildă, în privința zilei de prăznuire a sărbătorii Sfintului Paști, care au trebuit să fie rezolvate într-un sinod ecumenic, și ale căror ecouri au ajuns pînă la noi — și n-au existat, desigur, tocmai pentru că Biserica a păstrat cu sfințenie în minte, data la care a avut loc acest eveniment extraordinar. Sărbătorirea nașterii Domnului în răsărit la 6 ianuarie, odată cu Botezul Domnului, nu contrazice aceste concluzii. O concentrare a evenimentelor asemănătoare pentru a fi sărbătorite împreună, în acele vremuri de cruntă persecuție și în stadiul de desvoltare în care se găsea Biserica în primele secole, e explicabilă. Și unul și altul dintre aceste evenimente constituie o formă de arătare a Domnului: nașterea, arătarea Lui în trup omenesc, iar Botezul, arătarea Lui ca Fiu al lui Dumnezeu.

3. — Inexistența documentelor care să ateste instituirea acestei sărbători, departe de a fi o dovadă pentru târzia ei stabilire, poate fi socotită dimpotrivă, o dovadă pentru vechimea ei, mai precis un indiciu că n-a fost nevoie niciodată de o instituire oficială a acestei solemnități pe care Biserica, fără îndoială, a comemorat-o de la început. În felul acesta pusă problema, afirmația Sfintului Ioan Gură de Aur, că locuitorii din Roma «de la început și dintr-o veche predanie», au prăznuit această sărbătoare își dovedește încă odată temeinicia¹³⁵.

Reamintind acum, către sfîrșitul acestor sumare concluzii, documentata justificare a prăznuirii nașterii Domnului la 25 decembrie, făcută de acest Sfînt Părinte bisericesc; afirmația lui Tertulian, că în arhivele romane exista o mărturie în care se arăta data nașterii lui Iisus Hristos, fapt amintit și de alți scriitori, precum și afirmația Fericitului Augustin, prin care face cunoscut că consensul Bisericii pune ziua nașterii Mîntuitorului în ziua de 8 a Kalendelor lui Ianuarie, deci în ziua de 25 decembrie; ținînd cont și de cele arătate la începutul acestui capitol, putem socoti gratuită afirmația cercetătorilor de care ne-am ocupat, care se străduesc să ne convingă că Biserica primelor trei secole a ignorat data nașterii Domnului și că fixarea sărbătorii respective s-a făcut arbitrar, pe baza unor calcule complicate, sau imitînd și subminînd sărbătorile păgînești. *Nu putem acorda mai mult credit lui Duchesne, Vacandard, Leclercq, Botte, etc., decît lui Tertulian, Sfîntului Ioan Gură de Aur, Fericitului Augustin și întregii tradiții bisericești.*

Cine își dă osteneala să studieze cu atenție sărbătorile principale ale anului liturgic, constată cu uimire și cu bucurie că există între ele o

135. Ținem să remarcăm aci exacta traducere a cuvîntului «*ἀνωθεν*», făcută de Pr. Prof. D. Fecioru, (vezi: Sfîntul Ioan Hrisostom, *Cuvîntări la praznice împărătești*, București 1942, p. 3), care, spre deosebire de alte traduceri române și străine, inclusiv cea latină din Migne P.G. t. XLIX, col. 353, redă acest adverb prin expresia «de la început», găsind astfel cea mai corespunzătoare tălmăcire, în perfect acord cu ideea textului.

înlănțuire pe care am putea-o numi organică, și care arată cu prisosință prezența și acțiunea Sfântului Duh în Biserică. Ele nu sînt semănate în cursul anului la întîmplare, ci își au locul lor riguros stabilit de la început și în deplin acord cu Sfînta Evanghelie. Drept exemplificare dăm mai jos lista unora dintre sărbătorile fixe, care se prăznuiesc în cursul anului bisericesc — care, după cum se știe, începe la 1 septembrie — cu arătarea datelor de prăznuire, a locului din Sfînta Scriptură care constituie temeiul prăznuirii lor și a intervalului de timp existent între ele.

Data sărbătorii	(interval)	Data sărbătorii
23 sept. Zămislirea Sfîntului Ioan Botezătorul (Luca I 24)	6 luni	25 martie Buna-Vestire (Luca I 26—38)
23 sept. Zămislirea Sfîntului Ioan Botezătorul (Luca I 24)	9 luni	24 iunie, Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul (Luca I, 57—79)
25 martie, Buna-Vestire Luca I 26—38)	9 luni	25 dec., Nașterea Domnului (Luca II 1—7).
25 dec. Nașterea Domnului (Luca II 1—7)	8 zile	1 ian. Tăierea Împrejur (Luca II 21—22)
25 dec. Nașterea Domnului (Luca II 1—7)	40 zile	2 feb. Întîmpinarea Domnului (Luca II 22—38)

După cum se poate observa ușor din această listă, sărbătorile comemorînd evenimentele prevăzute în Sfînta Evanghelie, respectă cu strictețe intervalul de timp specificat acolo, respectînd în acelaș timp și ordinea naturală a lucrurilor. Astfel, de la 23 sept., data la care se prăznuiește Zămislirea Sfîntului Ioan Botezătorul, și pînă la 25 martie, ziua Bunei-vestiri, sînt 6 luni, adică întocmai cum a spus arhanghelul Gabriel Sfintei Fecioare: «Iată și Elisabeta, rudenia ta, care se zicea stearpă, a zămislit și ea un fiu la bătrînețile ei și e a șasea lună decînd i s-a întîmplat aceasta» (Luca I, 36). Socotind tot de la 23 sept., sărbătoarea Zămislirii Sfîntului Ioan Botezătorul, și pînă la 24 iunie, cînd se prăznuiește Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, găsim 9 luni, adică exact timpul de care are nevoie pruncul ca să se dezvolte în pîntecele maicii sale. De la 25 martie, data umbririi Sfintei Fecioare de către Sfîntul Duh și pînă la 25 decembrie, sărbătoarea Nașterii Domnului, sînt deasemenea exact 9 luni. Celelalte intervale de timp dintre sărbătorile citate, sînt rînduite la fel, cu aceeași precizie, după cum se poate vedea ușor din lista de mai sus. Ce ne arată acest lucru? Acest lucru ne arată că sărbătorile nu sînt comemorări disparate, nu sînt simpli pionii fără legături între ei pe care îi poți așeza după plac și muta înainte sau înapoi la masa de șah, după necesitățile jocului, în funcție de mutările adversarului, ci sînt părți vii dintr-un organism viu, așezate fiecare la locul ei, riguros stabilit, ca planetele în sistemul solar. Așa cum spune cu multă

dreptate Părintele Prof. Ene Braniște, «În concepția ortodoxă Mîntuitorul este viu în Biserica Sa, continuînd opera de mîntuire, de aceea sărbătorile Bisericii Ortodoxe nu sînt numai o aducere aminte, o actualizare a evenimentului respectiv, ci trăirea lui din nou»¹³⁶. O trăire, precizăm noi, nu fragmentată, ci care se continuă în anul liturgic intensificîndu-se în chip gradat, credinciosul parcurgînd sufletește în fiecare an, prin sărbători, drumul străbătut de Mîntuitorul între Vitleem, dealul Golgotii și Muntele Măslinilor, avînd posibilitatea să mediteze cu folos la planul mîntuirii care poate fi urmărit de la nașterea din veci a Fiului, pînă la șederea Lui de-a dreapta Tatălui, fiecare moment principal din acest plan fiind comemorat la timpul cuvenit, potrivit învățaturii Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții.

Pr. N. NICULESCU-Leordeni

136. *Curs de Liturgică și Tîpic*, fasc. 1, p. 86.

CULTURA MUZICALĂ BIZANTINĂ PE TERITORIUL ROMÂNIEI PÎNĂ ÎN SECOLUL AL XVIII-lea *

Între poporul român și Bizanț au existat legături — atît directe, cît și indirecte — încă de la apariția sa în istorie. Aceste legături se explică, pe de o parte, prin poziția geografică a teritoriului pe care s-a născut acest popor, iar pe de altă parte, prin prestigiul politic și cultural de care s-a bucurat capitala fostului imperiu roman de răsărit. Așa fiind, adoptarea ritului ortodox, și odată cu aceasta a muzicii bizantine, apare ca firească.

Creștinismul este atestat cu certitudine pe teritoriul României încă din secolul al IV-lea¹, dar pe atunci nu se născuse nici poporul român și nici muzica bizantină, așa cum ne este cunoscută din cele mai vechi manuscrise muzicale existente. În afară de aceasta, considerăm că nu se poate vorbi de practicarea muzicii bizantine de către români înainte de organizarea unei vieți religioase; iar o asemenea organizare a început odată cu cristalizarea unor formațiuni feudale pe teritoriul României (secolul al IX-lea—al X-lea).

Săpăturile arheologice au scos la iveală, la Basarabi în Dobrogea, urmele unei așezări mînăstirești care datează de la sfîrșitul secolului al IX-lea și care exista încă la finele secolului al X-lea, — după cum o atestă inscripția cu data de 992²; iar scrisoarea hagiografică «*Legenda sancti Gerhardi*» menționează existența unei mînăstiri cu «călugări greci» la Morisena-Genad, în Banat, în primii ani ai secolului XI-lea³. Din secolele al XI-lea al XII-lea datează și biserica de cimitir de la Garvăn (Dinogetia), în Dobrogea, iar în orașul Turnu-Severin s-au descoperit urmele a două biserici care aparțin ca stil primei faze a artei feudale la români, anterioară secolului al XIII-lea⁴. Așadar,

* Articolul de față a constituit obiectul comunicării prezentată la Congresul internațional «Musica Antiqua Europae Orientalis», care a avut loc la Bydgoszcz (Polonia), între 10—16 septembrie 1966.

1. *Istoria României*, II, Edit. Academiei, 1962, p. 179. 2. *Idem*, p. 181.

3. *Legenda sancti Gerhardi*, cap. 8 în «Script. Rer. Hung.», ed. Szentpétery vol. II, p. 489—492, 498.

4. *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, I, Arta românească în epoca feudală; Ed. Academiei, 1957, p. 8.

putem considera că începând încă din secolul al IX-lea, a răsunat pe teritoriul României ceea ce numim în general, muzică bizantină. De altfel sînt indicii că, paralel cu limba slavonă a circulat și limba grecească pe teritoriul României, cel puțin în Dobrogea; deci, a putut circula de la început și muzica bizantină în limba greacă. Pentru această ipoteză pledează existența a două inscripții în limba greacă provincială, găsite la Axiopolis (Cernavoda), care datează din secolul al IX-lea al X-lea⁵, iar alte inscripții din aceeași perioadă, au fost găsite în Banat, la Sinnicolaul Mare, lângă Cenad⁶, după cum pledează utilizarea cîntărilor în limba greacă chiar de către popoare slave, — cum dovedește «sinodicul regelui Boril» aflat la Sofia care datează de la începutul secolului al XIII-lea⁷. Vom vedea că și la începutul secolului al XVI-lea cîntările în limba greacă circulă alături de cele în limba slavonă.

După formarea statelor feudale în Țara Românească și în Moldova, are loc o mai temeinică organizare a Bisericii. La cererea domnitorului Țării Românești, Bizanțul numește ca mitropolit, în anul 1359, pe Iachint de Vicina, iar în ultimul pătrar al secolului al XIV-lea este sfințit la Halici primul mitropolit al Moldovei. În a doua jumătate a aceluiași secol, se organizează viața monahală, se înmulțesc așezările mînăstirești în Țara Românească, în Moldova și în Transilvania. Rol deosebit a jucat în această organizare călugărul Nicodim, de origină greco-sîrbă. Ortodoxismul — și odată cu el slavona, ca limbă de cult și de stat, se întilnește la toți românii. Odată cu religia, se generalizează cărțile de cult și cîntarea. Ca dovadă a generalizării ritului ortodox pe acea vreme, și la românii din Banat, Transilvania, Crișana și Maramureș, nu numai la cei din Țara Românească și Moldova, aducem: a. — existența unor vechi mînăstiri ortodoxe în provinciile menționate, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea⁸, pe lângă cea semnalată mai înainte în regiunea Banat; b. — închinarea unei biserici maramureșene către Biserica cea mare din Constantinopol în anul 1391⁹; c. — răspîndirea muzicii bizantine la absolut toți românii ortodocși, inclusiv la cei care s-au unit cu Roma, — cu unele diferențe stilistice datorite influenței creației populare, ca în Transilvania centrală și nordică, sau filierii sîrbe, ca în Banat și Crișana. Această răspîndire generală ne este confirmată și de existența acelor peste o mie de manuscrise în notația bizantină care sînt prezente și în Transilvania, nu numai în Țara Românească și în Moldova.

Ca și în alte părți, activitatea cărturărească și artistică s-a organizat la români încă de la început în marile mînăstiri. Aici se preda, alături

5. *Istoria României*, op. cit., p. 183.

6. *Idem*, p. 185.

7. H. Palikarova Verdeil, *La musique byzantine chez les Bulgares et les Russes (du IX-ème au XV-ème siècle)*, Copenhaga, Ejnar Munksgaard, Boston, Byzantine Institut, 1953. (Union Académique Internationale, Monumenta musicae byzantinae. Ediderunt Caraten Hoeg. H.Y.W. Tillyars, Egon Wellesz, una cum Archimandrita Cryptaeferratae. vol. III), p. 213.

8. *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, op. cit., p. 15, 28; *Istoria Literaturii Române*, Ed. Academiei, 1964, I, p. 234.

9. D. Russo, *Studii istorice greco-române, Opere postume*, tom. II, București 1939, p. 520.

de scris și citit, și cîntarea. La începutul secolului al XV-lea apar școli de caligrafie și de miniaturi, atît în Moldova, cît și în Oltenia. Întărirea statelor feudale române a dus pentru aceeași perioadă la dezvoltarea arhitecturii laice și religioase, a artei de a broda și a țese, ca și a picturii. Dezvoltarea acestei ultime arte va culmina în secolul al XVI-lea cu acele minunate picturi exterioare de la Voroneț, Sucevița, Arbore, Moldovița, etc., toate mînaștiri așezate în partea de nord-vest a Moldovei, pe care intemperiiile vremii nu au reușit încă să le ștergă în decursul secolelor. O stare înfloritoare nu s-a putut naște din nimic și nici peste noapte, ci este rezultatul experiențelor și al deprinderilor cîștigate în veacurile trecute, al împrumuturilor variate și din diferite direcții, al adaptării acestora la propriul fond moștenit și prelucrat pînă atunci. Deocamdată, nu posedăm nici un manuscris muzical care să dateze de la finele secolului al XIV-lea sau începutul secolului al XV-lea, dar compunerea «pripelelor»¹⁰ de către Filothei, fost logofăt al lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418), care s-au răspîndit nu numai în Țările Române, ci și la bulgari, sîrbi și ruși, — ne face să presupunem că pe atunci exista și o activitate creatoare muzicală, nu numai literară.

În condițiile unei continue dezvoltări social-politice și culturale, care a avut loc în tot secolul al XV-lea, dar mai ales în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457—1504), își face apariția, în jurul anului 1500, prima școală muzicală românească de tip bizantin la Mînaștirea Putna, așezată în nordul Moldovei. Pentru slaviști, numele acestei mînaștiri și al manuscriselor ieșite de aici nu este un nume necunoscut, după cum se poate vedea din cele ce urmează.

La începutul decadei a noua a secolului trecut, prof. Emil Kakuzniacki a descoperit un manuscris muzical la Mînaștirea Putna, care conținea numeroase criptograme, — problemă care-l interesa — și pe care l-a cercetat din acest punct de vedere¹¹.

În anul 1901, A. I. Iacimirskij publică un studiu asupra unui alt manuscris muzical putnean, aflat la Moldova, în biblioteca P. I. Scukin. În acest studiu, Iacimirskij se referă și la un al doilea manuscris, de aceeași origină, pe care-l avea în biblioteca personală. Din cauza volumului său redus — numără doar 14 file — acest al doilea manuscris a fost considerat ca făcînd parte integrantă din manuscrisul Scukin. Ca și Kakuzniacki, Iacimirskij urmărește numai scrierea glagolitică și criptogramele, reproduce totuși și două pagini cu notație muzicală¹².

10. Pripele — stihuri care se cîntă împreună cu «mărimurile» imediat după pînelu la praznicele împărătești și la sfinții mai importanți — specific cîntării psaltice românești.

11. Prof. Emil Kakuzniacki, *Beiträge zur älteren Geheimschrift der Slaven*, Wien, 1883. A se vedea și Nicolae N. Smochină și N. Smochină. *O pravilă românească din veacul al XVI-lea «Pravila Sfinților Părinți după învățatura lui Vasilie cel Mare», întocmită de ritorul și scolasticul Lucaci, în 1581*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1043—1062.

12. A. I. Iacimirskij, *Kirilovskie notnie rukopisi a glagoliaskimi tainopisnimi*, în «Drevnosti, trudi slav. kom. imperat, Mosk., arhecl. obscestva», III, 1901, p. 149—163. Studiul este reprodus în «Sest statej po slavianskij i russkij pismenosti», Moskova, 1901.

Din studiile menționate, — dar și din altele¹³ —, unele date au pătruns în studiile slaviștilor români¹⁴, iar de la aceștia au fost preluate de istorici¹⁵ și de muzicologi¹⁶.

Pornindu-se de la existența manuscriselor amintite și de la un document din anul 1558, la care ne vom referi mai jos, s-a acceptat ideea existenței unei școli muzicale la Putna, în secolul XVI-lea. George Breazu este primul care admite că la Putna a existat o «organizație școlară specială» în care se preda muzica.

În *La musique byzantine chez les Bulgares et les Russes (du IX-ème au XIV-ème siècles)*¹⁷. R. Palikarova Verdeil susține că manuscrisul de la Putna, descris de Iacimirskij, nu ar fi decît o copie după un manuscris bulgar adus în Moldova de călugări bulgari care s-au refugiat aici după desființarea celui de al doilea regat de către turci (p. 215). Autoarea recunoaște că a luat cunoștință de conținutul manuscrisului numai din studiul lui Iacimirskij, își bazează afirmația pe de o parte pe faptul că unele cîntări sînt în limba medio-bulgară, iar pe de altă parte pe faptul că unele note tipiconale, — mai ales cele care privesc pe psalt, — sînt în limba greacă. Psaltul slav ar fi procedat astfel pentru că — afirmă R. Palikarova Verdeil — «îi era mai la îndemînă să folosească limba și terminologia greacă, pe care le învățase probabil făcîndu-și instrucția muzicală cu maeștri greci» (p. 216).

Afirmația că manuscrisul Scukin n-ar fi decît o copie după unul mai vechi este dezisă, pe de o parte, de faptul că conține creații muzicale autohtone, iar pe de altă parte, de faptul că se află inclus în el un imn închinat Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, care n-a putut fi scris decît în anul 1402, cînd moaștele acestui sfînt au fost aduse în capitala Moldovei, deci, ulterior căderii regatului bulgar sub turci, care a avut loc în anul 1396. Este cert că melodiile manuscrisului nu sînt toate scrise de călugării psalți putneni. Dovada ne-o face existența unui heruvic de Korones (f. 42 v.), melurg bizantin ale cărui creații le întîlnim în manuscrise pînă în secolul al XVIII-lea, la altul se specifică că a fost «ales dintre cele grecești», iar despre un al treilea în sfîrșit se afirmă că se mai găsește și în alte manuscrise (f. 58v). Nu se poate trece cu vederea

13. E. T. Karskij, *Ocerk slav, Kiril, paleografii*, Varșovia, 1901.

14. Ilie Bărbulescu, *Curențele literare la români*, Ed. Casa Școalelor, 1928, passim.; D. P. Bogdan, în «Documente privind istoria României». Introducere I, Ed. Academiei.

15. R. Pava, *Cartea de cîntece a lui Eustatie de la Putna*, în «Studii și materiale de istorie medie», vol. V, 1962, p. 335—347; *Istoria literaturii române*, op. cit.. Din studiul lui R. Pava rezultă că el a cercetat cu grijă cel puțin criptogrammele date în studiile lor de Kakuzniacki și de Iacimirskij. Numai așa a putut ajunge la unele concluzii juste. Aici se găsește tot ce s-a scris mai valoros pînă acum despre Eustatie Protopsaltul și despre școala de la Putna.

16. G. Breazu, *Patrium Carmen*, Craiova (1941); *Idem*, *Învățămîntul muzical în Principatele Românești*, în «Anuarul pe 1941—1942», București (1942), (Conservatorului regal de muzică și de artă dramatică din București); *Idem*, *Istoria muzicii românești*, tip. și lit. Învățămîntului, 1956 (Ministerul Culturii. Conservatorul «Ciprian Porumbescu»); R. Ghircioașiu, *Contribuții la istoria muzicii românești*, I. Ed. Muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., 1963; Gh. Ciobanu și C. C. Ghenea, *Un orator de muzică la începutul secolului al XVI-lea*, în «Muzica», 14, 1964, nr. 5—6, p. 60—61. 17. Vezi nota 7.

însă că în el sînt cuprinse cîntări ale călugărilor putneni Agathon și Agalian, și mai ales nu se poate ignora afirmația autorului manuscrisului care își încheie lucrarea cu următoarea specificare: «Protopsaltul Eustație de la mînăstirea Putna a scris această carte de cîntece, din creația sa... (Protopsaltul Evstatie et Putnenskago monastiré ispisa sija kniga o péti et tvorenia svoju...)» (f. 258r.).

Origina românească a lui Eustație ne este dovedită — așa cum susține și R. Pava¹⁸ — de felul de articulare a unor substantive ca: *aliliv-iarele, matimele, filtele*. Dacă autorul manuscrisului ar fi fost slav sau grec, nu s-ar fi produs asemenea inadvertențe. Se verifică și în acest caz, de altfel, constatarea că influența limbii române asupra celei slavone se face tot mai simțită, începînd din secolul al XV-lea¹⁹.

Cercetările întreprinse în ultimii ani au dus la descoperirea a încă cinci manuscrise care provin de la aceeași școală putneană. Dintre acestea, două sînt scrise de același Eustație Protopsaltul și conțin cîntări în limbile slavonă și greacă, iar celelalte trei sînt numai cu text grecesc.

Existența a șapte manuscrise care provin de la aceeași mînăstire, care au fost scrise într-un interval de aproximativ 40 de ani, ca și existența unui număr de șase psalți, protopsalți sau dascăli (didaskaloi), ciți ne-au păstrat documentele, ar fi suficient — credem noi — să acceptăm ideea existenței unei școli muzicale la Putna. Dar dovezile existenței acestei școli nu s-au terminat. La 6 iulie 1558 Al. Lăpușeanu, domnitorul de pe atunci al Moldovei, trimite o scrisoare comunității ortodoxe din Lemberg prin care, între altele, o invită să trimită la Suceava patru cîntăreți buni care să învețe aici «Cîntecul grec și sîrb». În scrisoare se afirmă că au mai fost trimiși aici ca să studieze și cîntăreți din Przemiel²⁰. De aici rezultă clar că școala era cunoscută și în Polonia, cel puțin creștinilor ortodocși. Dar nu numai atît. După cum rezultă dintr-un catalog de manuscrise muzicale apărut recent în Uniunea Sovietică, cîntarea și notația de la Putna erau cunoscute și în Rusia, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea²¹. Amintirea cîntărilor acestei școli se întilnește și în «raspev putnevskij» care, ca și raspev bălgarskij, greckij, kievskij, etc., era folosit uneori drept cantus firmus în creațiile polifonice religioase ale secolului al XVIII-lea²².

Răsunetul acestei școli muzicale devine cu atît mai de înțeles cu cît ne gîndim că a durat peste trei sferturi de veac.

Multe din cîntările de la Putna sînt bogat malismatice, aparținînd stilului cratamă. În timpul vocalizelor, vocalele sînt întărite cu consoanele g, h, r, t, așa cum se întilnesc în multe cîntări, începînd din secolul al XIII-lea²³ și pînă în secolul al XIX-lea chiar²⁴. Unele piese pre-

18. R. Pava, *op. cit.*, p. 341.

19. *Viața feudală în Țara Românească și în Moldova (sec. XIV—XVII)*, Ed. Științifică, București, 1957, p. 55.

20. Ioan Bogdan, *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Urmare la colecțiunea lui E. de Hurmuzachi, supl. II, vol. I, p. 208.

21. *Rukopisnîe sobraniĵa D. V. Razumoskogo i V. F. Odoeskogo i Arhiv. D. V. Razumoskogo*, Moskva, 1961, *passim*. 22. R. Palikarova Verdeil, *op. cit.*, p. 75.

23. I. D. Petrescu, *Condacul Nașterii Domnului*: 'H παρθένος ὄμησεν Studiu de muzicologie comparată, București, 1940, p. 14, nota 37.

24. Macarie Ieromonahul, *Tomul al doilea al anthologiei dupe așezămîntul*

zintă ambitusul de tridecimă, ceea ce este grăitor pentru arta protopsalților de altă dată.

Cercetările privitoare la determinarea trăsăturilor stilistice proprii cîntărilor putnene, sînt deabia în curs așa încît ne ferim să facem afirmații deocamdată.

Întărirea continuă a suzeranității turcești asupra Moldovei a făcut ca, spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, școala muzicală de la Putna să decadă cu totul. Ultima știre despre existența unui «iscusit dascâl» (διδάσκαλος) de cîntări în cetatea Sucevei — de care depindea Putna — o avem din anul 1576²⁵. Pînă în 1778, cînd ia ființă o nouă școală în care se preda și cîntarea, dar numai pentru scurt timp²⁶ nu se mai vorbește despre acest centru muzical.

Pe măsură ce crește puterea turcească, pe aceeași măsură crește influența grecească în Țările Române. Aceasta face ca limba slavonă să decadă tot mai mult, pînă către sfîrșitul secolului al XVII-lea, cînd este înlocuită cu totul, în cancelaria domnească și în Biserică, de limba grecească și de limba română. Manuscrisele muzicale pe care le întîlnim circulînd la sfîrșitul secolului al XVI-și în tot secolul al XVII-lea sînt cu text grecesc. Foarte multe dintre ele sînt scrise în alte părți, în deosebi în centrele mînăstirești din sudul Peninsulei Balcanice. Manuscrisele slavone pe care le întîlnim circulînd către sfîrșitul secolului al XVII-lea sînt în limba rusă și în notație liniară. În secolele următoare vom întîlni circulînd în Moldova și cîntări în limba rusă și în notație psaltică, dar pe melodii în stilul muzicii bizantine al epocii respective.

Începutul secolului al XVI-lea a adus, pe lîngă înflorirea tuturor artelor, începuturile tipografiei în Țările Române și începerea de traducerii, mai ales sub influența lutheranismului, a cărților religioase în limba română²⁷. Seria cărților tipărite care sînt numai în limba slavonă, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, începe în 1508. Aceste cărți — și în primul rînd cele care cuprind cîntările propriu-zise, cum sînt Octoihul și Triodul, au avut darul să unifice nu numai desfășurarea ritualului religios, ci și cîntarea. Acest lucru ne este dovedit de faptul că absolut toate cărțile religioase tipărite în Transilvania, în Țara Românească sau în Moldova, — fie ele în limba slavonă sau în limba română, cu începere din a doua jumătate a acestui secol, — se adresau tuturor românilor, circulau deopotrivă în toate provinciile. Numai așa se poate explica de ce cîntarea bizantină se întîlnește, după cum am spus, în toate provinciile românești.

Dacă traducerea primelor cărți în limba română începe în prima jumătate a secolului al XVI-lea, iar tipărirea unora începe în a doua jumătate a aceluiași secol, principalele cărți folosite la strană văd totuși

sistemi cei noao a Musichiei bisericesti. În București, în Sfînta Mitropolie în anii 1827, passim. Anton Pann, *Privigher*, care coprinde în sine toată orînduiala *Privigherii sau a Mînecării*, București, 1848. În a sa tipografie de Muzică Bisericească, passim.

25. Episcop Melchisedec, *Memoriu pentru cîntările bisericesti în România*, în «Biserica Ortodoxă Română», 6, (1882), p. 13.

26. Al. Piru, *Literatura Română veche*, Ed. pentru Literatură, 1961, p. 523.

27. *Istoria literaturii române, op. cit.*, p. 304.

lumina tiparului mult mai târziu: Octoihul în 1685, Triodul în 1731, Pentecostarul în 1750 iar Mineele între 1776—1780. Aceasta nu înseamnă că nu s-a cîntat românește și mai înainte de imprimarea acestora. Arhidiaconul Paul de Alep, care a însoțit pe Macarie Patriarhul Antiohiei în călătoria acestuia în Țara Românească și în Moldova, între 1650—1660, relatează că la Tirgoviște — pe atunci scaun domnesc — liturghia s-a cîntat la strana dreaptă în grecește, iar la strana stîngă în românește. Ceva mai mult; însuși Canonul Paștilor a fost cîntat în cele două limbi pe «psaltichie», deci după manuscrise notate²⁸. Pînă în prezent, nu am aflat încă nici un manuscris muzical cu text românesc care să dateze din secolul al XVII-lea.

Sfirșitul acestui secol și începutul celui de al XVIII-lea cunosc o nouă perioadă de înflorire a culturii și a artei, datorită dezvoltării forțelor sociale și contactului cu diferite popoare. Arhitectura, sculptura, pictura, tipăriturile și învățămîntul — mai întîi grecesc, dar tot mai mult românesc, în secolul al XVIII-lea — iau un avînt deosebit în Țara Românească. Învățămîntul muzical se dezvoltă și el alături de celelalte discipline. În climatul cultural și artistic ce s-a creat în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714) și a curentului tot mai puternic de impunere a limbii române, apare la București o adevărată școală muzicală. Semnalul existenței concrete a acesteia este manuscrisul «Psaltichie rumânească», scris de ieromonahul Filothei sin Agăi Jipei în anul 1714²⁹ și dedicat lui Brîncoveanu. Manuscrisul conține cîntările tuturor slujbelor bisericești. La unele cîntări nu s-a făcut decît să se înlocuiască textul grecesc prin text românesc; altele sînt creații proprii ale lui Filothei, în care păstrează însă structura ehurilor bizantine. Pe lîngă acestea, manuscrisul conține o serie de cîntări, diferite în ceea ce privește conținutul, dar compuse în stilul celor bisericești, dedicate domnitorului mitropolitului, «boerului mare», precum și unele «irmoase veselitoare» și cîntări destinate ucenicilor. În această ultimă categorie creatorul apare mai personal, mai liberat de canoanele muzicii eclesiastice.

Această școală dăinuie pînă către anul 1760. Deși nu lipsesc mărturiile că au existat mai multe manuscrise românești, pînă în prezent nu cunoaștem decît trei: cel alcătuit de Filothei, altul alcătuit la 1731 de Ion sin Radului Duma Brașovean³⁰, iar al treilea conține Catavasiile Floriilor compuse de dascălul Șerban, protopsaltul Țării Românești, a cărui existență este atestată pentru anul 1733. Manuscrisul de la 1751 conține, ca și cel de la 1714, unele cîntări în care s-a păstrat întocmai linia melodică grecească, dar conține și creații proprii ale unor cîntări prea lungi, făcute de «popa Filothei». În aceste din urmă două categorii apar unele inflexiuni melodice, ca și unele cadențe ce amintesc de cîntecul popular românesc.

La cel de al treilea manuscris, alcătuit de dascălul Șerban, se specifică: «Catavasi la Duminica Floriilor, dimpreună cu tot Canonul, alcă-

28. M. Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la Români*, București 1928, p. 68.

29. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, *ms. rom.*, nr. 61

30. *Idem*, *ms. rom.*, nr. 4305.

tuite pe glas bulgăresc...»³¹. Această specificare ridică o problemă interesantă, care va merita o atenție deosebită din partea specialiștilor. Ce trebuie să înțelegem prin «glas bulgăresc» creație în stil specific bulgăresc? Deocamdată, indicațiile pe care le întâlnim în alte manuscrise ne fac să înclinăm spre această ultimă ipoteză. La una din cîntările manuscrisului Scukin, de pildă, se spune: «Sāj heruvik est tonosom greckim jazikom bilgarskom slovom gramatikija». De aici ar rezulta că este vorba de ortografia limbii bulgare, pe care o întâlnim frecvent în cîntările în limba greacă din acest manuscris, nu de melodie bulgară. Într-un alt manuscris din jurul anului 1800, găsim scris: «Polieleul bulgăresc cu cuvintele rusești». Melodia nu se deosebește însă nici ca inflexiuni și nici ca structură modală, de alte melodii bisericești care aparțin ehlului IV leghetos.

În decada a doua a secolului al XVIII-lea, se instaurează în Țara Românească și în Moldova domnia turco-fanariotă. Acum domnitorii sînt numiți direct de Înalta Poartă dintre grecii care se dovediseră credincioși sultanului. Odată cu acești domnitori, vin în țară numeroși cîntăreți de curte și de biserică. Aceștia impun tot mai mult în Țările Române, în deosebi în orașele mari, cultura muzicală grecească. Acum nu mai este vorba însă de vechea muzică bizantină, ci de o muzică tot mai puternic influențată de muzica laică, mai ales de muzica turco-perso-arabă la modă în întregul imperiu otoman. În deosebi, cîntările papadice sînt puternic influențate de macamurile orientale. Apar cîntări bisericești intitulate «naiuri», «nei», «nagma», «pestref», etc.,³² sau la care se indică denumiri de macamuri ca: moustaaari, segkiah, mpestegkiar, atzem asiran, atzem kiourdi, etc.

Paralel cu acest curent, — care a început încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, — are loc un altul de înnoire și de simplificare, în același timp, a cîntărilor stihiparice și irmologice. Vestitul Petru Lampadarie Peloponesianul (1730—1770), care era «foarte isteț și iscusit» atît în cele bisericești cît și în cele persienești³³ este cel care impune, am putea spune, înnoirea.

În aceste vremuri de frămîntări și de transformări structurale și stilistice ale muzicii bizantine, apare către finele secolului al XVIII, o a treia școală muzicală românească, la Mînăstirea Neamț, una dintre cele mai vechi și mai însemnate mînăstiri din Moldova. Despre amploarea activității muzicale desfășurate aici ne vorbesc atît numărul mare de manuscrise rămase, cît și numărul mare de psalți creatori. Pînă prin anul 1821, cîntările sînt compuse mai mult pe text grecesc, dar nu lipsesc nici

31. *Idem, ms. rom.*, 3735, f. 41—45. Aceste catavasii ne-au fost transmise în notație hrisantică de Macarie Ieromonahul, care afirmă că le-a avut în notație veche «dela însuși protopsaltul Constantin, ucenicul lui Șărban». Manuscrisul a fost tipărit de pr. Niculae M. Popescu în lucrarea *Macarie Psaltul. La o sută de ani de la moartea lui* († 1836—1936), București, 1936, Ed. Seminarului de istoria Bisericii Române la Facultatea de teologie din București, nr. 6.

32. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, *ms. rom.*, nr. 1691, f. 155—166.

33. Macarie Ieromonahul, *Irmologion sau Catavasieriu musicesc*, Viena, 1823, p. VIII.

cele pe text românesc, ca și unele pe text rusesc; după acest an, predomină tot mai mult cîntările în limba română.

După cum se știe, așa-numita «reformă» a muzicii psaltice a avut loc în 1814, la Constantinopol. Ținem a menționa că multe din frământările acestei «reforme» au avut loc în România, în primul rînd la București, că aici au fost tipărite în 1820 primele cărți în notație psaltică din lume: Νέον Ἀναστασιματάριον și Σύντομον Δοξα σάριον τοῦ ᾠοδίου Πέτρου λαμπαδαρίου τοῦ πελοποννησίου, scoase de Petru Efesiu.

Ne-am referit în tot decursul prezentării noastre la muzica bizantină păstrată în manuscrise. Aceasta este, ca să spunem așa, muzica oficială bizantină, a marilor catedrale, a mînăstirilor și a bisericilor mai însemnate din orașe, care-și puteau pregăti și susține material psalții și protopsalții lor. Alături de această muzică, care a fost continuu alimentată și menținută la un anumit nivel de Bizanț, de Atos și de celelalte centre cultural-religioase, a circulat o altă muzică, în esență tot bizantină, dar care trăind în mai slabă legătură cu muzica psalților și a protopsalților, pe de o parte n-a putut evolua în același ritm cu aceasta, iar pe de altă parte a fost influențată încetul cu încetul de cîntecul popular. Această muzică o aflăm în manuscrise în măsură cu totul neînsemnată, consemnată ca o curiozitate, dar este încă vie prin satele mai îndepărtate de mînăstiri și de centrele culturale, și mai ales în centrul și nordul Ardealului. Această muzică, care are încă multe fire de legătură cu muzica bizantină mai veche, prezintă caracterele oralității și anonimatului, specifice și folclorului.

Sudul Transilvaniei, care a fost totdeauna strîns legat de Țara Românească și care a dat psalți renumiți în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, se găsește pe un plan intermediar, influența populară fiind prezentă în mai mică măsură decît în centrul și nordul provinciei. Dacă avem în vedere că și în Banat și în Crișana se cîntă tot muzică bizantină în esență dar venită, după cum am spus, prin filieră sîrbească, putem spune că cultura muzicală bizantină din România prezintă mai multe straturi. Aceste straturi nu au fost cercetate pînă acum în măsură egală. Bizantinologiei muzicale românești actuale, ale cărei baze temeinice au fost puse de Preotul I. D. Petrescu și de prof. George Breazu, îi revine sarcina de a duce la capăt această cunoaștere.

GHEORGHE CIOBANU

UCENICII MINTUITORULUI

Termenul «ucenic» — grecescul mathitis — e întâlnit în scrierile Noului Testament numai în Sfintele Evanghelii și în Faptele Apostolorilor. Noțiunea nu-i creație neotestamentară, ci, asemenea noțiunilor «învățător» și «urmare, a urma», este luată din dicționarul iudaic, primește însă în Noul Testament semnificație specifică, determinată de specificul relației dintre Mintuitor și «ucenicii» săi. Cuvântul ca atare are vechime în dicționarul limbii grecești. Fără a da date de amănunt, menționăm că în prima sa accepție — pentru prima dată cuvântul pare a fi întrebuințat de Herodot — înseamnă : învățăcel, ucenic, cel ce se află în procesul de însușire a unei meserii manuale sau a unor cunoștințe spirituale. Termenul indică un proces sistematic de însușire a cunoștințelor respective, ceea ce implică existența unui învățator și o legătură directă, personală cu acesta, potrivit dictonului: nu poate exista ucenic fără învățator. Așa se vorbește de ucenici ai diferiților meseriași manuali, ucenicii unui retor, ai sofistilor etc.

Cuvântul își lărgeste apoi cuprinsul, fiind întrebuințat și în cazul în care există o comunitate de idei între două persoane, deși, sub aspectul timpului, ele pot fi foarte distanțate una de alta. Astfel Socrate e socotit «ucenic» al lui Homer fiindcă îl «admiră și imită», și fiindcă amîndoi se ocupă de aspectul religios-moral al vieții — unul prin poezie, celălalt prin filozofie. Cel mai mare filozof al Greciei e pus, ca ucenic, în legătură cu cel mai mare poet al ei, prin care «lumea greacă a ajuns la unitatea conștiinței sale naționale». În concepția aceasta accentul se transferă de pe latura formală a relației dintre învățator și ucenic pe «comunitate de idei» dintre ei, care nu-i în mod necesar în funcție de relația directă, spațială dintre persoane.

Dar limitat numai la semnificarea unei legături exterioare între persoane în vederea însușirii anumitor cunoștințe sau dexterități, sub o conducere pricepută, cu ignorarea unei «comunități de idei» conturată în urmărirea unui aceluiași scop fixat de o unică persoană și apoi însușit de mai multe — cuvântul «ucenic» apare limitat și în posibilitățile de a fi întrebuințat în dicționarul curent. Cu acest conținut, Socrate, de pildă, refuză să-l întrebuințeze pentru numirea celor din jurul său. Nu-l socoate

potrivit pentru caracterizarea autentică a relației dintre dînsul și ascultătorii săi. Ucenici în sensul menționat au însă și sofistii. În cercul acestora relația dintre ucenici și învățător are și un timbru comercial, întrucît ucenicii, pentru cunoștințele primite, îl recompensează bănește pe învățător. Protagora, considerat primul sofist este totodată și primul care, în schimbul unui onorar, primește ucenici pentru a le împărtăși «prețioase cunoștințe practice». Socrate nu acceptă astfel de relații între sine și ascultătorii săi, refuzînd orice recompensă din partea acestora pentru cunoștințele ce le împărtășește. Suportul relațiilor dintre învățător și ucenici îl constituie în cercul socratic personalitatea ca atare a filozofului. Aceasta atrage ucenici. Unul sau altul devine «ucenic» al lui Socrate nu prin faptul că în schimbul unei remunerații are prilej să-și însușească anumite cunoștințe, ci fiindcă Socrate îi permite să participe la viața sa spirituală, îi oferă «comunitatea» sa. Relația dintre Socrate și ascultătorii săi e relația dintre cel ce oferă bunuri spirituale și cel ce le primește, fără nici o notă de natură comercială. Între învățător și ucenic există o «comunitate interioară, de idei». Expresie clasică și-a primit relația aceasta în Academia întemeiată de Plato. Semnul exterior al legăturii dintre membrii cercului socratic, caracterizat prin libertatea ucenicului față de învățător, dar și prin atașament solid față de el, îl constituie «mesele» — simpozionale — la care participa Socrate, într-un cerc restrîns de ascultători.

De obicei, cercurile formate în jurul marilor dascăli-filozofi ai antichității se încheau puternic, încît dănuiau și după moartea întemeietorului lor. Temeiul acestei continuări îl constituia, pe lîngă prestigiul personal al învățătorului, faptul că «ucenicii» se convingeau de adevărul ideilor susținute de dînsul și deci continuau să le susțină și după moartea învățătorului, — unii reușind, alții nereușind să rămînă fideli intențiilor sale. Apare deci un element, care depășește sfera intereselor personale, — element de natură suprapersonală, rezultat din opera învățătorului, ceea ce dă noțiunii de «ucenic» un sens superior celui întîlnit în cercul sofistilor¹.

Urmărind problema sub aspect religios, în Vechiul Testament relațiile dintre învățător și ucenic iau altă înfățișare. De pildă Iisus fiul lui Navi apare pretutindeni ca «slujitorul» lui Moisi (Ies. XXIV, 13; XXXIII, 11; Num. XI, 28 ș.a.). El nu-i crescut de Moisi pentru a-i urma la conducerea poporului, ci Moisi îl așează în funcția aceasta la porunca expresă a lui Dumnezeu (Num. XXVII, 15 ș.u.). Nici profetii Vechiului Testament n-au ucenici în sensul antichității grecești. — Vechiul Testament este religie revelată. În domeniul ei cuvîntul religios-uman este numai mijlocul de care se folosește Dumnezeu pentru a-și face cunoscută voia Sa. Purtătorii voiei divine nu acționează în interes propriu. Activitatea lor se desvoltă din poruncă divină. Dumnezeu le-a făcut cunoscută voia Sa și le-a pus în gură Cuvîntul Său. Faptul acesta îi obligă să predea mai departe ceea ce au primit, așa cum au primit, fiindcă ceea ce au primit, au primit să dea «poporului» care este al lui Dumnezeu. Deci în cadrul reve-

1. Vezi pe larg G. Kittel, *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Stuttgart, vol. II, p. II, p. 417—464.

lației divine nu există posibilitatea formării unei relații între învățător și ucenic după modelul antichității clasice. Dumnezeu, și nu altcineva, este învățătorul profetilor. — În dicționarul rabinic, ucenic este cel ce se ocupă exclusiv cu Biblia și cu tradiția religioasă. Cine voințe să împlinească în toate legea, nu se poate dispensa de instrucția permanentă a unui învățător și de conducerea sa permanentă. Fiecare învățător de lege cu renume avea în jurul său un grup de învățăcei (ucenici în sens școlar), pe care-i familiariza cu cuprinsul și cu interpretarea Torei și care-l însoțeau pretutindeni, avînd față de dînsul și anumite obligații. — Deci ucenic se ajunge prin intrarea în grupul de persoane din jurul unui «învățător de lege» și prin totală supunere față de autoritatea lui. Învățarea se face prin ascultarea și însușirea celor comunicate de învățător. Situația preponderentă, sub aspect didactic a învățătorului duce la formarea de «școli». Grupul adunat în jurul unui învățător devine adică, sub influența sa, o comunitate determinată și intern și extern de cuvîntul și atitudinea sa («Scoalele» lui Hillel, Samai ș.a.).

În Noul Testament sfîntul Ioan Botezătorul apare înconjurat de ucenici (Matei XI, 2; Marcu II, 18; Luca XI, 1; Ioan I, 35 ș.u.), al căror număr după Ioan IV, 1 nu pare să fi fost neînsemnat. Sfintele Evanghelii nu relatează însă nimic despre modul atașării lor de Ioan, — probabil au fost atrași numai de predica sa, fără vreo chemare specială din partea lui Ioan. Oricum, ei prezintă un cerc încheșat, strîns legat de Ioan Botezătorul dispunînd și de anumite reguli: țineau posturi (Matei IX, 14), aveau și o formulă de rugăciune dată de Ioan (Luca XI, 1). Cînd Ioan se află în închisoare, ucenicii de ai săi se află în apropiere (Matei XI, 2); ucenicii sînt și cei ce l-au înmormîntat (Matei XIV, 12). Cercul ucenicilor lui Ioan a existat și după moartea sa. În Faptele Apostolilor sînt amintiți de două ori bărbați care cred în Hristos, dar nu cunosc botezul în numele lui Iisus, ci numai botezul lui Ioan. E vorba de Apolo (XVIII, 24), devenit colaborator al lui Pavel, și de o grupă de 12 inși efeseni (Fapte XIX, 7). Ucenicii lui Ioan nu mai sînt învățăcei în sens școlar, ci aderenți ai mișcării de pocăință pornită de Ioan, ca pregătire pentru primirea Mîntuitorului, — deci prezintă un concept superior conceptului despre ucenicii unui «învățător de lege», și astfel mai apropiat de conceptul despre ucenicii Mîntuitorului.

Importanța pentru Noul Testament prezintă ucenicii lui Ioan Botezătorul prin faptul că din cercul lor au făcut parte primii ucenici ai Mîntuitorului (Ioan I, 35 ș.u.).

La Fapte IX, 25 sînt amintiți ucenici ai sfîntului apostol Pavel. Vor fi fost însoțitori ai săi pe drumul Damascului, care prin îndrumarea sa se vor fi convertit la credința în Hristos și acum îi salvează viața.

În sfintele Evanghelii sînt menționați și ucenici ai Fariseilor (Matei XXII, 16; Luca V, 33), evident, în conceptul iudaic al noțiunii «ucenic».

La Ioan IX, 28 iudeii, față de orbul vindecat de Iisus și pe care-l numesc «ucenic al lui Iisus» pe care nu voiesc să-L recunoască, se numesc pe ei «ucenici ai lui Moise». «Știm — spun ei — că Dumnezeu a vorbit cu Moise...». Prin aceasta voiesc să se înregistreze în rîndul care începe cu Moise, căruia Dumnezeu i-a descoperit direct voia Sa. Față de Moise,

Iisus le este lor un necunoscut. Autonumindu-se «ucenici ai lui Moise», voiesc să arate că nu recunosc misiunea lui Iisus ².

Cu excepția textelor 19,1 (ucenicii lui Ioan Botezătorul) și 9,25 (ucenicii apostolului Pavel) în Fapte, cuvântul «ucenici» înseamnă creștinii în general și nu ucenicii personali ai lui Iisus. Astfel la Fapte XVI, 1 Timotei e numit ucenic și-i greu de admis că el ar fi avut legături personale cu Iisus. La Fapte XIII, 52 prezența unor ucenici se explică drept rezultat al activității apostolului Pavel și a lui Barnaba. Caracteristica acestor ucenici este «credința în Iisus». Întrebuintarea în Fapte a cuvântului «ucenici» pentru numirea creștinilor își are explicația în faptul că creștinii palestinieni se autonumeau așa și de aici s-a generalizat numirea pentru toți creștinii.

Dar cine-s ucenicii Mântuitorului ?

Sfintele Evanghelii relatează că Mântuitorul în timpul activității Sale pe pământ, era mereu înconjurat de «ohlos» — mulțime, — care-I asculta cuvântul, se uimea de minunile Sale și-I cerea vindecarea bolnavilor. Aici nu-i vorba însă de ucenici propriu-ziși ai Mântuitorului, cu anumite relații între «învățător» și «ucenici», — căci a păși cu piciorul în urma lui Iisus încă nu înseamnă a-I și «urma» Lui, în accepția religioasă a cuvântului.

«Învățător» este numit și Iisus în sfintele Evanghelii (Matei XXIII, 7—8; XXVI, 25; Marcu IX, 5; XI, 21; Ioan I, 38, 49; IV, 31; VI, 25 ș.a.). Învăța doar în sinagogă, — e întreat de sensul și aplicarea poruncilor, despre adevărata învățătură în privința învierii morților (Marcu XII, 18 ș.u.); i se cere și o «hotărîre» într-o neînțelegere de moștenire (Luca XII, 13 ș.u.) — deci apare asemenea unui «învățător de lege» al timpului. Nu se menționează încă că Iisus Însuși ar fi «învățat» în școala vreunui învățător cu renume, dimpotrivă e socotit lipsit de studii. «Cum știe carte Acesta fără să fi învățat ? Marcu VI, 2; Ioan VII, 15).

Dar «învățătorul» Iisus se deosebește tranșant de «colegii Lui de breaslă», — cum indică chiar și semne exterioare. Astfel Iisus n-a învățat numai în templu ci și în aer liber, pe maluri de lacuri, în timpul călătoriilor Sale. Apoi în jurul Său se află și femei și copii, vameși și păcătoși pe care un învățător de lege al timpului nu-i admitea în jurul său. Deosebirea se vedește și în felul de a învăța. — Fiecare învățător de lege este exeget al Bibliei. Acest fapt dă funcțiunii sale autoritate, — autoritate legată de litera Scripturii și de interpretarea autoritativă a «părinților». Autoritatea învățătorului de lege este deci totdeauna cu caracter derivat. Învăătura lui Iisus nu se rezumă însă nicidecum numai la interpretarea unui text sfânt prezentat autoritativ nici chiar atunci cînd se citează texte scripturistice. Realitatea lui Dumnezeu și autoritatea voiei Sale totdeauna nemijlocit prezente și actualizate în Iisus. Acest fel «nemijlocit» în care învață Mântuitorul n-are corespondență în cercurile religioase contemporane Lui ³.

În ce privește ucenicii, nu vin la Mântuitorul din proprie inițiativă, ci în urma «chemării» lor exprese din partea Mântuitorului (Marcu I,

2. G. Kittel, *op. cit.*, p. 446 ș.u.

3. G. Bornkamm, *Jesus von Nazareth*, Stuttgart, 1960, p. 52, 133 ș.u.

16 ș.u.; II, 14; Luca V,1 ș.u.; Ioan I, 35 ș.u.), — ceea ce nu-i cazul cu ucenicii învățătorilor de lege, care se străduiau mult pînă ajungeau să fie primiți de un învățător în cercul său. Lîngă Marea Tiberiadei Iisus *cheamă* pe Simon și pe fratele său Andrei, pe Iacov al lui Zevedeu și pe fratele său Ioan, — și ei au lăsat toate și i-au urmat Lui. Același e cazul și cu chemarea lui Levi (Marcu II, 14). Și aici totul e în funcție de cuvîntul lui Iisus. Dar cel «chemat» e un vameș și astfel chemarea aceasta din partea lui Iisus înseamnă totodată și sfărîmarea barierelor dintre «cei curați și cei necurați».

Felul în care relatează Sfintele Evanghelii aceste evenimente arată limpede ce înseamnă «chemarea» pentru a fi ucenic al lui Iisus. Sfintele Evanghelii nu relatează, cum ar fi procedat un istoric, individualizînd, arătînd trecutul și pregătirea psihologică a celor «chemați» și hotărîrea lor pentru pasul făcut. Importanță centrală are cuvîntul «chemarea» lui Iisus. Cuvîntul Său : «Veniți după Mine» (Marcu I, 17) e suficient să stabilească cea mai intimă comunitate de viață cu cei chemați.

Felul chemării ucenicilor și dependența lor totală de Iisus au de urmare că ei se integrează cu întreaga lor viață în comunitatea lui Iisus.

Nu există nici o mențiune în Sfînta Scriptură că Mîntuitorul ar fi făcut «școală» cu ucenicii Săi în sensul învățătorilor de lege contemporani, care-și obligau ucenicii la asimilarea și transmiterea «interpretării legii», după exegeza specifică fiecăruia dintre ei. — Iar ucenicii Mîntuitorului nicicînd nu apar ca parteneri ai Săi la discuție. Aceștia sînt de pildă «mai marii preoților și bătrîni (Matei XXI, 23 ș.u.). Ucenicii Mîntuitorului rămîn totdeauna în situația de ascultători și-L întrebă pe Mîntuitorul numai cînd n-au înțeles ceva (Marcu IV, 10 ș.u.).

Mai trebuie notat că «ucenicia» nu constituie la ucenicii Mîntuitorului un stadiu de trecere spre situația de învățător, cum era cazul la ucenicii învățătorilor de lege. «Nu este ucenicul mai presus de învățătorul său...» (Matei X, 24). «Voi să nu vă ziceți învățători căci unul este Învățătorul vostru; ci voi toți sinteți frați» (Matei XXIII, 8) precum și «De rămineți în cuvîntul Meu, sinteți cu adevărat ucenicii Mei și veți cunoaște adevărul» religios (Ioan XXXI, 32) sînt texte deplin lămuritoare pentru afirmația făcută.

Cercul ucenicilor Mîntuitorului, în sensul larg al cuvîntului, nu se reduce deci la «cei doisprezece». Totuși în sfintele Evanghelii nu se observă nicidecum intenția de a-i socoti «ucenici» ai lui Iisus pe toți cei care-l ascultau cuvîntul, pe toți cei vindecați de Dînsul și care merg după El, deși și aceștia sînt martori pentru Dînsul și El intră în casele lor (Marcu XIV, 3 ș.u.). Pentru a fi «ucenic al lui Iisus», în accepția specifică neotestamentară a cuvîntului, e necesară — cum s-a spus — hotărîrea lui Iisus exprimată prin «chemarea» adresată anumitor persoane și apoi, evident și hotărîrea acestora de a urma lui Iisus. Iar ce înseamnă acest fel de «urmare» a arătat Iisus la diferite ocazii (Matei VIII, 20; Luca XIV, 28—33; Luca XIV, 26 ș.a.). «Urmarea» lui Iisus are anumite pretenții, care, în fond, sînt cele impuse tuturor și exprimate în textul : «S-a împlinit vremea și s-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu. Pocăiți-vă și credeți în evanghelie» (Marcu I, 15). Nu-i vorba deci de o morală de elită», de proclamarea unui ideal ascetic, potrivit numai,

pentru un mic număr de persoane⁴. Chemarea lui Iisus la «urmare» e motivată de apropierea Împărăției lui Dumnezeu. Aceasta impune ucenicilor o misiune specială, dar și o făgăduință specială. — În fața acestor cerințe nu izbutește bogatul care-L întreabă pe Iisus: cum ar putea câștiga viața veșnică? (Marcu X, 17—22), Mântuitorul îi dă un răspuns limpede: ținerea poruncilor, — și când bogatul afirmă că le ține din tinerețe, Mântuitorul îi dă al doilea răspuns: «Un lucru îți mai lipsește: du-te, vinde tot ce ai, dă săracilor și vei avea comoară în cer, apoi vino, ia-ți crucea și urmează-Mă». Desigur, acest «un lucru» pe care-l cere Mântuitorul nu înseamnă un adaus la cele zece porunci, adică o a unsprezecea poruncă, și nici nu voiește Mântuitorul să-l rușineze pe bogat în privința felului său de ascultare față de prima poruncă. Bogatul falimentează în fața chemării la Împărăția lui Dumnezeu, exprimată lui prin chemarea la «urmarea» lui Iisus.

«Ucenicii propriu-zisi» ai Mântuitorului sînt cei doisprezece apostoli. Lor le revin, desigur, o misiune specială, care poate fi rezumată în afirmația: să fie martorii și propovăduitorii învățaturii și vieții Mântuitorului pentru mîntuirea din păcat a celor ce primesc și trăiesc învățătura Sa.

Despre individualitatea acestor «ucenici» — sfinții apostoli — ai Mîntuitorului relatează foarte puțin sfințele Evanghelii.

Matei este vameș (Matei IX, 9) și Simon Cananeul (Luca VI, 15) zelot, — deci adversari întreolaltă, — și totuși împreună ucenici ai Mîntuitorului. Simon, numit Petru: pătimaș în devotamentul său pentru Hristos... și totuși în clipe decisive... șovăitor, — s-a lepădat de Hristos. Ioan... ucenicul iubit al Mîntuitorului; Iuda Iscarioteanul... «muzica arginților» l-a dus la trădarea lui Iisus. Date mai multe privesc pe apostolul Toma și anume în legătură cu Învierea Mîntuitorului.

Schițăm profilul ucenicului Toma. Într-o Biserică din Copenhaga o pictură îl prezintă pe Mîntuitorul binecuvîntînd pe apostoli. Pe apostolul Toma pictorul îl înfățișează stînd gînditor, cu echerul într-o mîină și cu arătătorul de la cealaltă mîină la frunte. E o prezentare corespunzătoare structurii sale sufletești, așa cum poate să fie ea înțeleasă din textele scripturistice care relatează despre apostolul Toma. Și trei la număr sînt textele evanghelice, care-l prezintă pe apostolul Toma în situații definitorii de structură sufletească. Așa, cînd Mîntuitorul spune ucenicilor că voiește să meargă să-l învie pe prietenul Lazăr și ucenicii îl desfătuiau, prevăzînd primejdia căreia se expune: «Toma, numit Geamănul, zis-a către ceilalți ucenici: să mergem și noi și să murim cu El» (Ioan XI, 16). A fost un cuvînt hotărît, corespunzător caracterului său tare, — o mărturisire de credință în Mîntuitorul, o hotărîre pe care putea s-o îndeplinească. Apoi cînd, în cuvîntarea de despărțire adresată ucenicilor Mîntuitorului spune: «Unde mă duc Eu, voi știți și știți și calea. Zis-a Toma către El: Doamne, nu știm unde Te duci; și calea cum s-o știm» (Ioan XIV, 4—5). Apostolul Toma dorește să cunoască bine lucrurile puse în discuție, — dorește să dispună de cunoștințe precizate.

4. G. Bornkamm, *op. cit.*, p. 136.

Și mai este textul de la Ioan XX, 24—29. În acest capitol, Apostolul și Evanghelistul Ioan relatează Învierea Domnului și arătările Sale după înviere, care probează învierea Sa.

Sfinților Apostoli le-a fost dat ca, chiar în ziua învierii Domnului, să se bucure de întâlnirea cu Învățătorul lor înviat, să audă din gura Lui salutul păcii și să petreacă împreună *prima Duminică* a Bisericii creștine. — Astfel în seara zilei învierii, ucenicii — Maria Magdalena le vestește învierea Domnului (Ioan XX, 18) — fiind adunați într-o casă cu ușile încuiate, apare în mijlocul lor Iisus cel înviat. Nu le reproșează nimic, nici slaba lor credință și nici lipsa lor de credincioșie, — nu-i reproșează nici chiar lui Petru lepădarea sa, — dimpotrivă îi salută cu: pace vouă. — Ce sens adânc a dat Mîntuitorul de data aceasta salutului Său de pace! Desigur, toate bucuriile cîștigate prin moartea și învierea Sa, le-a cuprins în acest salut de pace.

Imnul păcii la Nașterea Mîntuitorului (Luca II, 14) — *Testamentul păcii* la despărțirea de ucenici (Ioan XIV, 27), — *salutul păcii* la arătările Sale după înviere, — creștinismul propovăduiește pacea în întregul ei aspect: față de Dumnezeu, față de sine și față de aproapele, care-i orice ființă umană.

Dar ce fac ucenicii la apariția Mîntuitorului în mijlocul lor? Nu rostesc nici un cuvînt, nici de scuză, nici de cerere de iertare, ci «încrămeniți și înfricoșați gîndeau că văd un duh» (Luca XXIV, 27). Dar Mîntuitorul stă în fața lor, îi privește și salutul Său de pace le pătrunde în suflet, — ei rămîn totuși tulburați. Atunci salutului Său de pace, Mîntuitorul îi adaugă arătarea semnelor crucificării Sale — documente vizibile ale morții și învierii Sale — invitîndu-i să-L pipăie și să se convingă că nu-i un duh, ci același Iisus pe care L-au plîns la moartea Lui. În plus, Mîntuitorul a mîncat în fața lor o bucată de pește și un fagure de miere (Luca XXIV, 37—43). Abia atunci «Văzînd că este Domnul, s-au bucurat ucenicii» (Ioan XX, 20) iar Mîntuitorul, repetîndu-le salutul de pace, le dă *puterea harică a iertării și ținerii păcatelor*, ceea ce ține de esența misiunii preoțești.

Dar Apostolul Toma n-a fost de față la toate acestea. Cînd a venit, ceilalți Apostoli, firește, i-au spus cu mare bucurie că Învățătorul lor a înviat, că a fost în mijlocul lor, că ei L-au văzut. Spre surprinderea lor, vestea aceasta nu l-a făcut pe Apostolul Toma să se bucure și el. Dimpotrivă, în măsura intensificării bucuriei celorlalți Apostoli și a amplificărilor expresiilor de manifestare a ei, se intensifica și tristețea Apostolului Toma. El devine tot mai monosilabic. Apostolul Toma nu contestă celorlalți apostoli onestitatea în relatările despre învierea Domnului, nu le tăgăduiește buna lor credință în cele afirmate, dar are un dubiu. Nu cumva sînt ei victimele unei iluzii a simțurilor, ale unei autoînșelări, — starea sufletească agitată în care se găseau după moartea tragică a Învățătorului nu i-a făcut cumva creduli, nu i-a îndemnat să dea unei dorinți caracterul realității?! Deci afirmațiile lor ar trebui verificate sub aspectul adevărului. La acestea se mai adaugă și faptul că dacă într-adevăr Mîntuitorul a înviat, el Apostolul Toma a fost lipsit de bucuria de a-L vedea. Această stare sufletească l-a determinat să spună: «Dacă nu voi vedea în palmele Lui semnul cuielor, dacă nu voi pune de-

getul meu în semnul cuielor și dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui — nu voi crede» (Ioan XX, 25), — cuvinte devenite proverbiale și care l-au făcut pe Apostolul Toma tipul celui care nu dă crezare afirmațiilor altora, ci numai datelor de care se convinge el însuși, în mod direct, — tipul celui care voiește în toate și pentru toate certitudine deplină. Deci pentru a da crezare relațiilor celorlalți apostoli, Toma voiește să se convingă el însuși de realitatea învierii Domnului, să-L vadă el însuși pe Mîntuitorul, să-L pipăie, să-L identifice după semnele crucificării Sale. Apostolul Toma pare a avea mai multă încredere în cele zece degete ale mîinilor sale decît în vorbele celor zece apostoli ai Domnului.

Forma afirmațiilor pare deci a indica o îndoială din partea apostolului Toma în privința realității învierii Domnului.

Dar este dubiul condamnabil în toate formele lui de exprimare? Este el, principal, un element negativ, un impediment în procesul cunoașterii noastre?

Structura psihologică a dubiului este foarte complexă. N-o vom spune unui detaliat proces de analiză, — vom reține numai cîteva elemente de natură documentară pentru cazul de față.

Se știe că dobîndirea de cunoștințe sigure, adevărate, impune și contribuția unei proprii activități de natură critică, fie în sensul că un adevăr nou cunoscut trebuie motivat și explicat cu adevăruri cunoscute mai înainte fie că, cum e în cazul credinței, mărturia exterioară pentru adevărul prezentat credinței trebuie verificată sub aspectul îndreptării sale. În procesul acestei activități, cunoașterea umană, dat fiind caracterul ei limitat, poate întîlni dificultăți, contradicții — aparente sau reale — sau poate fi victima unei înșelări. În astfel de cazuri apare dubiul: lipsa unei cunoștinți sigure asupra unui adevăr singular. Și nici un domeniu al cunoașterii nu poate fi socotit total ferit de posibilitatea apariției unui dubiu oarecare, fie la începutul procesului de cunoaștere, în decursul lui sau scontat, sceptic, ca un rezultat inevitabil.

Viața e «prea lungă» și prea complicată pentru a nu ajunge niciodată în stare de dubiu, dar ea este totodată și «prea scurtă» pentru a o trăi în «permanent dubiu».

Și fiindcă în anturajul dubiului se află și o anumită incertitudine, care nu poate fi transformată totdeauna cu ușurință în certitudine, — dubiul produce unora neîncredere, neliniște sufletească, o anumită teamă și de aceea respectivii caută să-l evite, fără să-și dea seama că în felul acesta se lipsesc uneori de un «bogat izvor» al cunoașterii, mai ales în ce privește certitudinea. Firește, e vorba de dubiul metodic, obiectiv, științific, care prin «logica» sa, eliminînd impurități informative sau completînd materialul informativ, este un instrument de cunoaștere, — în cazuri anumite chiar superior altor mijloace de cunoaștere. Față de acest dubiu sînt nejustificate teama sau neîncrederea, întrucît el tocmai contribuie la înlăturarea superficialității în formularea judecăților de valoare. Plecînd de la principiul logic că un «a» nu poate fi deodată și un «non-a», dubiul metodic furnizează elemente utile pentru aprecierea obiectivă a unui fapt, pentru formularea unei judecăți corecte asupra lui. Impediment în procesul cunoașterii este numai dubiul care, de dragul

său — de dragul dubitării —, exprimă îndoieli față de adevăruri stabilite, manifestând impermeabilitate față de evidența clară a faptului.

Dubiul metodic, firește, pretinde capabilitate și exercițiu de gândire logică, corectă, — el urmărind stabilirea adevărului.

Acesta-i cazul și cu Apostolul Toma.

Acel «nu voi crede pînă nu voi pune mîna...» nu înseamnă un refuz categoric din partea apostolului Toma de a crede în învierea Domnului, nu înseamnă o imposibilitate de a crede în ea, ci, simplu, o neacceptare momentană, o îndoială *metodică*, pînă la verificarea personală a faptului. Iubirea față de adevăr și față de Mîntuitorul îl determină pe Apostolul Toma la aplicarea «dubiului metodic» în verificarea relatărilor celorlalți Apostoli. Să-l condamnăm pentru aplicarea acestei metode?

Dar dubiul în învierea Mîntuitorului coincide cu învierea însăși, — are vechimea ei. Realitatea morții Mîntuitorului a produs doar nesigurantă, nedumerire, *îndoială* în privința persoanei și învățaturii Sale, chiar și celor mai apropiați Lui (Luca XXIV, 10—11) — care-și vedeau spulberate toate nădejdiile puse în El: «Nădăjduiam că El este cel ce va să izbăvească pe Israil...» (Luca XXIV, 21).

Deci Apostolul Toma nu L-a iubit pe Mîntuitorul, s-a îndoit de posibilitatea învierii Lui, de puterea Lui divină?

Dar Apostolul Toma L-a iubit pe Mîntuitorul, voia doar să-și dea și viața pentru El. Iar în discuția cu apostolii apare ca un cap critic, matematic, cu judecata rece prevalînd asupra fluidității sentimentului, — un om care voiește să pătrundă în miezul oricărui fapt, — voiește în toate cunoștință deplină, certitudine. Moartea Mîntuitorului, desigur, l-a îndurerat adînc și Apostolul Toma își va fi reproșat că n-a murit cu El, așa cum își exprimase hotărîrea altădată (Ioan XI, 16). Și acum? Mîntuitorul e înmormîntat și el, Toma nu-și mai poate îndeplini hotărîrea.

Gîndurile acestea îl chinuiesc amar; părerea de rău îi sfîșie inima; reproșurile pe care și le face îl neliniștesc adînc.

Și, iată, ceilalți Apostoli afirmă și se bucură, că Mîntuitorul a înviat și că ei L-au văzut. Da, L-au văzut ei, dar nu L-a văzut și el, Toma, și dorește atît de mult să-L vadă și el.

Opt zile — lîngi și grele — a trebuit să suporte Sfîntul Apostol Toma aceste chinuri sufletești. Totuși, deși nu dăduse crezare relatării celorlalți Apostoli despre învierea Domnului și deci, aparent, manifestase îndoială față de ea — faptul acesta nu l-a îndepărtat de ceilalți Apostoli, a rămas mereu împreună cu ei, — probă că n-a slăbit iubirea sa față de Mîntuitorul și că dorea fierbinte să-L vadă și el pe Mîntuitorul înviat. Și nu dorea ceva irealizabil, căci după cum s-a arătat celorlalți Apostoli, nădăjduia că se va arăta și lui. De fapt, Apostolul Toma nu se îndoia de posibilitatea învierii Domnului, dar era deprimat că numai el dintre Apostoli nu L-a văzut pe Mîntuitorul înviat.

Marea sa iubire pentru Mîntuitorul explică deci de ce nu voiește — nu că nu poate — să dea crezare cuvintelor celorlalți Apostoli.

Și fiindcă Apostolul Toma îl iubește atît de mult, Mîntuitorul îi satisface dorința amintită și după opt zile apare din nou în mijlocul ucenicilor, fiind de față și Toma. Și rostind obișnuitul Său salut de pace, Mîntuitorul îl invită pe Apostolul Toma, repetîndu-i aproape textual cuvintele lui din discuția cu ceilalți Apostoli, să se convingă însuși, — așa cum dorise —, cu mîinile lui, de realitatea învierii Sale.

Aici, o paranteză. Mîntuitorul permite Apostolului Toma — așa cum îngăduise și celorlalți Apostoli (Luca XXIV, 39) — să-i atingă trupul, pentru a se convinge de realitatea învierii Sale, pe cînd Mariei îi spune: «Nu te atinge de Mine, căci încă nu m-am suit la Tatăl Meu» (Ioan XX, 17). Explicația? Maria înțelegea învierea Domnului în sensul că El va fi iarăși împreună cu dînșii, așa cum fusese înainte, și cum a fost cazul cu Lazăr cel înviat. Mîntuitorul însă nu voințește ca învierea Sa să fie interpretată în sensul acesta și de aceea afirmația: «Nu te atinge de Mine...», voind să spună că învierea Sa nu înseamnă întoarcerea la felul anterior de viață, ci pentru a se înălța la Tatăl și a duce o altfel de viață, — viața veșnică. Nu atingerea de Trupul Său are importanță, ci felul cum e interpretată învierea Sa. De aceeași importanță e vorba și în afirmația contrară, cuprinsă în invitația ucenicilor de a-i atinge Trupul Său. Și aici e vorba tot de corecta înțelegere a învierii Sale, care adică nu trebuie interpretată nici ca o «apariție de stafie» a lui Iisus sau ca o pură imaginație a ucenicilor, dar nici ca întoarcerea în «vechea corporalitate».

Deci Mîntuitorul înviat stă în fața Apostolului Toma și-l invită să-L pipăie pentru a se încredința de realitatea învierii și de identitatea persoanei Sale. Acum Apostolul Toma nu mai persistă în dorința de a pune mîna în coasta Domnului. Îl vede doar cu ochii săi în fața sa pe Mîntuitorul înviat, îi vede în Trup semnele crucificării și orice necredință, orice îndoială, dacă a fost vreuna, dispare. Puterea adevărului, așa cum îi apare în Hristos cel înviat și prietenia cu care i se adresează Mîntuitorul îl impresionează adînc pe Apostolul Toma și astfel ultimul dintre apostoli care a crezut în învierea Domnului, este primul dintre toți creștinii care i-a înțeles întreaga semnificație⁵. Căci Apostolul Toma, căzînd în fața Mîntuitorului face, plin de bucurie, o mărturisire izvorîită din adîncul sufletului său lămurit de orice necredință și îndoială. E mărturisirea de recunoaștere a divinității Mîntuitorului exprimată în cuvintele: «Domnul meu și Dumnezeuul meu» (Ioan XX, 28). Ea constituie tăria și verificarea creștinismului.

Apostolul Toma a dorit să-l vadă pe Mîntuitorul ca să creadă în învierea Lui, pentru ca noi creștinii să credem fără să-L vedem. Și Apostolul Toma L-a văzut pe Mîntuitorul pentru ca noi, care nu-L putem vedea așa cum L-au văzut Sfinții Apostoli, să credem în El. Apostolul Toma s-a îndoit o clipă de realitatea învierii Mîntuitorului, pentru ca credința creștinilor în învierea Mîntuitorului să fie veșnică.

5. P. Conrad, *Folge mir nach*, Berlin, 1925, p. 77—80.

Faptul că Apostolul Toma a dorit să ajungă la credința în învierea Mântuitorului printr-o «vedere sensibilă» n-are să constituie un element reprobabil, culpabil, căci același e cazul cu toți ucenicii Domnului din zilele acelea. De altfel întreaga activitate publică a Mântuitorului probează că El a socotit revelația sensibilă a lui Dumnezeu prin El drept un mijloc indispensabil pentru fortificarea credinței creștine. Reprobabilă e numai cerința după probe mai mult sensibile pentru credința în Hristos, Mântuitorul exprimă aceasta, în forma blândă, prin cuvintele ultime adresate lui Toma : «Feriți cei ce n-au văzut și au crezut» (Ioan XX, 29), — ceea ce în sens deplin nu se poate spune despre nici unul dintre ucenici în zilele de după învierea Domnului. «Atunci a intrat și ucenicul celălalt, care sosise întâi la mormânt și a văzut și a crezut» (Ioan XX, 8 ; vezi și XX, 18; XX, 21). Dar acei care L-au văzut pe Mântuitorul aveau datoria și misiunea să transmită experiența lor, pe bază de probe, celor care nu L-au văzut pe Mântuitorul și să le pretindă să creadă în cele relatate de ei. Iar credința în Domnul înviat, fără să aibă ca suport propria experiență sensibilă, ci mărturia martorilor oculari, putea deveni regula generală abia după retragerea definitivă a Domnului din cimpul vizibilității umane, — ceea ce este cazul după Înălțarea Domnului de pe pământ la ceruri.

Prof. O. BUCEVSCHI

DOCUMENTARE

MĂRGINENII O VECHE ȘI BOGATĂ CTITORIE PRAHOVEANĂ INCHINATĂ SFINTULUI MUNTE SINAI

Pe drumul ce duce, din timpuri străvechi, de la Tîrgoviște, vechea capitală a țării, spre Ploești și la 20 km vest de acesta din urmă, se află Mînăstirea Mărgineni, căreia i s-a mai zis, în vremurile apuse, și mînăstirea de la Cricov, și Mînăstirea Drăghiceștilor. Ea se găsește în satul Haimanalele, ceea ce înseamnă că este vorba aici, de o «slobozie» a mînăstirii, unde-și putea strînge oameni de «poslușanie», oferindu-li-se oarecare înlesniri materiale și scutiri de dăjzii prin bunăvoința domnească.

Azi acest sat se numește Caragiale, în amintirea faptului că aici n-a născut marele nostru dramaturg. Mînăstirea de pe Cricovul Dulce este luată azi sub protecția Direcției Monumentelor Istorice, adică scoasă din cadrul de Penitenciar, ce a servit încă de pe vremea lui N. Bălcescu, care a cunoscut rigorile ei, în tinerețea sa entuziastă, alături de Cîmpineanu și alții.

De la această mînăstire ne-au rămas mai multe însemnări care, în general, nu exprimă adevărul. Astfel, deasupra ușii de la intrare este o inscripție în limba greacă, în care se arată că noua biserică de la Mărgineni s-a făcut abia la iulie 1862, de arhimandritul Macarie, egumenul mînăstirii, de loc din Efes. Iar din vechea inscripție pusă de Constantin postelnicul Cantacuzino și rudele sale, în vremea domniei lui Matei Vodă, nu se mai păstrează decît o parte din stema familiei.

Avem apoi o altă inscripție, mai bogată în informații, dar și aceasta destul de recentă, adică din anul 1806 și amintind fapte nu tocmai exacte. Ea este redactată tot în grecește și iată cum sună în românește :

«Această dumnezeiască biserică¹ cu hramul sfinților prea marilor îngeri cari duc cetele îngerești s-a zidit întăiu de cel de căpetenie ctitor al ei, Marele Vornic Drăghici Mărgineanul, din vestitul neam al Filipeștilor, și, în anul mîntuirii 1646, fiind Domn Matei Basarab Voevod, cum era învechită și stricată, s-a înălțat a dooa oară, de către prea-sfințitul episcop și egumen al Mărginenilor chir Partenie și de către Marele Postelnic dumnealui Constantin și de către Marele Stolnic dumnealui Dumitrașcu și de către Marele Vistier, dumnealui Istratie și de către Logofătul dumnealui Pană, fiul lui Dumitrașcu Logofătul din Mărgineni ; iar, după 96 de ani căzînd de cutremur, s-a înălțat a treia oară supt Mihai Racoviță Voevod,

1. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României*, București, 1905, fasc. 1, p. 92—97.

de către Antim archimandritul și egumenul, cel din Sinai, la anul 1742; și, în urmă, în 1802, octombrie 14, din nou s-a dărîmat de cutremurul cel grozav o parte de zidul de împrejmuire și toată aripa dreaptă a chiliilor și iarăși biserica aceasta pînă în temelii; deci acum a patra oară s'a înălțat din temelie supt prea strălucitul nostru Domn Io Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod și supt prea sfințitul Mitropolit al Ungro-Vlaheii chir Dosoftei, cu îngrijirea și cheltuiala sfințitului egumen de Mărgineni, chir Ioachim Sinaitul, cel dintre Bulgari, în anul Mîntuirii 1806, luna lui August 6».

Din această inscripție, care amintește lucruri dintru început, vedem că întemeierea mînăstirii ăcesteia se atribuie vornicului Drăghici Mărgineanul, lucru confirmat oarecum și prin hrisovul lui Vlad Voevod Călugărul (1482—† 1495) din 10 septembrie 6995—1486². Aici, deși nu se afirmă categoric că mînăstirea «de la Cricov» este întemeiată de dînsul — ea poate fusese ridicată chiar mai înainte — dar hrisovul acesta este prima mărturie despre existența ei. Evlaviosul domnitor întărește mînăstirii, egumenului Kir popa Samuil și fraților de aici, a patra parte din Plopeni și vad de moară din Teleajen cumpărate de «Drăghici al lui Stoica, de la Ciorea, pentru 2000 aspri, și domniile mele un cal». Domnitorul mai poruncește ca această avere să nu fie «prădalnică» ci în cazul cînd mînăstirea se va strica, ele să fie ale cînstitutului Jupan Drăghici cu fii lui, jupan Stoica și nepoții lui, jupan Radu și Jupan Vintilă³.

De acum înainte, daniile făcute de familia Mărginenilor continuă; astfel, la 22 noiembrie 7026 (1517), Basarab Vodă Neagoe întărește «sfintei mînăstiri a jupanului Drăghici din Cricov» — deci aici se afirmă că mînăstirea era a lui Drăghici — satul Secărenii tot, de la Ulmi pînă în drumul Branului, din locul zis Cumătra, un vad de moară și iarăși locul de un metoh al sfintei mînăstiri, «pentru că îi sunt vechi și drepte ocine și dedine»⁴.

În vremea domniei lui Radu Paisie (1535 iunie—1545), mînăstirea «ce se cheamă Drăghiceștii» primește moșie în Negovani dăruită de Dan, fecior Măinii. Tot prin același hrisov de la 7046—(1537 septembrie 1—1538 august) i se mai întărește și moșia Rătunda, stăpînire a aceluiași Dan, care le-a închinat sfintei mînăstiri «însuși de a lui bună voe, ca să fie sfintei mînăstiri de ajutoriu și de hrană»⁵.

De reținut că «mînăstirea de la Cricov» devine acum «mînăstirea Drăghiceștilor»; aceasta fiindcă în neamul Mărginenilor se păstra în familie continuu numele de Drăghici; în vremea lui Radu Paisie trăia Drăghici al III-lea, spătar⁶, în anii 1530—1537 și mort prin 1560.

Domnitorul Mircea Ciobanul (1545 martie—1552), poruncește în luna mai 7054—1546 ca mînăstirea Drăghiceștilor să ție moșie în Negovani, pentru care ea avusese judecată cu Gheorghe și cu Lungaș «cum că n'au fost închinat acest sat, ce s'au zis mai sus, moșii lor de bună voe, ci l'au fost luat Drăghici vornicul în silă». Domnitorul judecă cu boierii și caută cărțile «încă dăn zilele răposatului

2. Documentele privind Istoria României, veacurile XIII, XIV și XV. B. Tara Românească (1247—1500), 1953, p. 186.

3. Pentru neamul Mărginenilor a se vedea lucrarea lui G. Florescu, *Genealogia boierilor Mărgineni, din secolele XU și XUI*, în *Buletinul Comisiei istorice a României*, vol. IX (1990): „Drăghici Stoicev sîn Vintilescu, stratonnic 1471, spătar 1475, vornic 1482—97 + 1497—8, fiul lui Staico Vintilov, vistier în 1447 + la 1465», p. 19. 4. *D.I.R.*, veac. XV, vol. I (1501—1525), p. 131.

5. *D.I.R.*, veac. XVI, vol. II (1526—1550), p. 232. 6. G. Florescu, *op. cit.*, p. 64.

Radului Voevod Călugărul»; pirișii rămin de lege, iar minăstirea va stăpini acea moșie «până când va sta»⁷.

De la domnitorul Alexandru al II-lea Mircea (1568 iunie—1577), avem un hrisov cu caracter general dat la 3 aprilie 7079—1571, în care se arată toate stăpînirile minăstirii «Mărginenii» pînă la acea dată⁸. De aici aflăm că vechea ctitorie posedă satul Boboci dat de Drăghici vornicul și frații lui, satul Stănești din Prahova, miluit de jupan Vintilă cu fii săi Drăghici și Radul, satul Secăreni, a patra parte din Plopeni, vad de moară în Teleajen, un loc și o moară la râul Cumătra, miluite de Drăghici vornicul, încă din zilele lui Vlad călugărul, la Negovanu partea lui Șerban Veveriță, închinată de acesta lui Drăghici vornicul și alte părți date tot vornicului, care la rîndul lui, le închina sfintei minăstiri; partea lui Dan, fiul lui Măinea din Negovani și din Rătunda, dăruite de acesta sfintei minăstiri, în vremea lui Radu Vodă; satul Telega tot hotarul și Crăițele, cu tot hotașul, dăruite de jupan Drăghici vornicul; partea lui Drăghici mare comis și partea lui Udriște postelnic din Blagodești, dăruite de Calea vorniceasa și cu fii săi, la sfînta minăstire, pentru sufletul lui jupan Neagoe, în zilele lui Moisi voevod; satul Corneni dăruit minăstirii de Drăghici spătar și Udriște vistier cu fii lor; satul Stălpeni, închinat de jupănița Manda și fiul ei pentru sufletul jupănului Stănilă; satul Zănoaga jumătate, dăruit de nepoții lui Cărstea vornicul; încă din zilele lui Mircea voevod, pentru care se judeca acum Cîrstian din Stăncești cu egumenul Mihail al Mărginenilor; și iar să fie sfîntei minăstiri ocină la Dealul Bucșani loc de vie și cu livezi și fără vinăriciul domnesc, dăruite de jupănița Elina și jupan Badea clucerul și de alții, în zilele lui Pătrașco voevod; satul Pisculești dat de Alexandru Vodă minăstirii, în locul Stălpenilor; «Și iar să fie sfîntei minăstiri vama de la Teleajen, fiindcă a miluit Basarab Voevod. Pentru aceasta am miluit și domniea mea».

Toate aceste stăpîniri, trecute în alte multe mărturi scrise, se strîngeau așadar prin grija egumenului Mihail, în acest hrisov solemn. Stăpînirile minăstiri sînt, după cum se vede, multe și variate, ceea ce ne obligă să recunoaștem, că această fundațiune religioasă era solid organizată și continuu sprijinită de neamul puternicei familii a Mărginenilor, încă dintru început.

Către sfîrșitul acestui veac al XVI-lea, la anul 7089—1580, decembrie 30—1851 august 31, Mărginenii capătă satul Teșilii, tot, cu rumâni și un sălaș de țigani dăruiti de Udriște banul, «pentru sufletul tatăne-său Drăghiceanu, de pomană». Mihnea Vodă Turcitul (1577—1583 iulie) întărește această danie prin hrisovul său domnesc⁹. În același an, Mihnea Vodă înoiește cartea de dăruire făcută de mări multți, încă din vremea lui Radu Vodă, a ocinii de la Gura Cioarei¹⁰ La 7091 (1582 septembrie 1—1853 iulie) același domnitor da poruncă minăstirii «ce să cheamă Mărginenii» să ție moșie în Blagodești, jumătate, de peste tot hotarul «pentru că au fost a ei această moșie vechă și bătrână de baștină». Pentru această moșie minăstirea avusese judecată cu localnicii de la orașul «de Floci», adică de lînă, de la gura Ialomîței de azi, Piuă Petrii, în mai multe rînduri la Vintilă Vodă, la Radu Vodă și la Pătru Vodă. Iar acum, ei vin din nou în fața lui Mihnea Turcitul, să se judece cu egumenul Simeon, Udriște banul din Mărgineni și cu Stoica postelnic din Bucov. Minăstirea cîștigă, în urma unor cercetări la fața locului¹¹; la 7 mai 7096—1588, minăstirea se va judeca din nou pentru această moșie¹².

7. *D.I.R.*, vol. II, p. 336.

8. *D.I.R.*, veac. XVI, vol. IV (1571—1580), p. 8—11.

9. *Idem*, p. 499.

10. *D.I.R.*, veac XVI, vol. V (1581—1591), p. 57.

11. *Ibidem*, p. 79—80.

12. *Ibidem*, p. 354.

La 20 aprilie 1589, marele vornic Miroslav dăruiește minăstirii moșie în Uli-tești¹³, iar la 25 martie 7098—1590, Minăstirea Mărgineni capătă satul Grămăditele, cu rumâni și tot hotarul, partea călugăriții Maria, închinat de dînsa minăstirii, pentru sufletul ei, al lui Stoica postelnic și al frății-său Dragul¹⁴.

Mihnea Vodă mai întărește Minăstirii Mărgineni, la anul 7098 (1590, iulie—august 31), moșie în Uli-tești, partea Stanciului, toată, cu 8 rumâni, pe care o cum-părase egumenul Spiridon drept 7600 aspri gata¹⁵.

Aici se termină știrile documentare privitor la «mănăstirea de la Cricov», «a Drăghiceștilor și acum în urmă a Mărginenilor», de la întemeiere și pînă la sfir-situl secolului al XVI-lea.

Solid așezată, din punct de vedere material, ea va fi atras mulți călugări și închinători. Numele ei era cunoscut și venerat, și va fi revărsat din belșug din puterile ei peste săraci și necăjiți. Vor fi fost aici, pe lângă rugători cucernici, și cunoscători de slovă și scris, dar această calitate nu era nevoie să fie dusă în fața voievozilor, spre a fi întărită și recunoscută. Această împrejurare face ca noi să nu știm decît foarte puțin, despre acești cărturari — singurii care erau pe atunci — și care predau buchiile, la cei doritori, și scriau zapisele celor care le cereau. Și regretul nostru este cu atît mai mare, cu cît știrile ce le găsim despre aceste lăcașuri sînt aproape toate, cu caracter material: moșii, rumâni, țigani și altele la fel. Nimic, sau aproape nimic, din spiritualitate, fundamentul lor inițial.

Și acum, intrăm în veacul al XVII-lea, timp de mai multă stabilitate, decît furtunosul secol trecut, al XVI-lea din Țara Românească.

Radu Vodă Șerban (1602 august—1610 decembrie) dă un hrisov la noiembrie 7112—1603, Minăstirii Mărgineni, ca să-i fie tot satul Telega, cu vecinii și cu tot venitul, pentru că acest sat «a fost de moștenire al jupânului Drăghici, vornicul din Mărgineni. Astfel, l-a dăruit sfintei minăstiri sus zise, pentru că îi este mare ctitor și a făcut el mai sus zisa mănăstire». Ca și înaintașii săi în domnie, «împreună cu părintele vlădica Luca și cu toți cinstiții dregători» el dă și miluiește cu acest sat Telega, minăstirea, ca să-i fie de întărire¹⁶. La 7 mai 7166—1608, același domnitor întărește minăstirii jumătate din moșia Blagodești «însă partea ce a fost a jupanului Drăghici mare comis, și jupan Udriște postelnic și jupanessii Calii vor-nicésa»¹⁷, care fusese dată de ei pentru sufletul răposatului jupan Neagoe, pe care-l socotim părintele lor. Împotriva acestei stăpîniri se ridică acum Mihul portar, zicînd că minăstirea are numai a treia parte din acest sat, și nu jumătate. Dom-nul dă Mihului portar și egumenului Irimia, 6 boieri care să cerceteze. Minăstirea cîștigă pricina, rămînînd stăpînă pe acea jumătate de sat. Condusă de același egu-men Irimia, Minăstirea Mărgineni primește apoi moșie în Cătun, partea Buicăi postelnic de la Șoplea, care se îngroapă aici, cît și aceea a fiicei sale Marii, partea ei de zestre. Domnitorul Radu Șerban, care era al treilea domnitor ce se înrudea cu familia Mărginenilor, era, desigur, bucuros să recunoască și să întărească dania făcută ctitorii lor, la anul 7116—1608, 17 mai¹⁸. În același an, Stan din Căpriori

13. *Ibidem*, p. 399—400; se pare că acest Miroslav este întemeietorul familiei Rifovenilor de la Rifov de lângă Ploiești: Florescu, *op. cit.*, 14. *Ibidem*, p. 421. 15. *Ibidem*, p. 432—443.

16. *D. p. Ist. Rom. veac XVII. 1601—1610*, p. 104.

17. Este Drăghici al III-lea comis, 1525—160, Udriște I din Mărgineni vel vistier, +1548 și Calca, pe care-l socotim ca fiind fiili și fiica lui Neagoe Drăghici, +1529. Vezi și Florescu, *op. cit.*, tabloul genealogic final.

18. *Ibidem*, p. 307—308.

dăruiește minăstirii satul său, «cuprinsul tot». El face danie împreună cu jupăneasa sa Vișa și cu dorirea «să ni se răpaose oasile acolē în sfânta mânăstire»; dănia este întărită în același an de către domnitor¹⁹.

În anul 7119—1610, Radu Vodă Șerban împacă Minăstirea Mărgineni cu orășenii «dân Floci», adică tirgul de lină de la gura Ialomiței, deoarece Mihai Vodă Viteazul luase o parte de sat din Stîlpeni și o dăduse orășenilor, iar minăstirea primise, în schimb, satul Mazărea. Călugării declară că sînt nemulțumiți și cer satul lor, Stîlpenii, ceea ce domnitorul o va face²⁰.

Peste doi ani, Radu Vodă Mihnea (1611 septembrie—1616 august), dă un hrisov la leat 7121—1612,²¹ prin care reîntărește jumătate din satul Blagodești «de la oraș» — adică orașul «de Floci», de care am reamintit mai sus, dat cum știm, Minăstirii Mărgineni de Drăghici fost mare comis, Udriște postelnicul și jupăneasa Calea în zilele lui Misi Vodă pentru sufletul jupănelui Neagoe; iar în zilele lui Radu Vodă Șerban, călugării au avut judecată pentru aceasta, cu Mihul portar din oraș, și au cîștigat dreptul minăstirii. Acum, din nou se ridică Capotă, județul din oraș²² spunînd că ar fi schimbat Drăghici vornicul moșia Blagodești cu moșia Cornești — moșie pentru moșie — a lui Danciu din Cornești. Domnitorul și boierii cercetează cărțile răposatului Pătru Voevod și acelea ale lui Radu Șerban și află că moșia este de baștină a minăstirii și orășenii n-au nici un amestec aici. Egumen al minăstirii de data aceasta era un Galaction²³. Iar la 27 ianuarie 7121—1613, Radu Vodă da un hrisov mai solemn prin care reîntărește stăpînirea Minăstirii Mărgineni peste jumătate din Blagodești²⁴.

Domnitorul Gavril Movilă (1618 iunie—1620 iulie), dă în anul 7127—1619, o carte prin care iartă de toate dările satul minăstirii numit Cricovenii, «numai să fie dă ascultare și dă ajutor sfintii mânăstiri ce s-au numit mai sus și la ce va fi porunca egumenului și a năstavnicului mânăstirii²⁵.

Radu Vodă Mihnea, în a patra domnie (1620 august—1623 august), reînnoiește la 8 februarie 7129—1621, scutirea satului Cricoveni din județul Dîmbovița, de toate dăjdiile și «măncăturile», după cum o făcuse mai înainte Gavriil Movilă Voevod, feciorul răposatului Simeon Movilă²⁶. Același domnitor dă poruncă la 7131—1622, septembrie, prin care împuternicește Minăstirea Mărginenii și pe egumenul ei kir Eftemie, să țină toată partea de ocină a lui Stan logofătul din Căpriori, cu rumâni și venitul, date de el mânăstirii, pînă au fost el viu, «și s-au înșropat în sfânta mânăstire»²⁷.

Din aceste mărturii se vede că daniile primite de către minăstire trebuiau mereu recunoscute și întărite de fiecare nou domnitor al țării. Era și un prilej ca stăpînitorii să primească și un beneficiu, care reprezenta «calul domnesc» de odinioară.

În inscripția mai sus menționată, se spune că în vremea lui Matei Vodă Barab, biserica a fost înălțată a doua oară, de către egumenul Partenie episcop, de marele postelnic Constantin Cantacuzino, de Dumitrașcu Filipescu, de Istrate, fiul lui Stroe Leordeanu și de Pană, fiul lui Dumitrașcu Filipescu. Aici, știrile sînt mai exacte, în sensul că marele postelnic Cantacuzino era înrudit cu boierii Mărgineni prin soția sa. Dăm aici un mic arbore genealogic.

19. *Ibidem*, p. 399.

20. *Ibidem*, p. 340.

21. *Ibidem*, p. 487.

22. Este vorba de „orașul de Floci”. 23. *D.I.R.*, veac XVII, vol. II, 1611—1615, p. 110—111.

24. *Ibidem*, p. 144—146.

25. *D.I.R.*, veac XVI, vol. III, 1616—1620, p. 409—410.

26. *D.I.R.*, veac VII, vol. IV, 1621—1623, p. 14—15.

27. *Ibidem*, p. 187.

Udriște II Mărgineanul, are o fiică pe care o căsătorește cu Radu Vodă Șerban: din această căsătorie rezultă două fiice: 1) *Elena*, care se căsătorește la rîndul său cu postelnicul Constantin Cantacuzino, iar a doua fiică, *Ancuța*, ia în căsătorie pe Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, care la rîndul lor au o fiică, Ilinca; ea se căsătorește cu Istratie, ajuns mare vistier, fiul lui Stroe Leordeanu. În sfîrșit, o fiică a lui Constantin Postelnicul Cantacuzini ia în căsătorie pe Dumitrașcu Filipescu²⁸.

Aceste încuscriri explică apariția în inscripție, numele ctitorilor Constantin Cantacuzino, Dumitrașcu Filipescu, Istratie Leurdeanu și Pană Filipescu. În calitate de moștenitori ai averii Mărginenilor ei sînt obligați să reînnoiască ctitoria acestora, ceea ce și fac. Dar, de obicei, și dintr-o necesitate firească, cînd o minăstire apărea sub formă nouă, i se da de către domnitorul țării și un hrisov înouitor al posesiunilor sale. Este ceea ce se face și în cazul Mînăstirii Mărginenilor.

Matei Vodă Basarab (1632 septembrie—† 1654), stăpînitorul țării liniștite, înbelșugate și bine condusă și în treburile externe, da, ca și pentru alte ctitorii minăstirești, cu acest prilej, un lung hrisov pentru Mărgineni, la 10 decembrie 7144—1635²⁹. Din această mărturie putem vedea în ce situație se găsea pe vremea sa, mareața fundațiune religioasă a vitejilor și aprigilor boieri Drăghicești, adică Mărginenii. Stăpînirile ei erau numeroase și întinse. Egumen era la această dată episcopul Partenie, desigur un grec. Domnitorul da hrisov de întărire a următoarelor posesiuni ale minăstirii, pe care în parte le cunoaștem din hrisovul lui Alexandru II Mircea, amintit mai sus: satul Cricoveni din Prahova³⁰ «tot satul cu toți rumânii și cu tot hotarul» care, «au fost a lui Drăghici și a lui Udriște banul de la Mărgineni bătrînă și dreaptă moșie. Iar după aceeaia au dat și au închinat la această sfințită minăstire, precum am văzut Domniea mea și cartea lui Alexandru Vodă, feciorul Mircii Vodă lt 7072³¹. Și iar să fie minăstirii satul Boboci, sat de baștină a lui Drăghici dvornicul și al fraților săi, pe care l-au închinat minăstirii, cum a văzut, zice Matei Vodă, și hrisovul lui Alexandru Vodă feciorul Mircii Vodă de la leat 7079; moșie la satul Ulitești cumpărată de egumenul Spiridon și cu frații săi de la minăstire, de la Stanciul feciorul lui Vintilă, după cum domnitorul a văzut cartea Mihniei Vodă, feciorul lui Alexandru Vodă de la leat 7098. Și iar să fie minăstirii moșie la sat la Ulitești «oun rumăn cu delnița lui și cu curătura și cu pometul lui» cumpărat de Miroslov biv vel vist drept 1000 aspri și l-au închinat la sfințita minăstire, și altă parte și un rumăn cumpărate cu 3000 aspri tot de la Ulitești, părți de moșie închinată și întărite prin hrisovul lui Mihnea Vodă de la leat 7097. Și iar să fie minăstirii satul Stănești de la Prahova, tot cu toți rumânii și tot hotarul dăruit de jupân Vintilă și feciorii lui Drăghici și Radul cum a văzut hrisovul lui Alexandru Vodă de la leat 7079; și satul Bănești jumătate dat de jupăneasa Frujina de la Bucov; moșie și rumăni la satul «Moreanii» toată partea Frujinii, închinată de dînsa minăstirii. Și iar să fie sfinții minăstiri moșie la Măgureani, toată partea jupănesei Manei, fata Buicăi postel, cu rumăni și dindealul cu viile, date și închinată minăstirii, la moartea ei, cum se vede din cartea lui Șarban Voievod leat 7116. Și iar să fie sfinței minăstiri moșie la Cătun partea Buicăi postelnicul de la Șoplea și cu rumânii, pe care le-au închinat la moartea lui, «și s'au îngropat acolo» după cum arată cartea lui Șarban Vodă leat 7116. Și iar să fie

28. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, ed. I, vol. I, p. 248.

29. *Arh. St. Buc.*, ms. nr. 454, f. 31—33.

30. Mai sus se arată că acest sat se află în Dimbovița.

31. Greșiț, in loc de 7079.

sfintei mînăstiri satul Telega tot cu tot hotarul și cu toți rumânii, «și cu vama de sare de acolo den zeace bolovani de sare 1 bolovan și din sarea măruntă și lospe a șesa parte ori cît să va aleage». Pentru că acest sat Telega și cu vama de sare au fost de baștină a lui Drăghici dvornicul de la Mărgineni, «apoi l'au închinat la sfânta mănăstire, pentru că iaste ctitor», cum a văzut Matei Vodă cărțile altor domni bătrâni. Și iar să fie mînăstiri «satul Telega și cu Crăițele tot satul, cu toți rumânii și cu tot hotarul, închinat de jupăn Udriște banul și Drăghici dvornicul, cum a văzut cărțile Mihnei Vodă leat 7089 și hrisovul lui Alexandru Vodă feciorul Mircii Vodă leat 7079. Și moșie la Cucleș a patra parte și din vadul de moară închinat de Drăghici și Udriște la Mărgineni, cum a văzut Domnia sa cărțile vechi; și satul Spatnița tot satul cu toți rumânii, închinat de Frintea cum se vede din cartea lui Alexandru Vodă feciorul Mircii Vodă lt. 7075; și moșie la satul Vlădeani, partea lui Teofil călugăru, moșie fără rumâni și cu vile de la Bălțați și cu un sălaj de țigani date de Teofil pe vremea lui Alexandru Iliăș lt. 7137; și satul Secării tot și c'un deal de vii și a patra parte din Plopeani și cu'un vad de moară la Teleajen și c'un metoh și un vad de moară la Răul Cumetriei pe care le închinase jupăn Drăghici dvornic încă din zilele lui Vlad Vodă călugăru, cum a văzut Matei Vodă și cartea lui Alexandru Vodă feciorul Mihnei Vodă leat 7079; Să-i fie și moșia Măgura Ciorii, toată, dată de Tărșoreni la 7090, satul Zănoaga jumătate partea Măndeștilor și cu morile închinat, de jupăneasa Stana de la Stănțești la leat 7077; satul Negovani cu toți rumâni și tot hotarul, moșie la Rătunda cît se va alege, închinată de jupăn Drăghici dvornicul, cum a văzut Matei Vodă hrisovul lui Alexandru Vodă fiul Mircii și a altor Domni bătrâni; moșie la Căprior partea lui Stan logof., cîtă are el și cîtă au cumpărat împreună cu jupăneasa lui Vișa, «și s'au îngropat și el acolo»; Matei Vodă vede pentru această închinare zapisele dăruitului și cartea Radului Vodă. Și iar să fie mănăstirii moșie la satul Podbelești, partea lui Staico logof și a jupănesii lui Frujina de la Bucov cu rumânii și du peste tot hotarul cum arată cartea Mihnei Vodă Alexandru, lt. 7088; satul Corneanii închinat de Drăghici vornicul, cu hrisovul lui Alexandru Mircea «și încă cu 2 cărți ale lui Alexandru Vodă». Și iar să fie mînăstirii moșie și rumâni la satul Blagodești, jumătate de sat, cu toți rumânii și cu vad de moară, închinat de jupăneasa Calea și feciorii ei, Drăghici comis și Oudriște postelnic, pentru sufletul lor, «încă din zilele lui Moisi Vodă; și am văzut și hrisovul lui Alexandru Vodă Mircea lt. 7079 și încă multe cărți». Și iar să-i fie satul Stâlpeanii partea Mandii și a feciorilor ei cu balta Coscovata închinat pentru sufletul jupânului Stănilă, cum a văzut Domnul Matei Vodă hrisovul lui Alexandru Vodă Mircea și a lui Șarban Vodă de la 7118. Moșie la dealul Bucșanilor, loc de vie și cu livada «și fără de vinărici domnescu..., și ori cîți rumâni vor face vii pre Dealul Bucșanilor ce iaste preste moșia sfintii mănăstiri, iar vinăricioli domnescu și boerescu tot să fie al sfintii mănăstiri» pentru că acestea au fost date de jupăneasa Elina a Badi clucer și feciorii ei Dragomir și Preda încă din zilele lui Pătrașco Vodă, moșie la Grămăditele, partea călugăriții Marii, potrivit zapisului ei și cărții Mihnei Vodă de la 7098; satul Tătaru «dă la câmpu», cu toți rumânii și cu tot hotarul închinat de jupăneasa Frujina; moșie la satul Moșăștii de la Balta Albă cu rumânii; toată partea Mihalcii banul, «pentru că au închinat Pătrașcu post. feciorul Mihalcii banul, căci s'au îngropat el acolo la mănăstire și muma lui băneasa»; 8 pogoane de vie în Dealul Paței și 5 suflete de țigani pentru că au făcut schimb egumenul «Partenie episcopul» cu Radu vtori post, dîndu-i acestuia moșie și rumâni i de la Podbelești «ca să fie moșie pentru moșie». «Pentru aceaia am dat și Domnia mea ca să fie sfintii

mănăstiri aceste mai sus scrise moșii și rumăni stătătoare și dă întărire», încheie marele domnitor acest hrisev, după cum făcuse odinioară, înaintașul său din veacul al XVI-lea, Alexandru II Mircea. Ambele aceste hriseoave ne arată ce puteri mari materiale dar și ocrotitoare, pentru oameni cu suflete evlavioase, dintre care unii doreau fierbinte să fie înmormîntați la mînăstire, cum am văzut mai sus, posedă mînăstirea Mărginenilor. Comparînd aceste hriseoave fundamentale pentru Mărgineni, se constată danii noi, altele vechi însă dispărute. În tot cazul, mînăstirea din punct de vedere material, era mereu în ascensiune.

Din timpul lui Matei Vodă nu lipsesc și alte danii, între donatori înscriindu-se chiar domnitorul. Nu e locul a le urmări pe toate; totuși nu renunțăm la cele mai grăitoare. Astfel, Matei Vodă întărește Mărginenilor, la 7152—1642 să ție satul Carcadulea jumătate și satul Crețul jumătate și satul Glaveșul jumătate de peste toate hotarele, «pentru că aceste moșii... datu le-au și le-au miluit Ilinca fata lui Pătrașco Vodă nepoata lui Mihail Vodă la sfânta mănăstire Mărgineani³². Pentru aceste moșii, Constantin Vodă Șerban (Cîrnu) dă o carte la leat 7162—1654, egumenului Mitrofan să-și ia dijma de pe aceste moșii «pentru că aceste moșii fostu-le-au dăruit și le-au miluit sfintei mănăstiri nepoata Domniei meale Ilinca fata răposatului Pătrașcu Vvd și a surorii Domniei meale Doamnei Ancuții pentru pomana dumneaei». Iar de va fi dijma strînsă, tot să fie părintele egumenul volnic, să o ia de la oamenii care se fac «moșneanii acelor moșii»³³.

Și daniile continuă: astfel la 14 aprilie 7163—1655, jupăneasa Elina, fata jupăneasii Marii și nepoata postelnicului Stoicăei ot Bucov, lasă la moartea sa jumătate din partea ei de moșie din Mărginenii de jos, «însă fără rumănii», ca să fie pomenită³⁴.

O ofrandă interesantă primește Mînăstirea Mărgineni în anul 7164—1656 de la viitorul domnitor Antonie din Popești, la această dată numai vornic. Egumen al sfîntului lăcaș era Mitrofan. Niște vii de la Orlea, fuseseră lăsate de Iliina jupăneasa, la moartea ei, lui Antonie soțul și coconilor lor, «de moșie»... «Iar eu am socotit, fiind părinții dumneaei ctitori la această sfântă mănăstire și întămplându-se și îngroparea dumneaei acolo, fost-au dat și dă în Mărgineani de jos partea dumneaei jum(ă)tate sfinții mănăstiri. Iar eu am socotit, zice viitorul voevod, că va fi cam puțin și am dat și această vie... Și o am dat de a mea bună voe și de în Divan denaintea Mării Sale creștin Constandin Șarban Vvd și mulți boiari mărturi anume: jupăn Cost(an)din biv vel post. ot Filipești, i jupăn Dumitrașco biv vl stol ot tam, i jupăn Pană vt spăt sin Dumitrașco stol, i Stroe căpit za roșii, i Badea stol ot Dăicoi, i Hrizea comis ot Bucov vnuc (nepot) jupăneasi Ilinii și alți boiari. Iscălește Antonie vor ot Negoști³⁵.

Mînăstirea își continuă apoi existența fără mari răsturnări; cu mici schimburi de moșie, vînzări sau cumpărări de mori la Tîrgoviște, hotărnicii de moșii, și în special aceea a Grămăditelor, sau scutiri de dări și altele. În anul 7205—1697, fără lună, găsim zapisul jupăneasii Predi a lui State biv vel vistier și al gineri-său Toma Cantacuzino vtori logofăt, fiul lui Matei Cantacuzino biv vel aga, prin care dăruiesc Mînăstirii Mărgineni, egumen fiind David, moșiile Flămînda, Bogata și Piscul Merișorului. Aceste moșii au fost ale fiicei sale Mariia, date de State vel vistier cînd a căsătorit-o cu Toma Cantacuzino, «și nici mult au trăit și i s'a întămplat moarte». Și nerămănînd nimeni dintr'însa, nici copil, nici rudeni, a lăsat.

32. *Arhiv. St. Buc.*, ms. nr. 44, f. 187.

33. *Ibidem*, f. 167.

34. *Ibidem*, f. 37.

35. *Ibidem*.

la moartea ei, unde o va îngropa să se dea la acea minăstire aceste moșii, ca să fie pentru pomenirea sufletului ei și a părinților ei³⁶.

La leat 7205—1697, Constantin Vodă Brîncoveanu da poruncă vameșilor de la Cîmpina și de la Văleni, «că obiceiul iaste mănăstirelor celor mari, pentru câte bucate ar fi avînd de vânzare, au boi, au cai, au oi, au de alte bucate, de nici unile vamă nu dau, însă bucate de ale mănăstirii, iar nu dă neguțătorie». Între care minăstiri fiind și Minăstirea Mărgineanii «mănăstire mare», «să nu fie supărată cu nimic de vameșii ci să le dea bună pace»³⁷.

O foarte rară și interesantă danie primește minăstirea noastră în anul 7209—1701, de la Istrate Florescu, feciorul răposatului Stoian vel comis și al Anuții Cantacuzenin, «care cu multă osărdăe, nevoie și cheltuială hanul de supt munte la Buceacioliu după Prahova am făcut, părintească poruncă și datorie avînd precum și pisanii ce iaste acolo în zid arată. Și după ce de tot l-am săvârșit, și din cuvîntul părintelui meu care m'au fost învățat că pentru ale vremilor nestări și întâmplări, ca să nu să stingă pomeana aceasta, l-am închinat dar și l-am dăruit, după cuvîntul dumnealui, sfintei și dumnezeiești mănăstiri ce să cheamă Mărgineanii, pentru că și mumă-mea acolo iaste îngropată». Urmează apoi orînduirea gospodăririi hanului: bucatele minăstirii să se vînză aici călătorilor pe bani, adică pîine, vin și orice fel de băuturi și mîncări; și fân și grăunțe de cai. Iar pentru odihna călătorilor să nu se plătească nimic, nici pentru oameni, nici pentru dobitoace, și să fie deschis în toată vremea. Minăstirea nu are voie să-l schimbe niciodată, pentru nimic; urmează apoi blestemul pus pentru apărarea acestei danii³⁸.

Între numeroșii egumeni ai acestei mari și bogate minăstiri, un loc aparte îl ține Corneliu. Pe acesta îl găsim menționat în documentele din vremea lui Constantin Vodă Brîncoveanu, începînd cu anul 7210—1702 și pînă la 7232—1724, adică și timpul primului domn fanariot Nicolae Mavrocordat. El se arată ca un bun gospodar, fapt ce va fi fost privit cu ochi buni de domnitorii țării. Numeroase sînt cumpărăturile sale pentru minăstire, pe care le vom trece, pentru a ajunge la un document de însemnătate istorică deosebită³⁹, din leat 7232—1724, fără menționarea luni. Actul este dat de Mihai Cantacuzino biv vel comis, fiul răposatului Mihai Cantacuzino mare spătar. Aici ni se spune cum răposatul Mihai Cantacuzino spătarul, trebuindu-i niște bani, s-a împrumutat de la năstavnicul Corneliu cu 3700 taleri, «ca iar să i se dea sfinții sale cu mulțumită, să-i pue la sfînta mănăstire la loc». Marele spătar tot odată pusese zălog un leftu⁴⁰ drept taleri 3000. Urmează tragedia: «și căzînd dumnealui răposatul părintele meu în urgie împărătească în oomnia mării sale Nicolae Vodă dăntăi și luându-să dă la împărăție toată averea a răposatului părintelui meu și oflându-să și auel leftu, pus zălog la sfîntia sa, l'au luat și acesta, de la mîna sfinții sale. Și au fost rămas sfînta mănăstire la pagubă. Carele după întâmplările lumesti și curgirile vremilor ce-i s-au întîmplat părintelui meu moarte de au pierit la Odrio⁴¹, den poroncă împărătească. Și dăndu-și săvîrșirea acolo, n-au apucat dumnealui ca să plătească această datorie ce scrie mai sus la sfînta mănăstire». Dar încercările continuă: Mihai, fiul spătarului, ajunge și el în țară străină «după întâmplările vremilor»; și nimerindu-se să fie la un loc cu el și Corneliu egumenul, se împrumută și el de la acesta cu

36. *Ibidem*, f. 166 v. — 167.

37. *Ibidem*, f. 240.

38. *Ibidem*, f. 243.

39. *Ibidem*, f. 322 v. — 324 v.

40. Monedă mare de aur sau argint purtată la gît.

41. Adrianopole.

480 de taleri, cu care bani datoria lor către Mărgineni se ridica la 4180 taleri. Ca să plătească de aceasta Mihai Cantacuzino dă mînăstirii moșile sale din Dîmbovița, Șerbănești cu pometul, cu livezile și cu muntele Rățuneaiol, și Fiianii cu moara de acolo, și Țița și moșia Albeștii-Pietrari din Muscel, de peste tot hotarul, moșie de cîmp și cu livezele de pometuri de acolo, «ca să nu rămăie sufletul părinților noștri în greutate». Fostul mare comis mai închină mînăstirii, unde se odihnesc oasele maicii sale Marga spătăreasa și frații și surorile sale, moșia Dudești din Ialomița «dă câmpu și baltă» fără rumăni. Dar aceste moșii nu vor intra în stăpînirea mînăstirii decît după sfîrșitul vieții sale, pînă atunci rămînînd în stăpînirea lui. Pune blestem asupra celui care ar îndrăzni să strice cele hotărîte de dînsul.

Din acest document se vede că Mihai Cantacuzino fiul fugise în Ardeal, în momentul cînd Austriacii năvălesc în Țara Românească, în timpul domniei lui Nicolae Vodă Mavrocordat, cu care prilej acesta fusese dus captiv la Sibiu la 14 noiembrie 1716. Și alătura de fostul mare comis Mihai Cantacuzino se găsea și părintele egumen Corneliu. Era deci și el un partizan al germanilor, cărora le deschisese porțile mînăstirii, cînd aceștia intraseră în țară. Această atitudine a egumenului dădu prilej domnitorului fanariot, în a sa a doua domnie (1719 martie—† septembrie 1730), să ia măsuri extraordinare, privitor la Mînăstirea Mărgineni. El o închină, fără înconjur, în septembrie 1723—1724 mînăstirii Muntelui Sinai. O aflăm dintr-un hrisov, găsit de Marcu Beza, în colecția Muzeului etnografic din Atena și publicat de N. Iorga⁴². Documentul este de o însemnătate deosebită, în ceea ce privește conținutul și înfățișarea caracterului adevărat, al epocii fanariote începătoare. Este și un act de răzbunare-pedeapsă asupra partizanilor germanofili. Aci, se face mai întii un istoric al mînăstirii din ultimul timp, arătînd cum egumenul Corneliu a fost un om cu «neajungeri de minte», necredincios față de domnie, de țară și de împărăție; a trecut de partea catanelor, adăpostindu-i între zidurile mînăstirii; că mînăstirea a suferit, ruina fiind înlăturată numai prin ajutor domnesc, dat de fratele său, domnitorul Ioan Mavrocordat. Așadar, Corneliu, un egumen bun, al Cantacuzineștilor și Filipeștilor, a făcut scandaluri, vicleșuguri și tulburări, deci urma înlocuirea lui, iar mînăstirea, și cu învoirea Mitropolitului Daniil, să fie închinată Muntelui Sinai, mînăstire «mai tare și mai cinstită». Mărginenii nu vor mai fi conduși de un egumen «prost», ci de călugăr priceput ce se va trimite de la acel loc sfînt, «om smerit, înbunătățit și mărturisit întru lucruri bune». Închinarea se face însă cu condițiuni: să se respecte datinele mînăstirii; se va păstra averea ei după catastiful ce se face acum, Muntele Sinai nu va primi decît sumele ce vor prisosi după plata dăjdiilor și toată întreținerea ei. Nimic din odoarele Mărginenilor nu se vor lua și duce, la Sinai. Clădirile să fie păstrate în cea mai bună stare. La vreme de primejdie, lucrurile ei de preț vor fi puse la loc tare și nu prea departe de mînăstire.

Prin acest act, puternica mînăstire, ctitorie a vestitei familii a Mărginenilor, intra sub o epitropie străină. Actul, scris în românește, a plecat aiurea; el n-a rămas în tezaurul nostru arhivistic, cum am spus mai sus. Dar, se poate observa cu ușurință că numeroși descendenți din ctitori — singurii îndreptății s-o facă, se aflau la data aceasta, încă în viață și peste dînsii nu se putea trece. Probabil că năstavnicul de la Sfîntul Munte Sinai va fi observat această lipsă și caută să o împlinească, adică închinarea să fie făcută de însăși ctitorii mînăstirii. Întimpla-

42. N. Iorga, *Două hrisoave domnești pentru mînăstirea Mărgineni închinată Muntelui Sinai*, Acad. R. S. Română, Mem. secț. ist., S. III, t. XVII, mem. 1.

rea face ca să avem și acest act ; e adevărat, nu în original, ci numai într-o copie legalizată, am spune, adică în Condica minăstirii. Este un hrisov dat de Mihai Vodă Racoviță (1730 octombrie—1731 octombrie), la 22 aprilie 7239—1731, adică numai după șapte ani de la darea hrisovului lui Nicolae Alexandru Mavrocordat. Fiind un act de temelie ale acestei închinări, îl lăsăm să urmeze.

«Io Mihaio Racoviță Voevod din mila lui Dumnezeu D-mn și oblăduitor a toată Ungrovlahia. Cuvincios lucru iaste și mai ales celor bunici credincioși și temători de Dumnezeu Domni și stăpînituri, ca ceale reale și stricăcioase cite le vor fi prin puțință să le dezrădăcineaze și să le stingă, au să le îndrepteaze și să le întoarcă spre bine. Iar ceale bune și de folos care sînt lui Dumnezeu plăcute să le întărească, și să le adevereaze, și cu hrisoavele să le întemeieze. Pentru ca să rămăie tot deauna neclătite, și nestrămutate, și să nu poată vremea vreodinioară să le prefacă, și întru adîncimea ouitării să le cufunde.

Drept aceaia dar socotit-am Domniia mea pentru sfînta și dumnezeiasca mănăstire Mărgineanii ounde să cinsteaste și să prăznuiaste hramul mai marilor Voevozi Mihail și Gavriil, ca de vreme ce cinstiții și blagorodnicii boiari ctitori cei mari după urmă de a sfintei acestii mănăstiri, adecă dumnealui Costandin Dudescul vel spătar i Grigorie vel pitar, i Matei Cantacuzino băiv vel agă, și cu fratele dumnealui Pîrvul Cantacuzino posteaalnicul, și ceialalt ai dumnealor rudenii, s-au învoit cu toții împreună la oua gînd, și cu o socoteală de obște, lucru bun și plăcut lui Dumnezeu a săvîrși socotind, că sfînta mănăstire Mărgineanii care iaste de strămoșii dumnealor zidită, și cu multe fealuri de danii și odoară împodobită ; să fie închinată în veaci, și nedăzbinată cu toate danii ei, mișcătoare și nemîșcătoare, și cu toată avearea și bisericeasca ei podoabă, la prea sfînta și împărătească mănăstire de la Muntele Sinai. Am socotit Domniia mea a fi lucru foarte cu cale și cu bună socoteală, pentru multe fealuri de pricinii, întîio, că mănăstirile ceale de tot slobode și ne supuse la alte mănăstiri mai mari și mai cu putere, mai vechi și mai cinstite, carii să află numai întru stăpînirea celui ce să va întîmpla a fi egumen, să poate dintru schimbările vremii să ajungă la mare scădere și sărăcie, precum s-au întîmplat și la mai sus pomenita mănăstire Mărgineanii, și cu anevoie iaste a să ajuta și a veni la starea cea dintîi.

A doa, că egumenul care după vreme ar vrea să fie la o mănăstire ca aceasta, fiind strein și nesupus la alt stăpîn, mai mult socotește de cîștigul lui, decît de al sfintei mănăstiri, nevoindu-să mai mult pentru folosul lui, și gîndeaste numai în ce chip să hrăpească și să se cîștige pre sineși. Și așa, pencet, scade mănăstirea și ajunge la mare lipsă și sărăcie.

A treia, și cea mai mare și mai de temeii, că și Domniia mea m'am năstăvit și am voit asupra acestui plăcut lui Dumnezeu lucru, care prin acest al Domniei mele hrisov l-am întărit, și ctitorii ai acestii mai sus pomenite mănăstiri, vor avea multă și vrednică răsplătire de la Dumnezeu a tot țitoriol pentru folosul și din destul chiverniseala ce va avea prea sfînta mănăstire a de Dumnezeu oumblatului Munte Sinai. Carea de cît toate ceale alte mănăstiri iaste dumnezeiască și sfîntă, și cinstiții părinți carii să străduiesc acolo, viețuiesc cu mare necaz. La care cinstit munte precum să viade la Cartea Eșirii, munte mai presus de fire și ciudate minuni de Dumnezeu s'au săvîrșit. Acolo, s-au arătat Dumnezeu lui Moisi pe piatră de zamfir stînd. Acolo au vorovit Dumnezeu cu Moisi pren tunete și prin fulger și nori, întîii gură cu gură, iar al doilea, în tablelele ceale de Dumnezeu înseminate, au dat acestă Dumnezeu legea prorocului Moisi. Acolo l-au învățat Dumnezeu tocmera cortului mărturieii. Pentru acest nunte au zis Dumnezeu lui Moisi, aleage muntele acesta, și-l sfîntește pre el.

Pentru această de demult mare cinste, și sfințenie a acestui de Dumnezeu oumblat munte s-au îndemnat și marele între împăraști prea creștinul Justinian cel mare, și au zidit din temelie cu multe și împărătești cheltuieli acea de acolo dumnezeiască și vestită mănăstire. Cu adevărat dumnezeiască școală (adecă învățătură de legea lui Dumnezeu) și îndreptare sufletelor, la care au strălucit din ceput prea sfîntii bărbați minunați întru bunătăți, și la viața întocma cu îngerii, aleși și de minuni făcători. Lingă acestea și cei de acolo, întru această vreme, să trudesca cinstiții părinți, pentru viața cumplită și cu mult necaz, pentru secă-

țivul și neroditorul locul acela și pentru multele și ne suferitele cheltuieli ce au, și pentru multa supărare de la acei din pustie lăcuiitori agarineani. Aceastea socotind Domnia mea și mai virtos că afară din mila și ajutorul pravoslavnicilor creștini, nici o milă și nici o chiverniseală nu are: din tîiaș dată și din ceput am avut și avem Domnia mea mare evlavie cătră aceale sfinte locuri. Deci acum cu mila lui Dumnezeu luind domnia Tării Rumânești, din dumnezeiască rivnă și mare evlavie ce avem cătră acel de Dumnezeu oumblat munte, pornindu-ne și făcînd sfat de obște, împreună cu prea sfințitul Mitropolit al Ongrovlahiei Kir Daniil, și cu toți cinstiții și blagorodnicii boiarii Domniei mele, cu socoteala obștească ni s-au părut a fi, cu cale și cu dreptate, și lucru spre spășenie sufletească, ca de acum înainte sfînta această mănăstire ce iaste mai sus numită Mărgineanii să nu mai fie slobodă și nesupusă întru stăpînirea numai și voinicita egumenului ce după vremi s-ar înîmpla chivernisindu-o el după a lui însuși voință, hrăpînd veniturile mănăstirii, ci să fie de acum pururea și în veci afierosită și închinată cu nedezbinare și cu ne despărțire la prea sfînta și prea cînstită împărătească mănăstire a de Dumnezeu oumblatului Muntelui Sinai, precum și adevărații de acum ctitori au închinat cu toate odoarele și alte lucruri mișcătoare și ne mișcătoare, adecă moșii, vii, țigani și cobitoace, și cu toate sfintele vase ale mănăstirii, precum cuprinde cartea de afierosire a boiarilor ctitori, care aste scălită și pecetluită de dumnealor. Drept aceaia, și Domnia mea după afierosirea ctitorilor, ce sint mai sus ziși, am dat acest cînstit hrisov al Domniei mele izbărînd și hotărînd împreună cu tot sfatul de obște, al Prea sfințitului Mitropolit Kir Daniil și a tuturor cînstiților și credincioșilor boiarilor celor mari ai divanului Domniei mele, ca ceale ce să cuprind mai sus, să fie în veci neclătite și nestrămutate. Rugăm dar frățeste și pre oblăduitorii și blagocestivii Domni, carii cu ajutoriol lui Dumnezeu în ourma noastră vor fi, ca pre o închinăcione ca aceasta iobită de Dumnezeu și de suflet folositoare, a sfi(n)tei mănăstiri a Mărgineanilor la prea sîntul și de Dumnezeu oumblat munte al Sinaii, să o adevereaze și să o întărească cu domnești ale lor hrisoave, după creștineasca evlavie și vechiol obicei. Iară cine s'ar ispiti a schimba acesteia și a le strămuta, cu pornire oare carea silnică și socoteala ourită de Dumnezeu, și ar vrea să clătească și să strice închinarea aceasta a sfintei mănăstiri a Mărgineanilor la sfînta mănăstire a sfințitului și de Dumnezeu oumblatului Munte al Sinaii, care s'au făcut cu sfat și cu socoteală de obște, sau cinevași din Domnii cei după vremi, sau din arhieriei, sau din boiari, sau ori din ce orinduială ar fi, oonul ca aceasta să fie osîndit veacinicii anatimi, și vinovat focului gheenii... (blestem). Întărîndu-să această de Dumnezeu iobită, și de suflet mîntuitoare danie, pentru adevierea nestrămutat cu acest hrisov al Domniei mele, și mărturii toți cînstiții și credincioșii boiari cei mari ai Divanului Domniei mele: pan Iordache Crețulescu velichi dvornic, i pan Manolache velichi logof., i pan Costandin Dudescul velichi spătar, i pan Grigore Greceanul velich vistiiar i pan Barbul Merișanul velichi clucear, i pan Manolache velichi postelnic, i pan Costandin Herăscul velichi paharnic, i pan Matei Fărcășanul velichi stolnic, i pan Costandin Brîncoveanul velichi comis, i pan Mihai Bărbătescul velichi sârdar, i pan Iordache velichi slugear, i pan Grigore Filipescul velichi pitar. Și ispravnic Costandin Crețulescul vt. logof. Și s-au scris hrisovul acesta în anul dîntii al domniei Domniei mele în orașul scaunului Domniei mele, în București, de Gheorghie logof. za Divan vnuc Gheorghie Șufariol ot Tîrgoviște. În anul de la zidirea lumii leat 7239, iar nașterea Domnului și Mîntuitoriolui nostru Is. Hs. 1731. Aprilie în 22 zile».

Deși de un caracter mai general, mai fluid decît acela dat de Nicolae Mavrocordat, acest al doilea hrisov avea însușirea de a fi fost dat și cu învoirea ctitorilor, urmași ai întemeietorilor acestei mînăstiri mărețe. Mînăstirea din Muntele Sinai avea acum toate calitățile de a fi tutelara fundații românești. Încep să apară înputernicirii trimiși de acolo. Din mărturiile documentare ale vremii găsim ca egumeni, un Filotei la 1726, un Cosma la 1730, un Mitrofan la 1734 și în sfîrșit

pe un Antim la 1748, ce va ajunge și episcop de Buzău, ca să termine aici, prin a fi caterisit 43.

Din prea interesantele mărturii ce ne dă manuscrisul Arhivelor Statului, din București, nr. 377 și intitulat: *Socotelile tuturor mănăstirilor din țară din anii 1730—1741*, aflăm care era situația mănăstirii Mărgineni 44, cea mult înzestrată de ctitori și alți miluitori, la acea dată. Aci se arată hrisoavele mănăstirii, moșiile, țigani, viile, odâjdiile, argintăriile, cărțile, arămăriile, dobitoacele, bucalele ș.a. Mănăstirea avea la 4 martie 7238—1730, în primul an de egumenie al starețului Kir Cozma și după șase ani de la închinarea ei, următoarele: moșii 19, vii 116 pogoane și jumătate, 137 de țigani, 52 de baștină și 85 de lae, cu sălașele lor, iar alții fugiți; 537 de oi, 97 de vaci, 72 boi, 28 bivoli, 75 cai, 124 rîmători, 750 stupi, 320 Chile griu, mei și orz, vin 3550 vedre, rachiu 300 vedre, iar unt de vaci 160 vedre. Cu aceste puteri materiale pornea mănăstirea noastră, ca după zece ani să aflăm că: «face toată suma venitului la acești zece ani (7247—1738) taleri 47.828; face toată cheltuiala acestor ani 51.864 taleri. Treace cheltuiala piste venit mai mult 5046». Bună gospodărire: dorința închinătorilor mănăstirii la Sfântul Munte Sinai era cum se vede înșelată. Starețul Cornilie avea mai multe economii, când putea să împrumute cu sume însemnate pe marele spătar Mihai Cantacuzino și pe fiul său, în restrîște. Și să nu uităm și următoarea constatare a numeroasei comisii, care lua darea de seamă bănească a mănăstirilor: «S'au trimis și la sfânta mănăstire Sinaia milă 3000 taleri, în zece ani». Credem, că nici o parte nu era mulțumită, afară, desigur, de respectivul egumen, care va fi găsit diferite justificări pentru consumarea acestei imense averi.

Și totuși, ctitorii nu uitau zidirea sfintă a părinților lor. Maria Filipescu dăruiește prin diata sa, la leat 7252—1743, moșia Drăgănești cu păcurile din ținutul Dimboviței, partea ei, și trei munți «după Prahova», anume Piatra Arsă, Stîna lui Buică, și Vlădețul, precum și moșia Breaza fără de rumâni. Dania era confirmată și de sora sa Ancuța Filipeasca, Pârful Cantacuzino biv vel sârdar și alții 45. Iar alte danii făcute de aceeași le confirma Barbul Văcărescul, în același an, când dă carte mănăstirii să ție satul Secăria cu rumânii, câți se vor afla. Asemenea, să mai stăpînească mănăstirea doi munți în Prahova, anume Podurile și Prislopul. Acestea erau moștenirea Ancuței Filipescu de la părinții ei, și nefăcînd d-ei copii «nici cu dumnealui cumnatul Ion Ruset biv vel stolnic, nici cu boiarol cel dântăi și întâmplându-se acum la anul de la zidirea lumii lt 7251 la aprilie 11 de s'au pristăvit dăn lumea aceasta», ea a lăsat averea soțului ei, la rudele lor și la mănăstire prin diată, «fieșcăruia cât s'au îndurat pentru sufletul dumneaei», făcîndu-mă pe mine epitrop ca să o pomenescu și să împartu cele orânduite de dumneaei». Și de vreme ce și sfânta mănăstire Mărgineani fiind zidită dăn temelii ei, de boiarii Filipești strămoșii dumneaei», i-au lăsat satul Secăria și munții arătați mai sus.

Prin aceste danii patrimoniul Mărginenilor creștea din ce în ce. Iar părintele Antim, care pare a fi fost un bun gospodar, cumpăra la 4 decembrie 7256—1747 de la Stanca spătăreasa și Safta Cantacuzino fiica sa 47, patru munți din ținutul Prahovei: Răzoarele, Unghia Ursului cea mică, Fața Găvanei precum și a patra

43. T. G. Bulat, *Caterisirea unui episcop de Buzău. Antim I, 1733—1757*, „Glasul Bisericii”, an XVI (1957), nr. 8—9, p. 586—592. În inscripție se vorbește că el „a înălțat la treia oară mănăstirea, la anul 1742”!

44. F. 503—527.

45. Arhiv. St. Buc., ms. 437, f. 246.

46. *Ibidem*, f. 246—247.

47. *Ibidem*, f. 277 v.

parte din muntele Florei ce-i zic Sfîna Doamnei; și a patra parte din satul Co-marnic cu poienile, și a treia parte din Trestieni, pe apa Doftanei, «și alți munti și poeni ce s-ar dovedi că sînt ale noastre». Atîtea stăpîneau aceste boieroaiice, că nu le mai știau pe unde sînt! Pentru aceste nesfîrșite întinderi de pămînt, Antim egumenul plătea o mie de taleri, ceea ce nu era mult pentru o minăstire ca Mărginenii. Acestea le vînduse Stanca spătăreasa și fiica ei Safta, «că întămplându-să dă au căzut casa noastră la multă datorie, pentru pricina judecării ce au avut la Biserica cea mare la Țarigrad, cu Panaiot popa, care datorie neavînd cu ce o plăti, am făcuf vînzătoare den moșiile casii noastre». Actul fiind de o însemnătate deosebită, este semnat de boieri de marcă: Barbu Văcărescu vel ban, Constantin Năsturel vel vornic, Ștefan Văcărescu vel vistier, Constandin Băleanu (?) vel paharnic, Constandin Căndescu vel armaș, Toma (lipsă). Era o chestiune foarte importantă, la care asistau marii boieri divaniți. Iar minăstirea noastră devenea din ce în ce mai înzestrată de averi, de bogății de tot felul, care se vor risipi însă cu aceeași prodigialitate!

În jumătatea a doua a secolului al XVIII-lea, cînd domnia fanariotă era în floare, desigur că frații de la Muntele Sinai, ce se aflau la Mărgineni n-au fost uitați de stăpîntorii țării veniți din Fanar. Înțeleptul și cultul Alexandru Ipsilanti, pătruns și de o evlavie adîncă, a dat toată atenția Mărginenilor, el servind și de model urmașilor săi în scaun. Astfel, Constantin Moruzi Voevod (1793 ianuarie—1796 august), da un hrisov la 30 iunie 1793, în care, după ce face istoricul Minăstirii Mărgineni, de cînd a fost închinată de Nicolae Mavrocordat — nu cunoaște însă leatul hrisovului acestuia —, amintește de milele ei domnești, de lua vinărici din felurile dealuri de vii din Prahova, scutirea de oierit a o mie de oi, de pogoanărit a cincizeci de pogoane, a primirii în toți anii a cîte o mie de taleri de la cămărașii ocnei, afară de cumpărătoarea ocnelor, cît și de «liude» zece, păstori, dărvari, argați, iertați de toate dăjdiile spre a fi poslusnicii minăstirii. Aceste danii și privilegii, spune Alexandru Vodă Moruzi, că le-a văzut făcute prin hrisoavele lui Alexandru Ipsilanti Voevod, cu leat 1775, al răposatului Nicolae Caragea Voevod cu leat 1782, și al domnitorului Mihai Suțu cu leat 1792 septembrie: «Văzînd ce au făcut acei răposăți ctitori, le întărim și Domniia mea», încheie cartea Alexandru Vodă Moruzi⁴⁸. Așadar, puterile materiale ale ctitoriei Mărginenilor crescuseră, și mai mult.

Minăstirile au fost loc de surghiun pentru ănesupușii ordinei de stat, încă de mult. Astfel, Mărginenii primea între zidurile sale, în timpul marelui conflict al Cantacuzinilor, de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, pe surghiunitul Radu Crețulescu, cumnatul Cantacuzinilor, și pe fiul său Pîrvu⁴⁹, iar la 16 noiembrie 1793 pe Bănică Hrisoscolev, pentru că a bătut un om domnesc! I se cădea o pedeapsă mai mare, zice domnul, dar i-a scăzut-o, să șază la minăstire, «să se roage lui Dumnezeu să-i dea mințe și înțelepciune»⁵⁰. Alexandru Vodă Ipsilanti, în a sa a două domnie (1796 august—1797 noiembrie) este atent față de starea bisericilor în general și Mărginenii în special. Astfel, la 22 septembrie 1797 scrie un pitac către egumenul acestei minăstiri, arătînd cum boierii ctitori au arătat că, din cauza cutremurului au crăpat zidurile înconjurătoare ale minăstirii și că egumenii nu le-au mai reparat. Domnitorul ordona să se facă reparații, știind că minăstirea

48. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, tom. IV—(VI), p. 213—219.

49. N. Iorga, *Istoria Bisericii române*, ed. I, vol. I, p. 38.

50. *Ibidem*, p. 285.

are venituri și cere o arătare de ce trebuie făcut, «ca să vedem cită cheltuială urmează a se face și să chibzuiesc Domniea mea mijlocul cel căzut, ca să-ți poruncim în ce chip să urmezi»⁵¹. Urmașul său în scaun, Constantin Hangerli (1797 noiembrie—1799 februarie), ucis de turci la București la 18 februarie 1799, se arată de asemenea generos față de călugării sinaiți. El dăruiește la 3 octombrie 1798 Mănăstirii Mărgineni, moșia Băneasa din Vlașca, pe care găsind-o «slobodă domnească», o a făcut «zapt» pe seama Domniei. Iar acum, auzind că mănăstirea Mărgineni, «crăpând și dărâmandu-se cea mai mare parte a zidurilor ei foarte rău, s-au apucat cuvioșia sa arhimandritul Meletie egumenul, cu multă trudă, a drege și a înoi zidurile ei; dară, trebuință fiind de o îndestulată sumă de bani a se cheltui», s'a îndemnat și a hărăzit mănăstirea cu moșia aceasta «ca un lucru din cele slobode domnești, pe care au volnicie și putere Domnii și stăpînitorii țării aceștia, a face cu dînele, precum vor găsi cu cale, după pilda altor frați Domni...»⁵². Tot cu acest prilej, Hangerli Vodă hărăzește mănăstirea și cu vișăriciul, «să se poată ținea în bună stare și rânduiala ei» în «poporul» Țintea, Morenii, Cioara și Biliescii», să ia de vadră cîte trei bani peste doi bani, ce-i avea din vechime, cu părparul. I se mai da mănăstirii cinci liude scutiți «din pămănteni, pe moșia sa»⁵³.

Astfel în urma eforturilor depuse și cu ajutoarele date, se înalță — după inscripție —, mănăstirea, pentru a patra oară, în anul 1802, în timpul domniei lui Constantin Alexandru Ipsilanti și a păstoriei mitropolitului Dositei Filitti.

Și acum pășim în veacul al XIX-lea, secol de mari schimbări: ocupația ru-sească din anii 1806—1812, mișcarea lui Tudor Vladimirescu, administrația fixată de Regulamentul organic, laicizarea Bisericii, și în sfîrșit, marele act al Secularizării averilor mănăstirești. Este o vreme de mari prefaceri. Curtea și zidurile Mănăstirii Mărgineni, care de la 1450 răsunau de psalmodii bisericesti, erau tulburate după 1864 de zornăitul lanțurilor celor care păcătuiseră contra legii și moralei Mănăstirea Mărgineni se transforma în penitenciar și atelier pentru nevoile armatei române: Mutatis, mutandis!

*

Poate nu e fără interes a arăta, că Mănăstirea Mărgineni a avut și un metoh, anume Verbila de lîngă Urlații Prahovei. Prima mențiune ce găsim despre aceasta, este aceea de la leat 7035—1527, cînd Dragomir spătarul îi face danii⁵⁴. Fără călugărul grec, egumenul de la Mărgineni, de mai tîrziu nu știe să scrie decît următoarele: «Acest schit iaste făcut de Pană spăt. Filipescul snă Dumitrașco stolnic Filipescul și au închinat-o la sfînta Mînăstire Mărgineni cu moșie din prejurul ei și cu vie; și cu moșie de la Pătărlagile i Tega sud Saac, după cum arată hrisovul răposatului Matei Vod, Basarab 7161: și alt hrisov al răposatului Șerban Vvd 7188. Și are și șapte sălașe de țigani; cu acești țigani să chivernisește acest schit. Și de multe ori neajungându-i chiverniseala, o ajută sfînta mînăstire Mărgineanii»⁵⁵. Toată informația dată de frații de la Mărgineni era falsă din punct de vedere istoric, cît și al stărilor de la Verbila.

În concluzie, fundațiunea religioasă a marilor boieri Mărgineni, începînd de la jumătatea secolului al XV-lea, s-a dezvoltat progresiv, prin dărnicia lor și a

51. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, tom. VII, p. 14.

52. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, tom. VII, p. 441.

53. *Ibidem*, p. 441—442.

54. Arhiv. St. Buc., ms. 454, f. 284 v. — 285.

55. *Ibidem*, ms. 377, f. 516.

famiiliilor înrudite, ca să fie închinată de Nicolaie Alexandru Mavrocordat, Sfîntul Munte Sinai, fără alt drept decît prin extensiunea noțiunii de «dominium aminens» și *vezînd* drepturile imprescriptibile ale ctitorilor. Și să nu se uite că Mărginenii fusese declarată și stavropighie a Sf. Mormînt, încă din februarie 1677 de Teofan sau Paisie, patriarhi de Iesuralim⁵⁶, situație recunoscută și întărită de Iacov, patriarhul de Constantinopol, în mai 1681⁵⁷.

Era un act pornit din dușmănie către unii, și de favoritism pentru alții, care nu era valabil. Și atunci, s-a simțit nevoia de un al doilea act de închinare, făcut cu învoirea ctitorilor. Închinarea nu i-a fost de folos, ba poate dimpotrivă, minăstirii⁵⁸. Adăugăm că în anul 1735 a fost nevoie de întărirea acestei închinări și de către Neofit, patriarhul Constantinopolului⁵⁹, adică după patru ani de la hrisovul dat de Mihai Vodă Racoviță.

În ceea ce am dat aici, am căutat, să înfățișem, în chip de scurtă monografie — alegînd din bogatul material documentar ce posedăm, ceea ce este mai caracteristic — trecutul unei ctitori mărețe, fundată de aprigii luptători de la Mărgineni, înrudiți cu trei sau chiar patru voievozi de felul cărora ei ridicau sau coborau, din scaun, «cu vărsare de sînge». Și desigur, din evlavie și pentru spălarea păcatelor lor, au înălțat ei acest strălucit lăcaș, împodobindu-l măreț, și înzestrîndu-l cu tot felul de avuții, din care s'au împărțășit mulți nevolnici, care s'au rugat pentru spășenia sufletelor lor aspre.

Prof. T. G. BULAT

56. Hurmuzachi-Iorga, vol. XIU, p. 219.

57. *Ibidem*, p. 238.

58. Arhiv. St. Buc., Mănăstirea Mărgineni, rez. francez, XIII/14 (8).

59. Veniturile mănăstirilor închinete se împărțeau la anii 1750—1740 în chipul următor: 42% redevența Domnului, 40% întreținerea mănăstiril și 9%⁰ locurile sfinte. În decursul vremilor, abuzurile, într-o parte sau alta, vor fi crescut (M. Popescu-Spineni, *Procesul mănăstirilor închinete*, București, 1936, tabloul de la p. 157).

FELURITE PORUNCI DIN TIMPUL PĂSTORIEI MITROPOLITULUI NEOFIT II AL UNGROVLAHIEI

La 29 iunie 1840, sub Alexandru Ghica, a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei Neofit II, fost episcop de Rîmnic între 1824—1840. Cu cinci ani mai înainte în 1835, conform prevederilor Regulamentului Organic, statul luase asupra-și grija moșiiilor ce se țineau de mînăstirile neînchinat. După această dintii măsură venea în 1840 a doua: «luarea administrației moșiiilor și averilor eparhiei de la mitropolit și de la episcopi, dîndu-se pe seama Departamentului Credenței».

Păstoria mitropolitului Neofit, în al cincilea deceniu al secolului al XIX-lea, în preajma revoluției de la 1848 și într-o vreme de mari prefaceri, a fost totuși caracterizată și prin unele măsuri bine chibzuite.

În 1810, din porunca armatelor rusești de ocupație, se făcuse o catagrafie a bisericilor și a personalului slujitor, cuprinzătoare și de numărul familiilor și al sufletelor, pe sexe.

Chiar după două luni de la alegere, mitropolitul Neofit a găsit de cuviință să se facă altă catagrafie mai amănunțită, cerîndu-se pisania de la fiecare biserică, din ce era construită, starea în care se afla, cine era purtător de grijă și lista nominală a enoriașilor pe categorii sociale.

1. Porunca ce s-a dat în acest sens la toți protopopii din eparhie :

«Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei...

Fieindcă avem neapărată trebuință ca să avem știință de toate sfintele biserici cîte sînt clădite și zidite într-această eparhie a noastră adică, cîte sînt de zid și cîte de lemn și care de cine sînt făcute și de cîtă vreme și de către cine acum se îngrijesc de cele trebuincioase atît înlăuntru în orașe, cît și afară prin sate și care cîți enoriași are, scriîndu-se toți pînă la unul și săraci și bogați, însă cu deosebire la fieșcare biserică, mai întii cei bogați cu a lor numire.

D-acea dar poruncim cucerniciei tale ca fără nici o întîrziere, cel mult în soroc de 10 zile, să ne trimiți această știință curată și cu toată deslușirea, adică mai întii copriinderea tuturor pisaniiilor dela toate sfintele biserici cîte le ai supt îngrijire într'acel județ cu leatul și luna, de este de lemn, de este de zi și ai 3-lea, lista cu numirea de toți enoriașii, cîți își are fieștecare biserică.

(Pecetea Mitropoliei)

1840 Aug. 23»

*

2. *Porunca privitoare la purtarea preoților din octombrie 1840.*

«Cucernice protoapoape...

Moliftă și arhierescă blagoslovenie trimitem cucerniciei tale. Cu toate că îți este cunoscut, cum și în ce chip se cuvine preoții să se poarte la datoriile lor, dar și printr-aceasta, iată că nu lipsim a te înștiința și a-ți porunci ca să povățuești pe toți preoții și diaconii din plasă-ți mai întâi fiecare să se poarte plini de toată podoaba cinstit darului ce are, ferindu-se de toate câte sînt urite și defăimătoare cinului ce poartă, ca prin ale lor bune fapte să fie chip și pildă de bune urmări norodului.

Bisericeștile slujbe să le păzească la vreme și cu toată încuviințata orînduială, rugînd pe milostivul Dumnezeu pentru dălungirea anilor vieții mariei tale întru prea luminat scaun. Să nu aibă vrajbă între ei sau măcar cu altcinevaș, ci totdeauna să fie împăcuiți și în dragoste frățească și duhovnicească cu toții petrecînd ca să fie pildă poporanilor lor. La adunări de băuturi să nu meargă, nici vin sau rachiu să vînză prin casele lor, ci deapurarea să fie ferii despre aceasta și altele asemenea lor învățînd pe enoriașii lor învățături duhovnicești și de suflete folositoare, nici în pricini de judecată ale poporenilor să nu se amestece, să nu dea mărturii, fiindcă urmează să aibă străgăniri și cheltuieli și siliți să le încredințeze prin jurămînt, lucru care nu este iertat preoților afară numai de duhovnici care vor fi poftiți să iscălească la vreo diată, însă și atunci, nu singur și dacă s-or mai iscăli și alte două mărturii obraze mirenești, iar cucerniciei tale protoapoape îți poruncim să priveghezi pe toți preoții și diaconii din plasă-ți ca la câte poruncim să fie următori căci înștiințîndu-ne că vreunii dintr'înșii fac împotrivă cu ne-supunere și nu ni-i vei arăta, atunci împreună cu dinșii și pe însuș cucernicia ta te vom canonisi și cînd iarăși cu toții încuviințați se poartă ferii de toate cele stricătoare vieții, atunci nu numai că și de oameni vor fi lăudați, cinșiți și lui Dumnezeu bine plăcuți, dar și smerenia noastră din cît ne va fi cu putîntă, îi vom ocroti și-i vom mîngîia la toate câte sînt păsurile lor. Către toți să se înfățișeze această poruncă a noastră ca să nu mai pricinuiască nimeni că nu are știință și fii blagoslovit.

(Pecetea)

Anul 1840 Oct. 25

Serdar Zosima»

*

3. *Mustrarea aspră făcută protopopului de Muscel Nicolae Ghermănescu:*

«Cucernice protoapoape Nicolae, sachelarie al plășii plaiurile și Podgoria sud Muscel.

Am găsit între hîrțile vechi ale cancelariei noastre un raport al cucerniciei tale scris din 19 ale trecutului Oct. supt No. 86 cuprinzător că la schitul Mărculești ce-i zice și Flămînda se află un preot grec anume Hrisant pripășit acolo din urma zaverii¹ slujind cele pretești și ispovedind și că după cercetarea ce i-ai făcut, nu au avut să-și arate cărțile sale de hirotonie sau de ispovedanie și că încă petrece cu o posadnică în casă, săvîrșind și alte fapte împotriva podvigului său, precum mai pe larg se arată în pomenitul raport.

Cu aceasta îți răspundem că pentru acest fel de pricini sînt orînduiți protopopii dela județe ca să privegheze și să poprească acest fel de neorîndueli și cucernicia ta ești destul de vinovat că văzînd unele ca acestea, nu l-ai trimis pe acel Hrisant cu raport la Sfînta Mitropolie. Cu toate acestea acum îți poruncim, cu strășnicie ca îndată după primirea acesteia, să trimiți pe acel Hrisant cu în-tr-adins vătășel aici la Sf. Mitropolie.

(Pecetea)

Anul 1840 Noem. 3
Serdar Zosima».

*

1. Adică din 1821, cînd a fost revoluția lui Tudor Vladimirescu, numită în grai popular zaveră.

4. *Numirea arhimandritului Nifon ca vicar în 1842:*

«Neofil cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei.

Prin paragraful I art. 2 din proiectul întocmit în sesia anului cu leat 1840 Iunie despre chipul Ocîrmuirii casei Sf. Mitropolii și întocmirea ampoliaților ei între celelalte, s-a legiuit și înființarea unui ajutor al mitropolitului după vremi supt numire de vicar, care obraz bisericesc fiind și pămîntean, va îndeplini locul prea osfinției sale în lucrările duhovnicești și carele alegîndu-se de cătrea preasfinția sa, să se întărească și de Domn. Drept aceea, fiindcă după arătarea că pe temeiul acestei alegeri am făcut către Măria Sa, prea înălțatul nostru Domn, prin raportul nostru de supt No. 2586, recomandarisind pe precucuviosul arhimandrit chir Nifon, igumenul minăstirii Cozia sud Vilcea, ca pe un ales de noi mai cu destoinicie a se însărcina cu această slujbă, s-au: dat luminată întărire prin domnescul ofis supt No. 1392 Dech(emvrie) asupra acestei alegeri și recomandații a noastră făcută asupra-i. Nu lipsesc a da aceasta în cunoștința cucerniciei tale spre știință.

(Pecetea)

1842 Febr. 13 No. 352
Serdar Zosima».

*

5. *Poruncă privitoare la noul Domn Gh. Bibescu:*

«Fiindcă în locul fostului Domn Alexandru Ghica ce dela 14 ale trecutului Octomvrie au încetat de a mai domni, precum prin țirculare porunci de atunci li s-au vestit spre a nu se mai pomeni și după legiuirile întocmite s-au ales și s-au orînduit a fi Domn și oblăduitor al țării iarăși dintre boerii pămînteni Măria Sa Gh. Bibescu vvd carele prin înaltul berat întărindu-se astăzi la 27 ale acestei luni, au și primit după orînduială, asupra-și oblăduirea țării; nu lipsesc printr-aceasta făcînd cunoscut cucerniciei tale de așezarea Măriei Sale noul Domn a-ți porunci ca îndată după primirea acesteia să vestești preoților de pe la toate bisericile, mînăstiri, schituri și metoașe ce vor fi în plasă-ți, ca de acum înainte ia verice slujbă bisericască, după orînduiala din vechime urmată într-această țară, să se pomenească următoarele domnești nume: Gh. Dimitrie Bibescu vvd Joița Doamna și cu fiii lor, iar de primirea și urmarea acesteia așteptăm răspuns și fii blagoslovit.

(Pecetea)

1843 Ghenari 27
No. 313

Serdar Zosima».

*

6. *Grija pentru educația elevilor Seminarisți:*

«Prin porunca noastră cu No. 1962, ți s-a făcut cunoscut, cucernice protopoape că dela zi întii a următoarei luni se face vacanța copiilor seminarisți pînă la sfîrșitul viitorului August și să vestești părinților lor ca să vie să-i ia. În cursul acestei vremi să șează pela casele lor dar ca nu cumva pomeniții băeți, văzîndu-se slobozi și socotindu-se că ei acum fiind seminarisți au eșit din îndatoririle ce se cer dela părinți și cu acest gînd să întrebuițeze rău această vreme de slobozenie. Pentru aceasta scriem cucerniciei tale ca îndată să dai părintească îngrijire acelor copii, îndatorîndu-i a nu lăsa neîngrijită purtarea lor, ci să aibă părintească îngrijire a nu lua drumuri de desfrînare, îndatorîndu-te tot deodată și cucernicia ta ca însuși sau prin proeșoi, precît se va putea să priveghiați cu deadînsul asupra numiților copii că de veți vedea vreo abatere din parte-le, să faceți îndreptare, povătuindu-i spre cele bune și la vremea întoarcerii lor în Seminar să li se dea cîte un bilet doveditor pentru purtarea fiecăruia în cursul vacanței, carele să-l întățișeze inspectorului Seminarului.

(Pecetea)

1845 Iunie 23
No. 2323».

*

7. *Poruncă privitoare la Mănăstirea Rîncăciiov :*

«Fiind făcută punere la cale pentru biserica mănăstirii Rîncăciiov că aflindu-se cu totul veche și în dărăpănare, să se dărîme pînă la pămînt și să se facă alta din nou, s-au primit acum raport dela igumenul acelei mănăstiri, arhimandrit David, arătînd locul unde se află zidită mănăstirea că se află prea strîmt, fiind într'o vilcea, și cu totul apătos încît cînd se fac gropi pentru înmormîntări se umple cu apă, cerînd a se căuta alt loc mai sănătos, ca să facă clădirea celei din nou biserici, precum mai deslușit te vei încredința cucernicia ta din copriinderea aceluî raport ce în copie se alătură aci și fiindcă într-aceasta am chibzuit ca să se facă cercetare într-adins din partea Sfintei Mitropolii și a Ocîrmuirii județului spre a ni se arăta deslușit despre poziția și starea locului, am poftit și pe cînstitul Departament Bisericesc ca să poruncească și Ocîrmuirii județului, a se orîndui și din parte-i cinovnic ca împreună cu cucernicia ta să mergeți la fața locului.

Drept aceea poruncim cucerniciei tale ca îndată după primirea aceștia, să mergi la cînstita Ocîrmuire a județului de unde luînd pe cel orînduit din partea să mergeți la fața locului unde se află clădită biserica cea veche a mănăstirii și făcîndu-se de aproape băgare de seamă, să ni se arate ca deslușire ce poziție are acel loc, adică de are întindere cu îndestulare spre a putea fi încăpătoare ca să se clădească în acel loc, cea din nou biserică și celelalte încăperi trebuincioase ce urmează ca să se facă asemenea să vază dacă acest loc este așa în vilcea și apătos precum se însemnează de către egumen sau într'alt chip și cunoscîndu-se fără nici o împrejurare care să poată popri clădirea tot în acel loc, să ni se arate însemnîndu-se cuvintele și felul poziției, iar într'alt chip fiind, ori că întindere nu are, orică locul este în vilcea sau apătos, sau alte împrejurări din care pricină nu s-ar putea clădi biserica ca încă veri ce, atunci să ni se arate anume atît ceea împrejurare cît și alt loc unde se poate găsi de cuviință ca să o clădească, însemnîndu-se la ce depărtare vine de biserica cea veche și în ce parte adică aproape de sat, sau cu depărtare și cu cită distanță.

(Pecetea)

30 August 1845».

8. *Extras privitor la alegerea elevilor seminariști:*

«Prin porunca noastră cu No. 13 din leat 1843 s-a făcut cunoscut cele ce s-au legiuit acum în leat 1840 pentru seminarul Sfintei Mitropolii ; numărul de 80 școlari să se adune în 4 ani, acum a intrat în anul al 3-lea și urmează a se aduce 21 școlari «copii feciori de preoți sau de preotese văduve dela 16—18 ani», însă copii sănătoși, bine făcuți, curați la chip și la trup, fără vreo meteahnă materială și morală, cu limba slobodă și pronunția curată, cu duh și cu aplicare la învățatură și cu glas, să știe să citească și să scrie, avînd trecute învățăturile în școlile ce se urmează prin județe, spre a se așeza în Seminar la învățatură, ca în urmă să se hirotonisească preoți.

Să faci alegerea fără părtinire sau hatîr, să alegi pe cei mai buni și care vor avea talent și aplicație spre învățatură, căci este un lucru prea cu înlesnire să găsești un așa număr mic de copii. Dacă nu se va hirotoni, să plătească din casele lor toată cheltuiala...

Ordinul Sf. Mitropolii din 12 Martie 1845».

9. *Adresă din 31 Martie 1847 către Ioachim egumenul Mănăstirii Cîmpulung, relativă la focul ce a distrus multe biserici și clădiri în ziua de Paști, 23 Martie acel an.*

«Nu ne îndoim că vei fi auzit despre pustiitorul element al focului întîmplat azi în capitala București la 23 Martie în ziua Învierii Mîntuitorului nostru Isus Hristos la un ceas după amiază, că a prefăcut în puține ceasuri în ruine înfiorătoare o parte din cele mai frumoase, mai populate și mai bogate ale capitalei precum case, hanuri, prăvălii, biserici și în scurt orice au întîmpinat înaintea, arzîndu-se și mai multe suflete de oameni și că un număr însemnat de familii au rămas

astăzi pradă nenorocirii și a lipsei cei mai grozave, goale și supt acoperămintuș cerului încit pagubele și ticăloșia nenorocirii de care astăzi geme capitala noastră, sint mai pre sus de orice descriere. Acum nu mai este vorba și scopul a vă descri amănunturile acestei grozave nenorociri a mai multor familii, fiind descrise mai pe larg prin gazete și alte particulare corespondențe. Cugetul nostru este ca să povățuim părințește și să poftim în numele dumnezeirii și a celor pătămăși nenorociți pe toți oamenii mînăstirilor și de obște pe toți cei bisericești, ca să arate milostivire asupra lacrărilor lor și să-i întimpine cu un ajutor pe cît mijloacele și puterea va ierta pe fiecare ca să-și ușureze desnădejduirea în care se află cu-fundați.

Drept aceea ești poftit și cuviosoia ta ca să compătimesti cu acești nenorociți cu tot sufletul și să primești cu mulțumire a ajuta și cuviosoia ta cu ceea ce mijloacele și sufletul te va lăsa căci îndatoririle creștinești și morale către asemănării noștri cu care sîntem în soțietate, ne spune a săvîrși fapte bune cu socotințele ființei cei făcătoare de bine și a înțelege datorile ce se cuvin să le săvîrșim către aproapele nostru și acel ajutor cît mai fără zăbavă să-l trimeți la cancelaria noastră ca de aici să se ducă la comisia întocmită spre mîngierea acelor nenorocite familii.

Poate să cugete unii din egumeni că dacă odată s-a supus la contribuție mănăstirea la care egumenești, cuviosoia ta urmează să fii apărat, dar cu acea greșită părere nimeni să nu se înșele și nici să cugete la apărare, căci acel ajutor este din partea mănăstirilor și prin urmare pentru sufletul ctitorilor, iar ceea ce vor da fiecare, se socotește numai facere de bine privitoare pe obrazul fiecăruia, precum asemenea și toate treptele de oameni din cei mireni osebit de ajutorul ce s-au chibzuit a se da, după cum și în gazetă se arată, cu mulțumire toți aleargă și ajută fiecare după puterea sa și de aceea iarăși poftorim povățuire din parte-ne ca să nu te îndoiești a contribui la o asemenea creștinească și preoțească faptă, aducîndu-vă aminte și de cuvîntul Sfintei Evanghelii care zice: «Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui».

NEOFIT Mitropolit

No. 935 din 31 Martie».

(Egumenul Ioachim comunică la 5 mai că și lui i-au ars niște case ce le avea în București, avînd deci destulă pagubă, dar tot dă 325 lei în 10 galbeni împărâtești).

10. *Murind mulți preoți de holeră în 1848, la începutul anului 1849, mitropolitul Neofit încuviințează să fie hirotoniți și grămățici, cu anumite însușiri.*

«Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei.

Pe temeiul legiurii prin proiectul întocmit și întărit pentru seminațiile Sfintei Mitropolii și ale Episcopioilor, ca din școlarii ce vor trece cursul învățăturilor hotărit pe un soroc de 4 ani și se vor dovedi destoinici, să se hirotonească preoți și după un ofis domnesc cu No. 5 din anul 1847 să se desființeze școala bisericească ce se ținea la biserica Antim, metohul Sfintei Episcopii Argeș, pentru un deosebit număr de școlari dintre grămățicii căsătoriti ce doriau să intre în rîndul preoțesc, după săvîrșirea unui curs de învățătură mai scurt decit acela hotărit pentru seminaști, iar în anul trecut după sosirea împărăteștilor oștiri în țară, fiindcă *Seminarul Mitropoliei s-a închis*, precum este cunoscut și fiindcă am văzut că lipsa preoților este mare, mai virtos că mulți cu *întimplata epidemie a boalei holerei au pierit și bisericile stau închise*, am făcut cunoscut stăpînirii aceste împrejurări și am cerut ca pînă Seminarul să poată scoate preoți de ajuns după lipsa ce urma, să se primească ca și mai nainte de nevoie și din grămățicii căsătoriti cu orînduială ca aceia, trecînd un curs mai scurt științele neapărat trebuincioase unui preot, să se hirotonească preoți și fiindcă prin jurnalul cinstitului sfat administrativ și decretul cinstitei Căimăcămii cu No. 237, s-a aprobat cererea și chibzuirea noastră, nu lipsesc această a încunoștința c.tale, ca să cunoști că poți să recomanzi către noi din *grămățicii însurați*, ca să se hirotonească preoți unde va fi lipsă și trebuință, însă să fii cu deaproape priveghere ca să alegi oameni cu viață bună și neprihăniți, blînzi cu firea, cu aplecare și respect către cele bisericești și cu vîrsta potrivită după canoane, adică 30 ani pentru un preot și 25 pentru un diacon

căci împotriva, nu numai că nu vor fi primiți, dar și cucernicia ta vei fi dojenit precum mai pe larg sînt date poruncile noastre către protopopi pentru aceasta.

1849 Febr. 4

(Pecetea)

No. 356».

11. *Măsura luată în iunie 1849 pentru preoții refugiați din Transilvania.*

«Părintelui protopop Nicolae sachelarie al plășilor plaiurile și Podgoria din sud Muscel.

Din preoții refugiați din Transilvania și sprijiniți în cuprinsul aceluia județ al căror număr ni s-a arătat prin raportul c. tale supt No. 68 au venit aici preotul Nicolae Ghiala al Bălgradului de sus și fiul său preotul Ion Ghiaja dela satul Paloș și întrebîndu-să de au cărțile de hirotonie, numai numitul cucernic preot au avut, atît pe cea de hirotonie, cît și pe cea de protopopie, pe care ni le-a înfățișat de le-am văzut pe amîndouă din vremea răposatului episcop Vasile Moga, iar pentru fiul său ne-au încredințat că fiind hirotonisit de curînd, adică în anul trecut 1848 Dechemvrie, n-au apucat să-și ia cartea de hirotonie.

Așa dar, fiindcă amîndoi după aceste încredințări se dovedesc că sînt preoți de rit pravoslavnic, se face cunoscut cucerniciei tale că au voe a sluji cele preoțești ori unde vor fi poftiți, asemenea slobodă voe vor avea și ceilalți preoți care neavînd cărțile de hirotonie, încredințază pentru dînsii precucernicii protopopi prin osebit înscris în care te-am văzut iscălit și pe cucernicia ta și anume protopop Petre Popescu al Făgărașului, Vasile Androne al Mediașului și Nicolae Ghiaja din Alba de Sus, că sînt cu adevărat preoți de rit pravoslavnic al căror nume să însemneză mai jos spre știință ca nu în locul lor să se facă greșală ca să se dea voe altora, iar dacă vreunul din toți aceștia ar voi ca să treacă într'alt județ, atunci cucernicia ta întemeiat pe această a noastră poruncă, îi vei da dovadă la mină că slobod este a sluji cele preoțești, iar celui dintîi protopop Nicolae Ghiaja și fiu-său Ion, li s-a dat de aci osebită poruncă slobodă către toți cucernicii protopopi ai eparhiei Sfintei Mitropolii ca ori unde se vor arăta, au voe a sluji cele preoțești.

(Pecetea)

Anul 1849 luna Iunie
No. 1625

1. Mihail Boiu din Hetiur	6. Ilie Ioanovici din Boiu
2. Alexandru Ioanovici din Boiu	7. Nicolae Stoica din Jac
3. Dimitrie Paloșamu din Săcele	8. Nicolae Comșa paroh din Veseud
4. Dimitrie Soner din Hașfalaiu	9. Dimitrie Serb dela Ruși
5. Ion Boiu din Saschisd	(preoți ardeleni refugiați în Muscel).

12. *Incă din aprilie 1849, un alt preot ardelean refugiat, orînduit să slujească la biserica din Bădenii Pămînteni Muscel.*

«În porunca Sf. Mitropolii cu No. 1577 din 21 Apr. 1849, trimisă protopopului de Muscel se spune despre preotul transilvănean refugiat Ion Ioanovici din satul Feriaz Barmegia Beligradul de sus, că cu năvălirea rebelilor Unguri s-a prădat de tot ce a avut scăpînd numai cu familia și cinci copii mici de mină într-această țară și fiindcă se află cu familie grea și fără nici un ajutor întru ale viețuirii, au cerut prin jalbă ca să i se dea voe a sluji cele preoțești la vr-o biserică unde va fi lipsă și trebuința și fiindcă numitul a înfățișat cartea de hirotonie a răposatului Vasile Moga din 5 Febr. 1830 cu No. 320 din care se dovedește că este de rit pravoslavnic creștin și acum pentru turburările întimplate în Transil-

vania a pribegit, sprijinindu-se aici în țară, scriem cucerniciei tale ca să-l slobozi a sluji cele preoțești unde va fi lipsă și poftit de enoriași.

(Pecetea)

21 Aprilie 1849
No. 1577».

La scurt timp protopopul a și comunicat că numitul preot s-a orînduit a sluji vremelnicește la biserica din Bădenii Pămînteni.

Din cele 12 porunci primite de protopopul muscelean Nicolae Ghermănescu. rezultă între altele că mitropolitul Neofit căuta să aibă evidența tuturor bisericilor din eparhie; starea lor, inscripțiile, cine le purta grija și enoriașii trecuți nominal pe categorii sociale.

Ce anume îndatoriri se cereau preoților, sancționarea abaterilor cu asprime, alegerea arhimandritului Nifon de la Cozia (viitor mitropolit) ca vicar, grija pentru educarea elevilor seminariști și alegerea lor, cum a compătimit și a înțeles să fie ajutați bucureștenii după groaznicul incendiu din ziua de Paști, 23 martie 1847, ce măsuri s-au luat cînd s-a constatat că mulți preoți au murit de holeră în 1848 și apoi pentru ajutorarea preoților refugiați din Transilvania, la începutul anului 1849.

La 27 iulie 1849, după 38 de ani de cînd a slujit Biserica Țării Românești ca episcop, vicar, ocîrmuitor al Mitropoliei și mitropolit din 1840, a paretisit (demisionat) de bună voie, rugîndu-se a fi demisia primită și a se orîndui de stăpînire, după vechile obiceiuri și orînduiele ale țării, cel ce se va chibzui destoinic de a purta după aceea cirna aceasta.

Iată începutul demisiei :

«Pe treizeci și opt de ani merg de cînd mă aflu slujind Țării Românești, patria mea și peste douăzeci sînt în cursul acestor ani de cînd mă aflu slujind numai Sfintei Mitropolii, întîi ca ocîrmuitor, apoi din leatul 1840 de sînt 9 ani și ca mitropolit, purtînd pe lîngă sarcina casii i a eparhiei și greutățile cele multe ce sînt legate după vechile orîndueli și obiceiuri ale țării de acest post, dovedite toate acestea prin acturi formale ale stăpînirii țării.

În care această vreme am avut a mă nevoi și a mă lupta cu mai multe și mai felurite împrejurări și întîmplări... și după chibzuire din parte-mi urmată de mai multă vreme, mă simt și mă văd în neapărată nevoie a cere ușurare-mi de această grea sarcină a Sfintei Mitropolii».

Apoi încheie astfel : «Iar pe lîngă aceasta, pentru mai sus expusele cuvinte, poftorînd lepădarea mea de scaunul Sfintei Mitropolii, precum am zis, o încredințez prin acest act de regulată dimisie din parte-mi, adevărindu-l mai jos cu pecetea și iscălitura mea.

(Pecetea)

Neofit mitropolitul Ungrovlahiei mă paretisesc de bună voce
1849 Iulie 27»².

Pr. ION RĂUȚESCU
Dragoslavele

² Acad. R. S. România, ms. 1065 fila 182. Cele 12 porunci extrase din arhiva veche a protoieriei de Museel, pe care am studiat-o amănunțit în decurs de mai mulți ani, din îndemn propriu și după dorința Prea Fericitului Patriarh Justinian.

DATE NOI PRIVIND BISERICA BRADU STAICU DIN BUCUREȘTI

Trecutul monumentelor istorice din București este încă departe de a fi cunoscut în toate amănunțele, datorită lipsei de știri, în cea mai mare parte a cazurilor, sau, paradoxal, din cauza numărului prea bogat și a răspîndirii documentelor în diverse arhive, care au împiedicat o cercetare exhaustivă. În special în datarea construirii bisericilor sau altor monumente, elementele cronologice au fost stabilite, în lipsa unor informații directe, prin deducții sau ipoteze cât mai strînse, ceea ce a permis obținerea unor rezultate valoroase. Ne referim în special la sprijinul dat de săpăturile arheologice, efectuate în ultimii ani.

Ne vom ocupa în aceste rînduri de o biserică bucureșteană care a atras prea puțin pînă acum interesul cercetătorilor istoriei orașului nostru¹.

Ultima lucrare de sinteză, îmbogățită cu un material edit și inedit de o bogăție remarcabilă, prezintă ca concluzie construirea din lemn a bisericii Bradu-Staicu de către «*Staicu cîrciumarul la 1740 (?), cu hramul Intrarea în biserică, sărbătoare care era patroana breslei cîrciumarilor*»². După cum vom vedea, biserica este mai veche decît această dată, iar ctitorul o persoană diferită³.

Ionescu-Gion, care a întreprins prima încercare de sinteză a istoriei Bucureștilor⁴, a cunoscut un act important din 11 martie 1726, scris chiar de ctitor, din care a extras datele privind construirea bisericii⁵. Prin acest act, ctitorul, *Staicu logofătul*, iar nu *cîrciumarul*, împreună cu soția sa Despa, fac schimb cu egumenul Mînăstirii Radu Vodă, dînd o prăvălie în ulița Lăcătușilor ca plată pentru locul pe care înălțase biserița, loc aparținînd Mînăstirii Radu Vodă. Iată pasajul respectiv :

1. Bibliografia, destul de săracă, este indicată de Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Academiei, 1961, p. 177. 2. *Ibidem*, p. 177.

3. Data de 1740 o înțîlnim pentru prima oară în *Marele Dicționar geografic al României*, vol. I, București, 1898, p. 725. După această lucrare, data 1740 a fost adoptată de către pr. Marin Dumitrescu, *Istoriul a-40 de biserici din România*, vol. IV, București, 1915, p. 98; vezi și George D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 75. 4. *Istoria Bucureștilor*, București, 1899.

5. *Ibidem*, p. 219 și nota 3; actul a fost publicat după o copie care purta data modificată de 15 martie de către George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594—1821)*, Ed. Academiei, 1961, p. 311—312. Menționăm că originalul actului se află la Arhivele Statului, București. Mănăstirea Radu Vodă, XXXIV/40, cu două copii, idem, XCII/1, cu data corectă și LVIII/9, purtînd data 15 martie.

«Adecă eu Staico logofătul cu soția mea anume Despa, dat-am acest adăvărât și credincios al nostru zapis ca să fie de bună credință la cinstită mîna sfinției sale părintelui chir Ieremie, egumenul de la sfința mănăstire Radu Vodă și a tot săborul sfinței mănăstiri, precum să știe că din mila și ajutorul lui Dumnezeu ne-am îndemnat de am făcut o sfință biserică de lemn aici în București în mahalaoa... întru cinstea și lauda Intrării în biserică a prea sfinței stăpînei noastre Născătoarei de D[umne]zeu și pururea fecioarei Mariei, care biserică pre cînd am început noi a o urzi din temelie ei era pre loc domnesc făr'de chirie și făr'de gîlceavă, avîndu-l și noi cumpărat cu bani de la Voinea logofătul de la Mitropolie; iar mai pre urmă, după ce am săvîrșit noi această biserică ce scrie mai sus, făcînd schimb măriia sa prea luminatul și înălțatul domnul nostru Io Nicolae Alexandru voevod, și luînd de la Radul Vodă cîtăva moșie despre mănăstirea mării sale de la Văcărești, o au dat Văcăreștilor, și în locul aceia au dat mănăstirii Radului Vodă din locul domnesc moșie pentru moșie, la care, mutîndu-să hotarul Radului Vodă, au căzut și biserica noastră cu tot locul ei pre moșia mănăstirii.

Deci văzînd noi așa, am scotit de am făcut schimb cu sfinția sa părintele igumenul de la Radul Vodă, care s-au numit mai sus și pentru acest loc pe care iaste biserică am dat la sfința mănăstire o prăvălie aici în București, mai sus de pușcărie, aproape de zidul curții domnești, în ulița Lăcătușilor...»⁶.

Acest act deosebit de interesant și bogat în conținut nu a fost analizat de Ionescu-Gion decît în grabă, acesta specificînd că biserica a fost construită anterior documentului, deci anului 1726⁷. Ceilalți cercetători nu au mai acordat nici o importanță conținutului actului pentru stabilirea unei cronologii mai exacte în ceea ce privește data clădirii bisericii⁸.

Am purces la această muncă de identificare bazîndu-ne și pe un alt document, databil aproximativ 1738, document pe care îl prezentăm și în anexă⁹.

Observăm mai întîi în cuprinsul actului din 11 martie 1726 specificarea importantă că, la un interval de timp după terminarea bisericii, domnitorul Nicolae Mavrocordat a înzestrat ctitoria sa de la Văcărești cu moșia din jûrul mănăstirii, care aparținea de fapt călugărilor de la Radu Vodă, fapt în urma căruia Nicolae Mavrocordat le acordă acestora din urmă o parte din locul domnesc pe care era clădită biserica lui Staicu logofăt. Ori, este un fapt cunoscut că Nicolae Mavrocordat și-a sfîrșit măcar în parte ctitoria în septembrie 1722, dată indicată de pisanie¹⁰. Trebuie însă să considerăm data 1722 ca sfîrșit al tuturor lucrărilor, deoarece încă din iunie 1721 domnitorul o închina Sfintului Mormînt, menționînd că biserica era terminată¹¹. În actul de închinare se specifică următoarele: «Deci pe lîngă altele i-am afierosit domnia noastră întîi chiar moșia aceia a Văcăreștilor, care este în județul Ilfovului (în care s-a clădit și acea mănăstire a noastră), adecă toată partea domnească împreună cu hotarele ce se țin de ea...»¹². Rezultă deci că Nicolae Mavrocordat dăruise mănăstirii sale încă înainte de această dată moșia Văcărești pe care era clădită, știre confirmată și de un act din 18 ianuarie 1721¹³. Mai tîrziu, domnitorul va dăruii Văcăreștilor și alte părți de moșie, luate

6. Arh. St. Buc., Radu Vodă XXXIV/40.

7. *Op. cit.*, p. 219.

8. Toți au adoptat data 1740, pentru care nu găsim nici o justificare.

9. Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, LXI/7.

10. N. Iorga *Inscripții din bisericile României*, vol. I, București, 1905, p. 73-4.

11. *Hurmuzaki*. XIV-2, p. 872-875; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 317 și nota 3.

12. *Idem*, p. 872.

13. Acad. Republicii Socialiste România, XII/174. Actul cuprinde hotărnicia părții de moșie a lui Zamfir fost staroste de negustori și a lui Constantin Dudescu din împrejurimile moșiei Văcărești, menționată cu aparținînd mănăstirii. Zamfir avea moșie spre Văcărești, iar Dudescu spre Popești; vezi și un act din 1722, mai l prin care Maria Dudeasca închina mănăstirii Văcărești niște loc lîngă mănăstirt, „din hotarul cel vechi care au fost al mănăstirii Radului Uodă în jos pe supt coasta pe unde au fost matca cea veche a

Minăstirii Radu Vodă, căreia îi va ceda în schimb o bună parte din locul domnesc¹⁴. În sfârșit, în iulie 1722, egumenul celor două minăstiri statornicesc și ei hotărele locului, în două acte cu cuprins asemănător¹⁵.

Toate acestea sînt de natură să mute datarea construirii bisericii Bradu Staicu la cel puțin anul 1721, de cînd știm sigur că Nicolae Mavrocordat înzestrase ctitoria sa de la Văcărești cu moșia înconjurătoare. Această dată, 1721, nu ne satisface însă. Actul despre care am amintit mai înainte, datat aproximativ 1738, adaugă unele lămuriri prețioase în această problemă. Prin el, mitropolitul Neofit scutește de birul preoțesc pe cei doi preoți ai bisericii lui Staicu logofătul, anume popa Bădea și popa Andrei, schițînd și un scurt istoric al bisericii :

«Drept aceea și Staico logofătul carele au fost slugă sfintei Mitropolii, ca un om rîvnitoriu de lucruri dumnezeiești, s-au îndemnat de au rădicat din temelie o sfîntă biserică aici în București, de lemn, în mah[al]aoa ce-i zic iar a lui Staico... și o au ajutorat-o cu ceale trebuincioase după a sa puteare. Iar nefiînd preoți la aciastă mai sus numită biserică au fost venit la răposatul în D[om]nului fratele nostru întru Hristos chir Daniil mitropolitul, de și-au cerut voe și blagoslovenie ca să-și găsească doi grămăticii fără de bir și fără de gîlceavă, să-i așeze paznici biserică. Și după a lui cearere (fiind lucru dumnezeiesc), i-au dat voe de au găsit doi grămăticii, anume popa Bădea și popa Andrei, pre care i-au și orînduit de s-au hirotonisit preoți și i-au ertat și de tot birul preoțesc (afară din ploconul sfintei Mitropolii)».

Mitropolitul Neofit arată că Staicu logofătul, după ce a terminat construcția bisericii sale, a cerut voe mitropolitului Daniil să hirotonească doi preoți slujitori. Știînd că mitropolitul Daniil ocupă scaunul metropolian din august 1719¹⁶, este sigur că după această dată Staicu logofătul a terminat biserica. Prin urmare, putem restrînge acest interval între august 1719—1721, ianuarie. Din studierea afacerilor lui Staicu, afaceri bine documentate de o serie întreagă de documente, observăm tocmai pentru acești ani, 1719—1720 o absență totală a cumpărărilor de părți de moșii pe care acesta le făcea aproape anual¹⁷. Din octombrie 1720 datează numai un schimb de loc, care nu antrenează însă nici o plată din partea acestuia¹⁸. Este sigur că Staicu logofătul nu a mai făcut nici un fel de tranzacție pînă cînd nu și-a refăcut averea pe care o avea, serios zdruncinată de cheltuielile făcute pentru clădirea bisericii¹⁹.

*

Dimboviții, pînă unde iaste pusă piatra de hotar, stinjeni 420, și iarăși alăturca cu matca Dimboviții cea noadă den piatra de hotar a Radului Uodă în jos... (Acad. Republicii Socialiste România, XII/139 — copie).

14. Vezi actul din 1 martie 1722 prin care Nicolae Mavrocordat dăruiește Minăstirii Văcărești locul numit palanga lui Sinan Pașa, fost al Minăstirii Radu Vodă. (Arh. St., Buc., Radu Vodă, I/33, orig. grec.).

15. La 1 iunie 1722 egumenii celor două minăstiri schimbă două locuri, Minăstirea Radu Vodă primind palanga lui Sinan Pașa, iar Văcăreștii primea un loc „aproape de Uăcărăști, în luncă. (Acad. R. S. România, XII/140; vezi și un act grec din 1 iulie 1722 la Arh. St., Radu Vodă, I/34; cu o copie greacă, idem, I/35).

16. Pr. N. Șerbănescu, *Mitropoliții Ungrovalahiei*, în „Bis. Ort. Rom.”, an. LXXVII (1959) nr. 7—12 (iulie—dec.), p. 788.

17. Astfel la 24 octombrie 1718 (Arh. St., Buc., Mitropolia Țării Românești, CCVIII/1), apoi 1723, aprilie 8 (Idem, LVIII/33), 1724, iunie 10 (Idem, LXI/1; ms. 132, f. 28 v — 29), iunie 13 (Idem, LXI/2; ms. 192, f. 28), 1724, iulie 16 (Idem, LXI/3), 1724, iulie 24 (Idem, LXI/4), etc.

18. Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, CCXVIII/2; copie în ms. 131, f. 213; publicat de George Potra, *op. cit.*, p. 291.

19. Intr-adevăr, se observă (vezi nota 17) o singură cumpărătură în anul 1723, pentru ca în 1724 să întinim 4, iar în 1727, trei.

Am reușit să demonstrăm în rîndurile de mai sus că biserica Bradu Staicu a fost făcută mai întii din lemn de către Staicu logofătul, între anii 1719—1720. Vom încheia expunerea noastră cu câteva date despre ctitor.

Credem a nu greși identificîndu-l pe Staicu logofătul, ctitorul bisericii, cu acel Staicu logofăt, menționat la 1717, pentru care un oarecare Petre copiază un manuscris miscelaneu, cuprinzînd Alexandria, Esopia, un Gromovnic și altele²⁰. În notiță se specifică faptul că acest Staicu este fiul ieromonahului Vasile, năstavnîc la Mînăstirea Aninoasa²¹.

În anul 1718 îl aflăm pe Staicu logofăt, acum căsătorit cu Despa, fiica unui Rodna căpitan, cumpărînd casa soacrei sale din mahalaua Scaune, casă aflată în aceeași curte cu casa în care locuia și el²².

După anul 1723, îl întîlnim deseori pe Staicu logofăt cumpărînd părți de moșie la Bîrseasca sau Bîrseneasca²³, apoi la Runcu și la Dobrotei, în județul Dîmbovița²⁴. Moare înainte de 1737, cînd fosta sa soție, Despa, căsătorită a doua oară cu Iane Boldescu din Buzău, ctitor al bisericii Popa Soare, vinde locul de casă din mahalaua Scaune lui Ștefanache Cremidi mare clucer de arie²⁵. Nu cunoaștem mormîntul lui Staicu, însă nu credem a greși afirmînd că el a fost înmormîntat chiar în biserica al cărei ctitor era. Probabil că la refacerea din anul 1809²⁶, piatra sa de mormînt a fost scoasă de la locul ei și dusă în altă parte.

MATEI CAZACU

ANEXA

Cca. 1738. — Mitropolitul Neofit acordă scutiri de dări preoților de la biserica Staicului.

Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahia, preacinstit și exarh al plaiurilor.

Lucrurile ceale bune și faptele care să fac întru slava lui Dumnezeu de cearnicii și iubitorii de Dumnezeu creștini sînt cinstite și lăudate de Dumnezeu și de oameni. Iar mai virtos ceale ce spre obșteasca și ne mișcata folosință a bisearicilor, întru care necontenit să slăvească sfînt numele lui Dumnezeu. Iată dar că și acelor ce lucrează acestea nu cearcă numai grija și paza acestora, ci le mai trebuie și alt ajutoriu obștesc, și mai virtos ajutoriu și sprijineala bisericească, pentru mai buna întărire. Drept aceea și Staico logofătul, carele au fost slugă sfintei Mitropolii, ca un om rîvnitoriu de lucruri dumnezești, s-au îndemnat de au rădicat din temelie o sfîntă bisearică aici în București, de lemn, în mah[al]a

20. Academia Republicii Socialiste România, ms. 1867, apud G. Ștrempel, *Capîști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, Ed. Academiei, 1959, p. 176—177.

21. A fost egumen din 1717 pînă prin 1720. Despre el nu se cunoaște nimic: vezi Pr. Ioan Răuțescu *Mînăstirea Aninoasa din județul Muscel*, Cîmpulung-Muscel, 1933, p. 82—83.

22. Arh. St., Buc., Mitropolia Tării Românești, CCXVIII/1.

23. La 1724, iunie 10, 1724 iunie 13, 1724 iulie 16, 1724 iulie 24. (vezi nota 17). O foiță de zapisele lui Staicu de la Bîrsăneasca, Idem, Mitropolia Tării Românești, CCLXXXVIII/14. La 1 noiembrie 1724 el dăruiește mitropoliei șapte pogoane de vie lucrată și cu cramă în dealul Loloștilor și 200 de stinjeni de moșie în hotarul Bîrseneasca. (Idem, Mitropolia Tării Românești, LXI/5).

24. La 1727, ianuarie 5. (trei acte, Arh. St., Mitropolia Tării Românești, XXIII/37, 38, 39).

25. Arh. St. Buc., Mitropolia Tării Românești, CCXVIII/4: copie în ms. 131, f. 213—214; regist la Ioan C. Filitti, *Un grec românizat. Stolnicul Ștefanache Cremidi. (1730—1764)*, în „Revista Istorică”, an. I (1915), nr. 6, p. 106, nota 3.

26. Ctitorul este Apostolul fiul lui Velicu băcan, iar nu *ban* cum greșit a transcris Iorga (*Inscripții*, I, p. 328, nr. 808).

ce-i zic iar a lui Staico, unde să cinsteaște și să prăznuiaște hramul Intrării în biserică a prea sfintei stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și p[ur]u[re]a fecioarei Mariei, și o au și ajutorat-o cu ceale trebuincioase, după a sa putere. Iar nefiind preoți la aciastă mai sus numită biserică, au fost venit la răposatul în D[om]nul fratele nostru întru Hristos chir Daniil Mitropolitul, de și-au cerut voe și blagoslovenie ca să-și găsească doi grămăticî făr'de bir și făr'de gilciavă, să-i așaze paznici bisericii. Și după a lui cearere (fiind lucru dumnezeiesc), i-au dat voe de au găsit doi grămăticî, anume popa Badea și popa Andrei, pre care i-au și orinduit de s-au hirotonisit preoți, și i-au ertat și de tot birul preoțesc (afară din ploconul sfintei Mitropolii), pentru oarecare ajutoriu ce au făcut și Staico logofătul sfintei Mitropolii [adică] au dat la sfînta Mitropolie danie șapte pogoane de vie lucrate și cu cramă în dealul Loloștilor sud Saac, din sus de via Mitropoliei de la Slomn, și doao sute de stînji de moșie ce să chiamă Birseasca sud Saac, acestea le-au dat în viața lui, precum dovedeaște și cartea răposatului întru Hristos fratelui nostru chir Daniil. Iar la moartea lui au mai dat și o magazie pentru vinzarea vinului aici în orașul Bucureștilor, lîngă pivnița [lui] Vlad logofăt pe pod[ul] lui Șăr[ban] Vod[ă], ca să fie aceaste danii sfintei Mitropolii de ajutor și de hrană părinților ce să află lăcuitoari, iar lui și neamului lui veașnică pomenire. Și pentru aceaste danii ce au dat Staico logofătul Sfintei Mitropolii, au fost ertat răposatul chir Daniil pe acești doi preoți ce s-au scris mai sus, de tot birul preoțesc, și mai virtos ca nu luase preoți de la altă biserică, nici de aici din București, nici de afară dintr-alte județe, ca să rămîie birul lor asupra altora, ci au găsit oameni făr'de bir și făr'de gilceavă. Iar după prîstăvirea răposatului în Domnul fratelui nostru întru Hristos chiar Daniil mitropolitul, au fost venit acești preoți și la răposatul în Domnul fratele nostru chir Ștefan mitropolitul, ca să le înnoiască cartea acelu mai sus pomenit frate, și din pregetul logofeților, dînd zi după zi, au rămas de nu li s-au înnoit cartea (dupre cum am văzut și izvorul cărții făcut de Voinea logofătul). Deci viind și la smerenia noastră, din pronia cea de sus luînd acest dumnezeiesc dar și din mila și pururea a prea sfîntului și de viață făcătorului duh a fi oblăduitor acestui sfînt scaun al Ungrovlahiei, văzînd cartea răposatului întru fericire fratelui nostru chir Daniil, și acel izvod de la răposatul fratele nostru întru Hristos chir Ștefan de ertăciune pentru acești doi preoți, noi încă am înnoit acel bun așezămînt al fraților sale și le-am dat aciastă carte a smereniei noastre ca să fie în pace și ertați de toate dajdile cîte es pe preoți pe an de la vistierie (afară din ploconul sfintei Mitropolii). Și acest dar și așezămînt lăsăm ca să aibă acești doi preoți nu numai de la noi, ci și de la frații arhieriei carii după vremi vor fi oblăduitori acestui sfînt scaun al Ungrovlahiei, pre carii îi și rugăm și-i îndemnăm cu duhul blîndețelor să să ție în seamă și să dăruiască acest dar la acești doi preoți, nimic luînd de la dîșii, pentru ca să rămîie și pomenirea tuturor de obște. Iar care cu vreo mijlocire s-ar ispiti a strămuta aciastă întocmită bună faptă, pre unul ca acela să-l strice domnul Dumnezeu după fața pămîntului și numele să i să șteargă din cartea vieții. Și să fie supuși anatimei și muncii cei veașnice. Și pentru încredințare și mai bună întemeiere am întărit cartea aciasta cu pecetea sfintei Mitropolii și cu iscălitura sm[ereniei] noastre]...

† Neofit mitropolit Ungrovlahiei... [rupt].

Arh. St. Buc., *Mitropolia Țării Românești*, LXI/7; original cu data ruptă.

POEMUL NAȘTERII

«Nașterea Ta Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței. Că întru dînsa cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învățat să se închine Ție, soarelui dreptății și să Te cunoască pe Tine Răsăritul cel de sus, Doamne mărire Ție» (Troparul Nașterii).

*Pentru «nașterea Ta Hristoase, Dumnezeuul nostru»
Pe la noi pădurea învață brazii mici
Colindul de la Betleem.
Le pune-n cetină o stea și îi trimite la copii,
Iar cerbii sar din stîncă în stîncă
Și ochii ard de căutări.
Un leagăn — împletiri de raze —
Ei ți-au făcut și-l port în coarne.
Nu știu cărarea către cer,
Lerui Doamne, ler.*

*«Răsărit-a lumii lumina cunoștinței»,
Vin îngerii la geamuri și ne cîntă
De la răscrucea celor patru ceruri.
Ce lungă e cărarea de la o stea la nalbă,
Dar ei ne vin și astăzi cu flori de crin în mină,
Iar candela le duce icoanei de cireș.
Inmugurește geana, dar fața îmi ascund.
Ingerii
Oare nu mă mai cunosc
De nu mă iau colindător să colindăm la Moș Ajun?
Doamne,*

*E noaptea cînd se deschid izvoare
 Și vin să te-ncălzească din codrîi căprioare
 Azi răsărt-a nouă lumina cunoștinței.*

*«Că întru dînsa cei ce slujeau stelelor»
 Și-au îndreptat spre Tine credința și cele trei cărări.
 Cînd spicul de luceafăr se îndoia pe cer,
 Era un freamăt cerul — veneau toți heruvimii
 Spre ieslea ta săracă, și boltă după boltă
 Se deschidea de cîntec.
 Slujitorii stelelor ți-au adus
 Lacrima de aur a pămîntului
 Și steaua le ardea în cerul ochilor.*

*«Că de la stea s-au învățat să se închine Ție»,
 Cum vara mă învăța să mă închin
 Freamătul fagilor,
 Mestecenii plini de mătănii
 Și cîntecul privighetoarei din salcîmi.
 A început să ningă.
 Unde o fi steaua care mi-a spus de Tine ?
 Poate șipotul de sub salcie a oprit-o sub gheață,
 Dar nu... cad fulgii lîn
 Iar prunii parcă-s de oglindă
 Că-n miș de chipuri opresc steaua.
 Și arde steaua peste sînii,
 Peste clăule de fîn, peste cărări, peste fîntîni.
 Tot de la stea s-au învățat
 Și ei să se închine «Soarelui dreptății».*

*Stă sub icoană steaua mea
 Ca o tăcere între două raze.
 În mijloc e Iosif și Sfînta Fecioară
 Și clopoțeei care au tăcut :
 «Steaua sus răsare
 Ca o taină mare»...
 Și fără să vreau mîinile întind
 Spre raza de lemn ;
 Ași porni din nou ca să rup omătul —
 Dar unde îmi sînt cărările ?
 Cele trei cărări de la Răsărit*

*Au ajuns să Te cunoască pe Tine
«Răsăritul cel de Sus».*

*Doamne,
Dacă Te-ai fi născut la noi
Aș fi fost păstor să Te-ntîmpin cu fluierul,
Să Ți-l aduc în loc de aur,
Smîrnă și tămîie.
Din Carpați ar fi venit căprioarele
Și toate colindele din cetini.
Jnepenii s-ar fi tîrît să te vadă
Și iepurii ar fi venit să te-ncălzească cu blana.*

*«Mărire Ție»
Ar fi vuit pădurile
Și izvoarele ar fi pornit spre cer să lumineze.
In Sarmisegetuza ne-am fi lăsat arcurile
Și-am fi adus vin pentru nașterea Ta
In coarne de zimbri și bouri.
Te-ar fi încălzit cojoacele noastre
Și ne-ar fi înflorit în mîină,
Ca florile albe,
Ca florile dalbe de măr.*

DUMITRU ICHIM

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

CONFERINȚELE DE ORIENTARE A CLERULUI DIN LUNA NOIEMBRIE 1966

Între 9—17 noiembrie a.c. la toate protopopiatele din cuprinsul Sfinței Arhiepiscopii a Bucureștilor s-a ținut ultima conferință de orientare a clerului, din acest an.

Cu înalta binecuvintare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, inițiatorul, îndrumătorul și purtătorul lor de grijă, conferințele au fost planificate astfel :

Miercuri 9 noiembrie, la protopopiatele : Muscel (președinte : P. S. Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal); Alexandria (președinte : P. C. Pr. Director Ioan Gagiū); Lehliu (președinte : P. C. Pr. Cons. Leonida Mateescu); Răcari (președinte : P. C. Pr. Cons. Mihai Marinescu); Titu (președinte : P. C. Pr. Cons. Dumitru Fecioru); Cîmpina (președinte : P. C. Pr. Prof. Al. I. Ciurea).

Joi 10 noiembrie, la protopopiatele : Călărași (președinte : P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru); Oltenița (președinte : P. C. Pr. Cons. Stan C. Dimancea); Videle (președinte : P. C. Pr. Cons. Mihai Marinescu); Tîrgoviște (președinte : P. C. Pr. Cons. Gheorghe Soare); Găești (președinte : P. C. Pr. Vicar mitropolitan Alexandru Ionescu).

Marți 15 noiembrie, la protopopiatele : Fetești (președinte : P. C. Pr. Const. Ioan Popa); Giurgiu (președinte : P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu); Roșiori de Vede (președinte : P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru); Teleajen (președinte : P. C. Pr. Cons. Nicolae Diaconu); Urziceni (președinte : P. C. Pr. Cons. Stan C. Dimancea).

Miercuri 16 noiembrie, la protopopiatele : Circ. I Capitală (președinte : P. S. Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul); Circ. II Capitală (președinte : P. C. Pr. Director Ioan Gagiū); Circ. III Capitală (președinte : P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal); Ploiești-orăș (pre-

ședinte: P. C. Prof. Ioan G. Coman); Ploiești-raion (președinte: P. C. Pr. Cons. Leonida Mateescu).

Joi 17 noiembrie, la protopopiatul Slobozia (președinte: P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu).

Împreună cu delegații Centrului Eparhial, care au prezidat lucrările conferințelor, au mai participat unii dintre membrii Adunării Eparhiale.

Pretutindeni, delegații Centrului Eparhial și ceilalți însoțitori au fost întâmpinați cu căldură de pp. cc. protoierei și de preoții prezenți la conferință.

Potrivit obiceiului, părinții protoierei, au adresat acestora scurte cuvinte de bun venit și au exprimat bucuria reîntîlnirii la ultima conferință de orientare din acest an.

Răspunzînd cuvintelor de bun sosit ce li s-au adresat, delegații-președinți ai Centrului Eparhial au împărtășit celor prezenți binecuvîntările și urările de spor la lucru din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, și-au exprimat de asemenea, bucuria revederii, cum și convingerea că și la această conferință pp. cc. preoți vor dovedi același interes și vor participa tot așa de activ la discuții ca și la conferințele anterioare.

*

Înainte de începerea lucrărilor, la fiecare protopopiat s-a oficiat slujba Te-Deumului, în sobor, răspunsurile stranei fiind cîntate omofon de preoții prezenți.

Făcîndu-se apelul, s-a constatat la toate protopopiatele o prezență aproape sută la sută, — cele cîteva absențe fiind justificate prin motive bine întemeiate, după cum s-a putut constata din cererile de motivare înaintate protoierilor (înmormîntări în parohie, cazuri de boală, etc.).

S-a format apoi biroul de lucru, alcătuit din delegații Sf. Arhiepiscopii ca președinți, din protoierei și unul sau doi preoți ca membri, preoții îndeplinind și rolul de secretari. Din birou au făcut de asemenea parte — acolo unde au participat — și membrii Adunării Eparhiale.

*

După aceste preliminarii, au început lucrările propriu-zise ale conferințelor.

Mai întii, referenții principali desemnați de către comisiile de lectură instituite în prealabil în acest sens — au susținut referatul *Contribuții noi ale Bisericii Ortodoxe Române în promovarea spiritului de pace și colaborare între popoare*.

De mare însemnătate și actualitate, tema referatului a suscitat un deosebit interes în rîndurile preoțimii. Referatele au fost elaborate după indicațiile bibliografice și schițele de plan trimise protoierilor de Sectorul Cultural al Sfintei Arhiepiscopii. Referenții s-au străduit să treacă în revistă toate evenimentele și acțiunile inițiate, întreprinse sau la care și-a dat concursul Biserica Ortodoxă Română în ultima vreme, în scopul promovării păcii și colaborării între popoare, atît în cadrul relațiilor interortodoxe, cît și în cadrul relațiilor cu celelalte Biserici și organizații.

creștine neortodoxe, angajate în acțiunea pentru promovarea spiritului de pace și colaborare între popoare, în lumina noilor realități care frământă lumea contemporană.

În general, așa cum se constată din procesele verbale încheiate la sfârșitul lucrărilor și din relatările președinților conferințelor, subiectul a fost studiat cu atenție și dezvoltat conștiincios, mulți dintre referenții principali, prezentându-l la un nivel superior. Demne de remarcat sînt, printre altele, referatele întocmite de: Pr. Pompiliu Ispas de la parohia Podeanu — protoieria Circ. I Capitală, Pr. Florin Boitan, de la parohia Provița de Sus, Pr. Ioan Gh. Iliescu de la parohia Sfinții Împărați — protoieria Ploiești-orăș și Pr. Constantin P. Simion de la parohia Aprozi — protoieria Oltenița.

Trei au fost coordonatele care au stat la baza elaborării referatelor: 1) contribuția Bisericii Ortodoxe Române la conferințele ortodoxe; 2) la Conferințele interconfesionale și 3) în cadrul vizitelor interbisericești.

În această ordine de idei, referenții au menționat și au vorbit, printre altele, despre: A treia conferință panortodoxă de la Rodos (1—18 noiembrie 1964); Congresul profesorilor de teologie ortodoxă de la București (iunie 1964); scrisorile irenice și pastorale ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și ale celorlalți Chiriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române; colaborarea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor; lucrările Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru afacerile internaționale de la Geneva (9—12 iulie 1965); participarea Bisericii Ortodoxe Române la conferințele creștine pentru pace (București, 12—17 noiembrie 1964; Sofia, 2—5 martie 1965; Leningrad, 8—10 aprilie 1965); vizita împăratului Etiopiei, M. S. Haille Selassie I, la Patriarhia Română (27 septembrie 1964); vizita Primatului Angliei, Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Michael Ramsey, la Patriarhia Română (2—8 iunie 1965), vizita Sanctității Sale Vasken I, Catolicosul tuturor armenilor, făcută Bisericii Ortodoxe Române (sfârșitul lui iunie 1965) etc.

Ca și la celelalte conferințe anterioare, un număr mare de preoți — în afară de preoții coreferenți — au luat parte la discuțiile în legătură cu tema, unii dintre aceștia aducînd valoroase completări sau făcînd interesante propuneri.

Ultimii care au luat cuvîntul pe marginea referatelor au fost președinții conferințelor. Cu toții au subliniat importanța și actualitatea temei, pacea fiind problema vitală cea mai importantă a contemporaneității, și au apreciat strădaniile referenților de a trata și a prezenta tema cît mai complet și la un nivel superior. Chestiunile mai grele sau echivoc înțelese și prezentate au fost lămurite de p. c. părinți consilieri, care au fixat și concluziile oficiale.

În această ordine de idei, P. C. Pr. Prof. Al. I. Ciurea, care a prezidat conferința de la protopopiatul Cîmpina, a ținut să sublinieze, printre altele, că: «Lumea de astăzi trece printr-o rapidă prefacere, datorită nemaipomenitului avînt pe care l-a luat tehnica, și urcă tot mai sus pe scara progresului. Datorită acestui vertiginos progres, omenirea de azi a căpătat, mai mult decît oricînd, conștiința deplină a demnității de om. Progresul tehnic a dus în mod firesc la progresul social, — dar mai sînt

Încă unele pături sociale, stăpînitoare, care nu înțeleg să pună la îndemîna tuturor oamenilor bunurile rezultate din acest progres. De aici se nasc tendințe contradictorii, care duc la ciocnirile dintre doritorii de pace, de viață demnă de conținutul actual al noțiunii de om și cei care doresc războiul.

Biserica noastră credincioasă mesajului evanghelic al lui Hristos «Pacea mea dau vouă, pacea mea las vouă», s-a declarat de la început gata să sprijine năzuințele de pace ale omenirii și a fost printre cele dintîi Biserici care s-a angajat în lupta pentru apărarea păcii, căutînd să asocieze acestei nobile acțiuni și alte Biserici, în primul rînd pe cele ortodoxe.

Pe plan creștin general, Biserica Ortodoxă Română a militat și a sprijinit, pe lîngă apropierea creștinilor și colaborarea între Biserici, și lupta pentru pacea generală. În cadrul tuturor organizațiilor și organismelor de lucru ale Bisericii creștine în care activează, Biserica Ortodoxă Română, prin lucrarea ei pastoral-evanghelică aduce o contribuție substanțială la nobila strădanie ca idealul păcii să fie îmbrățișat treptat de toate bisericile creștine și materializat în acțiuni concrete cît mai eficiente, puse în slujba acestui nobil ideal...!»

*

În partea a doua a lucrărilor conferinței, au fost aduse la cunoștința celor prezenți o serie de comunicări privind diferite evenimente și aspecte din activitatea curentă a Bisericii Ortodoxe Române, astfel :

A. VIZITE ALE PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN : — *Vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian în Bulgaria (9—16 mai 1966)*, prilejuită de sărbătorirea a 13 ani de la înființarea Patriarhiei Bulgare. Alături de Prea Fericitul Părinte Justinian, din delegație au făcut parte : I.P.S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei ; I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului ; P.S. Episcop Teofil al Clujului ; P.S. Episcop Visarion, vicar patriarhal, P.C. Pr. Olimp N. Căciulă, inspector patriarhal și C. Diac. Petre Zamfira, de a Catedrala Patriarhală.

— *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Anglia (21—28 iunie 1966)*, în fruntea unei delegații compuse din : P.S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal și C. Diac. C. Dumitrescu de la Catedrala Patriarhală.

— *Vizita la sediul Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva (28—30 iunie 1966)* a delegației Bisericii Ortodoxe Române, în drum spre patrie, după vizita făcută în Anglia.

— *Vizita în Armenia și popasul de la Moscova (29 septembrie—6 octombrie 1966)*, la invitația Sanctității Sale Vasken I, patriarhul suprem și catolicosul tuturor armenilor, a unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, P. S. Episcop Teoctist al Aradului, P. S. Episcop Visarion Ploieșteanul, vicar pa-

triarhal, P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale și P. C. Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal.

B. MANIFESTĂRI INTERORTODOXE: — *Lucrările Comisiunii interortodoxe* pentru studierea problemelor teologice legate de dialogul cu Biserica Anglicană și cu Bisericile Vechilor Catolici (Belgrad, 1—13 septembrie 1966). Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată prin: I. P. S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. C. Pr. Prof. Isidor Todoran și P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman.

C. MANIFESTĂRI ALE COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE: — Alegerea P. C. Arhim. Victorin Ursache ca episcop canonic al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, de către Congresul bisericesc (23 aprilie 1966). Hirotonirea întru arhiereu s-a făcut la 7 august, în biserica Sfântul Gheorghe din Windsor-Ontario (Canada); instalarea s-a făcut la 21 august, la Detroit, sediul episcopiei, de către I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

D. MANIFESTĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR: — *Conferința mondială «Biserica și societatea»* ținută sub auspiciile Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Geneva, 12—26 iulie 1966). Din partea Bisericii Ortodoxe Române au fost de față I. P. S. Mitropolit Justin, al Moldovei și Sucevei, P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic din București și P. C. Pr. D. Fecioru, consilier patriarhal.

— *Sesiunea anuală a Comitetului de lucru al Comisiei Credință și Constituție*, ținută la Moscova (26—31 august 1966). Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat dl. Prof. N. Chițescu.

E. MANIFESTĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINȚA CREȘTINĂ PENTRU PACE: — *Sesiunea Comisiei ecumenice* de la București (23—25 mai 1966). P. C. Diac. prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic a susținut referatul «Structura și metodele colaborării între confesiuni privite prin prisma teologiei ortodoxe».

F. MANIFESTĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINȚA BISERICILOR EUROPENE: — *Ședința grupelor 4 și 5 de lucru*, de la Geneva (12—15 sept. 1966) cu participarea P. C. Prof. Liviu Stan din partea Bisericii Ortodoxe Române.

— *A doua sesiune anuală a Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene*, Bethel — R.F.G. (22—24 septembrie 1966). Din partea Bisericii Ortodoxe Române au fost de față I. P. S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei și P. C. Pr. Prof. Gh. I. Moiescu, parohul bisericii ortodoxe române din Viena.

*

După aceste comunicări, la fiecare protopopiat au fost prezentate de numeroși preoți rapoarte cuprinzând activitatea pastoral-obștească des-

făsurată de aceștia în intervalul dintre ultima conferință de orientare din septembrie și actuala conferință.

Din ele se constată că preoții au activat și activează în cadrul căminelor culturale ca dirijori de cor sau ca membri în formațiile corale, ca lectori la bibliotecile satești, în cadrul acțiunilor de bună gospodărire și înfrumusețare a satelor, în cadrul Crucii Roșii, dar mai cu seamă în cadrul comitetelor locale de luptă pentru pace, fie ca președinți, fie ca membri.

*

Epuizându-se problemele înscrise în ordinea de zi, atât delegații Centrului Eparhial, cât și reprezentanții Departamentului Cultelor și ai puterii locale de Stat, exprimându-și și de astădată deplina satisfacție pentru modul cum s-au desfășurat lucrările, au felicitat călduros pe pp. cc. protoierei și preoți prezenți, mulțumindu-le pentru buna primire și ospitalitate și asigurându-i că vor aduce la cunoștința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a conducerii Departamentului Cultelor, frumoasele lor roade în activitatea pastoral-socială și patriotică, spre slava sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și pentru neconținuta înflorire a scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

REDAȚIA

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

Spicuri din sumarul ședinței din 11 decembrie 1966

Aleasă la 20 octombrie 1966, potrivit hotărârii din 7 iunie a.c., a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Adunarea Eparhială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor s-a întrunit în ziua de 11 decembrie a.c., în Sala Sinodală din Palatul patriarhal în ședință de constituire și de lucru, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, — lucrările sesiunii desfășurându-se precum urmează :

La orele 10 dimineața, în Paraclisul Palatului patriarhal, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, a părinților consilieri eparhiali și a membrilor Adunării Eparhiale, a fost oficial îndătinatul Te-Deum de către P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, înconjurat de sobor de preoți și diaconi.

După oficierea Te-Deum-ului, membrii Adunării Eparhiale au trecut în Sala Sinodală din Palatul patriarhal, — unde, pe lângă membrii aleși, au mai fost prezenți : P.P. S.S. Episcopi Dr. Antim Tîrgovișteanul și Vi-

sarion Ploeșteanul, vicari patriarhali, P.P. C.C. Consilieri administrativi ai Centrului Eparhial : Stan C. Dimancea, Petre F. Alexandru, Leonida Mateescu, Ioan Popa, Mihail Marinescu și Nicolae Diaconu, d-l Virgil Frangu, secretar eparhial al Sfintei Arhiepiscopii, d-l D. Zottu, contabil șef, șefi de serviciu și alți invitați.

Cu prilejul deschiderii ședinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Președintele Adunării, a rostit următoarea cuvântare :

*Prea Sfințiților Episcopi Vicari,
Domnule reprezentant al Departamentului Cultelor,
Prea Cucernici Părinți și
Domnilor membri ai Adunării Eparhiale,*

Mărturisesc din toată inima bucuria pe care o am de a mă întâlni astăzi cu Dumneavoastră, reprezentanții cei mai de seamă ai credincioșilor din de Dumnezeu păzita Arhiepiscopie a Bucureștilor și simt o deosebită plăcere să vă împărtășesc binecuvântarea mea și să vă felicit pentru cinstea de a fi mandatați din partea clerului și credincioșilor, ca membri ai Adunării noastre Eparhiale.

Potrivit rînduielilor cuprinse în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, precum și în Regulamentul pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative și executive în parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română, din 4 în 4 ani au loc alegeri pentru forurile reprezentative, deliberative și executive la parohiile și eparhiile de pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române.

Anul acesta, împlinindu-se 4 ani de la ultimele alegeri, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărît să se facă noi alegeri pentru forurile parohiale și eparhiale. Au avut loc astfel în luna martie alegeri pentru forurile parohiale, cînd au fost alese Consiliile parohiale, din care fac parte preoții slujitori ai parohiei și un număr de 7, 9 sau 12 membri mireni, aleși de adunarea parohială, din cei mai buni credincioși ai parohiei și Comitetele parohiale, alcătuite din 14, 18 sau 24 membri aleși dintre enoriașii sau enoriașele care arată rîvnă și devotament pentru lucrul Domnului și pentru propășirea moral-religioasă a obștei creștinilor.

Tot după hotărîrea Sfîntului Sinod, în luna octombrie au avut loc alegeri pentru forurile eparhiale în cele 12 eparhii ale Patriarhiei Române. Clerul și reprezentanții credincioșilor au ales membrii Adunărilor Eparhiale. Fiecare Adunare Eparhială este compusă din 10 membri clerici și 20 membri mireni. Adunarea Eparhială alege la rîndul ei Consiliul Eparhial, alcătuit din 3 membri clerici și 6 membri mireni. După cum se poate ușor vedea, Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial sînt constituite deci din o treime clerici și două treimi mireni.

Acest uz și principiu legalizat și practicat este propriu și specific Bisericii noastre și Bisericii Ortodoxe în general, ca mod de colaborare între cler și credincioși, la rezolvarea problemelor administrative, economico-financiare, gospodărești și cultural-sociale. Această rodnică și bună colaborare pornește de la parohii — în consiliile și comitetele parohiale

— continuă la Centrele Eparhiale — în Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial — și urcă pînă la Centrul Patriarhal — unde își găsește expresia în Adunarea Națională Bisericească și Consiliul Național Bisericesc.

Colaborarea dintre cler și credincioși este firească și necesară, fiindcă Biserica se compune din cler și credincioși. Clericii nu pot sluji și păstori fără credincioși, iar credincioșii nu pot fi și nu pot să-și îndeplinească rolul fără cler. Numiți bisericește: clerul «păstori», iar credincioșii «turma duhovnicească», — ierarhii —, preoții, diaconii și toți credincioșii formează împreună Biserica, al cărei cap unic este Domnul nostru Iisus Hristos.

Această colaborare este un drept, o datorie și o cinste totodată, pe care clerul o arată credincioșilor și credincioșii la rîndul lor o arată clerului. Este o într-ajutorare în interesul Bisericii, un stimulent pentru credincioși ca și pentru cler, un semn de încredere și prețuire reciprocă.

Problemele la rezolvarea cărora credincioșii mireni sînt chemați să colaboreze cu slujitorii Bisericii, interesează deopotrivă și pe unii și pe ceilalți. De aceea, în Biserica Ortodoxă credincioșii cunosc de aproape nevoile și diferitele probleme care se pun Bisericii și ajută la rezolvarea lor, alături de preoți și diaconi.

Acest mod de lucru caracteristic Bisericii Ortodoxe este semnul și dovada constituției ei democratice, deosebită de a altor Biserici. În Biserica Romano-Catolică, al cărei regim de conducere este monarhic absolut, clerul își rezervă dreptul exclusiv de administrare și rezolvare a tuturor problemelor bisericești, făcînd un fel de castă aparte față de credincioși. În Bisericile Protestante, dimpotrivă, nefuncționînd cler propriu-zis — fiindcă nu recunosc taina și harul preoției și nu au ierarhie — organizația bisericească este exclusiv laică.

Față de acestea, Biserica Ortodoxă nu practică nici clericalismul exclusiv, nici laicismul anticlerical. Ea reprezintă calea de mijloc, păstrînd spiritul și practica Bisericii Vechi. În acest spirit este organizată și funcționează Biserica Ortodoxă Română și în acest spirit onorează cu încrederea sa forurile parohiale și eparhiale, ca organe deliberative și executive, așa cum este și Adunarea noastră Eparhială.

În această calitate a sa, Adunarea Eparhială din care faceți parte Dumneavoastră, va îndeplini la prima sa ședință lucrările statutare și regulamentare de constituire, urmînd ca după aceea să examineze activitatea și realizările de ordin administrativ, economic-financiar și social-cultural din cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor în cursul anului 1966.

Asupra activității și realizărilor Eparhiei noastre veți fi informați din dările de seamă pe care le-a întocmit Consiliul Eparhial. Vă rog să urmăriți de aproape aceste dări de seamă, precum și conturile de execuție bugetară, fiindcă dorința noastră este pe de o parte să cunoașteți viața și preocupările slujitorilor și credincioșilor din cuprinsul Eparhiei noastre și să vă convingeți personal că sumele care se încasează la Centrul nostru Eparhial sînt gestionate corect și în interesul și folosul Bisericii, iar pe de altă parte, să ne ajutați ca, împreună să găsim mijloacele cele mai bune pentru stimularea vieții religioase și morale a credincioșilor noștri și totodată să gospodărim cit mai bine și cu bune rezultate patrimoniul Arhiepiscopiei noastre.

Veți avea, de asemenea, de examinat planul financiar al Eparhiei pe anul 1967, la întocmirea căruia vă îndemnăm iarăși să luați parte cât mai activă pentru a se prevedea ceea ce este necesar și de folos parohiilor, minăstirilor și Centrului Eparhial.

Fără să intru în amănunte și fără să anticipez asupra celor ce vi se vor înfățișa în dările de seamă, vă încredințez pe toți că în întreaga Arhiepiscopie a Bucureștilor preoții și credincioșii Bisericii noastre înțeleg pe deplin chemarea și rosturile lor în vremurile de adinci și importante transformări prin care trece țara noastră. Pe lângă activitatea lor sacerdotală și misionară, preoții împreună cu credincioșii pe care-i păstoresc sînt alături de poporul nostru în aspirațiile lui de bunăstare și progres, în eforturile lui de propășire și fericire a patriei noastre.

Preoții și credincioșii noștri socotesc, de asemenea, că-și împlinesc o datorie sfîntă și patriotică în munca și rîvna pe care o depun pentru promovarea păcii în lume.

Pacea constituie fără îndoială interesul suprem al lumii întregi. Ea este condiția vieții și a bunului mers în toate, este condiție a existenței, a liniștii și fericirii noastre pămîntești. Pacea este datoria conducătorilor de popoare și este dorința și rugăciunea de toate zilele a Bisericii. Noi socotim pacea ca pe una din cele mai de seamă misiuni ale Bisericii și sîntem mulțumiți să declarăm că Biserica noastră o îndeplinește continuu și cu zel atît între granițele țării cit și în afară.

Noi socotim apărarea păcii ca pe o datorie permanentă, mai ales acum cînd pericolul războiului este o realitate bine cunoscută și îngrijorătoare, prin agresiunea și vărsarea de sînge nevinovat care au loc în Vietnam.

Alături de conducerea statului și de întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Română este și trebuie să rămînă la postul său de propovăduitoare și apărătoare neobosită a păcii în lume, așa cum este și trebuie să fie și cu slujirea tuturor cauzelor și intereselor sociale și morale ale vrednicului și talentatului nostru popor. Credincioșii noștri aparțin în același timp și statului și Bisericii și de aceea, Biserica este datoare să dorească binele obștesc și să lucreze pentru înfăptuirea lui.

Alături de cîrmuirea scumpei noastre Patrii Republica Socialistă România, noi toți: cler și credincioși să nu precupețim nimic pentru a spori prestigiul și înflorirea țării noastre, pentru a sprijini cu tărie biruința păcii în lume.

Cu aceste simțăminte și cu aceste gînduri declar deschise lucrările de constituire ale Adunării noastre Eparhiale și lucrările pentru verificarea și aprobarea dărilor de seamă și gestiunii pe anul 1966, precum și lucrările pentru aprobarea planului financiar pe 1967.

Atotputernicul și Mîlostivul Dumnezeu să reverse peste noi toți harul și binecuvîntarea Sa și să ne lumineze pentru a săvîrși lucrul cel bun și de folos, atît pentru Biserica noastră strămoșească, cit și pentru țara noastră, Republica Socialistă Romînia !

După cuvîntarea de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a numit ca scretari provizorii ai Adunării un cleric : P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, și un mi-

rean : d-l Constantin Pavel, profesor la Institutul teologic Universitar din București.

P. C. Preot Alexandru Ionescu, secretar provizoriu, a citit apelul nominal al membrilor Adunării, cei prezenți depunând la birou mandatele.

Au fost prezenți 8 membri clerici și 19 membri mireni. Au absentat 2 clerici și un mirean, — toți au trimis cereri de motivare ; s-a cerut Adunării motivarea absențelor. Adunarea a aprobat în unanimitate cererile de motivare, iar mandatele trimise s-au repartizat secțiunilor pentru validarea mandatelor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian invită Adunarea să se constituie, pentru verificarea mandatelor.

S-au format două secțiuni :

Prima secțiune, alcătuită din membrii aleși în circumscripțiile electorale I—V inclusiv, urmînd a verifica mandatele secțiunii a II-a.

A doua secțiune, formată din membrii aleși în circumscripțiile electorale VI—X inclusiv, urmînd a verifica mandatele secțiunii a I-a.

Cele două secțiuni au lucrat sub președinția de drept a celui mai în vîrstă cleric, membru, alegînd și cîte un raportor.

Biroul împarte apoi secțiunilor dosarele cuprinzînd actele electorale pentru examinare.

La orele 11 ședința se suspendă, urmînd ca lucrările să se continue în secțiuni.

*

La orele 11,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian redeschide ședința pentru prezentarea rapoartelor de validare.

După cum s-a constatat din rapoartele celor două secțiuni și din cercetările dosarelor electorale și a mandatelor membrilor aleși în Adunarea Eparhială, au fost îndeplinite toate formele legale. Neexistînd contestații, se propune validarea tuturor membrilor aleși.

Propunerea a fost supusă la vot. Adunarea validează mandatele celor 30 membri aleși la 20 octombrie 1966.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, constatînd — după validarea tuturor celor 30 membri aleși — prezența la lucrări a 27 membri și absența motivată a 3 membri, a declarat Adunarea Eparhială legal constituită.

Se trece în continuare la alegerea biroului definitiv al Adunării.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Adunarea a aprobat în unanimitate alegerea a 3 secretari : un cleric — P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Mitropolii, și doi mireni — d-nii Constantin Pavel și Toma Rădulescu:

În conformitate cu dispozițiile regulamentare, Președintele Adunării Eparhiale —, Prea Fericitul Patriarh Justinian desemnează pe P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu secretar general al Adunării Eparhiale.

În urma constituirii, componența Biroului Adunării este următoarea:
 PREȘEDINTE : *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* ;
 SECRETAR GENERAL : *P. C. Vicar Pr. Alexandru Ionescu* ;
 SECRETARI : *Dl. Prof. Constantin Pavêl* ; *Dl. Prof. Toma Rădulescu*

În continuare, se procedează la alegerea pe termen de 4 ani a celor 4 comisii ale Adunării, a 3 delegați în Adunarea Națională Bisericească, a membrilor Consiliului Eparhial și a membrilor Consistoriului Eparhial.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian propune următoarea componență :

I. — COMISIA BISERICESCĂ :

Președinte : *P. C. Pr. Ioan Gagiu.*

Membri : *P. C. Pr. Ioan Cristache, Prof. Dr. Corneliu Cărpinișan, Prof. I. D. Ștefănescu, Prof. Nicolae Lungu.*

Raportor : *Prof. Dr. Dumitru Timuș.*

II. — COMISIA CULTURALA

Președinte : *P. C. Diac. Prof. Nicolae Nicolaescu.*

Membri : *P. C. Pr. Dinu Provian, Acad. Victor Eftimiu, Prof. Gheorghe Dumitrescu.*

Raportor : *Prof. Nicolae Chișescu.*

III. — COMISIA ECONOMICA

Președinte : *P. C. Pr. Alexandru Vlaiculescu.*

Membri : *P. C. Pr. Ioan Purcărea, Arhit. Ștefan Boriga, Av. Vasile Stan, Dl. Tudor Vasile.*

Raportor : *Ing. Ștefan Ștefaniu.*

IV. — COMISIA DE VALIDARE

Președinte : *P. C. Pr. Gheorghe Iliescu-Izvoarele.*

Membri : *P. C. Pr. Nicolae Popescu, Dl. Gheorghe Popescu, Dl. Vasile Pirvu.*

Raportor : *Prof. Gheorghe Nișescu.*

DELEGAȚI ÎN ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICESCĂ

P. C. Pr. Alexandru Ionescu; Acad. Prof. Petre Constantinescu-Iași; Prof. Dr. Gheorghe Olănescu.

MEMBRI ÎN CONSILIUL EPARHIAL

P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, P. C. Pr. Alexandru Vlaiculescu, P. C. Pr. Dinu Provian, Prof. Nicolae Chișescu, Prof. George Nișescu, Prof. Dr. Dumitru Timuș, Prof. Gheorghe Popescu, Prof. Nicolae Lungu, Av. Vasile Stan.

CONSISTORIUL EPARHIAL

Președinte : *P. C. Pr. Alexandru Delcea.*

Membrii : *P. C. Pr. Gh. Popescu-Colibași, P. C. Pr. Constantin Nichita.*

Membri supleanți : *P. C. Pr. Pompiliu Ispas, P. C. Pr. Nicolae Tănăsescu.*

Adunarea Eparhială a aprobat prin vot unanim această componentă. În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian propune Adunării să se expedieze Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor și Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România următoarele telegrame :

DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Loco

«Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune de constituire și de lucru, astăzi, 11 decembrie 1966, și Noi personal exprimăm cu acest prilej, atât Domniei Voastre cât și întregii cîrmuiri a Statului nostru, simțămintele noastre de înaltă prețuire și Vă încredințăm că preoțimea și credincioșii creștini ortodocși din cuprinsul acestei Eparhii sprijină cu însuflețire strădaniile depuse pentru zidirea vieții celei noi care se înfăptuiește în Țara noastră și se alătură cu entuziasm luptei pentru triumful cauzei sfinte a păcii și prieteniei între popoarele lumii».

*

DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU
SECRETAR GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Loco

«Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, nou aleasă, întrunită în sesiune de constituire și de lucru, astăzi, 11 decembrie 1966, și Noi personal, Vă adresăm cu acest prilej, atât Domniei Voastre cât și colaboratorilor Domniei Voastre, mulțumirile noastre pentru sprijinul ce ne-ați acordat în rezolvarea problemelor bisericești, economice și cultural-sociale legate de bunul mers al acestei Eparhii, și Vă rugăm să primiți încredințarea că preoțimea și credincioșii ortodocși din cuprinsul ei se alătură la munca poporului nostru ce se desfășoară cu însuflețire pentru propășirea materială și culturală a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, pentru cauza sfintă a apărării păcii și prieteniei între toate popoarele lumii».

*

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Loco

«Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune de constituire și de lucru, astăzi, 11 decembrie 1966, Vă roagă să primiți încredințarea că preoțimea și credincioșii creștini ortodocși din

cuprinsul acestei Eparhii sprijină cu însuflețire toate acțiunile inițiate de Comitetul Național pentru apărarea păcii din țara noastră, în scopul înlăturării războaielor din viața oamenilor și se alătură eforturilor depuse pentru împlinirea acestei sfinte năzuințe a vremurilor noastre.

Cu puteri mereu înnoite, vom continua această lucrare spre binele și fericirea scumpei noastre Patrii».

Cu îndelungi aplauze, Adunarea Eparhială aprobă textul telegramelor și hotărăște expedierea lor.

*

În continuare, secretarii sînt invitați la birou și primesc rapoartele generale ale sectoarelor pe anul 1966.

După ce se indică fiecărei Comisii biroul unde va lucra, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian suspendă ședința, invitînd Comisiile să porceadă la examinarea rapoartelor încredințate.

La redeschidere, ședința a fost prezidată de P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, susținîndu-se rapoartele Comisiilor în ordinea următoare :

1. Raportul Comisiei Bisericești a fost citit de Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș, raportorul Comisiei.

2. În continuare, raportul Comisiei Economice a fost citit de Dl. ing. Ștefan Ștefaniu, raportorul comisiei.

3. Raportul Comisiei Culturale a fost prezentat de Dl. Prof. Nicolae Chițescu, raportorul Comisiei.

Toți raportorii și-au exprimat întreaga lor adeziune față de conținutul rapoartelor.

Au urmat discuțiile pe marginea rapoartelor, la care au participat : Dl. Prof. Nicolae Chițescu, Dl. Av. Vasile Stan, P. C. Pr. Gheorghe Iliescu-Izvoarele, Dl. Prof. George Nițescu, P. C. Pr. Ioan Cristache, Dl. Ing. Ștefan Ștefaniu.

După ce și-au exprimat întreaga lor adeziune față de realizările obținute de fiecare sector al Sfintei Arhiepiscopii, toți vorbitorii au adus respectuoase mulțumiri și omagii de recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru Înalta înțelepciune cu care îndrumază munca colaboratorilor de la Centrul Eparhial.

S-au adus de asemenea mulțumiri Departamentului Cultelor pentru bunăvoința și înțelegerea acordată totdeauna rezolvării lucrărilor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În încheiere, se supun spre aprobare Adunării rapoartele prezentate. În unanimitate de voturi, Adunarea Eparhială a aprobat rapoartele Comisiilor.

*

Epuizîndu-se ordinea de zi, P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, exprimă în numele Adunării Eparhiale un respectuos omagiu Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija părintească cu care călăuzește munca la Centrul Eparhial.

Felicitănd pe membrii Adunării Eparhiale în noua sa componentă, P. S. Sa mulțumește tuturor pentru participarea activă la rezolvarea importantelor probleme dezbătute, urîndu-le spor în activitatea pe care o vor desfășura în cadrul Adunării Eparhiale.

De asemenea, se aduc mulțumiri Departamentului Cultelor pentru înțelegerea pe care o acordă totdeauna Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și în mod special d-lui Niță Pascu împuternicit șef al Capitalei și regiunii București, pentru atenția și bunăvoința cu care examinează și ajută la rezolvarea lucrărilor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

REDACȚIA

SERBAREA COLINDELOR DE CRĂCIUN ȘI ANUL NOU LA SEMINARUL ȘI INSTITUTULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Dind expresie respectului lor față de frumoasele tradiții ale credincioșilor Bisericii noastre, studenții Institutului teologic și elevii Școlii de cîntăreți bisericești și ai Seminarului teologic din București — în întîmpinarea Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului Nou și înainte de a pleca în vacanța de Crăciun — au pregătit și susținut și în acest an, în cadrul unei reușite serbări, îndătinatul lor program muzical de colinde strămoșești.

Această serbare a colindelor a avut loc în seara zilei de marți 20 decembrie 1966, orele 17,30, în sala de festivități a Institutului teologic, împodobită frumos ca și în anii precedenți.

O notă deosebită de solemnitate și strălucire a dat serbării faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binevoit să onoreze desfășurarea programului ei prin înalta prezență a Prea Fericirii Sale. Tradiționala șezătoare muzicală a mai fost onorată și prin prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului și prin aceea a Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului. Printre oaspeții de onoare, mai amintim prezența maestrului I. Chirescu, artist al poporului, pe a D-lui Mircea Chiriac, compozitor și pe a D-lui Savu Rădulescu, director administrativ al Filarmonicii de Stat «George Enescu». În însoțirea Prea Fericitului Părinte Patriarh, au mai fost prezenți oaspeți distinși : P. C. Pr. I. Găgiu, directorul Cancelariei Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Stan Dimancea, consilierul cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Gh. Soare, P. C. Pr. Gh. Iordăchescu, P. C. Pr. D. Fecioru, consilieri patriarhali, P. C. Pr. Petre F. Alexandru și P. C. Pr. Ioan Popa, consilieri administrativi ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. De asemenea, au fost de față profesorii, conferențiarii și asistenții Institutului teologic, în frunte cu P. C. Rector Prof. Diac. N. I. Nicolaescu, precum și membrii

corpului didactic al Școlii de cântăreți și Seminarului teologic, în frunte cu P. C. Director Pr. D. Popescu, asistent universitar.

După cum s-a observat, la balcoane, au mai ținut să asculte colindele cîntate de elevii și studenții de la școlile de învățămînt teologic din cuprinsul Eparhiei Bucureștilor, unii salariați de la Patriarhie și Arhiepiscopie, cîțiva preoți din Capitală și cîțiva părinți de ai studenților și elevilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh și înalții oaspeți au fost primiți și au ocupat locurile pregătite în sala de festivități, în acordurile impresionante ale Imnului patriarhal, cîntat de corul unit al studenților și elevilor, sub conducerea D-lui Prof. N. Lungu. Cuvîntul introductiv al serbării a fost rostit de Dl. Prof. Nicolae Grosu de la Seminarul teologic, care a spus următoarele :

«În școlile din această aleasă vatră de lumină și slujire a sfintei noastre Biserici, răsună azi din nou minunatele colinde strămoșești. Din grădina înmirezmată a evlaviei vechilor credincioși ai Bisericii noastre, studenții teologi și elevii seminariști, sub îndrumarea iubiților lor dascăli de cîntări, au cules cu grije cîteva flori gingașe de adîncă semnificație duhovnicească și de neîntrecută frumusețe artistică. Cu pietate și tragere de inimă, ei le prezintă acum în buchete multicolore, care de care mai pline de înțeles și mai încîntătoare.

Ca și în alți ani, acest ceas al colindelor de Crăciun și Anul nou reprezintă pentru noi, fiii Bisericii, după datina străbună, un moment de negrăită bucurie și înălțare sufletească. Cu acest prilej se aprind mai viu luminile credinței în sufletele noastre. Splendori și valori de aleasă creație folclorică, de o prospețime și sensibilitate care nu îmbătrînește niciodată, vin de peste veacuri, urcă pînă la noi din trecut, și din moșii strămoși ne înalță pe aripi de vis și de încîntare duhovnicească. Ele ne luminează orizontul credinței, ne încălzesc inima pentru fapta cea bună și ne apropie sufletește unii de alții ca membri ai aceleiași familii.

În fața ieslei din Betleem, a cărei adîncă spiritualitate ortodoxă o exprimă colindele religioase, ori cînd auzim glasuri cristaline intonînd cîntece de stea, dascăli și elevi sîntem cu toții stăpîniți de aceleași gânduri, sentimente și emoții sfinte. Granițele de timp și de vîrstă dispar și ne simțim purtați și noi, pe firul de aur al celor mai scumpe amintiri, printre colindătorii de pe ulițele copilăriei proprii.

Tot ce este adevăr, bine și frumos în bogăția sufletească și în co-moara de spiritualitate a colindelor noastre strămoșești, ne înaripează în mod spontan sufletele și ne îmbie inima spre trepte superioare de simțire și faptă. Căci ceea ce constituie caracteristica acestor neprețuite comori moștenite din bătrîni, este faptul că ele cîntă în stihuri de poezie belșugul de sfințenie activă și de valori mîntuitoare ale ortodoxiei noastre românești. Ele îmbracă în versuri duioase și pline de căldură sensurile adînci ale celei mai autentice trăiri religioase, ca temei de fapte bune, și exprimă simplu și pe înțeles, mărturisirea nezdruncinată a dreptei noastre credințe. Ele comunică ascultătorilor, cu puteri de vrajă sfîntă, dogma ortodoxă, ca principiu înouitor de viață și morală, înveșmîntînd-o în strai idilic, ușor accesibil credincioșilor noștri.

Asemenea vestiților imnografi și psalți de odinioară, melozii anonimi din trecutul vieții noastre bisericești și-au adus, prin colinde, ofranda simțirii lor duioose pe fundamentul dogmatic al Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului Nou, praznice luminoase, a căror adîncă spiritualitate ortodoxă colindele o exprimă cu deosebire. Credințioșii noștri prăznuiesc aceste sfinte sărbători la biserică, în timpul rînduit pentru sfintele slujbe și rugăciuni obștești — și la ei acasă, în serile de ajun și în diminețile praznicale. Atît la biserică, cît și la casele lor, — slujbele bisericești și frumoasele colinde și datini strămoșești le oferă aceleași prilejuri de înălțare a inimilor, de îndemnuri și pilduri pentru o dragoste creștină pusă în slujba aproapei și a binelui obștesc.

Fondul ortodox al spiritualității Bisericii noastre strămoșești îmbracă în colinde, ca stil, formă și melodie, o înveșmîntare proprie, apropiată de viața obișnuită a credincioșilor Bisericii noastre. Multe din istorisirile sfinte și din momentele istoriei biblice au dobîndit, în creația folclorică a colindelor, coloritul pitoresc al plaiurilor noastre și au împrumutat frumuseți din sufletul credincios autohton, care le-a creat. Pentru aceste motive, colindele noastre strămoșești îndeplinesc, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului nou, fără nici un efort din partea celor ce le cîntă și din partea celor ce le ascultă, o funcție instructivă și educativă în mijlocul credincioșilor noștri, alături de sfintele slujbe și de înțeleptele cazanii. Ele cîntă lauda virtuților creștine și îndeamnă la practicarea lor.

În ziua de azi, cînd mediul social în care trăiesc credințioșii oferă influențe pozitive și constituie o atmosferă sănătoasă de dezvoltare a psihicului uman, aspectele virtuților oglindite în colinde se pot afirma și recepționa cu mai multă ușurință. Sînt virtuți pe care viața de azi le cere : iubirea de pace și lupta pentru ea, dragostea de muncă, prietenia, spiritul de colectivitate, dreptatea socială, blîndețea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine și, în general, dragostea creștină atotcuprinzătoare.

Desigur, și alte multe aspecte ale virtuților creștine și alte năzuințe nobile către o viață nouă se pot sublinia în colindele noastre strămoșești. Desfășurarea programului oferit de școlile noastre ne va ilustra cîteva din ele. Nu putem lăsa însă neexprimată constatarea că la înălțarea spirituală pe care o cîntă colindele noastre de Sfințele Sărbători ale Nașterii Domnului și Anului nou, se adaugă, în vremea din urmă, renașterea și înflorirea materială a Patriei noastre, din an în an tot mai bogată și mai frumoasă».

Adresîndu-se Prea Fericitului Părinte Patriarh, vorbitorul a spus : «Așa după cum ne-ați învățat despre creștinism în general că el nu trebuie conceput ca o credință abstractă și sterilă, ci trebuie transformat în apostolat social, în slujirea binelui obștesc și în dragoste concretă pusă în slujba oamenilor și a idealurilor care le însuflețesc munca și năzuințele în actualitate, tot așa vă sîntem adînc recunoscători pentru înțeleptele învățături, pentru caldele îndemnuri și pentru strălucitul exemplu pe care ni-l dați an de an, în legătură cu păstrarea, justa interpretare și folosirea în mod educativ a acestui prețios tezaur de înțe-

lepciune, de poezie și de spiritualitate ortodoxă, pe care-l alcătuiesc colindele noastre strămoșești.

Nu numai înalta prezență a Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru, în momente ca cele de acum, este o dovadă că iubii colindele credincioșilor Bisericii noastre. Unii din noi am avut fericirea să simțim și să trăim direct momente de binecuvîntare, de însuflețire pentru bine și de rare bucurii, chiar la reședința Prea Fericirii Voastre, unde, ca într-o nouă «casă a lui David», stă mereu aprinsă flacăra credinței noastre ortodoxe și se află în permanență prezent și viu duhul tradițiilor noastre străbune.

Acest fapt face să se mărească în suflete bucuria de a Vă avea între noi, bucurie care constituie cel mai prețios dar pe care ni-l aduc luminoasele noastre Praznice.

Sintem deosebit de fericii că Prea Fericirea Voastră ați binevoit a veni din nou în mijlocul nostru, în acest moment de bucurie. Către Prea Fericirea Voastră se îndreaptă de aceea cu atât mai mult dragostea respectuoasă și recunoștința profundă a elevilor, studenților și profesorilor școlilor noastre. Permiteți-ne, Prea Fericite Părinte Patriarh, să vă spunem că tot ce se va cînta și se va ura mai frumos, în această seară a colindelor, se adresează în primul rînd către Prea Fericirea Voastră, ca o ofrandă curată a inimilor noastre de Sfintele Sărbători. Întru mulți și fericii ani, Prea Fericite Părinte Patriarh !

Urările noastre se îndreaptă cu căldură și sinceritate și către Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor, Prof. Dumitru Dogaru și către colaboratorii d-sale, cărora de asemenea le spunem : La mulți și fericii ani !»

*

După cuvîntul D-lui Prof. N. Grosu, Dl. Profesor N. Lungu a dat lămuriri în legătură cu modul de executare a colindelor. Ca și în anii precedenți, studenții teologi și elevii seminariști au fost împărțiți în cinci cete de colindători. Studenții s-au grupat pe cei patru ani de studii și au alcătuit patru cete de colindători iar cea de a cincea ceată de colindători au alcătuit-o elevii Școlii de cîntăreți bisericești și ai Seminarului teologic.

Pentru executarea primei bucăți din bogatul repertoriu de colinde programate, s-au unit grupele de colindători ale studenților din anii III și IV. Sub conducerea D-lui asistent C. Drăgușin, ele au cîntat împreună frumosul colind : *Iată vine cel dorit*, de Vasile Popovici. După aceea, potrivit programului, s-au cîntat următoarele colinde : — *Am plecat să colindăm*, de Gh. Cucu. Au executat studenții anului I, sub conducerea colegului lor Pavel Andrei. — *O ce veste minunată*, de Gh. Dima. Au executat studenții din anul IV, sub conducerea colegului lor Petrescu Traian. — *Sus plûgari*, de Gh. Cucu. Au cîntat elevii Seminarului sub conducerea Prof. V. Frangulea. — *Trei păstori*, de Popovici. Au cîntat studenții anului I, sub dirijarea colegului lor Buțerschi Dumitru. — *Florile dalbe*, de Timotei Popovici. Au executat studenții anului II, sub conducerea colegului lor Stănescu Ioan. — *La Vit-*

leem, de N. Lungu. Au cîntat studenții anului III, sub conducerea colegului lor Mihăiță Nicolae. — *Veniți astăzi*, de Timotei Popovici. Au executat studenții din anul II, sub conducerea colegului lor Cîrstean Gavril. — *Cetiniță, cetioară*, de Gh. Cucu. Au cîntat elevii Seminarului, sub conducerea D-lui Victor Frangulea, profesorul lor de muzică. — *În seara de Moș Ajun*, de M. Trache. Au executat studenții anului I, sub conducerea colegului lor Pavel Andrei. — *La cireșul rețezat*, cules și armonizat de Nicu Moldoveanu, doctorand în teologie. Au cîntat studenții anului II, sub conducerea doctorandului N. Moldoveanu. — *Sus la poarta raiului*, de D. G. Kiriac. Au cîntat elevii Seminarului, sub conducerea profesorului lor, Frangulea Victor. — *Moș Crăciun*, de I. Moruzov. Au executat studenții anului IV, sub conducerea colegului lor Petrescu Traian. — *Lerui Ler*, de Mihail Gab. Popescu. Au cîntat studenții anului III, sub conducerea colegului lor Costică Dumitru. — *Ziurel de zi*, de Tib. Brediceanu. Au executat studenții anului IV, conduși de colegul lor Petrescu Traian. — *Astăzi se naște Hristos*, de C. Drăgușin. Au cîntat studenții anului III, sub conducerea colegului lor Necula Nicolae.

În continuarea programului, cele cinci grupe de colindători și-au unit vocile într-un singur ansamblu coral și, sub conducerea alternativă a D-lui asistent C. Drăgușin și a D-lui Profesor Nicolae Lungu, au executat următoarele colinde : — *Cu steaua*, de I. D. Chirescu ; — *Mare Minune*, de Gh. Cucu ; — *Mărire-ntru cele-nalte*, de N. Lungu.

Una din piesele de mare efect ale bogatului și variatului repertoriu al concertului a fost *Plugușorul*, de Max Vasiliu, cîntat cu multă însuflețire de studenți și elevi, sub conducerea maestrului N. Lungu.

Ca și la șezătoarea colindelor din anul trecut, elevii și studenții etiopieni, care urmează cursuri la Semniarul și Institutul teologic din București, au contribuit la înfrumusețarea serbării colindelor din acest an cu un moment de pitoresc exotic. Îmbrăcați în tradiționalele lor costume naționale, ei au apărut la loc potrivit în sala de festivități, în fața Prea Fericitului Părinte Patriarh și a distinșilor oaspeți și, după o adîncă și originală plecăciune, în manieră orientală, unul din ei (studentul Ghîrma Woldă Kirkos) a spus : «Prea Fericite Părinte Patriarh, înainte de a cînta două mici colinde din țara noastră Etiopia, cu toții într-un glas strigăm : Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună-voire». După aceasta, elevii și studenții etiopieni (Ghîrma Woldă Kirkos, Abăba Yghîzan, Hadis Ieșanău, Alăîgn Ambaie și Ghîrma Wondafraș) au cîntat, în graiul lor național, următoarele cîntări religioase de Crăciun : «*S-a pogorît din cer, s-a intrupat din Fecioara Maria, ca să ne mintuiască pe noi*» ; «*S-a culcat în iesle, s-a îmbrăcat cu fășetel, iată Mintuitorul lumii s-a născut azi*».

Plăcut impresionat, Prea Fericitul Părinte Patriarh a luat, la sfîrșit, cuvîntul și a împărtășit colindătorilor caldele binecuvîntări ale Prea Fericirii Sale și ale înalților Ierarhi prezenți. În cuvinte de părintească dragoste și de caldă încurajare, Prea Fericirea Sa a felicitat pe studenți și elevi și pe profesorii lor, care — în frunte cu maestrul N. Lungu, acest mare îndrăgostit de folclor — îi instruesc, îi organizează și-i stimulează,

ca să se prezinte în fiecare an cu interpretări corale de tot mai înalt nivel artistic. Prea Fericitul Părinte Patriarh a exprimat mulțumiri colindătorilor nu numai din partea Prea Fericirii Sale, ci și în numele aleșilor oaspeți și, observând însuflețirea întregii asistențe, Prea Fericirea Sa a binevoit să se facă interpretul tuturor celor de față, mai mari și mai mici, pentru a da expresie satisfacției și bucuriei tuturor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh n-a lăsat să treacă nici acest prilej, fără a împărtăși elevilor și studenților, ca și în anii trecuți, înțelepte învățături și povățuiri, în legătură cu valoarea dogmatic-morală și folclorică a colindelor și a celorlalte datini de Crăciun și Anul Nou. Arătând că vechimea colindelor și a celorlalte obiceiuri de sărbători se pierde în adâncul veacurilor, ele fiind născute o dată cu credincioșii străbuni ai Bisericii noastre și cu nevoile lor sufletești, Prea Fericirea Sa a îndrumat elevii și studenții ca, mergînd în vacanța de Crăciun, să cînte la biserică și în familiile lor, împreună cu credincioșii, numai colindele cu conținut instructiv și educativ, gingașele creații artistice ale credincioșilor anonimi din trecutul vieții noastre bisericești. În felul acesta ei vor continua adevărata și frumoasa tradiție strămoșească a colindelor și vor contribui la combaterea spectacolului pe care-l oferă, pe alocuri, unele elemente needucate și necontrolate, care, sub pretextul colindelor, compromit, în scop de ciștiș nedemn, obiceiurile noastre strămoșești. Cuvintele și binecuvîntările Arhiepiscopului au înălțat gîndurile ascultătorilor spre orienturi superioare, iar sufletele elevilor, studenților și profesorilor au rămas stăpînite de sentimente și hotărîri corespunzătoare înțeleptelor povățuiri și îndemnuri.

După cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, în acordurile colindului «*Bună dimineața la Moș Ajun*», de I. Costescu, cîntat de elevi și studenți sub conducerea D-lui Profesor N. Lungu, s-au împărțit tradiționalele colindețe, primind fiecare din cei prezenți la serbare cîte o pungă cu bunătățile familiare colindătorilor: covrigi, bomboane, mere, nuci, biscuiți, portocale, ciocolată. Și aceste daruri au fost cu grijă pregătite, pentru ca și ele să facă să se nască în sufletele elevilor și studenților amintiri frumoase despre școlile lor și despre strădaniile ce se depun în ele, pentru a-i instrui și educa astfel ca să devină slujitori luminați și credincioși ai Bisericii noastre strămoșești și cetățeni devotați Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România.

Într-o scurtă alocuție de încheiere, P. C. Prof. Diac. N. I. Nicolaescu, Rectorul Institutului teologic, în numele profesorilor, studenților, elevilor, personalului administrativ și de îngrijire de la cele două școli, a mulțumit, călduros și cu alese cuvinte, Prea Fericitului Părinte Patriarh, distinșilor oaspeți și tuturor celor care au cîstit cu prezența tradiționala serbare de colinde a Seminarului și Institutului teologic din București.

Însuflețirea de la încheiere s-a exprimat în cîntarea Imnului patriarhal de către întreaga asistență, imn în acordurile căruia serbarea a luat sfîrșit, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh și oaspeții au părăsit sala de festivități.

N. G.

SEARĂ DE COLINDE LA PALATUL PATRIARHAL

Prețuind în chip deosebit nepieritoarele tradiții și creații folclorice ale poporului nostru, în legătură cu Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, încă din primul an al intronizării Prea Fericirii Sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, a îndătinat la palatul patriarhal ținerea unui concert de colinde în seara premergătoare ajunului luminatului praznic.

Potrivit datinei, și în acest an, în seara zilei de 23 decembrie, «Gazda», Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a primit cele trei formații corale bisericești — Corala Sfintei Patriarhii și cele două coruri de la Paraclisele patriarhale: Sfântul Spiridon și Domnița Bălașa, care au prezentat, fiecare în parte, câte un program de colinde și cîntece de stea pentru seara de Moș-Ajun, Crăciun și Anul-Nou.

La această festivitate a luat parte PP. SS. Episcopi Dr. Antim Tîr-govișteanul și Visarion Ploieșteanul, vicari patriarhali, P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Mitropolii, P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. consilieri patriarhali și arhiepiscopali, membri ai Consiliului Eparhial, slujitori de la Catedrala Patriarhală și alți invitați personali ai Prea Fericitului Părinte Patriarh.

Programul concertului de colinde a fost alcătuit din trei părți.

Prima parte a programului a fost susținută de Corul bisericii Domnița Bălașa, prezentînd sub conducerea D-lui Prof. Ioan D. Chirescu, artist al poporului, următoarele colinde și cîntece de Crăciun :

— Flori dalbe, M. Bîrcă ; — S-a născut Domnul, G. D. Kiriac ; — Domnuleț și Domn din cer, Gh. Cucu ; — Cu steaua, I. D. Chirescu ; — Moș Crăciun, I. Borgovan ; — Pe aripa vîntului, D. Popovici ; — Colo-n sus pe lîngă cer, I. Ghika-Comănești ; — Linu-i lin, I. D. Chirescu ; — Colind din Ardeal, A. Stoia ; — Plugușorul, I. D. Chirescu ; — Colinda vîntătorilor, Sabin Drăgoi, încheindu-se cu cîntecul de Crăciun, «Noël», de A. Adam.

A doua parte a concertului a fost susținută de Corul bisericii Sfântul Spiridon, sub conducerea D-lui L. Simulescu, executînd următorul repertoriu de cîntece și colinde tradiționale : — Moș Crăciun, colind popular ; — Bună dimineața la Moș-Ajun, muzica de A. Podoleanu ; — O, Ce veste, arm. de I. D. Chirescu ; — Domnul Iisus Hristos, D. Kiriac ; — În orașul Betleem, I. Chirescu ; — Nașterea Domnului, suită de colinde, prelucrare de Pr. Radu Antohie ; — la Vitleem, colo-n jos, colindă din regiunea Suceava — prelucrare de N. Lungu ; — Triptic de Crăciun, Teofil Coste, încheindu-se cu Bună dimineața la Moș-Ajun, de I. Costescu.

Partea a treia a concertului a fost susținută de Corala Sfintei Patriarhii, sub conducerea D-lui Prof. Nicolae Lungu, cu programul :

— Astăzi, toți într-o unire, Vasile Popovici ; — O, pricină minunată, N. Lungu ; — O, ce veste minunată, și Plecarea magilor, G. D. Kiriac ; — Cîntec de stea, C. Drăgușin ; — Și ne lasă gazdă-n casă, N.

Lungu ; — La poartă, la Țarigrad, D. Popovici ; — Sus, la poarta raiului, și Colindiță, Emil Monția ; — Triptic de Crăciun, Tiberiu Brediceanu, — Cîntec de Crăciun, I. Budiș, — Plugușorul, N. Lungu.

În continuare, s-a executat Cîntarea I-a din Catavasiile Nașterii Domnului, care face parte din Oratoriul de Crăciun al mult regretatului compozitor Paul Constantinescu.

Această parte a concertului de colinde s-a încheiat cu Bună dimineața la Moș-Ajun și Imnul Patriarhal.

Tuturor celor trei formații corale bisericești le-a răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, adresindu-le cuvinte de Înaltă apreciere asupra creațiilor și măiestriei cu care au fost interpretate datinile noastre strămoșești în legătură cu Nașterea Domnului, împărțindu-le totodată pungi cu tradiționalele «colinde».

Sărutînd dreapta binecuvîntătoare a Prea Fericitului Înfîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, toți cei de față au plecat cu inima înmirezmată de impresiile unei seri de neuitat.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII DIN UDENI

În ziua de 9 octombrie 1966, credincioșii parohiei Udeni din raionul Titu au avut mulțumirea sufletească de a lua parte la resfințirea bisericii lor, cu hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel, pe care — la stăruința bunului lor păstor, preotul Romulus Stănculescu — au reparat-o și au pictat-o din nou.

Satul Udeni are o vechime de peste 150 ani și primii locuitori au fost grădinari, care și-au întocmit așezările lor în vecinătatea apei curgătoare numită Jirnovul, pe malul căreia au instalat roți mari de scoaterea apei, irigînd astfel terenul pentru grădini de zarzavaturi și legume.

De la ocupația acestora se socotește că satul și-a luat numele de Udeni (oameni care udă).

Slujba resfințirii a fost oficiată de P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, însoțit de P. C. Preot Leonida Mateescu, consilier al Sfintei Arhiepiscopii, P. C. Preot Nae Napoleon, protoiereul raionului Titu, și ierodiaconul Vladimir Trandafir de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

În dimineața zilei de 9 octombrie, după slujba Utreniei și sfințirea apei, s-au rostit rugăciunile rînduite pentru reparația sfintei biserici, cum și pentru sfințirea icoanelor și a catapetesmei.

A fost citit și semnat după aceea următorul document, care înseamnă evenimentul petrecut în viața acestei parohii : iată cuprinsul acestuia :

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Această sfântă biserică a parohiei Udeni, comuna Sîrbeni, raionul Titu, regiunea București a fost zidită de către credincioșii acestei parohii între anii 1858—1859, anul unirii Principatelor Române.

S-au săvârșit sfintele slujbe 68 de ani și ajungînd în ruină, a fost reparată în anul 1927, cheltuielile fiind suportate de către credincioșii acestei parohii.

La reparația din 1927, s-au făcut următoarele modificări :

1. A fost ridicată în înălțime, deoarece era prea mărunță ;
2. Pronaosul bisericii, care era din scîndură, a fost dărîmat și s-a făcut altul din zid ;
3. A fost înlocuit acoperișul din șindrilă, cu tablă galvanizată ;
4. S-au aplicat în interior tencuieli noi și a fost zugrăvită în ulei de pictorul Nicolae Tomescu din Brezoaiele.

Tot în acest an s-a construit din zid și clopotnița, iar în anul 1954, aceasta a fost stropită cu ciment. Cu strîngerea fondurilor necesare s-au ocupat d-nii membri ai Consiliului parohial: Stan Neagoie, Marinache Băleanu, Ion Vilcescu, Niță Stanciu, Stoica Coman, Radu Alexe, Ivan Alexe și Radu Mircu.

Cu trecerea vremii însă, pictura începuse să se cojească și să cadă din loc în loc, iar în zidul bisericii au apărut numeroase crăpături adînci care necesitau o reparație imediată.

De aceea, în anul 1965, prin stăruința preotului paroh Romulus Stănculescu, ajutat de cîntărețul Gheorghe Dumitrescu și de Consiliul parohial, biserica a fost din nou reparată.

Acum au fost întărite zidurile șubreze cu stîlpi de susținere, iar în interior a fost tencuită și pictată din nou în tehnica frescă. Tot acum s-a făcut ușă la altar pentru ieșire, precum și cele două uși diaconești de la tîmplă.

Cheltuielile pentru toate aceste lucrări au fost acoperite din contribuțiile și donațiile bunilor creștini din parohie și din satele învecinate, precum și din donația Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în sumă de 8.000 lei, aprobată de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian.

Cînd toate acestea au fost gata, s-a făcut slujba de resfințire a bisericii de către Prea Cucernicul Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, împreună cu Prea Cucernicul Preot Leonida Mateescu, consilier administrativ la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, și de Prea Cucernicul Protoiereu al raionului Titu, Nae Napoleon, înconjurați de sobor de preoți și diaconi, în ziua de 9 octombrie, din anul mîntuirii 1966.

Bunul Dumnezeu să înscrie în cartea vieții pe toți cei care au trudit pentru buna podoabă a acestei sfinte biserici și să le dăruiască pace, sănătate și mare milă».

S-a oficiat după aceea Sfînta Liturghie de către un sobor, în frunte cu cei menționați mai sus, cărora li s-au adăogat preoții: Constantin Po-

pescu-Gratia, Mișu Vasile-Drăghinești, Aurel Constantinescu-Sirbeni, Ruse Ionescu-Fărcășanca, Petre Corliescu-Cartojani, răspunsurile fiind date de către credincioși în comun.

La sfârșitul sfintei liturghii, Părintele Nae Napoleon, protoiereul raionului Titu, a rostit un cuvânt de salut pentru delegații Centrului Eparhial, evidențind frumoasa activitate a preotului și credincioșilor din această parohie.

Părintele Romulus Stănculescu a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor ce s-au executat, aducând respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru sprijinul material acordat acestei parohii, cum și organelor locale ale puterii de stat pentru înțelegerea și ajutorul dat.

În încheierea cuvântării sale, a adus mulțumiri membrilor Consiliului parohial și enoriașilor respectivi pentru contribuția ce de bună voie au dat-o pentru renovarea bisericii lor.

D-l Cristea M. Băleanu, episcopul-casier al parohiei, a rostit o scurtă și mișcătoare cuvântare, exprimând în numele enoriașilor marea satisfacție a acestora pentru lucrarea ce s-a realizat.

Cel din urmă a vorbit Părintele Vicar Alexandru Ionescu, care a transmis celor prezenți binecuvântările Prea Fericitului Patriarh Justinian, cum și dorirea ca în această parohie credincioșii să trăiască o viață creștină și să iubească pacea.

În continuare, Prea Cucernicia Sa a felicitat pe părintele Stănculescu și pe credincioșii respectivi pentru ceea ce au reușit să împlinească, mulțumind în mod deosebit organelor locale pentru înțelegerea arătată și sprijinul dat parohienilor respectivi, îndemnându-i pe toți ca, cu aceeași însuflețire și dragoste, să împlinească și alte lucrări necesare prosperității acestui sat.

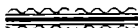
Părintele Consilier Leonida Mateescu aduce la cunoștința celor de față că părintele paroh Romulus Stănculescu a fost distins de către Prea Fericitul Patriarh Justinian cu rangul de iconom, pentru care lucru îl felicită și-i urează sănătate și aceleași succese pentru viitor.

După cuvântări, s-a rostit polihroniu pentru conducătorii țării noastre, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru slujitorii, membrii Consiliului parohial și enoriașii bisericii Udeni, cum și pentru toți cei care au fost prezenți la această deosebită sărbătoare.

S-a oficiat parastas pentru ctitorii răposați ai acestui sfânt locaș, și a urmat o agapă în curtea bisericii, la care au luat parte preoții slujitori, membrii Consiliului parohial.

A fost o frumoasă sărbătoare creștinească a enoriașilor din satul Udeni, ce va rămâne pentru mult timp întipărită în sufletele celor ce au participat la ea.

ASISTENT

MOMENT FESTIV LA PAROHIA TELEȘTI

Penultima comună din nord a raionului Găești, Ludești, a trăit în ziua de 23 octombrie 1966 fiorii unei solemnități deosebite : săvârșirea slujbei de resfințire a bisericii parohiale din satul Telești, în urma terminării și recepționării lucrărilor de pictură.

Slujba de resfințire a fost săvârșită de un sobor de preoți, avînd ca protos pe P. C. Pr. Cons. Stan C. Dimancea, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însoțit de P. C. Protoiereu Nicolae V. Popescu al raionului Găești.

După oficierea Sfintei Liturghii, P. C. Protoiereu Nicolae Popescu, a evidențiat dragostea cu care credincioșii au îmbrățișat îndrumările păstorului lor, reușind să dea locașului măreția lui inițială.

A răspuns P. C. Pr. Dumitru Cîrstea, parohul bisericii, care a mulțumit părintelui protoiereu pentru cuvintele adresate, arătînd totodată contribuția Consiliului, Comitetului parohial și a enoriașilor la înfăptuirea acestei lucrări.

În continuare a urmat o scurtă dare de seamă a episcopului Ion M. Savu, care a arătat meritele păstorului lor și sumele cheltuite pentru efectuarea picturii.

În încheiere, a luat cuvîntul P. C. Pr. Cons. Stan C. Dimancea, care a vorbit celor prezenți despre virtuțile de care au dat dovadă parohienii din Telești și despre frumoasele lor realizări ca «oameni modești, cu resurse puține, dar cu sufletele larg deschise către Dumnezeu». Blîndetea cuvintelor p. c. sale și convingerea cu care au fost rostite au ridicat sufletele ascultătorilor spre sferele înalte ale «trăirii în Dumnezeu».

S-au evidențiat apoi realizările parohienilor din Telești, puterea lor de muncă și tactul pastoral al harnicului lor păstor. Pentru merite deosebite în activitatea pastorală și gospodărească, Prea Fericitul Părinte Justinian a acordat preotului Dumitru Cîrstea distincția bisericească de iconom stavrofor. Înminarea semnelor distinctive ale rangului acordat, în cîntarea soborului : «Vrednic este», a umplut de fericire inimile enoriașilor prezenți, pentru felul deosebit în care păstorul lor a fost răsplătit.

În încheiere, P. C. Cons. Stan C. Dimancea a îndemnat pe noul iconom stavrofor ca și «pe viitor să se mențină la înălțimile misiunii preoțești și să fie pildă de urmat enoriașilor săi».

A urmat o agapă comună.

La orele 15, delegații oficiali au plecat spre Centrul Eparhial, să raporteze Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cum strălucesc mărgăritarele credinței și pe aceste meleguri ale scumpei noastre patrii.

ASISTENT

BISERICA DIN SATUL BALOTEASCA

Duminică, 30 octombrie 1966, a fost prilej de aleasă bucurie duhovnicească pentru credincioșii satului Baloteasca din comuna Glîmbocata, raionul Găești, în această zi oficiindu-se slujba de resfințire a bisericii Sfînta Treime, în urma reparațiilor generale și spălarea picturii. Slujba resfințirii bisericii — ctitorie a logofătului Em. Arghiropol, tîrnosită acum 130 ani, — a fost săvîrșită de P. C. Pr. Nicolae Popescu, protoiereul raionului Găești, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, înconjurat de un sobor de preoți din parohiile vecine.

Încă din zorii zilei, credincioșii parohiei Baloteasca și alții din satele din jur, îmbrăcați în haine de sîrbătoare, cu buchete de flori și luminări se îndreptau spre pitorescu și vechiul locaș de rugă. După slujba resfințirii, se slujește sfînta Liturghie, de același sobor de slujitori, la care a proscomidit și a predicat P. C. Pr. N. A. Stroescu-Glîmbocata. La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, P. C. Pr. Const. Marinescu; parohul biserici, a făcut un scurt istoric al sfîntului locaș și o succintă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate din contribuția enoriașilor și ajutorul Sfîntei Arhiepiscopii, cărora le aduce cuvenitele mulțumiri. Mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru grija deosebită și înțelegerea acordată în vederea resfințirii acestui locaș de închinăciune.

În cuvinte mișcătoare, episcopul bisericii aduce prinos de recunoștință și calde mulțumiri tuturor celor ce s-au ostenit și au acordat sprijin de a dăruii bisericii aspectul ce i se cuvine.

În răspunsul său, P. C. Pr. Nicolae V. Popescu, protoiereul raionului Găești, își manifestă nețărmurita bucurie cu care a participat la această slujbă înălțătoare, în calitate de delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, și arată apoi însemnătatea evenimentului, care se petrece la intervale destul de rare în viața unui sat, la care credincioșii sînt chemați a susține strădaniile ctitorilor cu dragoste și rîvnă pentru sfintele locașuri.

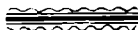
În continuare, se arată rolul însemnat al Bisericii în viața creștină, ca sfînt locaș în care se săvîrșește Sfînta Liturghie și în care sălășluiește Hristos, subliniindu-se că Biserica, prin darurile nesecate ale lui Dumnezeu, pregătește pe credincioși pentru viața și pentru mîntuirea sufletului.

Fapta credincioșilor din parohia Baloteasca, care nu și-au lăsat sfîntul locaș de închinăciune în părăsire, ci l-au reînnoit și înfrumusețat după cuviință, este lăudabilă.

Vorbitorul a elogiat apoi activitatea P. C. Pr. Constantin Marinescu, care prin stăruință și muncă neobosită a reușit a face o lucrare așa de frumoasă, apreciată și de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care i-a acordat rangul de iconom.

În încheiere, P. C. Pr. Nicolae V. Popescu a dat sfaturi credincioșilor pentru o cît mai plăcută viețuire creștinească și cetățenească, urîndu-le tuturor multă sănătate și spor în activitatea zilnică.

ASISTENT

BISERICA ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI

Biserica Înălțarea Sfintei Cruci se află în București, în cartierul Colentina, în apropiere de șoseaua ce leagă acest cartier cu satul Fundeni.

Cînd a luat ființă, prin anul 1948, parohia aceasta s-a desprins de la parohia Andronache-Colentina și de aceea multă vreme a purtat numele de Andronache-Colentina II; la înființare nu avea biserică și nici un fond material.

La stăruința actualului preot paroh și cu sprijinul unui grup de credincioși, enoriașii respectivi au reușit să ridice o frumoasă biserică pe care în decursul anilor au împrejmuț-o și au înzestrat-o cu toate cele necesare cultului.

Menționăm că valoarea terenului a fost donată de familia Maria și Constantin Mardaloescu din București, sprijinitori și donatori și ai altor biserici, și așezăminte obștești, din țară.

În ultimii ani, enoriașii au pictat biserica și au ridicat un schelet al clopotniței.

Cînd toate lucrările acestea au fost terminate, Consiliul parohial a cerut Prea Fericitului Patriarh Justinian sfințirea bisericii, în care scop Prea Fericirea Sa a delegat pe P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, care a oficiat slujba de sfințire în ziua de 30 octombrie a.c., înconjurat de un sobor alcătuit din preoții: Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii, Mihail Marinescu, consilier al Sfintei Arhiepiscopii, P. C. Octavian Popescu, protoiereul Circ. II Capitală, arhidiaconul Evghenie Dascălu și diaconul Costel Dumitrescu de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Astfel, duminică dimineața, la data de mai sus, după oficierea Utreniei și a sfințirii apei, s-a făcut tradiționala ocolire a bisericii prin stropirea ei cu apă sfințită și ungerea ei cu Sfîntul și Marele Mir, după care, în fața intrării, s-au rostit rugăciunile de sfințire.

S-au zidit în piciorul sfintei mese sfintele moaște și documentul respectiv, a urmat spălarea acesteia, rostirea rugăciunilor de sfințire a icoanelor și sărutarea sfintei mese de către toți cei prezenți.

S-a oficiat după aceea Sfînta Liturghie, la sfîrșitul căreia părintele protoiereu Octavian Popescu a rostit o scurtă cuvîntare, salutînd prezența Prea Sfințitului Episcop la această biserică mărginașă a Capitalei, evidențînd totodată munca, rîvna și rodnică activitate desfășurată de preotul acestei biserici, ajutat de credincioșii lui în îndeplinirea acestei sfinte dorințe a lor de a-și vedea sfințit locașul de închinare.

A luat cuvîntul după aceea Părintele Dumitru Alexandru, parohul bisericii, care a făcut o dare de seamă asupra felului cum s-a ridicat această biserică, unde Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor a acordat o donație de 80.000 lei, din dispoziția Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru care, Prea Cucernicia Sa aduce filiale și respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Patriarh, ctitorul a multor biserici din cuprinsul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, părintele paroh aduce mulțumiri Onor. Departament al Cultelor. De asemenea, mulțumește Protoieriei II Capitală, familiei d-lui

Constantin Mardaloescu, cum și membrilor Consiliului parohial și enoriașilor care l-au sprijinit material și moral și mai ales prin muncă voluntară, pentru ca lucrarea să se termine cu bine.

D-l Teodor Andreescu, în numele Epitropiei și Consiliului parohial, a exprimat mulțumiri respectuoase Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru ajutorul acordat parohiei, cum și Prea Sfințitului Episcop Antim pentru îndrumările date dar mai ales pentru faptul că a acceptat să officieze slujba de sfințire a bisericii, oferind credincioșilor bisericii Înălțarea Sfintei Cruci fericitul prilej de a se împărtăși de harul ceresc, prin binecuvântarea arhiereului lui Hristos.

Părintele Vicar Alexandru Ionescu, în cuvântarea sa, a reamintit împrejurările în care a luat ființă parohia Andronache II și și-a exprimat deplina sa satisfacție pentru faptul că preotul Dumitru Alexandru, transferat aici în anul 1948, când parohia era de-abia înființată, neavind biserică, nici teren pentru biserică, nici odoare bisericesti, a reușit totuși, împreună cu credincioșii săi, să realizeze această frumoasă lucrare, pentru care, Prea Cucernicia Sa îi adresează călduroase felicitări.

Cel din urmă a vorbit Prea Sfinția Sa Episcopul Antim, care a transmis credincioșilor binecuvântările Prea Fericitului Patriarh Justinian, cum și urări pentru sănătatea și prosperitatea credincioșilor prezenți.

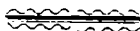
În continuare, Prea Sfinția Sa a sfătuit pe credincioșii respectivi să iubească sfânta Biserică cu scumpele ei tradiții, să păstreze cu grijă sfințele porunci ale Bisericii, sprijinind mereu pe preotul lor prin exemplul faptelor bune, care să strălucească prin frumusețea și curătenia lor, așa cum strălucește soarele între celelalte astre cerești; să trăiască în pace unii cu alții și să iubească apărarea păcii, căci făcătorii de pace sînt fiii lui Dumnezeu; să iubească totodată și să sprijine și celelalte lucrări obștești, cu aceeași însuflețire, cum și viața cea nouă ce se zidește în țara noastră cu fiecare zi.

În încheierea cuvîntării sale, Prea Sfințitul făgăduiește că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Patriarh frumoasele constatări de la parohia Înălțarea Sfintei Cruci din București și invocă harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfintului Duh asupra tuturor celor prezenți.

S-a oficiat după aceea polihroniu pentru conducătorii țării noastre, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru enoriașii, epitropii, consilierii, donatorii și preotul bisericii Înălțarea Sfintei Cruci, cum și pentru toți cei ce au luat parte la această sfință și dumnezeiască slujbă.

În casa părintelui paroh a urmat o agapă la care au participat: Prea Sfințitul Episcop Antim, împreună cu cei ce l-au însoțit la slujbă, cum și consilierii parohiali și donatorii, — cu care prilej au rostit cuvîntări dl. Constantin Mardaloescu, donator, părintele Alexandru Ionescu și Prea Sfințitul Episcop Antim, care a toastat pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru conducătorii scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII DIN SATUL POROSCHIA

Satul Poroschia din raionul Alexandria este așezat pe malul drept al râului Vedeia, la răscrucea a două vechi drumuri ce uneau Carpații cu Dunărea și cetatea lui Sever cu cetatea lui Bucur.

Printre primii locuitori se crede că au fost și niște aromâni refugiați din Iania Macedoniei, din pricina asupririi turcești. Așa se explică faptul că vechea biserică a satului a fost ctitoria unei aromânce cu numele de Haritina Stavru-Sclivanitul, — biserică ce a fost ridicată în timpul domniei lui Cuza Vodă și care a dăinuit până în anul 1929.

Actualei biserici din Poroschia i s-a pus temelie la 14 septembrie 1904 și a fost târnosită la 28 septembrie 1908, de către arhiereul Nifon, vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei.

Biserica este zidită din piatră și din cărămidă de către meșteri italieni și a fost pictată în stil realist de Fritz Ersener, ajutat de Vodak, cel dintâi fiind și pictorul sfintei Mînăstiri Sinaia.

Pictura a fost restaurată în anul 1936 de către pictorul Albani.

Între anii 1950—1954, la această parohie s-au mai împlinit următoarele lucrări: a fost zidită o clopotniță din beton armat și cărămidă, a fost procurat un clopot de 350 kg., a fost asfaltată aleea care duce la biserică, s-au cumpărat veșminte noi, covoare, cărți religioase, etc.

Acoperindu-se de fum, cu trecerea anilor, și ivindu-se unele stricăciuni, s-a simțit nevoia spălării și refacerii picturii și astfel, între 15 martie și 19 iunie 1966, la stăruința vrednicului preot Ion Banu, secondat de preotul Anton Poșircă, amîndoi distinși slujitori ai acestei parohii, cu sprijinul enoriașilor și al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, s-a făcut restaurarea acesteia, — lucrare ce a fost aprobată de forurile competente, executată fiind lucrarea de către pictorul Ion Taflan.

După recepționarea lucrărilor executate, enoriașii au solicitat ca slujba de resfințire să fie oficiată de un Prea Sfințit Arhiereu și Prea Fericitul Patriarh Justinian a aprobat această cerere, dînd delegație în acest scop Prea Sfințitului Episcop Dr. Visarion Ploeșteanul — Vicar Patriarhal.

În dimineața zilei de 13 noiembrie, sunetul clopotelor a vestit sosirea Prea Sfințitului Episcop Visarion, însoțit de P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii, și P. C. Alexandru Petre, Consilier la Sfînta Arhiepiscopie.

La oficierea serviciului divin au mai luat parte P. C. Preoți: Constantin Ruse, protoiereul raionului Alexandria, Eugen Popoiu-Sf. Nicolae-Alexandria, Ion Berca-Calomfirești, Ion Banu și Anton Poșircă, slujitorii bisericii, și diaconii Ștefan Mazăre și Miron Mihuț de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

După slujba Utreniei, sfințirea apei și ocolirea sfintei biserici, Prea Sfințitul Episcop a rostit rugăciunile de sfințire a bisericii și a icoanelor. Apoi, a început Sfînta Liturghie, răspunsurile fiind date de credincioșii bisericii, în comun.

După oficierea Sfintei Liturghii, părintele protoiereu Constantin Ruse a făcut o scurtă dare de seamă asupra situației parohiilor din protoierie, evidențiind lucrarea de la parohia Poroschia.

A urmat la cuvint parintele paroh Ion Banu, care a facut un raport asupra lucrărilor, spunind, printre altele :

«Dacă lucrările au fost terminate atit de repede, se datorește faptul că noi, preoții, am deprins ceea ce avem de înfăptuit în misiunea noastră nu numai din dispozițiunile date de Centrul Eparhial, ci mai ales din viața apostolică de fiecare clipă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, — viață de lumină din care preoțimea înțelege să-și scoată pentru activitatea ei un întreit comandament, și anume : o măreață pildă de muncă, un ales exemplu de evlavie și sfințenie, demn de cea mai autentică pagină de străvechi sinaxar ortodox, și al treilea, o rară pildă de jertfelnicie și binefaceri.

Din această pildă de credință și zel neobosit a izvorit realizarea lucrărilor de restaurare a acestei biserici din parohia Poroschia, Prea Fericirea Sa fiind cunoscut ca marele ctitor al atitor biserici și minăstiri, tot așa cum bine se cunoaște a fi și ierarhul păcii și al dreptății.

La suma necesară restaurării picturii, Sfinta Arhiepiscopie a Bucureștilor ne-a ajutat cu substanțialul sprijin de 20.000 lei».

În continuare, părintele paroh a exprimat mulțumiri pentru conducerea Onor. Departament al Cultelor, care prin organele sale sprijină buna desfășurare a vieții religioase ; de asemenea, și-a exprimat mulțumiri respectuoase pentru organele locale ale puterii de stat Poroschia, pentru înțelegerea ce li s-a arătat.

În încheiere, a adus mulțumiri enoriașilor care l-au ajutat, cum și Prea Sfințitului Episcop Visarion pentru dragostea cu care a primit să vină și să officieze sfințirea bisericii, oferind prilej credincioșilor să se împărtășească prin această slujbă din arhierescul har.

«Asigurăm conducerea sfintei noastre Biserici și Conducerea țării noastre că toți credincioșii bisericii noastre sînt conștienți de faptul că nu ar fi posibilă o viață fericită pămîntească fără climatul necesar — pacea. De aceea, sîntem hotărîți a fi luptători pentru cauza păcii, cler și credincioși, și vom munci cu rivnă și devotament pentru binele Bisericii, pentru prosperitatea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România».

A luat cuvîntul după aceea Părintele Vicar Alexandru Ionescu, care și-a exprimat mulțumirea că preotul Banu, venit aici în anul 1949, și-a dovedit reale calități de bun păstor sufletesc, dovedind aceasta nu numai prin frumusețea slujbelor ce oficiază, dar mai ales prin frumoasele realizări de la această parohie, unde, ajutat de vrednicul său coleg, preotul Anton Poșircă. — amîndoi, ne-a oferit o frumoasă manifestare de viață religioasă creștin-ortodoxă.

Cel din urmă a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Dr. Visarion, care a transmis binecuvîntările Prea Fericitului Patriarh Justinian și și-a exprimat deosebita sa mulțumire sufletească de felul cum s-a desfășurat slujba. Vorbind despre însemnătatea sfintei Biserici în viața creștinilor, Prea Sfinția Sa roagă pe cei prezenți să fie trăitori ai poruncilor sfintei Biserici Ortodoxe Române, ai sfintelor Tradiții, așa cum au moștenit de la moși-strămoșii noștri.

În încheierea cuvîntării sale, Prea Sfințitul Episcop făgăduiește că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Patriarh cele ce a constatat la

această biserică și invocă harul Sfintului Duh asupra tuturor celor de față, hrindu-le tuturora sănătate, fericire, prosperitate, bună învoire între oameni și între popoare și pace în lume.

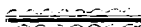
S-a rostit polihroniu pentru conducătorii țării, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru slujitorii, epitropii, consilierii și credincioșii parohiei Poroschia și pentru toți cei de față.

S-a oficiat după aceea parastas pentru ctitori și pentru credincioșii răposați ai acestei parohii.

A urmat apoi o agapă.

A fost o deosebită sărbătoare a credincioșilor parohiei Poroschia.

ASISTENT

BISERICA DIN SATUL CIOCĂNEȘTI-MĂRGINENI

Terminându-se și recepționându-se lucrările de restaurare, duminică, 18 decembrie 1966, a avut loc resfințirea bisericii parohiale din satul Ciocănești-Mărgineni, comuna Mărgineni, raionul Călărași.

Potrivit rînduielilor canonice bisericești, slujba de resfințire a fost oficiată de un sobor de preoți alcătuit din : P. C. Pr. Cons. Leonida Mateescu, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. C. Pr. I. Purcărea protoiereul raionului Călărași, P. C. Pr. M. Trifu, P. C. Pr. N. Bălășescu-Bogata, P. C. Pr. M. Iordăchescu-Smîrdan, P. C. Pr. Alecu Zanfir-Andolina, P. C. Pr. Grigore Mitu-Ciocănești-Sîrbi, P. C. Pr. Dinu Nistor-Cunești, P. C. Pr. Paroh N. Gheorghe și P. C. Diac. Petre Zamfira de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

După oficierea Sfintei Liturghii, P. C. Pr. I. Purcărea, protoiereul raionului Călărași, a prezentat o scurtă dare de seamă, stăruind asupra activității și realizărilor de ordin gospodăresc ale preoților din cuprinsul protieriei, sublinind și elogiind munca desfășurată de enoriașii bisericii Ciocănești-Mărgineni, la îndemnul și stăruința părintelui lor N. Gheorghe, conducătorul oficiului parohial.

În cuvîntul său, P. C. Pr. N. Gheorghe, după ce a făcut un scurt istoric al bisericii parohiale, c. sa a arătat costul lucrărilor, în special pentru repictarea locașului. În continuare, c. sa a evidențiat sprijinul primit din partea Consiliului și Comitetului parohial în munca depusă de enoriași în acțiunea de consolidare și înfrumusețare a sfintului locaș, — tuturor le-a adus călduroase mulțumiri.

P. C. Cons. Leonida Mateescu, luînd cuvîntul, a elogiast strădania părintelui paroh, a organelor parohiale și a credincioșilor pentru lucrările realizate, transmițînd tuturor ostenitorilor binecuvîntările Prea Feri-

citului Părinte Patriarh Justinian, cu îndemnul de a dovedi și mai departe că sînt buni creștini și aceeași cetățeni devotați ai patriei noastre.

În încheiere, s-a rostit un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, conducătorii statului și credincioșii prezenți la această solemnitate.

ASISTENT

† PREOTUL ICONOM STAVROFOR VASILE BĂRBIERU

În ziua de 2 septembrie 1966, orele 10 dimineața, a încetat din viață preotul pensionar Vasile Bărbieru, de la parohia Cotroceni din Capitală. Un preot cu o activitate bogată.

Născut la 3 octombrie 1884, în orașul Brașov, a rămas orfan de tată încă de la vîrsta de 6 ani; prin muncă stăruitoare și voință fermă a învins vitregiile.

În orașul natal a urmat cursurile școlii primare, a absolvit liceul — ambele secții — și școala superioară de comerț. A studiat apoi cursurile de perfecționare pedagogică la Universitatea din Timișoara și cursurile seminarului arhiepiscopozan din Sibiu, pe care le-a completat cu cele ale Academiei teologice din aceeași localitate, iar în anul 1926 a obținut titlul de licențiat al Facultății de teologie din București.

În anul 1918 a fost hirotonit ca preot pe seama parohiei Aita Mare; transferat în 1921 la parohia Pietroasele din Episcopia Buzăului, funcționează aici ca preot pînă în 1926, cînd a fost transferat la parohia Cotroceni din Capitală, unde a slujit timp de 40 ani.

Spirit organizator, caracterizat de un neastîmpăr creator și dublat de un deosebit simț gospodăresc, și-a făcut totdeauna datoria. Pentru activitatea sa destoinică, Episcopul Ghenadie al Buzăului l-a învrednicit cu rangul de iconom stavrofor în anul 1925, iar în anul 1939, Patriarhul Nicodim i-a acordat cinstea să poarte «Crucea Patriarhală».

Sicriul cu trupul neînsuflețit al celui mutat spre odihnă veșnică a fost depus în ziua de 3 septembrie 1966 în biserica parohiei Cotroceni, unde a fost vizitat și veghiat de enoriașii săi și de membrii familiei.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în după-amiaza zilei de duminică 4 septembrie, de un sobor format din 31 preoți și 2 arhidiaconi, sub conducerea P. C. Pr. Mihai Marinescu, consilier administrativ la Arhiepiscopia Bucureștilor, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Enoriașii parohiei, ca fii duhovnicești, au venit să verse o lacrimă și să-și ia rămas bun de la cel ce i-a îndrumat timp de 40 ani.

P. C. Pr. Cons. Mihai Marinescu, în cuvîntarea sa, prin care a adus elogii vrednicului preot, între altele, a spus: «Credincioșii de la această parohie își mărturisesc astăzi, fără vorbe, dar cu toată cuviința crești-

nească, prinosul lor de recunoștință față de acela care le-a sfințit casele, i-a botezat, i-a cununat și le-a presărat în suflete florile neveștejite ale credinței, nădejdei și dragostei, ale muncii, ale păcii și buneii înțelegeri. Preotul Vasile Bărbieru a iubit preoția, reușind prin muncă stăruitoare și în colaborare cu enoriașii săi, să ridice aci această frumoasă biserică ce stă alături de cele mai frumoase biserici din Capitală. A fost apreciat de Înalta autoritate bisericească, care i-a acordat — la vremea cuvenită — cea mai înaltă distincție pentru lucrarea preoțească : iconom stavrofor».

P. C. Pr. Ion Neamu, protoiereul Circa I Capitală și parohul bisericii Cotroceni, a prezentat, în cuvîntul său, date biografice, evidențiind calitățile ce au împodobit ființa preotului Vasile Bărbieru, precum și realizările acestuia.

După terminarea slujbei, sicriul a fost purtat pe umeri de preoți în jurul bisericii și apoi depus în carul mortuar și transportat la cimitirul Ghencea, unde, din vreme, preotul Vasile Bărbieru își pregătise locul de veci.

În liniștea amurgului, sicriul a fost coborît în pămîntul proaspăt săpat, alături de soția sa iubită.

Așa s-a prîstăvit și a trecut la Domnul încă unul dintre vrednicii preoți ai Capitalei. Dumnezeu să-l odihnească în pace !

ASISTENT

† PREOTUL AUREL Z. DUMITRESCU

În noaptea de 23 spre 24 octombrie 1966 a încetat din viață, subit, în locuința sa, preotul Aurel Z. Dumitrescu de la parohia Dărăști-Filipescu, raionul Lenin, — Capitală.

Născut în anul 1905, luna iulie, ziua 30, în comuna Măgurele, după absolvirea școlii primare din comuna natală s-a înscris și a urmat cursurile seminarului Nifon Mitropolitul din București, iar mai târziu cursurile Facultății de teologie din București.

A fost hirotonit preot la 4 februarie 1930, pe seama bisericii din parohia Dărăști-Filipescu, unde a păstorit pînă în ultima clipă a vieții. Timp de 36 ani, preotul Aurel Z. Dumitrescu a condus parohia și pe enoriașii săi, a desfășurat o bogată și rodnică activitate pe teren pastoral, misionar și gospodăresc, asigurîndu-și prin aceasta stima și aprecierea tuturor.

Înzestrat cu simțul răspunderii, conștiincios, bun, blînd, corect, drept, ascultător, mereu între primii în îndeplinirea îndatoririlor sale de preot și cetățean, iată chipul sufletesc al preotului Aurel Z. Dumitrescu.

Ca preot a asigurat asistenta religioasa enoriaşilor săi, în așa fel încît s-a făcut tuturor toate și pe toți i-a dobîndit ; a veghiat neîntreput pentru buna întreținere a bisericii și păstrarea bunurilor parohiale. Prin autoritatea morală pe care o exercita asupra enoriaşilor a adus la îndeplinire dispozițiile superioare bisericești privind alinierea crucilor și înfrumusețarea mormintelor din cimitirul parohial.

Soț fidel și părinte destoinic, a muncit cu spiritul sacrificiului de sine pentru crearea unui viitor cît mai bun celor 5 copii ai săi.

În ziua de 26 octombrie 1966, trupul defunctului preot a fost transportat de la locuința familiei sale la biserică. Cetățenii, în semn de omagiu, au adus flori, iar în semn de regret, au vărsat lacrimi.

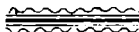
Slujba înmormîntării s-a oficiat în biserica parohială de un sobor de preoți, în prezența P. C. Protoiereu Ion Neamu de la Circa I Capitală.

Au ținut cuvîntări: P. C. Pr. Iulian C. Stănculescu de la parohia Dărăști-Asan, din aceeași comună, P. C. Pr. Drăgoicea Ion de la parohia Dărăștii de Vlașca, P. C. Pr. Ștefan Vlădescu, fostul preot al parohiei Măgurele și P. C. Protoiereu Ion Neamu.

Toți vorbitorii au scos în evidență calitățile și meritele preotului Aurel Z. Dumitrescu, precum și activitatea multiplă desfășurată, aducînd cuvinte de mîngiere și îmbărbătare îndureratei familii. După terminarea slujbei, sicriul cu trupul neînsuflețit a fost purtat de preoții slujtori în jurul bisericii, după care, în sunetul jalnic al clopotului, a fost coborît în mormîntul săpat în partea din față a cimitirului.

Așa s-a săvîrșit întru Domnul preotul Aurel Z. Dumitrescu, în vîrstă de 61 ani. Veșnică să-i fie pomenirea !

ASISTENT

† PREOTUL CONSTANTIN STĂNESCU

După o îndelungată suferință, a adormit întru Domnul, în ziua de 10 noiembrie 1966, preotul Constantin Stănescu, parohul parohiei Ghirdoveni I, raionul Cîmpina.

Născut în anul 1905 în orașul Ploiești, a urmat, după absolvirea școlii primare, timp de cinci ani cursurile liceului Sf. Petru și Pavel din localitate, după care a trecut la seminarul «Nifon Mitropolitul» din București, unde a susținut cu succes examenul de diplomă.

Simțind chemare pentru preoție, imediat după terminarea studiilor, este numit și hirotonit preot pe seama parohiei Ghirdoveni, unde a păstorit neîntreput timp de 39 ani. În tot acest timp, preotul Constantin Stănescu a slujit cu credință lui Dumnezeu, iar turmei încredințată lui atunci cînd a primit darul preoției i-a fost îndrumător conștiincios pînă în ultima clipă a vieții sale. Oficia serviciile divine cu prestanță și predica frumos.

A fost un gospodar desăvârșit al treburilor parohiale, fiind în mijlocul preoțimii raionului Cîmpina, un exemplu de ordine și disciplină preoțească. A lucrat cu rîvnă pentru renovarea bisericii parohiale, avăriată de cutremurul din 1940. Autoritatea bisericească a apreciat meritele preotului Constantin Stănescu, acordîndu-i la vremea convenită rangul de iconom.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 12 noiembrie 1966, în biserica parohiei Ghirdoveni I și a fost oficiată de un sobor de 20 preoți, în frunte cu P. C. Pr. Ioan Mihai, protoiereul raionului Cîmpina. Credincioșii au venit să-și ia ultimul rămas bun de la părintele lor sufleteșc plecat pentru totdeauna dintre ei. La sfîrșitul slujbei, P. C. Protoiereu Ioan Mihai a rostit un cuvînt de mîngîiere pentru familia îndurerată, arătînd meritele defunctului și regretul întregii preoțimi din raionul Cîmpina.

A luat apoi cuvîntul preotul Saghel Dumitru de la parohia Valea Lungă, Cricov, care a subliniat însușirile spirituale, pastorale și gospodărești ale defunctului. Apoi, sicriul a fost ridicat de preoți, și după ocolirea bisericii, a fost dus pe umeri la cimitirul parohial. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească.

ASISTENT

† PROF. IOAN GH. CRISTESCU

Simbătă 26 noiembrie 1966, s-a stins din viață, după o grea suferință profesorul pensionar Ioan Gh. Cristescu, fost titular al catedrei de muzică psaltică și liniară la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București.

Născut în anul 1902 în comuna Mălureni de pe meleagurile Argeșului, profesorul Ioan Gh. Cristescu a făcut școala primară în satul natal. După terminarea ei, a urmat cursurile Școlii de cîntăreți bisericești din Curtea de Argeș, încă de pe atunci vădind multă tragere de inimă și plăcere pentru cîntarea bisericească. După absolvirea, — printre fruntași, — a acestei școli, în 1919, cel adormit întru Domnul vine la București și pe bază de concurs ocupă un post de cîntăreț la biserica Sfîntul Nicolae-Broșteni, slujind strana de aici vreme de aproape 40 ani.

Între timp, urmează cursurile Academiei de muzică religioasă de pe lângă Patriarhia Română. Aici face temeinice studii de istorie pedagogică și tehnică a muzicii psaltice și liniare, cu unii dintre cei mai valoroși compozitori ai vremii, ca I. Popescu-Pasărea, Pr. I. D. Petrescu-Visasion, Gh. Cucu și alții, care funcționau ca profesori la această școală. În anul 1933 defunctul obține, ca șef de promoție, diploma de absolvire a Academiei de muzică religioasă.

De asemenea, urmează și cursurile liceale, ca elev pregătit în particular și obține bacalaureatul pentru secția literară în anul 1948, la Colegiul național Sfântul Sava din Capitală.

Datorită frumoasei sale voci, fostul profesor Ioan Gh. Cristescu a făcut parte și din cunoscuta corală «Carmen», în cadrul căreia a activat un timp.

În toamna anului 1956, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian i-a încredințat catedra de muzică psaltică și liniară de la Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Curtea de Argeș. În această calitate a funcționat și după mutarea școlii la București, pînă în anul 1962, cînd, împlinind vîrsta de 60 de ani, a fost scos la pensie.

Legat sufletește de cîntarea bisericească pe care o cultivase și căreia îi slujise cu pasiune din tinerețe, și după ieșirea la pensie, pînă în clipa morții, profesorul Ioan Gh. Cristescu, continua să vie în mijlocul elevilor și studenților, să asculte slujbele, să cînte cu ei, să-i îndrumeze...

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 30 noiembrie, în biserica Sfîntul Nicolae-Broșteni din Capitală, și a fost oficiată de un sobor format din 13 preoți și diaconi, în frunte cu P. Cuv. Arhim. Justinian Dalea, mare eclesiarh al Catedralei Patriarhale. Șase dintre slujitorii au fost, fie colegi de profesorat cu răposatul, fie foști elevi ai acestuia. Răspunsurile stranei au fost cîntate de studenți și elevi.

După slujba de prohodire, la care au luat parte rudele, prietenii și cunoscuții, profesorii și elevii Seminarului teologic și studenții de la Institutul teologic, care i-au fost elevi, — într-o atmosferă de adîncă tristețe, mai mulți vorbitori au adus, în scurte cuvîntări, ultimul omagiu celui care de acum închisese ochii pentru totdeauna. Din partea Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic a vorbit Dl. Victor Frangulea, suplinitor al catedrei de muzică psaltică și liniară, iar din partea foștilor elevi, doctorandul Moldoveanu Nicu.

Toți vorbitorii au subliniat însușirile sale sufletești și muzicale, firea liniștită și blîndă, spiritul de omenie și îngăduință, popularitatea celui decedat. «Cu blîndețea-i caracteristică — a spus doctorandul Moldoveanu Nicu — știa să pătrundă sufletul elevului, să-l facă să învețe de bunăvoie și plăcere... Însuflețit de predania cunoștințelor muzicale, deși înzestrat cu o voce frumoasă de bariton, cu o excelentă capacitate de execuție a cîntărilor psaltice și cu o evidentă putere de creație, — punînd mai presus de toate acestea modestia, fostul nostru profesor nu și-a însușit nicio dată atributul de artist sau compozitor...».

După ce au fost exprimate mîngîieri și încurajări familiei și rudelor sale, sicriul cu corpul neînsuflețit, purtat pe umeri de foștii săi elevi, a fost scos afară din biserică și așezat pe un autocamion, a fost transportat la cimitirul Belu, unde a fost înmormîntat.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și să-i facă parte cu aleșii săi. Veșnică să-i fie amintirea !

ASISTENT

† **PREOTUL ICONOM STAVROFOR TRAIAN IONESCU**

În seara zilei de 23 decembrie 1966, a încetat din viață, după o lungă și grea suferință, preotul iconom stavrofor Traian Ionescu de la parohia Pătroaia, raionul Găești.

Născut la 3 februarie 1903, pe meleagurile Argeșului, în comuna Pătroaia, preotul Traian Ionescu a urmat cursurile școlii primare în comuna natală, înscriindu-se după absolvire la seminarul Sfântul Grigore Decapolitul din Craiova. În iunie 1926 este declarat absolvent.

În ziua de 13 decembrie 1926, tânărul seminarist a primit taina hirotoniei în preot pe seama bisericii parohiei Pătroaia, la care a slujit cu devotament timp de patruzeci de ani, îndeplinind totodată și oficiul de paroh al acestui sfânt locaș.

Era un preot bun și un talentat interpret al muzicii psaltice.

Pentru îndelungata și rodnică sa activitate pastorală și gospodărească, Înalta Chiriarhie l-a cinstit după cuviință, cu distincțiile de sachelar, la 31 decembrie 1954, și de iconom stavrofor, la 5 iulie 1961.

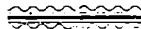
Slujba prohodirii a celui ce a fost preotul Traian Ionescu a fost oficiată în biserica parohială din comuna Pătroaia, de către un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu al raionului Găești, Nicolae Popescu, în ziua primului martir creștin, Sfântul Arhidiacon Ștefan.

Despre viața și activitatea celui dispărut a vorbit P. C. Pr. Ștefan Popescu-Găești, profesor pensionar. Printre altele, vorbitorul a evidențiat calitățile alese care au încununat activitatea bunului și destoinicului său prieten.

Înhumarea a avut loc la cimitirul parohial din Pătroaia.

Dumnezeu să-l odihnească !

ASISTENT ✓

EPISCOPIA BUZĂULUI

ȘTIRI DIN CUPRINSUL EPARHIEI BUZĂULUI

Biserica din satul Bîlhacu

Satul Bîlhacu din comuna Cotu Ciorii, raionul Făurei, în ziua de 23 octombrie 1966, a îmbrăcat haină de sărbătoare, iar enoriașii au fost cuprinși de mare satisfacție duhovnicească. După multă așteptare și contribuții materiale și muncă, sfântul locaș s-a reînnoit complet de la temelie și dotat apoi și cu pictură nouă. Așa, frumos reconstruită și frumos împodobită, P. S. Episcop Antim, înconjurat de colaboratorii din Administrația Eparhială; Consilierii Administrativi Ion C. Zamfir și Dumitru Arghir, Secretarul Eparhial V. Frînculescu și diaconii de la Catedrala

Episcopală, P. C. Pr. Protopop Gh. Cloșcă al raionului Făurei și alți preoți, a oficiat sfințirea bisericii. P. C. Pr. paroh Păușescu Gheorghe, în cuvinte emoționante, a arătat bucuria ce o simt enoriașii în această zi, când arhierasca binecuvîntare a P. S. Episcop Antim se revarsă asupra Sfîntului locaș și asupra strădaniilor enoriașilor. Mulțumește în încheiere P. S. Episcop pentru ajutorul, grija și slujba oficiată, comunicîndu-i că organele parohiale au hotărît ca P. S. Episcop să fie declarat primul ctitor al Sfîntului locaș.

P. C. Pr. Protopop Gheorghe Cloșcă face o prezentare asupra vredniciei preotului paroh și a enoriașilor, precum și asupra activității preoților din protopopiat.

Tuturor le-a răspuns, P. S. Episcop Antim, care, printre altele a spus: La poftirea ce ni s-a făcut am răspuns cu toată însuflețirea; am urmărit mersul lucrărilor. Cunoaștem lucrarea părintelui paroh Păușescu, vrednicia enoriașilor, înțelegerea sfatului regional Galați, vrednicia preoților din raion, cărora le spunem permanent să învețe și să spună enoriașilor lor că lupta pentru pace n-a încetat, fiindcă mai sînt oameni care încă mai sîngerează în războaie de apărarea patriei lor. Celor prezenți la slujbă le spune: Să nu uitați că sîntem zidiți spre lucruri bune — să umblăm în căile Domnului.

În cadrul slujbei de sfințire a bisericii de la Bilhacu, P. S. Episcop Antim a hirotonisit în diacon pe tînărul Drăgoi Gh. absolvent al Seminarului teologic din Buzău, numit pe seama parohiei Valea Sibiciului raionul Cislău. Cu această ocazie P. S. Sa i-a dat îndrumările cuvenite.

ADUNAREA EPARHIALĂ

În ziua de 13 noiembrie 1966, cu adresa 7916/1966 a fost convocată Adunarea Eparhială în ședință de constituire și de lucru. Dimineața la orele 9 s-a oficiat în Catedrala Episcopală un Te-Deum, de un sobor de preoți și diaconi în prezența P. S. Episcop Antim Angelescu și a membrilor Adunării Eparhiale.

La ora 10 s-au deschis lucrările printr-un cuvînt al P. S. Episcop care a arătat printre altele: temeiurile statutare ale convocării Adunării Eparhiale; mersul vieții religioase, administrativ-bisericești, culturale și economice din Eparhie, despre vizitele canonice și sfințiri de biserici, conferințele preoțești, în cadrul cărora a dat preoților îndrumări, disciplina clerului, pregătirea elevilor în Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din localitate, reorganizarea atelierului de luminări și desăvîrșirea organizării colecției religioase eparhiale, încheind cu afirmația că: activitatea bisericii noastre, în cursul anului 1966 s-a desfășurat, «sub semnul responsabilității creștine față de marile probleme ale vremii».

Cu aprobarea și în aplauzele membrilor Adunării Eparhiale s-au trimis telegrame de omagiere față de Conducătorii Statului, Conducerea Departamentului Cultelor și Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

În continuare, comisiile respective întrunindu-se și examinînd mandatele, se validează alegerea noilor membri ai Adunării Eparhiale.

La propunerea P. S. Episcop Antim, președinte, Adunarea Eparhială alege biroul Secretariatului — membrii celor 4 comisii, cei 3 delegați

pentru Adunarea Națională Bisericească, membrii Consiliului Eparhial și ai Consistoriului Eparhial.

În partea a II-a, a ședinței de lucru au fost repartizate comisiunilor respective Rapoartele generale ale Sectorului administrativ-bisericesc și cultural-social întocmite de P. C. Pr. Consilier Ion Zamfir și al Sectorului Economic alcătuite de P. C. Pr. Consilier Dumitru Arghira.

Raportorul Comisiunii bisericești — Prof. Zamfir Constantinescu, cum și cei ce au luat parte la discuții au observat printre altele că activitatea bisericească s-a desfășurat în cadrul legal și canonic, sub permanenta cercetare și îndrumare a P. S. Episcop.

Raportorul Comisiunii culturale, prof. V. Cojocaru și ceilalți vorbitori au accentuat pregătirea clerului prin Seminarul teologic, Institutul teologic de grad universitar din București, cursurile de îndrumare misionară și socială; conferințele preoțești, evidențiind activitatea și aportul preoțimii în sprijinirea a diferitelor probleme de interes obștesc. În concluzie s-a arătat că toate succesele pe această latură se datorează P. S. Episcop Antim care dinamizează întreaga activitate cultural-socială din Eparhie, ajutat de P. C. Pr. Cons. Ion C. Zamfir și P. C. Pr. protopopi ai Eparhiei.

Raportul Comisiei economice a fost prezentat de Dl. Mohorea Dumitru-Panciu și care a arătat activitatea financiar-gospodărească a Centrului Eparhial și a unităților în subordine, în cursul anului 1966 — contul de execuție bugetară pe anul 1965 și planul financiar al Eparhiei și Seminarului teologic pe anul 1967.

La sfârșitul lucrărilor P. S. Episcop mulțumește călduros membrilor Adunării pentru contribuția adusă în discutarea problemelor, urînd succes în munca lor noilor aleși.

Pr. IOAN C. ZAMFIR

R E C E N Z I I

C. Dumont, *Patriarhul Atenagora I*, în «Evangelische Kirche Deutschland», Oct. 1966, p. 4—18.

«O personalitate religioasă de primul rang, acesta-i Prea Fericitul Atenagora I, Arhiepiscop de Constantinopol și patriarh ecumenic. Viața unor puțini oameni este impregnată, ca viața Prea Fericirii Sale, de evenimentele al căror martor este epoca noastră.

Născut la 25 martie 1886 la Vassilikon (Epir) după terminarea studiilor la Școala teologică superioară din Halki lângă Istanbul și după ce a activat ca preot în diferite localități din Macedonia, Atenagora a fost ales, în anul 1923, Mitropolit de Corfu. În 1937 a fost numit Arhiepiscop de New York și primat al grecilor din America. Aici a funcționat pînă la 1 noiembrie 1948, cînd a fost ales patriarh ecumenic. Peripețiile vieții sale nu sînt suficiente pentru a explica experiența sa suprabogată. E necesar să se țină seama și de toate darurile pe care Providența divină i le-a dăruit atît de minunat.

Să ne reamintim ultimele evenimente ale acestui drum de viață.

Acum la începutul veacului, și îndeosebi de la primul război mondial, patriarhia ecumenică a arătat interes deosebit pentru problema unității creștinilor. O inițiativă a scaunului patriarhal pentru crearea unei «Alianțe a Bisericilor» după chipul «Societății Națiunilor» a coincis cu nașterea mișcărilor ecumenice «Credință și constituție bisericească» și «Viață și faptă», — acestea absorbind apoi acea primă străduință.

Instalarea lui Atenagora la Constantinopol a urmat scurt timp după înființarea «Consiliului ecumenic al Bisericilor» în august 1948, — rezultat al contopirii celor două mișcări amintite. Noul patriarh se străduiește cu zel și cu prudență să cîștige favoarea celorlalte Biserici ortodoxe pentru acest Consiliu al Bisericilor, și a înfrînt destulă rezistență. Acestui arhipăstor cu largi vederi nu i-a scăpat din vedere nici faptul că zadarnic ar fi un ecumenism care ar lăsa la o parte Biserica romano-catolică. Pentru acest motiv patriarhul Atenagora a salutat cu inexprimabilă bucurie orientarea dată Conciliului, de la prima sa anunțare, de către papa Ioan al XXIII-lea. Era important că și din partea romană se afirma, mai clar decît în trecut, dorința după unitatea creștinilor. De altă parte însă nu era vorba să se dea acelei mișcări un caracter universal. Patriarhul știa bine că, deși mai veche decît reforma protestantă, sfîrmarea comunității dintre Bisericile răsăritului și Biserica apusului nici pe departe nu este atît de adîncă cum este ruptura produsă de protestantism. Între cele două Biserici exista o comunitate de credință și de structură socială, care, din temelie ei, strigă după restabilirea comunității depline.

Această viziune teologică e îmbrăcată la patriarhul Atenagora în dubla haină a realistului și a realizatorului. El nu se mulțumește să implore împăcarea prin făgăduințe și rugăciuni, ci voințe să facă aceasta prin fapte care efectiv duc la ea. Dorința sa de a-l întîlni pe capul creștinătății romane nu s-a putut realiza sub pontificatul lui Ioan al XXIII-lea, dar s-a împlinit în discuția istorică de la Ierusalim cu succesorul Paul al VI-lea. Al doilea pas, tot atît de istoric, a fost desrădăcarea reciprocă a anatemei de la 1054, anunțată solemn în același timp în catedrala din

Istanbul și în catedrala Sfântul Petru din Roma, în ziua închiderii Conciliului, la 7 decembrie 1965. Și desigur, Atenagora nu se va opri aici, atât de mult ține la deplina și definitivă împăcare între Bisericile ortodoxă și catolică, despărțite prin adânci neînțelegeri și adesea prin contraste adevărate. Acest spirit împăciuitoar, patriarhul l-a comunicat celorlalte Biserici ortodoxe, care devin tot mai accesibile ideilor sale nobile. Deși nu i-au dat încă toate aprobarea lor expresă, totuși au primit cu totală simpatie inițiativa sa în favoarea unității — unele, pentru a-i da oficial aprobarea lor, așteaptă să vadă rezultate palpabile.

O.B.

Jean Meyendorf, *Orthodoxie et Catholicité*, Editions du Seuil, Paris, 162 p.

Intr-o scurtă «Introducere», autorul înștiințează că el a adunat sub acest titlu unitar diferite studii apărute în diferite periodice, în timpul unui deceniu (1954—1964); publicarea lor separată a imprimat studiilor ținută diferită — deși ele au fost pregătite în vederea editării lor într-o lucrare unică; astfel unele sînt înarmate cu aparat științific în prezentarea elementelor cu aspect istoric, iar altele se adresează mai direct și în chip cursiv cititorului cu scopul de a prezenta problemele generale, legate de unitatea, sfințenia, sobornicitatea și apostolicitatea Bisericii.

*

În cel dintîi studiu — *Tainele și ierarhia în Biserică* (p. 7—20), — care face parte dintre lucrările științifice și a fost publicat mai întîi în «Dieu vivant» (nr. 26/1954, p. 89—91), autorul pornind de la problema relației între jertfa unică a lui Hristos și prezența Lui în Biserică și constatînd că «problemele care separă în prezent pe creștini sînt de fapt legate de autoritatea pe care ei o acordă rolului Tradiției, succesiunii apostolice și Tainelor», încearcă să vadă în ce măsură aceste probleme diferite sînt legate între ele în concepția diferitelor confesiuni creștine. Studiul acesta reprezintă încercarea de sintetizare a dezbatărilor provocate în cercurile protestante și catolice de apariția cărții lui O. Cullmann — *Saint Pierre, disciple, apôtre, martyr* (Neuchatel-Paris, 1952) — carte care după părerea lui Meyendorf, constituie o «desmintire flagrantă a tuturor celor care pot fi încă îngrijorați pentru o mai bună înțelegere între gîndirea teologilor ieșiți din Reformă» și a acelor care aparțin Tradiției «catolice». Într-adevăr, O. Cullmann a pus din nou problema ecleziologică în ansamblul ei și nu numai ar unul din aspectele ei; unul din aceste aspecte se rezumă la faptul că O. Cullmann ar admite întemeiat pe interpretarea pasajului din Matei XVI, 18 «o succesiune a lui Petru» punînd astfel în discuție problema centrală a ecleziologiei.

În legătură cu aceasta autorul semnalează mai întîi că «teologia medievală a Occidentului compartimentînd adesea și abuziv aceste chestiuni, a provocat reacțiunea Reformei, care a suprimat compartimentele în care ei vedeau o legătură directă cu mesajul noutestamentar «Tainele și Tradiția». După aceea declară că «problema Tradiției și cea a ierarhiei postapostolice sînt strîns și inseparabil legate de natura sacramentală a Bisericii, atât pe plan istoric cît și pe plan doctrinar. În adevăr, în funcție de faptul că Biserica este un organism sacramental, în ea este prezent Adevărul în chip viu și neîntrerupt și în ea există o «ordine» necesară celebrării cultului. Această relație între natura sacramentală a Bisericii și ordinea ierarhică va fi în prezent recunoscută, chiar de cei care refuză una sau alta ca nefîcînd parte integrantă din mesajul creștin». Autorul prezintă părerea protestantă a lui O. Cullmann (după lucrarea: *La tradition, Delachaux-Niestlé, 1953*), care «refuză să lege de doctrina sa asupra Tainelor doctrina despre o ierarhie învățătoare, pentru că el înțelege succesiunea apostolică numai ca un fel de coopartare individuală la colegiul apostolic, exclusă de concepția noutestamentară despre apostolat».

Trecind la prezentarea poziției romano-catolice, autorul arată că exegeza catolică socotește pasajul din Matei XVI, 18 — asupra întemeierii Bisericii pe Petru — ca expresie a unui principiu esențial pentru ordinea ecleziastică. De fapt nici o exegeză nu poate contesta importanța excepțională a cuprinsului acestui verset, în care Mântuitorul vorbește în chip expres de viitorul comunității pe care voia s-o întemeieze. Într-adevăr cuprinsul textului permite, pe lângă interpretarea unanimă în Tradiția patristică, interpretare urmată și de Reformă, că *Biserica a fost întemeiată pe credința mărturisită de Petru*, și o interpretare secundară că *Biserica ar fi fost întemeiată pe persoana lui Petru*, ceea ce convine poziției ecleziologice romano-catolice.

În fond justificarea uneia sau alteia din aceste interpretări depinde de sensul real pe care cuvântul *ἐκκλησία* îl are în acest verset.

Tradiția catolică, deși înțelege prin Biserică «un organism sacramental, care actualizează în cursul istoriei actul unic săvârșit de Hristos într-un moment precis în timp», totuși, cînd vorbește de acest organism sacramental în termenii și în funcțiunea teologiei Apostolului Pavel despre Biserica-Trup al lui Hristos (I Cor. I, 2; II Cor. I, etc.; Gal. I, 2), aplică conceptul de Biserică-Organism la adunarea euharistică locală, considerînd «prezența lui Hristos în sînul unei comunități locale doar parțială» (concepție cu totul străină de teologia Sfîntului Apostol Pavel). De aci temeiul ecleziologiei care face din Biserică înainte de orice un organism, în care comunitățile locale nu sînt decît părți: «Dacă acest organism este cu adevărat Trupul lui Hristos, părțile acestui Trup le constituie Bisericile din Corint, din Ierusalim sau din Roma, — aceasta din urmă ocupînd în chip natural funcțiunea de Cap».

Această concepție este însă în dezacord cu concepția patristică, de exemplu a Sfîntului Ighațiu al Antiohiei, pentru care: «Acolo unde e Iisus Hristos, acolo este Biserica Universală», adică Trupul total al lui Hristos, reprezentat prin comunitatea euharistică locală, avînd în frunte pe episcop, reprezentant al lui Hristos, egal în puteri și drepturi cu toți ceilalți episcopi din celelalte Biserici locale, legate între ele prin unitatea Adevărului de credință... De aceea este logică și firească opoziția pe care o manifestă Sfîntul Ciprian acelaia — oricine ar fi el — care ar pretinde că este «episcopul episcopilor».

În continuare este analizată concepția catolică și ortodoxă despre apostolat și despre ierarhia apostolică ieșită din apostolat adică raportul între Apostoli — care au primit de la Hristos misiunea de a propovădui (Matei XXVIII, 19) și între episcopi care au avut — atît în vremea vieții Apostolilor ca și după moartea acestora — un cîmp de acțiune pastorală limitat la o singură comunitate locală. Așadar Apostolii, cu toate că aveau puterea să administreze în chip normal Tainele, nu făceau aceasta în chip regulat în cadrul unei comunități locale, pentru că «misiunea lor constă înainte de orice în a întemeia Biserici care se organizează apoi urmînd o ordine care, începînd cu veacul al II-lea, apare în general uniformă și este definită de natura sacramentală a prezenței lui Hristos în Biserică», iar «caracterul în chip esențial sacramental și liturgic» în cadrul Bisericilor locale «revenea funcției episcopilor», cărora le revenea și funcția învățătoarească, pentru care succesiunea apostolică este în același timp și condiție și manifestare. Însă adevărul învățat trebuie să fie în chip necesar *același* în toate comunitățile euharistice episcopale căci Biserica Ecumenică trebuie să se recunoască pretutindeni în unitatea sa absolută (autorul întemeiază aceste păreri pe scrierile Sfîntului Ighațiu al Antiohiei și ale Sfîntului Irineu).

Pentru că «dacă unitatea creștinilor în univers nu este fondată pe o *complementaritate* mutuală a Bisericilor, ea se înfăptuiește înainte de orice în *unitatea de credință*, care la rîndul ei se manifestă în comuniunea lor sacramentală». Autorul crede că nu poate fi găsit un alt criteriu mai deplin al unității, nu numai pentru epoca de dinainte de Constantin cel Mare, ci și pentru epoca marilor controverse doctrinare posteroare; pe de altă parte autorul socotește că această ecleziologie rezolvă parte din dificultățile încercate de Reformă, care chiar dacă «tînd uneori să accepte aspectul sacramental al creștinismului, se văd înlăturați de la aceasta de doctrina succesiunii apostolice, concepută ca o perpetuare a harismei apostolice transmisă în chip personal de la un individ către altul». În realitate, o ecleziologie sacramentală presupune succesiunea prin chiar faptul identității obiec-

tive care trebuie să existe între comuniunea creștină din timpul Apostolilor și cea care există în veacul al XX-lea: «succesiune care este de negândit deasupra și în afara comunității euharistice care constituie Biserica».

Autorul, după ce analizează, întemeiat în special pe primele douăsprezece capitole din Faptele Apostolilor, relațiile dintre Petru și Iacob, în calitate de conducători ai Bisericii din Ierusalim, care «constituie mărturii semnificative asupra interdependenței reciproce dintre slujba apostolică și slujba sacramentală a episcopatului», urmărește (în special după Sfântul Ciprian și Sfântul Irineu) importanța comunității euharistice locale în eclesiologia primară: «manifestarea reală a Trupului total al lui Hristos, al Cărui chip este episcopul, și conștiința pe care o are Biserica despre importanța specială pentru toate Bisericile de a manifesta acordul lor doctrinar (mai ales față de erezii), acord a cărui cea mai normală expresie o formează sinodul episcopilor». Întrucât episcopatul este «unul», în virtutea identității în credință a tuturor Bisericilor locale și întrucât toți episcopii stau în Bisericile lor *pe același unic scaun al credinței celei adevărate mărturisite de Petru*, Tradiția canonică — totdeauna și general în vigoare în Biserica Ortodoxă contemporană — exclude de la sinoade pe episcopii neinvestiți cu funcțiuni pastorale concrete într-o Biserică locală.

În partea ultimă este urmărită doctrina Sfântului Ciprian în scrierile Părinților bisericești posteriori și în operele scriitorilor bizantini ortodocși, care, începând din veacul al XII-lea, s-au opus eclesiologiei romano-catolice aflând în eclesiologia Sfântului Ciprian argumentul cel mai puternic împotriva ei.

Autorul încheie cu afirmația că, în legătură cu problema centrală pusă de exegeza la Matei XVI, 18, «o eclesiologie sacramentală poate aduce oarecare lumină, revenind la sensul literal și prim al cuvântului «ἐκκλησία» = comunitate euharistică, manifestând pe Hristos, Capul și membrele».

*

În studiul al doilea — *Organizarea bisericească în istoria Ortodoxiei* (p. 21—49), care face parte dintre lucrările cu caracter expozitiv și a fost publicat mai întâi, în limba engleză, în «St. Vladimir's Seminary Quarterly» (IV, 1960, p. 2—22), autorul, încercând să aplice «metoda istorică» la realitatea spirituală a Bisericii, declară că «tratează în studiul său fapte îndeajuns de cunoscute; interpretarea acestor fapte și metoda de lucru folosită vor permite, poate, cititorului, să sesizeze mai bine poziția actuală și structurile canonice ale Ortodoxiei».

La început este prezentat înțelesul noutestamentar al «ordinii», care, după cuvântul Apostolului Pavel (I Cor. XIV, 40), forma criteriului fiecărei comunități creștine locale. Această ordine era menținută de către prezbiteri care prezidau aceste adunări ale celor botezați, *adunări* care *se reuneau* formând aceeași *comunitate sacramentală*, fiecare comunitate având un prezident unic — întrucât, ca adunare euharistică, comunitatea creștină, asemănându-se adunării Domnului și a Apostolilor la Cina cea de taină, nu putea avea mai mulți prezidenți. Din aceasta a luat naștere în epoca postapostolică așanumitul «episcopat monarhic».

În continuare autorul urmărește, pe epoci istorice, organizarea bisericească ortodoxă, căutând să explice formele variate pe care aceasta le-a îmbrăcat în timpuri și locuri diferite prin încadrarea concepțiilor lor de trăire ortodoxe în istoria evoluției sociale și ideologice a popoarelor și a organizării lor statale.

În paragraful *Episcopul și comunitatea creștină în primele veacuri*, autorul reia, la început, mult mai limpede ideile din capitolul întâi (despre *Tainele și ierarhia Bisericii*) referitoare la *rolul episcopului în comunitatea creștină primară*: «slujba episcopală este legată de comunitatea locală, neavând funcțiuni misionare, ca Apostolii — de la care a primit harisma de a prezida comunitatea —, ci doar funcțiuni de ordin sacramental și pastoral». Episcopul exercita autoritatea sa, nu *deasupra sau peste*, ori în afara Bisericii, ci *în* Biserica; succesiunea apostolică nu-i aparținea în chip individual, ci îi era transmisă de Biserica Apostolică (fiind hirotonit de episcopii comunităților vecine) pentru a vesti credința Apostolilor în propria sa comunitate care îl alesese. De aceea episcopul era în același timp și «bărbat al Bisericii sale» pe care o reprezenta la sinoade, și era și legătura care unea Biserica sa cu toate celelalte comunități creștine, dintre care unele fuseseră

în chip necesar reprezentate prin episcopii lor atunci cînd el fusese hirotonit. În cadrul comunității sale, episcopul era, în calitate lui de slujitor și înlocuitor al lui Hristos, și mare preot, și învățător și păstor. Desigur că episcopul, ca oricare alt om, putea fi nevrednic de harul primit, dar comunitatea era prezentă pentru a-l controla și a-l îndrepta, dacă era nevoie, sau pentru a cere depunerea lui din treaptă.

Iar Bisericile locale se aflau într-o strînsă comunitate între ele — unitatea lor fiind în chip esențial bazată pe *unitatea de credință*, căci harul divin este în chip egal prezent în *toată* Biserica și prezentă în fiecare dintre Bisericile locale *aceleași* adevăr apostolic. De aceea orice hotărîre sau declarație a uneia din ele, dacă este făcută în *Hristos* trebuie să fie în *chip necesar* acceptată de toate celelalte, ori să fie înlăturată dacă ea se îndepărtează de Tradiție — aceasta constituind o mărturie a Bisericii adusă Duhului adevărului și în același timp acest acord mutual fiind un *semn* manifestat de Dumnezeu în favoarea Bisericii Sale.

Această organizare bisericească a suferit în timpul primelor trei veacuri creștine schimbări importante prin urmările lor. Pe de o parte creșterea numărului credincioșilor a dus la multiplicarea comunităților și ca urmare la trecerea episcopului în fruntea mai multor comunități sau parohii; pe de altă parte s-a ajuns la constatarea că, dacă prin funcțiile lor sacramentale și pastorale, episcopii erau și rămîneau esențial egali între ei, în schimb comunitățile lor aveau o importanță diferită, ceea ce a dus și la acordarea — sub diferite justificări — a unei autorități mai mari onora dintre Bisericile locale din Orient și din Occident. Astfel, la sfîrșitul veacului al III-lea, pe lângă Ierusalim care se bucura de la început de un prestigiu deosebit, cele patru orașe principale ale imperiului — Roma, Alexandria, Antiohia și, într-o măsură mai mică, Cartagina — aveau în «universul creștin» o autoritate excepțională, care nu constituia o putere juridică (căreia ar fi trebuit să se supună celelalte Biserici), întrucît o astfel de putere nu se putea împăca cu egalitatea ontologică a tuturor comunităților, ci era vorba de o *autoritate de fapt* întemeiată pe influența reală pe care aceste Biserici o exercitau, mai ales în luarea de hotărîri de către celelalte Biserici. De altfel, această variație de autoritate se manifesta în chip firesc în orice parte a lumii creștine, între comunitățile mai mici și sărace și cele mai mari și avute, care ajutau și patronau într-un fel pe celelalte.

Astfel se prezenta practic organizarea bisericească la începutul veacului al IV-lea, cînd, în foarte scurtă vreme, Biserica creștină devine, din persecutată, Biserică de Stat.

În paragraful *Imperiul creștin și sinoadele ecumenice*, și în cele următoare, autorul urmărește să precizeze modificările pe care încadrarea Bisericii în viața social-politică a statului le-a adus concepției și practicii antiniceene în privința organizării bisericești.

Elementul fundamental adus în viața Bisericii începînd cu veacul al IV-lea îl formează instituirea *sinoadelor ecumenice*, care, ca adunare a tuturor celor învestiți cu harisma învățurii în Biserică răspundea necesității bisericești de a pune capăt disputelor doctrinare apărute în Biserică, iar ca organ superior tuturor Bisericilor locale, prin care se putea unifica Biserica, răspundea necesității de stat, care nădăjduia să găsească în Biserica creștină o bază religioasă pentru realizarea unității imperiului. De aceea, sinoadele ecumenice au fost înțelese de contemporanii lor ca prezentînd în același timp o importanță și bisericească și politică, iar credința definită de aceste sinoade convocate și adesea prezidate de împărați era considerată de stat drept credință oficială, inclusă sub forma hotărîrilor sinodale în colecțiile oficiale de drept roman și impusă prin măsuri coercitive de către stat. Biserica însă a transformat această instituție de origine imperială într-o instituție adecvată învățurii sale, adică supusă nu legii de stat, ci numai puterii Duhului.

În privința *organizării bisericești* sinoadele ecumenice au jucat un rol foarte important; astfel s-a proclamat principiul general care a determinat structura ulterioară a Bisericii: *administrația bisericească trebuia să se conformeze — pe plan teritorial — circumscripțiilor civile statornicite de stat*, ceea ce a deschis calea paralelismului politico-ecclesiastic, exceptînd (prin car. 5 și 6 ale Sinodului I Ecumenic) Bisericile Romei, Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului și altele citeva, cărora le recunoștea «o autoritate mai largă decît cea a circumscripțiilor în care

aceste Biserici se aflau», în baza «vechilor uzanțe», care le acordau «privilegiile deosebite».

În paragraful *Mitropoliti și patriarhi* autorul urmărește apariția și dezvoltarea «primatului de drept» al episcopului din orașul «metropolă» al «eparhiei» civile. În ceea ce privește recunoașterea la Niceea a «privilegiilor» pe care unele Biserici le aveau înainte de veacul al IV-lea, această poziție specială nu le acorda nici un fel de «drepturi», în afară de drepturile acordate lor de sinod ca Biserici mitropolitane.

Instituția patriarhatului a început a fi introdusă în Biserica creștină, în veacurile al V-lea și al VI-lea, ca o depășire a paralelismului între organizarea statului și administrația bisericească, prin introducerea unui «drept primațial» episcopilor din capitala «diocezelor» civile, drept mai larg decât «dreptul primațial», acordat de Sinodul de la Niceea episcopilor din capitala «eparhiilor» civile. Instituția patriarhatului este acordată Bisericilor: Romei (drept lărgit progresiv asupra tuturor diocezelor Occidentului), Alexandriei (asupra diocezelor Egiptului), Antiohiei (asupra diocezelor Orientului) și Constantinopolului (asupra diocezelor Pontului, Asiei și Traciei, adică asupra Asiei Mici și asupra părții sud-estice a Peninsulei Balcanice).

Puterea «patriarhală» care consta într-un drept de apel, de cașatie și, adesea, în intervenția în treburile interne ale provinciilor mitropolitane, constituie dezvoltarea și transformarea progresivă a «autorității de fapt», practicate în perioada anteniceană în «autoritatea de drept» pe care sinoadele ecumenice au precizat-o oficial. Iar «primatul de onoare» între cele cinci patriarhate creștine, recunoscut episcopilor «Romei celei dintâi» și «celei de a doua Rome» de către Sinodul al II-lea Ecumenic, și apoi de Sinodul al IV-lea Ecumenic, nu acorda nici un fel de drept special în afara acestei întâietăți de onoare care le mărea — ca o stare de fapt — prestigiul între celelalte Biserici creștine, toate egale între ele.

Prezentînd aceste aspecte ale organizării bisericești în paragraful *Cele două Rome: Patriarhatul de Constantinopol*, autorul se oprește încă asupra titlului de «patriarh ecumenic» pe care episcopul capitalei imperiului l-a luat în veacul al VI-lea, titlu care nu-i da drepturi în plus față de primatul de onoare pe care-l avea și nici nu suprima în favoarea Constantinopolului primatul de onoare al episcopului Romei, ci doar sublinia baza politică a privilegiilor sale strins legate de șeful «icumenei creștine» — împăratul creștin de Constantinopol.

În paragraful *Schisma*, autorul urmărește așa-numitul «al doilea plan» al dificultăților ivite între Roma și Constantinopol din veacul al IX-lea pînă în veacul al XI-lea și care plan consta în diferența profundă în concepția celor două părți asupra *felului de a rezolva aceste dificultăți*: Occidentul socotea că Roma constituie criteriul ultim și instanța supremă, în timp ce Orientul rămânea credincios concepției sinodale a Bisericii. Din momentele semnalate în legătură cu acest aspect al lucrurilor, merită să fie menționate: faptul că misiunea catolică trimisă de papa Nicolae I în Bulgaria era compusă din clerici germani — susținători ireductibili ai lui «Filioque» —, clerici care au impus bulgarilor simbolul credinței cu adaosul «Filioque»; faptul că la 879—880, după împăcarea între patriarhul Fotie și papa Ioan al VIII-lea, a avut loc un sinod care a statornicit «condamnarea implicită a lui Filioque de către legații Romei» și «recunoașterea de către ortodocși a dreptului de jurisdicție al Romei asupra Bulgariei», ceea ce constituie într-adevăr «un precedent de unire a Bisericilor după criteriul ortodox — unitate dogmatică stabilită pe cale sinodală»; faptul că «ruptura definitivă între Roma și Constantinopol s-a produs în momentul cînd împărații germani au reușit să impună pe «Filioque» Bisericii Romano-Catolice» (cardinalul Humbert, legatul roman, la 1054, de origine german era habotnic și ignorant al trecutului Bisericii: era convins că «Filioque» făcuse parte din textul primar al Simbolului de credință).

Pe planul organizației bisericești, schisma a avut pentru Biserica din Răsărit o consecință practică de excepțională importanță: primatul de onoare și dreptul de apel au devenit privilegiul exclusiv al Bisericii de Constantinopol — Noua Romă; prin aceasta se manifesta doctrina fundamentală asupra identității ontologice între Bisericile locale: primatul nu aparține în chip special nici unui scaun, ci este încredințat celui șcaun care-l poate exercita mai bine — scaunul din

orașul împărătesc. Limitarea — după schismă — a autorității bisericești ortodoxe numai la granițele imperiului a avut ca urmare «legarea și mai strinsă a aparatului administrativ al Bisericii de organizarea statului bizantin, iar mai târziu de monarhiile naționale din țările Orientului creștin».

În paragraful *Biserica Bizantină*, a cărei istorie în epoca de după schismă se întinde de la veacul al XI-lea pînă la al XV-lea, se demonstrează că ea nu a manifestat niciodată pretenția pentru o infailibilitate oare care sau pentru o autoritate superioară a patriarhului ecumenic față de cea a hotărîrilor sinodale. Faptul că în această perioadă nu s-au ținut sinoade ecumenice nu se datorește suprapunerii patriarhului ecumenic față de instituția sinodală, ci faptului că, întrucît la baza concepției despre «icumena creștină» se afla ideea politică prin care se desemna imperiul roman universal, în care era inclus în principiu și Apusul, și al cărui șef continua să fie — cel puțin de drept — împăratul de Constantinopol, convocarea de către împărat a unui sinod ecumenic fără occidentali, constituia un act de renunțare la drepturile lui la imperiul universal.

Deși lipsită de sinoade ecumenice, Biserica Bizantină a rezolvat prin Sinoade numai ortodoxe (1341, 1347, 1351, 1368) controversate teologice și a statornic definiții dogmatice, care au fost introduse în «Sinodiconul» Ortodoxiei și în cărțile liturgice, devenind parte integrantă a doctrinei ortodoxe, demonstrînd prin aceasta că învățătura de credință nu a rămas îngrădită la sinoadele ecumenice și că, de fiecare dată cînd împrejurările o cer, prin hotărîri sinodale se precizează ceea ce este necesar pentru apărarea Ortodoxiei, prin ajutorul Duhului Sfînt, păzitorul Adevărului în Biserică.

În ceea ce privește organizarea bisericească, patriarhul de Constantinopol continuă să fie doar episcopul din orașul împărătesc, exercitîndu-și autoritatea în strînsă legătură cu autoritatea împăratului, în cadrul acelei «diarhii» caracteristice teocrației bizantine, fără ca să se poată vorbi de un regim cezaro-papist, întrucît: «împăratul posedă o autoritate oficială recunoscută de a defini limitele patriarhatelor și ale provinciilor bisericești; el avea un cuvînt hotărîtor la alegerea patriarhilor, dar nu avea nici o putere asupra canoanelor și asupra dogmelor definite de Biserică».

În raport cu ceilalți patriarhi ortodocși — de Alexandria, de Antiohia și de Ierusalim — aflați sub stăpînire musulmană, patriarhul de Constantinopol se bucura de o autoritate deosebită, care, după cucerirea Constantinopolului, a fost transformată de către turci într-o autoritate civilă și juridică asupra tuturor creștinilor ortodocși din imperiul otoman.

Paragraful *Bisericile slave* stăruiește îndeosebi asupra primirii de către popoarele slave creștinate a acelei «moșteniri culturale bizantine» care includea și sistemul politic al «diarhiei» bizantine, în baza căruia împărații de Constantinopol au lărgit concepția despre «împăratul imperiului roman universal», la concepția despre «împăratul cetății universale a lui Dumnezeu pe pămînt» și prin urmare «împărat al tuturor creștinilor», chiar dacă politiceste aceștia nu făceau parte din imperiul condus de el. Pe de altă parte, noile state slave — Bulgaria și Serbia — au încercat să aplice în folosul lor sistemul politic bizantin și concepția despre imperiul ortodox universal, creînd «mici Bizanțuri» care concureau Bizanțul cel mare. Astfel au luat naștere Bisericile Ortodoxe naționale, care duceau o viață bisericească independentă, avînd dreptul să-și aleagă singure episcopii, și primații, însă recunoscînd primatul de onoare al patriarhilor Bisericilor Ortodoxe din Răsărit.

Trebuie însă semnalat că în concepția medievală despre principiul universalității creștine materializat în forma unui imperiu unic, independența Bisericilor naționale constituie o «dezordine», care prejudicia cauza creștine. De aceea «diarhia» bizantină urmărea frînarea acestei independențe, frînare care practic a fost realizată abia sub regimul impus de conducerea imperiului otoman, prin subordonarea tuturor Bisericilor creștine naționale din imperiul otoman «etnarhului» de la Constantinopol.

În paragraful *Rusia* sînt înfățișate momente din viața Bisericii Ortodoxe Ruse, privînd în special raporturile cu Patriarhia de Constantinopol și cu organizarea bisericească internă. Dintre acestea merită să fie reținute: apariția aceluia centralism bisericesc rus — străin canoanelor și practicii în Bisericile Ortodoxe din

Orient și din Balcani — provocat de pretenția Bisericii Bizantine de a menține sub stăpânire rusești, în mâna episcopilor greci din Kiev, Vladimir și Moscova, întinsele teritorii rusești; separarea Bisericii Ruse, în veacul al XIV-lea—al XV-lea, în Mitropolia de Kiev (rămasă legată de Patriarhia de Constantinopol pînă în veacul al XVII-lea) și Mitropolia Moscovei (care a obținut în veacul al XV-lea autocefalia, iar în veacul al XVI-lea, patriarhatul); moștenind centralizarea bisericească instaurată de administrația bizantină și devenind patriarhie, Biserica Ortodoxă Rusă a trecut pe locul al cincilea (după Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim) în cadrul noii pentarhii ortodoxe și constituind unul din stîlpii de bază ai noului imperiu creștin, pretindea «să devină moștenitoare a imperiului creștin universal», ca «cea de a treia Romă»; aplicarea sistemului politic al «diarhiei bizantine» nu a dus la armonia între cele două puteri — proprie teocrației bizantine —, pentru că Biserica Ortodoxă Rusă a fost înfeudată de către stat; această înfeudare a dus la violarea tradiției canonice ortodoxe de către Petru cel Mare care a desființat, la începutul veacului al XVIII-lea, patriarhatul, înlocuindu-l cu un organism bisericesc de tip protestant — «Sfîntul Sinod», care făcea parte integrantă din stat și era condus de un funcționar civil («oberprocuror»). Această administrare sinodală a accentuat centralismul bisericesc nu în favoarea unui prelat, ci în favoarea unei instituții colegiale anonime controlate de stat, transformînd pe episcopi în funcționari ai administrației sinodale care puteau fi mutați de la un scaun la altul. După revoluția din 1917, Sinodul ținut la Moscova în 1917—1918 a reorganizat administrația bisericească restabilind patriarhatul, instituind alegerea episcopilor de către popor și deschizînd laicilor posibilitatea de a participa la întreaga viață bisericească, în cadrul unui «sistem de administrare «democratic» pe plan național și al restaurării legăturii episcopului local cu Biserica sa».

Autorul socotește că «în momentul renașterii Patriarhatului Moscovei în 1945, hotărîrile Sinodului din 1917—1918 au fost formal suprimate și înlocuite cu o Orient și în Balcani: 1) printr-o disciplină centralizată care pune pe episcopi autocrație patriarhală absolută, pe tot atît de viguroasă ca cea a vechiului «Sfînt Sinod». Administrația bisericească rusă diferă așadar astăzi de cea practică în într-o dependență strînsă de patriarh... și 2) prin numărul foarte restrîns de dioceze (69 pentru aproape 100 de milioane de credincioși), ceea ce face din episcop un mare administrator, care are doar contacte întimplătoare cu păstorii săi.

În paragraful *Autocefaliile moderne se face o paralelă între autocefalia veche, care pe plan strict canonic, consta în dreptul acordat unei dioceze, sau unui grup de dioceze, de a alege episcopii, devenind astfel privilegiul unei provincii care cuprindea mai multe dioceze, și între autocefalia, care în veacul al XIX-lea — paralel cu eliberarea popoarelor balcanice de sub dominația otomană — a căpătat un sens nou: identificîndu-se, cel puțin pentru Balcani, cu o independență absolută a noilor Biserici naționale. Această evoluție de înțeles era legată de apariția unei forme moderne de naționalism necunoscute evului mediu (rămas credincios idealului teocrației creștine universale).*

Paragraful *Patriarhatele ortodoxe astăzi* cuprinde unele observații asupra situației Patriarhatelor de Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, vestigii ale vechii «pentarhii» care împiedică Biserica Ortodoxă universală să devină o «fedație» de Biserici autocefale naționale, organizată după principii mai seculare, ca și asupra autorității de «primus inter pares» de care se bucură patriarhul ecumenic, principiu care face parte din eclesiologia ortodoxă și pe care patriarhul de Constantinopol, «așezat de împrejurări în afara granițelor geografice ale Bisericilor naționale, ar avea posibilitatea să-l exercite cu succes».

În paragraful *Monahismul* analizează rolul vieții monastice în Biserica Ortodoxă în trecut și astăzi, în comparație cu viața monastică în Bisericile Apusene.

Capitolul se încheie cu unele *concluzii* în care autorul face o succintă analiză asupra folosirii principiului «canonic» și a principiului «iconomie» în viața și organizarea Bisericii Ortodoxe.

*

Studiul al treilea — *Primatul roman în Tradiția canonică până la Sinodul de la Calcedon* (p. 50—76), — care face parte dintre lucrările științifice și a fost publicat mai întâi în «Istina» (nr. 4/1957, p. 463—482), urmărește să demonstreze modul în care sînt menționate Biserica Romei și locul ei între celelalte scaune episcopale în canoanele a patru sinoade din primele cinci veacuri creștine: de la Niceea (325), de la Sardica (probabil 343), de la Constantinopol (381) și de la Calcedon (451).

Autorul pornește de la remarca generală, pentru toate textele cercetate, că nici un sinod nu a instituit un primat roman, care a fost totdeauna admis de Părinți ca «privilegiul vechii Rome», în baza Tradiției anticeene care recunoaștea Bisericii Romei o poziție specială înăuntrul universului creștin.

În paragraful *Canonul 6 al Sinodului de la Niceea* autorul, analizînd preocuparea de a păstra principiile vechi din organizarea bisericească anteniceeană în cadrul noii organizații bisericești provocată de împrejurările declarării creștinismului religie de stat, constată că Sinodul de la Niceea a adoptat regula generală de a face să coincidă organizarea Bisericii cu organizarea statului roman, decretînd autonomia bisericească a fiecărei provincii, al cărei episcop trebuie să fie ales de eparhie, confirmat de episcopul Bisericii principale a regiunii — mitropolitul — și instalat de episcopii Bisericilor învecinate. Canonul 6 al Sinodului de la Niceea face o excepție de la principiul corespondenței provinciilor civile cu eparhiile bisericești, acordînd episcopului de Alexandria dreptul de a exercita puterea și în afara granițelor eparhiei sale în alte șase eparhii, în Egipt, în Libia și în Pentapole, pentru că așa a fost obiceiul vechi aci, la Roma și la Antiohia și pentru că trebuie păstrate prerogativele acestor Biserici.

În continuare autorul cercetează în ce constau aceste obiceiuri anteniceene și în ce constau privilegiile acordate acestor citorva Biserici și constată că în referirea la exemplul Romei, care încă din perioada anteniceeană se bucura de o înfățișare de autoritate, «nu este vorba de o putere juridică, ci de o *autoritate morală*», care constituie «prerogativele» (προεβία) Bisericilor Romei, Alexandriei, Antiohiei și alte cîteva privilegii de vechime, de apostolicitate și de autoritate, pe care Sinodul de la Niceea le transformă în *puterea juridică* de a confirma alegerea și a instala pe episcopii mai multor provincii civile.

În ceea ce privește autoritatea episcopului Romei — care datorită diferitelor titluri ale orașului și Bisericii din Roma — ocupa locul întâi în sinul episcopatului universal — această autoritate nu comporta nici o putere juridică, ci era o autoritate de prestigiu.

În paragraful *Sinodul de la Sardica* autorul analizează textul canoanelor 3, 4 și 5 în care se statornicește că episcopul Romei are dreptul nu de a judeca în apel, ci de a casa o hotărîre luată și de a trimite legații săi pentru a participa la judecata în apel făcută de către un tribunal compus din episcopii vecini provinciei în care a avut loc conflictul, fără a mai avea dreptul de a casa și cea de a doua hotărîre, și socotește că — în comparație cu sensul canonului 6 al Sinodului de la Niceea — «părinții de la Sardica nu introduc nimic nou, ci doar transformă un «obicei» vechi în regulă canonică».

În continuare sînt prezentate cazuri în care a fost aplicat sau nu acest drept al episcopului Romei, analizînd îndeosebi cazul judecării lui Apiarius, în veacul al V-lea, de către episcopii Bisericii din Cartagina, care refuză dreptul de intervenție în judecată al episcopului Romei, întrucît «nici o provincie nu este lipsită de harul Duhului Sfînt», iar episcopul Romei nu posedă un drept «ex sese», și nici nu i-a fost acordat vreun drept prin vreo hotărîre sinodală universal recunoscută, așa că este mai drept ca «harul Sfîntului Duh să lucreze «printr-un mare număr de episcopi» decît printr-unul singur».

Paragraful *Sinodul al II-lea Ecumenic* cuprinde analiza concepției catolice și ortodoxe despre privilegiul, primatul de onoare acordat de canonul 3 al acestui Sinod episcopului Constantinopolului («Episcopul Constantinopolului să aibe privilegiile de onoare (τὰ προεβία τῆς τριῆς) după episcopul Romei, pentru că acest oraș este o nouă Romă». Aceste privilegii nu confereau nici o putere juridică, ci în opoziție cu autoritatea juridică a fiecărui episcop în dioceza sa, acordă episcopului de Constantinopol — după cel al Romei — o *autoritate morală care nu are limite geografice*.

În general, deși acest canon rupe paralelismul între organizarea bisericească și organizarea politică, totuși nu pretinde ca episcopul capitalei imperiale să fie *primul* dintre episcopi.

În paragraful *Sinodul de la Calcedon* se demonstrează că, prin canoanele 9 și 17 și așa-numitul canon 28, s-a urmărit să se împingă și mai departe paralelismul între instituțiile administrative ale imperiului roman și organizările bisericești, punând — în conformitate cu politica împăratului Teodosie — bazele aceluia mare edificiu politico-religios care va fi imperiul bizantin, condus în latura politică de bazileul bizantin, iar în latura religioasă de «pentarhie», adică celei cinci patriarhate considerate ca «cele cinci simțuri ale imperiului».

În această perspectivă devine explicabilă modificarea înțelesului canonului 3 al Sinodului al II-lea Ecumenic; în locul «autorității morale fără limite geografice», Sinodul de la Calcedon acordă patriarhului de Constantinopol autoritate juridicțională asupra altor diocese, înțelegând acordarea acestor privilegii (acordate prin canonul 6 al Sinodului de la Niceea Bisericii Romei, Alexandriei și Antiohiei) nu pe influența pe care Constantinopolul o avea ca mare Biserică, sau pe faptul că asemenea jurisdicție era practică deja ci pe faptul că Biserica de Constantinopol avea sediul în orașul împărătesc. În acest *criteriu* precis și nou în determinarea autorității bisericești, necunoscut pînă atunci, constă inovația introdusă de Sinodul de la Calcedon în raport cu sinoadele de pînă atunci.

În raport cu Biserica Romei această inovație obligă la distincția între *autoritatea morală*, pe care o posedă ca scaun apostolic și *puterea juridicțională* conferită Bisericii Romei pentru că fusese Biserică a capitalei imperiului. Întrucît însă în textul canoanelor nu se face amintire decît de al doilea mobil — Biserica a orașului împărătesc —, reiese că Sinodul de la Calcedon (neacceptînd așa-numita interpretare «petriniană» anterioară) nu recunoaște Bisericii Romei autoritatea morală în virtutea apostolicității sale, fiind de acord sub acest aspect cu sinoadele precedente că: «apostolicitatea Bisericii din Roma nu-i conferă drepturi asupra altor Biserici», deși îi acordă o autoritate excepțională pe alt temei.

În continuare, autorul prezintă date din scrisorile papii Leon către împărații Marcian și Pulheria și către patriarhul Anatolie al Constantinopolului, din care se constată reacțiunea Romei față de hotărîrile de la Calcedon.

În concluzie autorul afirmă că 1) autoritatea morală de care s-au bucurat unele Biserici în perioada anteniceeană nu le-a acordat nici o putere juridică; de aceea trebuie ținut seama că distincția între *autoritate* și *putere* este esențială pentru a înțelege organizarea în Biserica Veche și evoluția ei; 2) sinoadele ecumenice au investit cu putere juridică aceste Biserici, care continuau să exercite și autoritatea morală de care se bucurau după vechiul obicei; 3) autoritatea morală recunoscută practic din vechime și confirmată de sinoade a episcopului Romei nu a fost niciodată asimilată cu nici un fel de infailibilitate și cu nici un fel de putere juridică *asupra altor episcopi*, întrucît asemenea lucruri nu i-au fost conferite de nici un sinod, întrucît Biserica — încă dinainte de Sinodul de la Niceea și mai ales de la Sfîntul Ciprian — era temeinic conștientă de rolul universal al episcopatului *în măsura în care el era colegiu*, sinod, înlocuind funcțiile colegiului celor 12 Apostoli; 4) numai confruntînd această conștiință a Bisericii, cu concepția primară că fiecare Biserică locală posedă plenitudinea ecumenicității, catolicității, — poate fi înțeleasă concepția ortodoxă despre organizarea bisericească.

*

Al patrulea studiu — *Bizanțul și Roma: încercări de unire* (p. 77—86) —, face parte dintre lucrările cu caracter științific și a fost publicat mai întîi în «Cahiers de la Pierre qui vire» (Decouverte de l'Oecuménisme, 1961, p. 324—334).

Autorul nu prezintă încercările de unire care au avut loc între Bizanț și Roma, de la patriarhul Fotie (858—867; 877—886) și pînă la patriarhul Ghenadie Scholarios (1453—1456), ci — ținînd seama de faptul că pentru unirea Bisericilor în această epocă esențial necesar era acordul celor trei autorități care angajau de fapt lumea creștină; împărații Bizanțului, Biserica de Răsărit reprezentată în același timp prin episcopi săi și prin adunarea credincioșilor săi, și papii din Biserica

Romei — urmărește pe scurt atitudinea manifestată de aceste trei autorități în problema unirii.

Papii, ajungând, după lupte împotriva diferitor puteri statale să impună în Apus superioritatea sacerdoțiului asupra autorității împăraților germani, începând din veacul al XI-lea, printr-o interpretare absolutistă a primatului, au precizat o doctrină ecleziologică ce făcea din ei șefii unici ai Bisericii. ceea ce, în timpul regimului creștinătății medievale, implica totodată și suveranitatea temporală asupra imperiului creștin. În atitudinea papalității în problema unirii cu Biserica de Răsărit se pot semnala: atitudinea generală (sintetizată în concepția papii Inocențiu al III-lea) că «Orientul trebuie pur și simplu integrat în edificiul instituțional și liturgic al creștinătății latine; începând din veacul al XVI-lea papii admit existența Orientului bizantin, iar la începutul veacului al XV-lea (sub loviturile schismelor Occidentale papii manifestă o nouă atitudine, admitând să satisfacă pretenția ortodocșilor de a discuta problemele privitoare la unire numai în sinod comun al ambelor Biserici, — ceea ce constituie totodată un precedent pozitiv.

Impărații din Bizanț au fost inițiatorii celor mai multe din tratativele de unire care au avut loc în această perioadă, întrucât nădăjduiau să obțină un ajutor militar efectiv — pe care papii nu-l puteau asigura, iar papii nădăjduiau ca prin împărații bizantini să reușească a integra Biserica de Răsărit în cea Apuseană, dovădind că nu cunoșteau adevăratele relații între Biserici și stat la Bizanț, — unde în special după perioada iconoclastă împărații nu mai aveau nici un fel de putere să impună Bisericii păreri lor în domeniul credinței, deși ca împărați ortodocși continuau să îndeplinească un rol determinant la alegerea episcopilor, la convocarea sinoadelor și în treburile administrative ale Bisericii. De aceea toate inițiativele uni-oniste imperale au fost sortite eșecului.

Biserica de Răsărit în absoluta majoritate a clerului și credincioșilor ei — a făcut ea eșuzeze formulele de unire înfăptuite la Lion și Florența cu acordul împăraților și al papilor, pentru că în chip oficial și constant Biserica Bizantină a pretins restaurarea unității de credință în chip esențial pe calea sinodală. Iar lipsa unui criteriu ecleziologic comun între cele două Biserici a provocat eșuarea tuturor tratativelor de unire de la patriarhul Fotie, pină la Sinodul de la Florența inclusiv.

*

În studiu al cincilea — *Tradiția Bisericii și tradițiile omenești* (p. 87—98) —, care face parte din lucrările cu caracter științific și a fost publicat mai întâi, în limba engleză, în «St. Vladimir's Seminary Quarterly» (VI, (1962), p. 118—127), autorul înfățișează pe scurt relațiile care există între Tradiția Bisericii — care vine de la Apostoli și care, în consecință face parte esențială din Revelație —, și între tradițiile omenești, care au fost create în cursul istoriei și care au făcut cu puțință propovăduirea Evangheliei la diferite popoare în epoci diferite, dar care prin caracterul și prin originea lor, nu pot fi considerate ca absolute.

Cercetarea materialului este grupată în paragrafele: *Problema, Autoritatea trecutului și Tradiția vie*, în care, după ce înfățișează concepțiile ortodoxe și catolice despre Tradiție și tradiții omenești și despre conținutul lor, precizează că problemele ecleziologice pe care le pune acea temă «nu pot fi rezolvate decât în cadrul unei adevărate întoarceri la izvoare, în cadrul unei reinnoiri spirituale care va da teologiei și liturghiei vechea lor vitalitate și vechea lor sulețe. Tradiția este o realitate vie, care nu poate fi pietrificată sub trăsăturile unei culturi omenești particulare, pentru că toate civilizațiile omenești sint, prin natura lor, trecătoare». De aceea degajarea Tradiției adevărate de tradițiile omenești care tind s-o monopolizeze constituie condiția esențială pentru păstrarea Tradiției Bisericii. În continuare autorul exemplifică necesitatea acestei acțiuni de degajare, pe care trebuie s-o îndeplinească, în vremea noastră, fiecare Biserici și confesiune creștină. Remarcăm următorul exemplu adus în legătură cu faptul că «tradițiile omenești» joacă un rol cu mult mai determinant decât Tradiția Bisericii: «Noțiunea ortodoxă despre Biserica locală — care este comunitatea credincioșilor uniți în comuniunea sacramentală și în fidelitate față de cuvîntul lui Dumnezeu în jurul persoanei episcopului —, noțiune care constituie temelia ecleziologiei creștine primare și pe care Biserica Ortodoxă a păstrat-o în fața uni-

versalismului romano-catolic, nu este suficient luată în considerare și de aceea în unele Biserici Ortodoxe locale au loc felurite denaturări în concepția despre organizarea bisericească, denaturări datorate suprapunerii, preponderenței ce se dă tradițiilor omenesți față de Tradiția Bisericii.

*

Al șaselea studiu — *Constituim noi într-adevăr o Biserică unică? Adică după canonul 8 al Sinodului I Ecumenic: un singur episcop într-un oraș* (p. 99—108) —, face parte din lucrările cu caracter expozițiv și a fost publicat mai întâi în «Contacts» (nr. 37, 1962, vol. I, p. 23—33).

Autorul urmărește să facă o analiză a legislației canonice a Bisericii în legătură cu interzicerea strictă a existenței bisericesti separate într-unul și același loc și să dea o definiție a semnificației teologice și spirituale a acestei interdicții.

În paragraful despre *Canoane* este demonstrată necesitatea înțelegerii canoanelor prin încadrarea lor în împrejurările istorice și locale în care s-au produs, și autoritatea permanentă a înțeleșului lor. În privința problemei studiate canoanele au statornicit regula absolută: «un singur episcop în fiecare comunitate locală, un singur sinod în fiecare provincie, regulă pe care, în cursul veacurilor, Biserica a trebuit s-o apere, împotriva multor încercări de denaturare prin stabilirea diferitelor principii de administrare bisericească. Căci importanța și autoritatea pe care o aveau unele Biserici le-a impus să-și exercite puterea asupra unui teritoriu mult mai larg decât propriul lor district bisericesc și să producă confuzia în Biserici», dezbrăcînd pe episcopii locali de autoritatea lor, și impunîndu-și puterea lor împotriva drepturilor sinoadelor locale.

Iar în paragraful despre *Natura Bisericii* autorul demonstrează că, din punct de vedere teologic și spiritual, unitatea creștinilor nu este numai o realitate spirituală și invizibilă, ci ea trebuie să se facă evidentă în viața concretă a Bisericii, în adunări regulate pentru a participa la Cina Domnului servită de episcopi. Pentru că Euharistia este taina unirii noastre cu Dumnezeu și a unirii între noi în Hristos. De aceea episcopul se află în centrul acestei adunări: funcțiunile sale sacramentale în liturghia euharistică sînt completate prin responsabilități pastorale care-l obligă să asigure în viața practică a Bisericii unitatea dată în chip sacramental de Dumnezeu în Euharistie. Slujba episcopului este așadar o slujbă de împăcare și de unitate. Aceste aspecte ale ecleziologiei ortodoxe constituie baza legislației canonice cu privire la organizarea bisericească.

Exemplificări sînt aduse din viața din veacurile trecute, ori din viața actuală a Bisericilor Ortodoxe, ca argumentare a celor demonstrate.

*

Studiul al șaptelea — *Semnificația Reformei în istoria creștinismului* (p. 109—129) —, care face parte din lucrările cu caracter expozițiv și a fost publicat mai întâi, în limba engleză, în «The Ecumenical Review» (XVI/1964, nr. 2, p. 164—179), constituie referatul susținut de autor la Montreal, în septembrie 1963, în cadrul unei consultații între teologii ortodocși și protestanți.

Autorul urmărește să prezinte interpretarea teologică a protestantismului — așa cum poate fi văzut de un teolog ortodox — de la originile lui în sînul Bisericii pînă la cele mai recente dezvoltări la care a ajuns mișcarea de Reformă, care — după principiul ei fundamental; *Ecclesia reformata et semper reformanda* — nu poate fi concepută ca un simplu eveniment limitat în timp la veacul al XVI-lea, ci constituie prin esență o mișcare *deschisă*, a cărei rațiune de a fi, a fost de a *rămîne deschisă* și de a se reforma în acord cu voința divină, la al cărei cuvînt este permanent atentă.

În primul paragraf autorul expune concepția Fericitului Augustin — întemeiată pe dualismul platonice în antropologie — despre cunoaștere, ca sens intelectual care aparține prin fire numai sufletului, despre Dumnezeu ca bine suprem în esența Sa, despre păcatul originar și despre mîntuire, și schimbarea adusă în această concepție abia în vremea scolasticii, de către Toma de Aquino, care — por-

nind de la afirmația lui Aristotel că orice cunoștință porcede din experiența sensibilă — înălțura teoria Fericitului Augustin (despre sensul intelectual înăscut care este în stare să conducă rațiunea pînă la Binele suprem), decretind că cunoașterea omenescă constă în capacitatea pe care o are spiritul de a face inteligibile obiectele sensibile și că cunoașterea lui Dumnezeu provine din Revelație — Scriptură și Tradiție —, care este total independentă de rațiune, fără a-i fi opusă. Activitatea spiritului omenesc este fondată pe experiența sensibilă și urmează tuturor regulilor de cercetare intelectuală științifică; fiind impusă erorii, ea are nevoie să fie condusă de un *magisteriu* — stabilit de Dumnezeu în Biserică — pentru a rămîne în Adevăr. Vederea directă a lui Dumnezeu va fi posibilă doar celor aleși, în viața viitoare. Mîntuirea este concepută în teologia scolastică după directivele Fericitului Augustin interpretate cu mult mai juridic ceea ce a dus la teoria satisfacției în interpretarea jertfei mîntuitoare a lui Hristos, ale cărei roade sînt acordate prin har, care mai întii justifică și apoi creează în om o stare în care capătă un caracter *meritoriu*. Iar întrucît Biserica dispune de darurile grației, are puterea să confere și ea caracter meritoriu faptelor omenesci, și constatînd meritele prisositoare la unii, le poate distribui, prin indulgențe, altora.

În continuare este înfățișată reacțiunea reformatorilor împotriva acestui sistem scolastic. În primul rînd mîntuirea este redusă la «sola fide» și «sola gratia» fără nici o «faptă meritorie» umană, care nu poate adăuga nimic la darul mîntuitor al lui Hristos, dar pe care omul îl primește prin credință. În al doilea rînd speculațiile augustinene și tomiste asupra cunoașterii lui Dumnezeu sînt înlocuite prin concepția despre Dumnezeu, Care este în același timp și revelat și necunoscut (Deus revelatus et absconditus), de necuprins cu mintea, creator și Stăpîn, Care luptă cu puterile rele ale păcatului care au uzurpat suveranitatea lui Dumnezeu în lume. În al treilea rînd, întrucît scolastica prezenta tradițiile și dogmele Bisericii ca dezvoltări raționale ale datului revelat, sancționate de magisteriu, reformatorii au înlăturat și dogmele și tradițiile ca omenesci și raționale, și deci neputîndu-se identifica în nici un caz în cuvîntul lui Dumnezeu.

Din aceste poziții fundamentale decurg toate dezvoltările ulterioare în creștinismul reformat. Astfel, socotind încă de la începutul Reformei că Scriptura, ca cuvînt al lui Dumnezeu, este opusă cuvintelor omenesci, și constatînd, în urma criticii biblice din veacul al XIX-lea, că Biblia constituie în chip larg un document omenesc, s-a ajuns la concepția că Cuvîntul lui Dumnezeu nu se află în litera Bibliei, ci numai în nucleul unui mesaj (Kerygma) original care este definit în toate felurile pozițiile și exclude orice intervenție divină în realitatea normală, naturală a ființelor create. A luat naștere astfel «un fel de deism în întregime demitologizat, supus categoriilor raționale ale cunoașterii științifice și cu totul îndepărtat de intuiția fundamentală a reformatorilor: de a face pe Dumnezeu cel viu prezent pentru om într-un chip liber și imediat».

În paragraful al doilea autorul expune «criteriile și presupunerile de ansamblu» pe care se întemeiază aprecierea ortodoxă asupra Reformei, înfățișînd pe scurt — întemeiat pe teologia patristică — punctul de vedere ortodox: 1) despre Dumnezeu, Care în esența Sa adevărată este în afara materiei create, păstrînd o libertate desăvîrșită în raport cu lumea creată și neputînd fi posedat sau văzut de nici o creatură. Spre deosebire de această teologie radical apofatică patristică, ce reflectă fidel viziunea biblică fundamentală despre Dumnezeu transcendent, 2) antropologia ortodoxă conține existența omului ca nefiînd *in chisă*, adică omul a fost creat pentru a participa la viață în Dumnezeu, pentru a fi cu Dumnezeu, ca ființă care participă la atributele proprii lui Dumnezeu — între care și la nemurire proprie numai lui Dumnezeu —, care guvernează universul ce i-a fost supus nu «în numele lui Dumnezeu», ci în Dumnezeu. În această perspectivă harul nu mai este un dar creat conferit ca dar supraadăugat unei ființe perfecte și nemuritoare, ca la Fericitul Augustin, ci «harul este viața divină însăși comunicată omului creat cu scopul de a o primi și de a participa la ea, și care, dacă este lipsit de har, pierde integritatea *propriei sale firi*; așadar omul este conceput în chip dinamic, fiind chemat să participe la firea dumnezeiască. 3) Căderea omului a constat în faptul că a vrut să rivalizeze cu Dumnezeu, să fie egal cu El, în loc să participe la darurile Lui; adică părăsind propriul său destin omul a căzut în robia morții, căci el nu

poseda nemurirea ca însușire proprie lui. De aceea urmașii omului căzut au moștenit această înrobire față de moarte și față de corupție, nefiind deci vorba de transmiterea unei culpabilități pentru păcatul lui Adam, întrucât numai păcatele personale provoacă culpabilitatea. Iar înfăptuirea mântuirii se înfățișează ca o dramă cu trei personaje: Dumnezeu, Omul și Satan a cărui putere se manifestă în puterea morții și în corupție. 4) În Hristos, omul este nu numai justificat înaintea legii dumnezeiești și este restaurat în amiciția lui Dumnezeu și în participarea la viața Dumnezeirii, ci — pentru că Dumnezeu a devenit om — omul poate deveni Dumnezeu. Îndumnezeirea omului constituie punctul central al învățaturii patristice despre mântuire, adică Dumnezeu ne *dăruiește viața Sa* proprie, pe care primind-o omul nu «posedă» pe Dumnezeu, el nu devine Dumnezeu prin esență, ci omul participă la ceea ce i s-a dăruit și mulțumește lui Dumnezeu pentru harul Său. În acest fel Dumnezeu însuși realizează în om propria lui mântuire, manifestând suveranitatea Sa, care *nu exclude* — 5) participarea omului la actul mântuirii, neputând fi vorba de a *adăuga* acțiunii omenesti la actul dumnezeiesc (ca și când acesta n-ar fi suficient pentru mântuire), întrucât problema nu se pune din punct de vedere juridic și utilitar (ce este suficient și ce nu este suficient), ci este vorba de destinul omenesc originar, care constă în a fi cu Dumnezeu și *în* Dumnezeu.

În paragraful al treilea autorul înfățișează, în lumina criteriilor de mai sus, reacțiunea ortodoxă față de faptul istoric al Reformei. Faptul că marea mișcare a Reformei nu s-a extins în lumea ortodoxă se datorește nu atât unei «bariere culturale» care despărțea pe ortodocși de lumea apuseană, cât faptului că formularea teologică a protestantismului era dependentă de problematica teologică a Bisericii Apusene.

Există însă unele laturi în care intuiția religioasă a reformatorilor se apropie de elementele esențiale ale teologiei patristice, ca, de exemplu, ideea că harul nu trebuie socotit în nici o împrejurare ca *creat*; înlăturarea «meritelor omenesti» intermediare între Dumnezeu și om în actul mântuirii, Divergențele între Ortodoxie și Reformă sînt foarte adînci în problemele privitoare la teologia sacramentală, la venerarea sfinților și la ecleziologie.

Datorită înțelegerii augustiniene că Dumnezeu este identic cu esența Sa și că orice participare la Dumnezeire nu poate fi decît participare la esența dumnezeiască, reformatorii, cu sensul transcendentiei teologiei lor, socotesc că nici un fel de participare la Dumnezeire nu este cu puțință. Or, atât venerarea sfinților, cît și realismul sacramental sînt cu puțință în Ortodoxie — numai prin participarea la Dumnezeire. Pe de altă parte, concepția ortodoxă despre om ca ființă creată *în scopul de a participa la viața dumnezeiască*, adică de a corespunde *in chîp activ* propriei sale vocații determinate de Dumnezeu, exclude atitudinea pur pasivă a omului în actul mântuirii proprii sale mîntuiri, susținută de protestanți.

Reformatorii au înlăturat unele învățături și instituții pe care le socoteau ca intermediare create ale harului după învățătura hristologică și ecleziologică augustiniană și scolastică, fără a cunoaște concepțiile hristologice și ecleziologice ortodoxe, care i-ar fi ajutat să găsească alte formulări teologice în această problemă.

Aplicînd principiul «Ecclesia reformata et semper reformanda» Bisericii concepute ca o instituție în întregime omenescă, reformatorii au ajuns la negarea totală a Bisericii văzute, instituționale, din cauză că nu au cunoscut concepția ortodoxă, după care Biserica este divină-umană, ca și întemeietorul ei și de aceea Biserica nu poate fi limitată numai la invizibil, ci ea este și vizibilă și istorică. Concepția ortodoxă recunoaște că principiul «Biserica reformată și totdeauna de reformată» poate fi aplicat la elementele pur omenesti din Biserica istorică, și că asemenea elemente se întîlesc destule în tradițiile omenesti.

După descrierea împrejurărilor din veacurile al XVI-lea—al XVIII-lea în care Ortodoxia a ajuns să cunoască și uneori să folosească învățătura protestantă, autorul afirmă că Ortodoxia, fiind nevoită să se așere împotriva acțiunii prozelitiste apusene — catolice și protestante — a ajuns să fie antrenată în certurile occidentale, fără nici o intenție de a participa la rezolvarea lor, ci folosind cînd argumente protestante împotriva catolicilor, cînd argumente catolice împotriva protestanților. Această stare a făcut ca unele Mărturisiri de credință ortodoxe să fie influențate de teologiile apusene.

În concluziile la acest capitol, autorul stăruiește asupra problemei Consensului și a continuității în Ortodoxie, în tratarea problemelor teologice: de exemplu între viziunea biblică despre Dumnezeu și despre om și între sinteza patristică greacă este și o unitate de context și o continuitate de dezvoltare, în legătură cu problema participării la Divinitate, cu problema cuvîntului dumnezeiesc și a cuvîntului omenesc, și cu problema Kerygmei evanghelice, autorul subliniază că pentru ortodocși «esența Evangheliei stă în faptul că Dumnezeu vorbește cu buzele omenești ale lui Dumnezeu-Omul Iisus în Biblie, în Tradiție, în structura sacramentală a Bisericii, în persoana sfinților, iar acestea toate Dumnezeu *ni le-a dăruit* fără a prejudicia transcendența Sa esențială»; în sfîrșit autorul prezintă ca model pentru Mișcarea ecumenică învățătura ecleziologică ortodoxă, care este «intemeiată pe unitatea Bisericilor locale care recunosc unele în altele aceeași credință, aceeași prezență dumnezeiască prin Taine și mărturisesc această unitate printr-o acțiune comună și printr-o comuniune în duh și în trăire».

*

Ultimul studiu — *Conciliul al II-lea de la Vatican* (p. 130—154) — face parte din lucrările cu caracter expozitiv și a fost publicat mai întîi în «Esprit» (Voeux pour le Concile, enquête parmi les chrétiens, dec. 1961) prima parte, și în limba engleză în «St. Vladimir's Seminary Quarterly» (vol. IX (1965), nr. 1, p. 26—37).

În prima parte *Biserica Romano-Catolică își pune întrebări*, autorul analizează frământările, așteptările și presupunerile care s-au manifestat în special în lumea catolică între 1958 — data convocării Conciliului al II-lea de la Vatican, de către papa Ioan al XXIII-lea — și între prima sesiune a conciliului.

Partea a doua, *Răspunsuri*, autorul supune unor cercetări critice în special din punct de vedere ortodox atitudinile manifestate, pozițiile precizate și documentele aprobate în timpul primelor sesiuni ale Conciliului al II-lea de la Vatican; de aceea această parte cuprinde foarte adesea prezentarea în paralelă a învățăturii catolice și a învățăturii ortodoxe asupra fiecăreia din problemele cercetate, mai ales asupra concepției despre Biserică, despre episcopat, despre ecumenism.

Capitolul se încheie cu concluzii asupra perspectivelor lucrărilor în ultimele sesiuni ale Conciliului al II-lea de la Vatican.

Intrucît observațiile judicioase înfățișate de autor în acest ultim studiu nu au putut avea perspectiva de ansamblu asupra întregii activități și asupra tuturor decretelor și constituțiilor aprobate de Conciliul al II-lea de la Vatican și promulgate de papa, am socotit că o prezentare a lor este nefolositoare întrucît, pe de o parte, aceste observații nu ar reprezenta întocmai observațiile pe care autorul le-a avea de făcut la un an după terminarea lucrărilor Conciliului, iar pe de altă parte, prezentarea acum a observațiilor judicioase de atunci ar fi depășită de studiile care au fost publicate în revistele bisericești asupra lucrărilor Conciliului al II-lea de la Vatican în întregul lui.

Cartea se încheie cu un indice de nume și cu o însemnare bibliografică în care se indică revistele în care au fost publicate mai înainte studiile grupate în această carte.

PARASCHIV V. ION

Radu Crețeanu, *Minăstirea Dintr-un Lemn*, Editura Meridiane, București, 1966.

Autorul consacră lucrarea de față unui moment puțin cercetat și «mai greu de încadrat cronologic» — Minăstirea Dintr-un Lemn, unul din importante vestigii ale trecutului nostru de meleaagurile Rîmnicului Vlçii și ale Horezului.

După precizarea autorului, Minăstirea Dintr-un Lemn a fost clădită în veacul trecut pe locul unei alte biserici mai vechi.

În legătură cu aceasta, Paul de Alep, consemna — acum trei sute de ani — drept ctitor al ei pe un pustnic ce trăia prin părțile locului. El ar fi înălțat vechea

biserică a minăstirii, din lemnul unui singure arbore, — pe vremea lui Paul de Alep mai existau «doi arbori enormi, ce zice că sînt frați cu cel de-al treilea ce a servit la construcție». Acești arbori au căzut cu timpul, doborîți de bătrînețe — ei vor fi fost aidoma celor pe care îi vedem astăzi străjuind edificiul.

Primele începuturi ale minăstirii sînt situate «cu probabilitate» la sfîrșitul secolului al XVI-lea sau la începutul celui de al XVII-lea.

Documentar, Minăstirea Dintr-un Lemn apare pentru prima dată la 20 aprilie 1635.

Fiind o modestă ctitorie a unui schivnic, prima așezare a minăstirii duce o viață modestă, pînă la construirea mai jos de ea a unei frumoase biserici de zid. Adevăratul ei ctitor este Preda Brîncoveanu, nepot de văr al lui Matei Basarab și bunicul lui Constantin Brîncoveanu, așa cum dovedește cu exactitate Dl. Radu Crețeanu pe baza unui document inedit din anul 1656. În document Constantin Vodă Șerban (1654—1658) întărind Minăstirii Dintr-un Lemn, unele bunuri, arată că «aceste sate și rumâni și vii le-au cumpărat toate cinstitul boiarul domniei mele Preda biv vel dvornic Brîncoveanu cu toți banii gata din casa lui încă de mai denainte vreme, din zilele altor domni pre cînd n-au fost Preda dvornicul boiar mare. Într-aceia, boiarul domniei mele Preda dvornicul el au dat și au închinat aceasta mai sus zise moșii și rumâni și vii la sfînta mănăstire...» Este evident că înzestrarea inițială a minăstirii nu a putut-o face decît ctitorul ei (p. 9).

Matei Basarab a dăruit minăstirii o «slobozenie» de treizeci de case iar prin hrisevul din 27 noiembrie 1640 i-a acordat și privilegiul de a nu putea fi închinată minăstirilor străine.

Precizarea că Preda Brîncoveanu a înzestrat minăstirea înainte de a fi «boier mare» — remarcă autorul — fixează pentru datare perioada cuprinsă între: 1615 — cînd Preda Brîncoveanu apare documentar în calitate de postelnic pentru prima oară și 1 ianuarie 1636 cînd acesta a intrat în divanul domnesc ca spătar.

Interes deosebit prezintă și partea finală a hrisevului. Sînt relatate aici împrejurările din jurul anului 1655 — al mării răscoale armate, cînd au pierit toate actele minăstirii. Iată textul :

«Iar cărțile și hriseavele și zapisele sfîntei minăstiri ce s-au scris mai sus au fost în casa boiarului domniei mele Predei Dvornicul. Apoi, pe vremea cînd s-au ridicat clăcașii și dorobanții și seimenii, de au tăiat boiarii și au jefuit casele tuturor boiarilor, ei au luat cărțile toate și zapisele din casa Predei Dvornicul, de le-au băgat în foc. Și eu însumi mărturie, că am văzut și domnia mea» (p. 11).

Faptul că Preda Brîncoveanu trece drept ctitorul Minăstirii Dintr-un Lemn este confirmat și de Paul de Alep. El arată, cu prilejul vizitei sale din vara anului 1657, că, această «splendidă» biserică de zid a minăstirii a fost construită «de un mare dregător» cu douăzeci de ani în urmă. Numele dregătorului va fi consemnat mai tîrziu, tot de Paul de Alep, în persoana lui Preda Brîncoveanu. Cu timpul edificiul suferă transformări.

Șerban Cantacuzino (1678—1688) îi adaugă în 1684 pridvorul și reface ferestrele bisericii în stilul caracteristic al ctitoriilor sale, pardosind-o cu lespezi.

Constantin Brîncoveanu (1688—1714) urmaș direct al ctitorului, trece printre binefăcătorii ei de seamă.

Într-un document din 5 februarie 1689 prin care Matei Basarab întărea minăstirii «slobozia» de treizeci de case, se face precizarea că această milostivire se face «fiind această sfîntă minăstire înălțată din temelii ei de răposatul moșul domniei mele Preda Vornicul».

Înfățișarea actuală a minăstirii aparține lui Ștefan Cantacuzino (1714—1716). Voievodul adaugă turla deasupra pronaosului, repictează biserica și construiește la intrare un frumos portal.

În incintă a înălțat clădirea stăreției și chilii noi.

În sfîrșit, tot Șerban Cantacuzino este acela care acordă minăstirii o sumă anuală de 250 taleri — călugărițele avînd obligația ca din ea «a griji de toate cîte ar trebui, pre cei ce ar veni la minăstire pentru boală și alte neputințe — ce ar avea (...), ori boieri fie, ori strein, ori sărac» (p. 12).

Dar refacerea portalului — precizează autorul — a adus înlocuirea pisaniei vechi. În actuala pisanie, datată 30 august 1715, apare drept ctitor Matei Basarab, în loc de Preda Brîncoveanu. Substituirea lui Matei Basarab adevăratului ctitor

a fost făcută cu știința lui Ștefan Cantacuzino, cunoscută fiind invidia noului domn față de realizările predecesorului și vărului său primar (p. 12).

În 1731, — în timpul ocupației austriece când a fost făcută o verificare amănunțită a tuturor privilegiilor «pentru confirmarea cărora vechimea și strălucirea așezământului constituiau cel mai puternic argument, maicile de la Mînăstirea Dintr-un Lemn s-au prevalat și de pretinsa ctitorie a lui Matei Basarab» (p. 14). De acum înainte va apare numele lui Matei Basarab în locul adevăratului ctitor.

Numele lui Brîncoveanu va reapare în documentele Mînăstirii Dintr-un Lemn deabia în 1781, cînd Nicolae Brîncoveanu, strănepot al voievodului, «după ctitoriceasca datorie ce avem, rîvnind și noi a urma moșilor noștri» reînviește mînăstirii, suma de 250 taleri instituită de Ștefan Cantacuzino. Această tradiție este continuată de marele ban Grigore nepot de frate al lui Nicolae Brîncoveanu. Soția sa, marea băneasă Safta Brîncoveanu va rămîne foarte mult legată de această mînăstire.

Sub îndrumarea egumenului Hrisant al Hurezului, stareța Platonida inițiază ample lucrări de renovare, nu totdeauna corespunzătoare din punct de vedere artistic.

Lucrări de renovare au mai fost întreprinse de nepotul și fiul adoptiv al mării băneșe, după moartea acesteia — Grigore Bibescu-Brîncoveanu în anii 1859—1860.

În 1860 mînăstirea era aproape pustie, maicile fiind evacuate la Surpatele.

După 1864 Mînăstirea Dintr-un Lemn începe să decadă.

Comisia Monumentelor Istorice a început remedierea și consolidarea tuturor clădirilor și înlăturarea adauselor inestetice — pridvorul clădit de maica Platonida.

O ultimă restaurare s-a efectuat în 1955 prin grija deosebită a Direcției Monumentelor Istorice.

Monument istoric de mare valoare, biserica lui Preda Brîncoveanu, înmănușchiază armonios elementele arhitecturale ale mai multor epoci artistice.

Planul bisericii este trilobat. În genere prezintă caracteristicile monumentelor din veacul al XVI-lea asemeni Coziei, ctitoria lui Mircea cel Bătrîn.

Cercetată îndeaproape însă arhitectura monumentului prezintă elemente esențiale deosebite față de acest tip.

Lipsa picioarelor de susținere a turlei și înlocuirea lor prin execuția destul de stîngace a pseudo-consolelor, evidențiază epoca de tranziție a primilor ani ai domniei lui Matei Basarab. Lărgirea pronaosului este un alt element de plan caracteristic vremii lui Matei Basarab întîlnit la Arnota, Gura Motrului ș. a.

Pridvorul aparține perioadei lui Șerban Cantacuzino și este executat de «Gheorghe elin meșter». De remarcat — constată autorul — calitatea superioară a lucrului, precum și respectul pentru caracterul original al monumentului, atît al proporțiilor acestuia cît și al decorației exterioare, reprodusă întocmai pe fațadele părții adăugite, deși o astfel de decorație nu se mai practica de mult la epoca respectivă. Această preocupare oglindește gradul de rafinament și concepția artistică evoluată la care se ajunseser în preajma domniei lui Constantin Brîncoveanu (p. 22).

Turla pronaosului însă — adăogată de Șerban Cantacuzino în 1715—, distonează cu arhitectura monumentului.

Pridvorul păstrează piatra funerară din 1734, cu acvila bicefală cantacuzinească, a familiei lui Șerban Vodă: Maria doamna (+1725), fiul său Gheorghe Cantacuzino, general și ban al Olteniei (+1734) și fiica sa Bălașa.

Din pictura originală pridvorul păstrează doar chipul Maicii Domnului din timpanul intrării în pronaos, precum și o inscripție grecească din 1684 a zugravilor «Constantinos, Panaiot, Ioan și Ion zugravi».

Actuala pictură datează din 1715 «păstrată aproape intactă și în stare de conservare destul de bună în altar și mai ales în naos, unde se remarcă pe registrul inferior portretele arhanghelilor Mihail și Gavriil și al sfinților militari cu nimburii lucrate în relief și poleite» (p. 25).

Pictura pronaosului «a fost restaurată sau complet refăcută în 1841».

Autorul refacerilor din pridvor din 1841 este renumitul zugrav vilcean Gheorghe, cel ce cu un an în urmă îi pictase timpla.

Vechea icoană a mînăstirii înfățișînd pe Maica Domnului cu Iisus copil, este datată de specialiști în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și provine probabil

din atelierele Muntelui Atos. Ea a fost îmbrăcată cu ferecătură de argint în 1812 de Radu Golescu.

Clădirile incintei principale, arhondaricul, altă dată și stăreție, zidit de Ștefan Cantacuzino «prezintă și interesul de a fi una din reale construcții civile din epoca brîncovenească (1715) care să-și fi păstrat integral decorația pictată» (p. 28).

Cu excepția arcadelor, «pictura are un caracter exclusiv religios, gravitînd mai mult în jurul chipului Maicii Domnului, reprezentată ca orantă».

Pe latura de vest a incintei superioare, pe locul presupusei biserici «Dintr-un lemn» se află biserica de lemn — construcția nefiind cea originală.

Refăcută în 1733 și după ce «au ars din întîmplare» în 1814; la ulterioarele restaurări ale bisericii se adaugă și acelea din zilele noastre.

În linii mari, — presupune autorul, — monumentul nu diferă de cel original. Planul este dreptunghiular cu pridvor deschis în prelungirea pronaosului și fără turlă.

Ca decorație în exterior prezintă briul răsucit și banda de creștături ce subliniază marginea superioară a tălpiilor, iar în interior, bolta cilindrică obișnuită.

Biserica păstrează vechile ferestre înguste și tîmpla, «o frumoasă piesă de sculptură populară, pe care se citește data 1814» (p. 29).

Din obiectele sale de artă Mînăstirea Dintr-un Lemn mai păstrează: *polican্দ্রul de aramă* aflat în pronaosul bisericii, lucrat la Veneția, 1695, darul lui Brîncoveanu.

Un număr însemnat de icoane, broderii și obiecte de cult, expuse în fostele chilii de pe latura de est a incintei principale. Din ele reținem o *linguriță de argint* pentru împărtășanie lucrată de un meșter transilvănean pe care a gravat data 1595.

Cu timpul însă, parte din odoare au fost risipite, fie vîndute parte chiar în timpul maicii Platonida. Altele au fost colectate de Al. Odobescu și Gr. Tocilescu pentru Muzeul Național de Antichități, iar altele se păstrează în Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România și la Muzeul de Artă Brîncovenească de la Mogoșoaia. Amintim din aceste obiecte un *engolpion* de argint aurit, făcînd parte din prima zestre a bisericii de zid și cu Maica Domnului cu Iisus copil, avînd inscripția «acest engolpion este făcut de jupin Preda mare spătar, cu jupinița sa Păuna și copiii săi Ancuța și Papa, la leatul 7152 (1643—1644)».

Din daniile lui Constantin Brîncoveanu citate cronologic, reținem următoarele piese principale: o *Evanghelie* tipărită în 1682 cu scoarțe din argint aurit, prezintă și interesul de a fi prima danie cunoscută făcută Mînăstirii Dintr-un Lemn de Constantin Brîncoveanu, încă din timpul «boieriei» sale. La 25 iulie 1684, viitorul domn, pe atunci spătar, va scrie cu propria-i mînă dania sa pe *Evanghelia din 1632*. O *anaforiță* din argint aurit este dania din 1693 a doamnei Marica. O *dveră și două poale de icoane*, brodate numai în fir de aur are însemnarea «Io Costandin Voevod» și «Marija doamna» stema și data 1696.

Cele 36 imagini alb-negru cuprînd elemente caracteristice și sînt artistic executate, iar stilul lucrării este clar și edificator.

Autorul realizează într-o expunere interesantă, un îndreptar util pentru iubitorii de drumeție dornici să cunoască monumentele istorice ale trecutului nostru.

I. S.

* Pentru importanța lor istorică și artistică a se vedea în text următoarele imagini:

Fig. 1. „Lingurița de împărtășanie din 1595”, p. 6.

Fig. 2. „Planul și perspectiva mînăstirii la 1731”; fig. 6. „Iscălitura meșterilor lui Șerban Cantacuzino (fațada sud a pridvorului)”, p. 16; fig. 8. „Ușa de intrare cu pisană 1715”, p. 18; fig. 9. „Piatra funerară a Cantacuzinilor din pridvor (1734)”, p. 21; fig. 11. „Detaliu al icoanei Maicii Domnului din naos”, p. 25; fig. 12. „Fosta loggia a stăreției, urme de piatră originală și aspect al colecției de icoane”, p. 26; fig. 15. „Engolpion dăruit de Preda Brîncoveanu (1644)”, p. 33; fig. 17. „Însemnarea din 1684 a lui Constantin Brîncoveanu din 1682”, p. 35.

În afara textului: fig. 20 „Tornul-clopotniță”, vedere din incinta principală (vest); fig. 22. „Biserica, vedere dinspre est”; fig. 23. „Fereastră din pronaos”; fig. 26. „Absida laterală sud, detaliu”; fig. 39. „Portrete de ctitori din pridvor: Matei Basarab și Elena Doamna (1841)”; fig. 30. „Portrete de ctitori din pridvor” Ștefan Cantacuzino și Păuna Doamna (1841)”; fig. 31. „Pictură din naos: sfîntul Iacov Persul și sfîntul Procopie (1715)”; fig. 32. „Pictură din naos: sfîntul Dimitrie (1715)”; fig. 34. „Foișorul stăreției, cu intrare în pivniță” și fig. 36. „Bolnița vedere dinspre nord-vest».

Prof. G. Hâncu, *Cartea românească veche în Biblioteca «V. A. Urechia»*. Galați, 1965. 190 — [192] p. + 1 f. (hartă).

În *Prefață* (p. 3—6), semnată de cunoscutul cercetător al cărții românești vechi, prof. dr. docent Dan Simonescu, coautor al «Bibliografiei românești vechi» (București, 1898—1944), operă de mare valoare și interes național, se relevă contribuția fondului de carte românească veche al Bibliotecii regionale «V. A. Urechia» (Galați) la alcătuirea «Bibliografiei românești vechi» (abreviem «B. R. V.»), precum și titlurile cărților necunoscute însă «B. R. V.», aflate în fondurile susmenționatei instituții. De asemenea este sesizată importanța corespondenței publicate în anexele lucrării, pentru reconstituirea istoricului procesului de formare a fondului de cărți românești de pînă la 1830, în posesia bibliotecii gălățene.

Dan Simonescu ne mai informează despre tehnica descrierilor folosite în lucrarea profesorului G. Hâncu dindu-și, totodată, adeziunea sa de mare specialist bibliograf asupra acestei tehnici.

Profesorul G. Hâncu semnează *Introducerea* de la p. 7—12, unde face un scurt istoric al constituirii fondului de carte românească veche al Bibliotecii «V. A. Urechia», numește o serie de cunoscuți cercetători care au consultat cu folos această bibliotecă (prof. N. Cartoian, prof. Dan Simonescu, prof. C. C. Giurescu, N. Iorga ș. a.) și ilustrează, prin exemple bine alese, importanța însemnărilor manuscris prezente pe unele din aceste cărți, însemnări care, în parte, prezintă însemnătate documentară. La p. 18 se află o listă de *Indicații și abreviațiuni*.

Înainte de a trece la prezentarea lucrării găsec necesar enumerarea cărților românești vechi din Biblioteca «V. A. Urechia», necunoscute «B. R. V.».

Iată lista acestora:

1. *Urbariul...*, 1780 (?). Titlul pentru intrare în materie:

„Урбаріѣль. || Аржа дескрипце (sic!) || Пентрѣ сесіюане, ши || Араріцрѣ ларѣх“

[G. Hâncu, *op. cit.*, p. 45, nr. 85. Cf. și facs. 2 (p. 46)].

2. Ecaterina a II-a, împărăteasa Rosiilor, *Proclamație*, Petersburg, 17 februarie 1788.

Intitulatio, care reprezintă și *incipitul* acestei foi volante ;

„къ а лѣй дѣмнѣйс мнлх || ной екатерина а доаш императрица шн артократорнѣ а толтѣ росннларѣх. || и про.ч) и рр(ч) и про(ч)“.

[*op. cit.*, p. 55, nr. 102; cf. facs. 6 (p. 56)].

Semnalată și publicată în întregime de V. A. Urechia I, această foaie volantă a trecut neobservată redactorilor «B. R. V.», fapt pentru care a fost omisă în această lucrare («B. R. V.»).

3. Zaharia Marsudi, *Visul și moartea Mariei Ghica*, Viena, tip. Vendotiss, 1808 (în limba greacă) [*op. cit.*, p. 80 nr. 168].

4. Gh. Munteanu, *Cheia prieteșugului celui adevărat*, Buda, 1815 [*op. cit.*, p. 87, nr. 195]. Vezi și articolul publicat de Dan Simonescu, în «Studii și cercetări de bibliologie», I (1955), p. 254].

5. *Bucoavnă...* (Brașov?, 1816 ?). [*op. cit.*, p. 90, nr. nr. 204, cf. facs. 12 (p. 91)].

6. *Psaltire*, Sibiu «Ioann Bart», 1825. [*op. cit.*, p. 116, nr. 272; cf. facs. 18 (p. 117) care este, în parte, ilizibil].

7. *Dorințele subușilor* (sic!) către monarhul lor, Buda, 1830. [*op. cit.*, p. 130, nr. 315].

Biblioteca «V. A. Urechia» posedă un număr de 315 titluri de carte românească veche, ceea ce constituie o cifră apreciabilă.

Prof. Barbu Teodorescu, un cunoscut bibliograf, a stabilit că pînă în anul 1960 erau cunoscute 2113 cărți românești vechi 2.

Fondul de carte veche de la Biblioteca «Urechia» reprezintă aproximativ a 6,687-a parte din totalul titlurilor cunoscute «B. R. V.» și completărilor ei aduse pînă în 1960, căci 2113 : 316 = 6,687.

În bibliografia prof. Hâncu sînt înregistrate o serie de cărți de o deosebită raritate și însemnătate. Amintim cîteva: *Evanghellerul slavonesc*, tipărit de Diaconul Coresi, Brașov, 1562 (nr. 1, p. 15); *Pravila de la Govora?* 1640 (nr. 2, p. 15);

1. În „Analele Academiei Române”, seria a II-a, mem. sect. ist. (1887—1888) p. 280—282.

binecunoscută și mult răspândită *Carte românească de învățătură*, Iași, 1643 (*Cazania* lui Varlaam) (p. 16, nr. 5); *Cheia înfelesului*, București, 1678, care, după cum se știe, este primul produs tipografic al *Bucureștilor* (p. 10, nr. 19); *Biblia*, București, 1688 (p. 20, nr. 13); Ioan Comnen, *Proschinariul Sfințului Munte*, Snagov, 1701 (Κοινωνός Ἰωάννης ὁ — «Προσχυνήταριον τοῦ Ἀγίου Ὄρους τοῦ Ἁθωνος». Ἐν τῇ μονῆ τοῦ Συναγώσου, ἀφά) (p. 28, nr. 22) etc.

Deoarece lucrarea lui Comnen este foarte rară atrageme atenția că pînă în prezent nu se cunoaște decît un singur exemplar din această, prezent în fondurile Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, exemplarul semnalat de Hâncu fiind cel de al doilea aflat în bibliotecile din țara noastră³.

Numărul cărților ieșite din teascurile tipografiilor bucureștene și păstrate la Galați, este destul de mare; vezi, spre exemplu, p. 49, nr. 90; p. 57, nr. 106; nr. 130; p. 109, nr. 246; p. 115, nr. 270; p. 120, nr. 284.

Insemnările manuscrise de pe cărțile vechi românești de la biblioteca din Galați, sînt, în parte, deosebit de prețioase.

În acestea sînt consemnate evenimente de familie (nașteri, morți, căsătorii, etc.), fenomene naturale (cutremure, furtuni, grindini) precum și o serie de date de natură politică și socială, ca bejenirea țirgoveților, schimbările de domni etc.

Faptul de senzație nu este uitat în aceste însemnări. Pentru că în epoca feudală hîrtia de scris era rară și iscumpă, cei care simțeau nevoia de a însemna un fapt pe care-l considerau important, apelau la bordurile albe ale cărților ce posedau. Aceasta este explicația numărului mare de însemnări manuscrise de pe cărțile vechi românești.

Iată cîteva însemnări interesante:

Pe un *Calendariu*, Iași, 1816 [G. Hâncu, *op. cit.*, p. 90, nr. 205] se fac, printre altele, următoarele consemnări:

«Pentru tusa să iei floare de tei, să o pui să fiarbă și gălbenuș de ou să-l bați bine și să pui și candel cu ouă și să torni asta în oala de ceai și să bei cald și-ți va trece tusa la oară».

(Însemnare pe *verso*-ul foi liminare). Această rețetă de medicină empirică — credem noi — poate fi folosită și astăzi⁴.

Pe *verso*-ul ultimei foi albe de la «*legat*», se descrie o calamitate naturală: «1137 (*recte* 1837) 17 iulie au venit Gîrla Dîmbovița din București foarte mare și au înecat case pe la mahalala, care umbla cu caiacele oamenii la mahalale și a ținut pînă la 20, 2 luni și apoi a început să dea îndărăt și în țară mulți oameni s-au înecat și la bucate și la finuri multe stricăciuni s-au pricinuit; la București am văzut cu ochii mei cum la mahalale au prins pești ca la 2 oca unu, mirene și crap. Dar și mici, sute».

Pe foaia 140 a unui exemplar din *Pravoslavnică învățătură*, București, 1794 [*op. cit.*, p. 62 nr. 119], cităm: «Să se știe cînd am făcut comedii aici în Țara Românească, și au ridicat o bășică (*balon* n. n.) cu un neamț într-însa și s-au dus spre Ducești, la leat 1818, la luna lui iunie 16, la 12 ceasuri din zi».

Altă însemnare: «În zilele domnului nostru Gheorghe Dimitrie Bibescu vv. melictării s-au desprinsu de București, sara au ieșit pe colini în ziua de Paște 1847, mai 23. Pă la opt — 8 — ceasuri turcești s-au aprins Bucureștii și au arsu săispre(z)ec biserici... 1847, mai 23». [*op. cit.*, p. 112, nr. 260]; *Dovedirile împotriva eresului armenilor*, București, 1824, *verso*-ul ultimei foi liminare]. După cum se știe, în însemnarea de față este vorba de incendiul Bucureștilor, întîmplat în noaptea de Inviere a anului 1847, descris în versuri de Anton Pann, într-o broșură tipărită în chiar același an.

2. Barbu Teodorescu, *Reperoriul cărții românești vechi, (1508—1830)*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 341—342.

3. Pentru reeditările *Proschinariului*, vezi: Iréné Doens, *Bibliographie de la Sainte Montagne de l'Athos. Extrait de Le Millénaire du Mont Athos, 963—1963, Etudes et Mélanges*, II, Chevetogne, 1965, p. 370—371, nr. 375—380-a; p. 440, nr. 975.

4. Pentru cei care doresc să se informeze mai temelnic asupra unor rețete de medicină populară, recomandăm interesantul și eruditul articol scris de I. F. Georgescu: „Elemente de medicină popularizate în manuscrisele și tipăriturile vechi românești”, în volumul colectiv „Chipuri și momente din istoria educației sanitare”, București, Editura Medicală, 1964, p. 11—24.

Majoritatea descrierilor făcute de Hâncu sînt sumare, spre deosebire de cele din «B.R.V.», care sînt detaliate. Aceste descrieri cuprind următoarele elemente: numărul de ordine, autorul (cînd există), titlul abreviat, locul și anul de tipărire. De asemenea, se indică formatul tipăririi (în centimetri), numărul foilor sau al paginilor, reproducîndu-se în *extenso* și însemnările ce apar pe unele cărți.

La sfîrșitul fiecărei descrieri se indică cota actuală a cărții.

În unele cazuri speciale, totuși autorul face și descrieri detaliate, iar atunci cînd exemplarul unei cărți românești vechi din fondurile bibliotecii din Galați a fost studiat de un cercetător, care a publicat o notă, un studiu sau o însemnare asupra acesteia, se face trimiterea bibliografică respectivă.

În *Anezele* volumului (p. 131—163) sînt editate următoarele scrisori și adrese oficiale, referitoare la fondul de cărți vechi românești al Bibliotecii «Urechia» :

I. «Din corespondența între Academia Română și Biblioteca «V. A. Urechia»-Galați (p. 131—143).

II. «Corespondența Urechia-Micu» (p. 144—163). După lectura corespondenței purtate între V. A. Urechia și preotul bănățean Emilian Micu, sîntem complet edificați asupra numărului mare de cărți românești vechi pe care acesta — prin vinzare — le-a trecut în posesia bibliotecii lui V. A. Urechia. Referindu-se la cărțile tipărite la Rîmnicul Vilcii și prezente pe teritoriul Banatului, unul din cei mai mari specialiști ai istoriei tiparului românesc, ing. Virgil Molin, observă că un număr important de cărți rimnicene aflate în Banat, a fost «colportat» de unii «anticari de ocazie», printre care se numără și Emilian Micu⁵. Preotul bănățean: a vîndut cărți și Bibliotecii Academiei Române.

Bibliografia se încheie cu următorii indici:

I. «Indice de nume de persoane amintite în însemnările de pe cărțile românești vechi din Biblioteca regională «Urechia»-Galați» (p. 164—172);

II. Indice de toponimice în care stau despre care se fac însemnări în cărțile românești vechi ale Bibliotecii «Urechia»-Galați» (p. 173—177);

III. «Indice de autori, traducători și titluri de publicații» (p. 178—190). Alcătuiți cu oarecare atenție și metodă, cei trei indici citați sînt de un real folos în în facilitarea muncii cercetătorilor.

Pentru că lucrarea prof. G. Hâncu prezintă o indiscutabilă valoare științifică, domnia-sa se înscrie în rîndul cercetătorilor de frunte ai cărții românești vechi.

DINU A. DUMITRESCU

Radu Popa, *Biserica de piatră din Cuhea și unele probleme privind istoria Maramureșului în secolul al XIV-lea*, în «Studii și cercetări de istorie veche», tom. 17 (1966), nr. 3, p. 511—528.

Rezultatele cercetărilor arheologice de la Cuhea au fost prezentate, într-o primă formă, în ședința de comunicări a Institutului de arheologie, din 22 ianuarie 1965. Completate cu noile date culese în cadrul campaniei din 1965, ele constituie obiectul studiului de care ne ocupăm acum.

După cîteva considerații geografice în legătură cu vechea «țară a Maramureșului» care, în veacurile al XIII-lea și al XIV-lea alcătua «o unitate închisă și bine delimitată, greu accesibilă din cauza pădurilor care acopereau cea mai mare parte a regiunii», autorul se oprește asupra primelor informații documentare mai însemnate privind evul mediu maramureșean. Aceste știri datează din 1299, 1300, 1329 și reflectă conflictul ivit între episcopul de Agria și episcopul de Alba-Iulia pentru dreptul de jurisdicție spirituală asupra comunităților catolice din Maramureș — lipsa de precizie a apartenenței lor ecleziastice dovedind de altfel data recentă a acestor colonizări.

5. Virgil Molin, *Aria de răspîndirea cărților de la Rîmnic în Banat în secolul al XVIII-lea*, în «Municipalitatea Oltenei» XVI (1964), nr. 11—12, p. 864 (nr. 10) și nota 13 din subsolul aceleiași pagini.

Un alt grup de documente, din care primul datează din 1317, privește direct feudalitatea românească, permițând reconstituirea imaginii structurii sociale și economice a societății locale. Aceste izvoare au însemnat deosebit de mult conturarea pozițiilor adoptate de viiturile feudale autohtone în raport cu intervenția maghiară.

Cercetările arheologice au fără îndoială un istoric foarte restrâns în Maramureș. Într-adevăr, cu excepția recentelor săpături, studii de arheologie medievală n-au mai fost întreprinse în această regiune decât o singură dată, în 1923.

Analizarea datelor documentare din secolul al XIV-lea în legătură cu Cuhea și împrejurimile a arătat că această așezare a constituit la începutul perioadei amintite centrul unei formațiuni politice autohtone importante. Înainte de 1342 voievod al Maramureșului era recunoscut Bogdan, a cărui feudă principală o forma tocmai Cuhea. Nu mult înainte de 1353 feudele familiei lui Bogdan au fost însă divizate, o parte, incluzând satele de pe cursul mijlociu al Izei și Vișeuului, a trecut în stăpânirea fiilor lui Iuga, altă parte, așezată în zona superioară a aceleorași văi, a rămas lui Bogdan. Anul 1365 desemnează un moment special în istoricul așezării de la Cuhea; acum, împreună cu satele care depindeau de ea, este confiscată de către rege de la Bogdan.

Considerațiile sumare înfățișate mai sus arată în mod limpede utilitatea întreprinderii de cercetări arheologice tocmai la Cuhea. Rezultatele scontate nu au întârziat să se vădească. Nu departe de centrul comunei Cuhea, unde se află vechea biserică de lemn, săpăturile au scos la iveală temeliele unei biserici de piatră de tip «sală», cu dimensiuni destul de importante. Trebuie de la bun început subliniat caracterul excepțional al acestei descoperiri, știut fiind că Maramureșul este prin excelență o regiune a construcțiilor religioase din lemn.

Biserica era alcătuită dintr-o navă dreptunghiulară mărginită la vest de un turn-clopotniță masiv și la est de un altar, încheiat cu o absidă poligonală. Zidurile altarului erau susținute de contraforți, pe marginea nordică a lui aflându-se și o mică încăpere. Semnalăm similitudinea dintre această încăpere-anexă de la Cuhea și cea de la biserică atribuită fostei Mitropolii din Turnu-Severin (a doua jumătate a secolului al XIV-lea), situată tot pe latura nordică a altarului.

Monumentul de la Cuhea a fost zugrăvit în interior. Faptul este atestat de fragmentele de tencuială cu pictură găsite cu ocazia săpăturilor, fără a se putea preciza dacă pictura datează din prima etapă a existenței bisericii.

Observațiile asupra planului arată, după cum afirmă Radu Popa, că biserică aparține fazei timpurii a arhitecturii gotice, fiind asemănătoare bisericilor care apar obișnuit în întreg secolul al XIV-lea în nord-vestul Transilvaniei. Împrejurul și în interiorul ei au fost descoperite mai multe morminte dintre care două, cele mai importante, se găsesc în încăperea-anexă de pe latura nordică a altarului, pomenită ceva mai înainte. Amândouă mormintele sînt relativ ușor databile datorită monedelor aflate în ele: lângă unul din schelete a fost identificat un dinar de argint din 1543, emis de Ludovic I, iar lângă celălalt, de la același rege, tot un dinar de argint emis între 1346—1349.

Studierea tuturor mormintelor dovedește că, anterior zidirii bisericii, pe aceste locuri a existat un cimitir care, în mod firesc, a aparținut unei alte biserici, mai vechi, probabil de lemn. Dintr-o a doua fază a cimitirului datează mormintele contemporane cu biserică descoperită. Pe temelii datele monedelor amintite mai sus, autorul socotește că întreaga biserică a fost înălțată în deceniul al patrulea al secolului al XIV-lea. De mare însemnată este o mențiune documentară din anul 1471, cu prilejul unei hotărâncii, atestînd existența bisericii din Cuhea și indicîndu-i totodată și hramul: «*Sfîntul rege Ștefan*». Prezența acestui hram catolic la o biserică ortodoxă îl face pe Radu Popa să se gîndească, pe drept cuvînt, la exemplul binecunoscut al altor biserici ortodoxe românești, ca cele de la Criscior și Rîbița din Zarand, de la începutul secolului al XV-lea, în interiorul cărora sînt zugrăviți cei trei regi sfinți unguri — Ștefan, Emeric și Ladislau. Executarea portretelor lor pe pereții unor biserici românești contravine în mod evident canoanelor ortodoxe, fiind interpretată în istoriografia mai veche ca «un omagiu adus de feudații locali ortodocși statului maghiar cu care intraseră în relații și cu care colaborau», sau, mai nou, ca o expresie a influenței romanico-gotice de decorare, într-o fază de trecere a picturii românești transilvănene de la o concepție prevalent occidentală, la o sinteză proprie, originală (Vasile Drăguț). De asemenea considerăm că reprezentarea regilor sfinți nu ar fi putut fi impusă.

O astfel de acțiune în mediul obștiilor românești, autonome și încă foarte puternice, nu și-ar fi găsit în nici un fel rostul. Credem, după ce am văzut atât picturile de la Ribița cit și pe cele de la Criscior, că apariția portretelor regilor sfinți, față în față sau în imediata apropiere a tablourilor votive ale cnejilor români, trebuie apreciată ca o *invocare a vechilor drepturi românești, recunoscute de primii regi maghiari în timpul pătrunderii treptate în Transilvania, în condițiile rezistenței înverșunate a populației locale*. Aceasta ar fi semnificația de simbol a portretelor de care ne ocupăm. Cît privește hramul de la Cuhea, explicațiile că ar fi vorba de «o eroare produsă poate de prezența acestui sfânt [Ștefan — n.n.] în pictură» sau de faptul că Maramureșul era «la periferia extremă a lumii ortodoxe, unde canoanele ritului oriental vor fi suferit destule abateri», nu sînt desigur satisfăcătoare. Alegerea acestui hram, în cazul în care totuși el nu a fost rezultatul unei schimbări de-a lungul timpului, mai probabil trebuie înțeleasă tot în legătură cu interpretarea noastră, dată mai sus.

Pe de altă parte, o altă problemă pe care o ridică biserica de la Cuhea este cea a tâlmăcirii rostului micii încăperi de pe latura de nord a altarului, asemănătoare cu o sacristie catolică. Așa cum ne spune autorul, «prezența ei în cadrul planului unei biserici de stil gotic este cu totul obișnuită, dar dacă această biserică a fost ctitorită de un feudal român ortodox se impune o altă explicație». Răspunsul la această problemă a fost aflat, ținînd seama și că în Maramureș nu s-a construit în piatră înainte de începutul secolului al XIV-lea, prin comparare cu planul bisericii din Cîmpulung la Tisa, puțin anterioară celei din Cuhea, una din bisericile primelor așezări de oasești regali. Comparația arată limpede că biserica din Cuhea a fost zidită după modelul celei din Cîmpulung. Însă sacristia, nemaiputînd îndeplini același rol, a căpătat la Cuhea o altă întrebuințare, aceea de groniță.

STEFAN ANDREESCU

D. Păcurariu, A. I. Odobescu, București, 1966, Editura Tineretului, 120 p. + 8 planșe foto.

Cartea de care ne ocupăm este o micromonografie închinată scriitorului român Alexandru Odobescu.

Materiaul care formează conținutul ei este împărțit în șapte capitole* urmate de o listă bibliografică privitoare la opera scriitorului și la lucrările despre scriitor.

Viața și activitatea lui Alex. Odobescu sînt urmărițe cronologic, între capitole existînd o strînsă legătură organică și un perfect echilibru.

În rîndurile ce urmează desprindem cîteva din datele biografice, ideile, principiile și trăsăturile fundamentale ale activității multilaterale a marelui scriitor, în lumina analizelor și comentariilor făcute de autorul acestei cărți.

Fiu al colonelului Ion Odobescu, care, în calitate de comandant al armatei, «a sprijinit în primul moment revoluția (de la 1848 din Țara Românească, n.n.) dar ulterior a trădat-o» (p. 6) și al Catincăi, fiica doctorului Constantin Caracaș, fondatorul spitalului Filantropia din București. Alexandru Odobescu s-a născut la 23 iunie 1834. Împreună cu ceilalți doi frați mai mici ai săi, viitorul scriitor a crescut sub influența mamei, «femeie blindă, foarte cultă, receptivă la ideile noi» (p. 6).

După primele începuturi în casa părintească, copilul Alexandru continuă studiile la Colegiul Sf. Sava și la pensionul lui Monty din București. Atmosfera intelectuală ce domnea în familia părinților săi a constituit un mediu prielnic pentru formarea și dezvoltarea intelectuală a copilului, stimulîndu-i gustul lecturii și al creației.

*) Capitolele poartă următoarele titluri :

I. *Copilăria. Primii pași în studiu și în creație* (p. 5—16) ; II. *Debutul publicistic. Poet și traducător* (17—35) ; III. *„Scenele istorice”* (p. 36—52) ; IV. *Cercetător al tradițiilor culturale naționale și al folclorului. „Cîteva ore la Snagov”*. *Dispute filologice* (p. 53—76) ; V. *„Pseudo-Kyngetikos”* (p. 77—91) ; VI. *Director al Teatrului Național și al Școlii Normale Superioare. Istorie savant. Alte inițiative* (p. 92—107) ; *Încheiere* (p. 108—110).

Primele începuturi scriitoricești ale viitorului «maestru al limbii literare românești» datează din anul 1847; ele sînt niște compoziții școlare scrise la vârsta de 13 ani, în limba franceză: *Le départ pour les croisades*, *Analyse de la I-ère Provinciale de Pascal*, *Une matinée dans les steppes de la Valachie*, *Une chasse aux cerfs*, acestea două din urmă cu «certe calități literare» (p. 11). Tot din această vreme (1848) datează o încercare de tragedie în versuri despre Mihai Viteazul, din care însă n-a realizat decît cîteva pagini; «încercare stîngace de înepător», în care se vorbește de «înlăturarea tiraniei».

La Paris, unde pleacă pentru studii în vara anului 1850, tînărul Odobescu își adîncește cunoștințele de limbă și literatură franceză, dar mai cu seamă de limbă latină și greacă și studiază temeinic istoria artelor și arheologia. Intră în legătură cu revoluționarii români aflați în exil aici și cu intelectualii francezi din mediul universitar. Desfășoară o rodnică activitate în cadrul societății «Junimea română», din al cărei comitet de redacție face parte. Aici publică în 1851 articolul *Muncitorul român*, prima sa scriere tipărită, în care vorbește de suferințele țărănimii în contrast cu frumusețile și bogățiile țării, de unirea tuturor românilor, și își exprimă convingerea într-un viitor strălucit al țaranului iobag, «adevăratul român», la emanciparea căruia sînt îndatorați tinerii români care studiază la școlile din străinătate sau din țară.

De aceleași idei patriotice și democratice este animată și poezia *Odă Junimii române*, închinată studenților români din capitala Franței.

Sub auspiciile Societății «Junimea Română», Al. Odobescu ține în 1851 conferința *Viitorul artelor în România*, în care se vadește încă de pe acum — autorul nu avea decît vîrsta de 17 ani — «cultura întinsă» și «concepția sa estetică înaintată», care «se inseriază în esența programului «Daciei literare» și «Propășirii», lărgind însă și adîncind mult conceptul de artă militantă națională și populară, operînd în susținerea ideilor cu o arie foarte întinsă de cunoștințe în mai multe domenii ale artei, cum nu întîlnim în literatura noastră la nimeni pînă atunci» (p. 24).

Unele dintre ideile acestei conferințe — observă autorul — vor fi reluate și dezvoltate în articolul *Bazele unei literaturi naționale*, redactat cîteva ani mai tîrziu, — atenția lui Odobescu concentrîndu-se acum îndeosebi asupra creației literare, în sensul unei finalități educative. Creația literară trebuie să fie plăcută și folositoare. Pentru aceasta, unui scriitor i se cere în primul rînd talent și apoi cultivarea acestuia printr-un studiu temeinic, perseverent al limbii, al operelor literare create de înaintași (p. 25).

În ce privește limba, operele literare trebuie «să fie scrise într-o limbă curată, limba vorbită de popor»; ele trebuie «să valorifice în același timp limba vechilor cronicari și să îmbogățească vocabularul, cînd e nevoie, cu elemente noi (luate din alte limbi), care însă să fie adaptate structurii limbii române» (p. 25).

Drept model de realizare artistică a unei opere literare, Odobescu recomandă antichitatea greco-latină care oferă scriitorului modern «exemple de perfecțiune artistică»: grijă pentru compunerea migăloasă a frazei, pentru perfecțiunea compoziției, a formei; simplitate și echilibru în exprimarea sentimentelor» (p. 28). Deziderat devenit principiu călăuzitor de-a lungul întregii sale activități de mai tîrziu.

Tot din vremea anilor de studii la Paris mai datează scrierile: *Ideii asupra progresului societății*, articol manuscris, *Ioana d'Arc*, povestire istorică după Jules Michelet, cu caracter educativ-patriotic, *Satira latină*, studiu temeinic privind evoluția satirei la greci și la romani; mai multe traduceri în limba franceză ale unor cunoscute creații populare românești: *Dolca*, *Toma Alimoș*, *Mogoș Vornicul*, *Doncîlă*, toate în manuscris, care atestă o deosebită preocupare pentru valorificarea peste hotare a folclorului național. De asemenea poeziile *Odă României* și *Intoarcerea în țară pe Dunăre*, pline de lirism patriotic, de încredere în emanciparea țării și a poporului român, precum și cîteva poezii cu conținut erotic, în manieră neclasică sau dulceag-romantică, precum și traducerile făcute din alte literaturi: cîntul I din *Iliada* și *Odiseea* lui Homer și din *Georgicele* lui Virgilius, *Mimii* de Herondas, fragmente din scrierile lui Hesiod, *Theogonia* și *Lucrări și zile*; poemul *Les fous* de Béranger, romanul *Cinq-Mars* de Vigny, care îi servește ca model pentru o proiectată dramă, *Urban Grandier*, din care nu a realizat decît planul acțiunii și cîteva pagini de dialog (p. 34).

Sederea lui Odobescu la Paris durează pînă în septembrie 1855, cînd, fără a-și fi încheiat studiile — în decembrie 1853 își trecuse bacalaureatul și se înscrisese la Facultatea de litere — se întoarce în țară. Ocupă diferite funcții administrative: șef de masă» la Secretariatul statului, apoi procuror la Curtea de Apel, membru în Comisia pentru cercetarea documentelor averilor minăstirești, membru în Comisia documentară, director în Ministerul Instrucțiunii Publice. În 1858, scriitorul se căsătorește cu Sașa Prejbeanu, fiică naturală a lui Kiseleff.

Continuă activitatea publicistică începută la Paris. Este perioada în care Al. Odobescu publică evocările istorice *Mihnea Vodă cel Bun* (1857, în ziarul «Românul», zăndus de C. A. Rosetti, veche cunoștință a familiei) și *Doamna Chiajna* (1860, în «Revista Carpaților»), strînse apoi în volum sub numele de «Scene istorice din cronicile Țării Românești». Aceste scrieri sînt primele lucrări importante ale lui Odobescu «care-i consacră numele, fixîndu-l definitiv între cele ale prozatorilor de valoare ai literaturii românești». (p. 37).

În paginile închinată analizei literare a celor două lucrări, D. Păcurariu afirmă că prin aceste «scene istorice», Odobescu se integrează tradiției romantice europene și naționale a timpului reprezentată printr-o seamă de scriitori și opere de structură romantică de valoare: Walter Scott cu romanele sale, «creatorul propriu-zis al romanului istoric modern», Alfred de Vigny cu *Cinq-Mars* (1826), Manzoni cu *Logodnicii* (1827), Prosper Merimé cu *Cronica domniei lui Carol al IX-lea* (1829), Victor Hugo cu *Notre Dame de Paris* (1831), Schiller, Goethe și V. Hugo cu dramele lor. Sau din literatura română: C. Negruzzi cu nuvelele și schițele sale istorice, între care inegalabila *Alexandru Lăpușneanu* (1840), Gh. Asachi în *Ruxandra Doamna*, M. Kogălniceanu cu *Trei zile din istoria Moldovei* (1844) ș.a.

«Într-un atare context se situează și preocuparea lui Odobescu (format, ca tînar cu veleități literare, în spiritul mișcării literare prerevoluționară din Principate, cu studii temeinice de istorie și arheologie la Paris, trăit aici, o bună parte din timp, în preajma și sub influența lui Bălcescu) pentru nuvela istorică». (p. 40).

Ca izvoare istorice de inspirație i-au servit lui Odobescu cronicile muntene (*Letopisețul cantacuzinesc și Cronica Bălenilor*), informațiile cronicarilor moldoveni (Ureche și Miron Costin), cronica lui G. Șincai, *Descrierea Moldovei* de Dimitrie Cantemir, precum și o seamă de relatări din numeroși istorici străini: Ioseph von Hammer, Du Cange, Michel le Quien, ș.a., la care se adaugă poezia populară (cîteva balade pentru reconstituirea unor obiceiuri). Ca tehnică artistică i-a servit de model C. Negruzzi cu nuvelele sale.

Fragmente de istorie romanțată, la baza conflictului acestor «scene» stau luptele pentru tron dintre partidele rivale: dintre Dănești, boieri munteni și Basarabești, boieri de peste Olt, în *Mihnea vodă cel Rău*; zbuciumul și lupta ambițioasei Chiajna de a-și așeza și menține la tron pe fiii ei împotriva altor pretendenți, în *Doamna Chiajna*.

Modul cum se desfășoară acțiunile, dinamismul lor, trăsăturile sufletești ale personajelor principale: cruzime, perfidie, violență, ambiție nesăbuită, referirile la starea grea a norodului, oglindirea unor obiceiuri și mentalități, zgrăvirea cu ajutorul — uneori — a unei prodigioase imaginații a unor tablouri de epocă, — toate sînt prezentate cu măiestrie și exprimate într-un grai de reală valoare artistică. Aceste calități fac din cele două evocări istorice «două excelente modele de artă descriptivă, de stil și de limbă literară» și explică «faptul că în timpul vieții scriitorului, s-au tipărit din ele 16 ediții, fenomen aproape neîntîlnit la noi în veacul trecut». (p. 52).

După succesul «scenelor istorice», activitatea de scriitor a lui Odobescu continuă intens. În 1861 scoate «Revista română pentru științe, litere și artă», cu un program inspirat din programul «Daciei literare», al «Propășirii» și al «României literare», dar cu un profil mai pretențios științific decît al acestora. În cei doi ani de existență, în paginile «Revistei române» au colaborat cei mai de seamă reprezentanți ai culturii românești din acea vreme: V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, I. Ghica, N. Filimon ș.a., iar Odobescu își publică numeroase lucrări: studii și articole din istoria literară: *V. Cîrlova, Poezii Văcărești, Psaltirea tradusă în românește de Diaconul Coresî* ș.a.; studii de folclor: *Cîntecele poporane ale Europei răsăritene*,

mai cu seamă în raport cu țara, istoria și datinile românilor și Răsunete ale Pindului în Carpați, studii prin care Odobescu inițiază, cel dintâi, la noi, studiul comparat al folclorului.

Tot în coloanele acestei reviste publice Odobescu, pentru prima dată, părți din *Istoria Românilor sub Mihai Voievod Viteazul* de N. Bălcescu, precum și *Cîteva ore la Snagov*, originală bucată în care sînt consemnate «impresii de călătorie și considerații istorice prilejuite de vizitarea minăstirii Snagov», într-o îmbinare ingenioasă de erudiție și de încântătoare vervă de povestitor-causeur» (p. 55).

Consemnînd impresiile ocazionate de călătoria la Snagov, Odobescu face erudite comentarii cu privire la istoricul minăstirii; evocă personaje istorice, episoade dramatice din alte vremuri de pe aceste meleaguri, ca de pildă cruzimea Doamnei Chiajna sfîrșitul dramatic al marelui cărturar, stolnicul Constantin Cantacuzino, ucis mișelește în urma unor intrigi de curte; creionează admirabile portrete ale unor domnitori, cum ar fi Matei Basarab, relevîndu-i bărbăția și curajul dovedite în luptele pentru apărarea țării, pentru sprijinirea culturii, pentru emanciparea minăstirilor din țară de sub tutela minăstirilor străine; evocă personalitatea marelui cărturar bisericesc Antim Ivireanul apreciîndu-l ca «om de treabă», «artist luminat și industrioso... «bun patriot», subliniind că «istoria propășirii noastre naționale îl va pomeni în vece cu laude și-i va acorda în tot timpul glorioasele prerogative ce se dau acelor care știu a se pune cu devotament și activitate în capul luminării unui popor» (p. 69).

Un alt aspect al activității lui Odobescu este acela de «om al școlii». Ca ministru al Instrucțiunii Publice, numit în 1863, marele cărturar încearcă fără să izbutescă, reorganizarea învățămîntului public. Ia, de asemenea, parte activă la dezbaterile problemei secularizării averilor minăstirești, exprimînd părerea ca «aceasta să se facă nu în scopul împroprietăririi țăranilor lipsiți de pămînt, cum o preconizau patrioții luminați ai timpului, ci în folosul instituțiilor de cultură și binefacere, precum și a unei acțiuni mai largi de emancipare culturală a popoarelor creștine din orientul Europei». (p. 72).

În calitate de consilier de Stat, în 1865 Al. Odobescu prezintă Consiliului general al Instrucțiunii Publice un proiect de organizare a învățămîntului secundar, interesant prin soluțiile moderne și realiste în care e conceput. Proiectul prevedea înființarea a două tipuri de școli: a) gimnaziile, un fel de licee teoretice, menite a completa cultura generală însușită în învățămîntul primar și care constituiau perioade de pregătire pentru intrarea în facultăți pentru cei cu aptitudini; gimnaziile erau concepute cu două secții: clasică sau literară și științifică sau teoretică; b) școlile reale menite să dea tinerilor o pregătire care să le înlesnească practicarea «unei arte sau profesii, adică a unei meserii. Acestea urmau să aibă precădere asupra liceelor. Cei ce urmau școlile reale — prevedea proiectul — puteau merge mai departe la studii în școlile superioare de comerț, de industrie, de agricultură sau la «școlile secundare de medicină» de «artă militară» (p. 73).

În ce privește manualele școlare, acestea lipsind. — «o comisie ar fi urmat să aleagă din alte limbi, spre a fi traduse și adaptate» asemenea cărți, acțiune pentru stimularea căreia «se preconiza instituirea de premii». Cu tot caracterul lui realist și modern, proiectul n-a fost adoptat.

Om de vastă cultură și de luminos orizont, în 1867 Al. Odobescu a primit însărcinarea de a organiza pavilionul românesc la Expoziția universală de la Paris, prima expoziție internațională la care participă și țara noastră, iar în 1869, Al. Odobescu participă la congresul de arheologie de la Copenhaga, unde prezintă comunicarea: *Notice sur le trésor de Pétrossa*, schița lucrării sale fundamentale de arheologie pe care o va scrie și tipări mai tîrziu.

O dată cu alegerea — la 10 septembrie 1870 — ca membru al Academiei Române, Al. Odobescu începe lupta susținută împotriva principiilor etimologice și puriste cu privire la limba ale latinistilor, — luptă pricinuită de discutarea primului dicționar al limbii române, întocmit de profesorii latinști A. Tr. Laurian și N. Massim, din însărcinarea Academiei.

Dezbaterile pe marginea acestui dicționar sînt aprinse și îndelungate. În 1874 se instituie o comisie menită să revizuiască această lucrare; din ea făcea parte și Odobescu. Acesta prezintă în 1877 un raport cuprinzînd principiile care trebuiau

să stea la baza elaborării dicționarului adevărat al limbii române: «urmărirea cuvintelor în evoluția lor istorică, ilustrarea cuvintelor de uz curent prin citate din cei mai importanți scriitori contemporani, introducerea în dicționar a multor «elemente nouă ale limbajului popular» (...), a termenilor tehnici în meșteșugurile tradiționale ale poporului român din toate provinciile, precum și a termenilor științifici». În vederea redactării dicționarului — precizează în continuare autorul lucrării de care ne ocupăm — erau de asemenea neapărat necesare câteva lucrări preliminare: «tipărirea în ediții critice (...) a celor mai importante scrieri în limba română din secolele anterioare (cărțile lui Coresi, precum și alte traduceri tipărite în sec. XVII—XVIII, scrierile lui Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanu, precum și ale lui Ureche, Costin, Greceanu, Cantemir ș.a.), pentru a se putea studia cu înlesnire limba veche românească; de asemenea, o largă acțiune de culegere a termenilor tehnici, privind ocupațiile și meșteșugurile la români, desfășurată în toate provinciile» (p. 76).

În anul 1874, Al. Odobescu este numit profesor de arheologie la Universitatea din București. Cursul predat studenților despre istoria arheologiei, bogat informat și expus într-o plăcută limbă literară, avea să-l tipărească în 1877.

Anul 1874 marchează însă și apogeul creației literare a lui Al. Odobescu; în acest an marele scriitor dă la iveală *Pseudo-Kynegetikos*, «cea mai importantă dintre scrierile sale, operă de întinsă erudiție și de artist» (p. 77). Autorul consacră acestei lucrări un întreg capitol, în care analizează geneza cuprinsul și subliniază valoarea literar-artistică a acestei capodopere.

Inițial, lucrarea trebuia să fie o prefață la *Manualul vânătorului* scrierea prietenului său C. Cornescu, dar lectura acestui *Manual* i-a sugerat artistului condeier «atâtea amintiri și asociații privind modul în care vânătoarea a inspirat pe artiști de-a lungul istoriei omenirii, încât prefața scrisă depășea ca întindere *Manualul vânătorului*, și, ca atare, ea nu mai putea sluji scopului inițial» (p. 77). Operă cu totul originală și unică în literatura noastră — «așa cum literatura noastră nu a cunoscut nici înainte și nici după aceea» (p. 78), subliniază D. Păcurariu —, *Pseudo-Kynegetikos* este un *eseu*, după expresia lui Tudor Vianu, sau un *mozaic*, cum o consideră M. Eminescu. Cu toate că se apropie de *Arabescurile* lui Gogol, de *Laokoon* — sau *despre limitele dintre artele plastice și poezie* de Lessing sau de *Călătorie în jurul camerei mele* de Xavier de Maistre, cu care pare a se înrudi cel mai mult, — *Pseudo-Kynegetikos* diferă însă în esență de toate aceste scrieri. «Încântătoare zonerie despre vânătoare, impresionează în această operă erudiția autorului, ușurința cu care el se mișcă în câmpul vast al culturii universale, comentariul judicios care-l arată pe Odobescu un critic de artă la noi în sensul plin al cuvintului, și mai cu seamă talentul de scriitor. Erudiția, neostentativă, se învecinează — observă D. Păcurariu — cu anecdota, cu aluzia glumeață, cu amintiri din copilărie și tinerețea scriitorului, cu tablouri de natură descrise luxuriant, în referiri dese la viața societății contemporane, cu basme și povestiri vânătoarești, toate înălțuite printr-o abilă asociație și topite într-o compoziție unitară» (p. 79).

În ciuda diversității conținutului și a aparentei lipse de unitate organică a lucrării, Odobescu conduce expunerea cu multă abilitate, cu o mare forță naratoare, captivantă, iar în ceea ce privește talentul descriptiv, acesta este fără egal. Artă sa descriptivă se remarcă fie în comentariul operelor de artă de care pomenește în lucrare, fie mai cu seamă când descrie natura țării. Rămân pentru totdeauna de neegalat cele două tablouri de natură: descrierea Bărăganului vremii sale și descrierea înfățișând imaginea panoramică a cîmpiei muntene văzută de pe înălțimea muntelui Buzăului.

Vorbind despre limba folosită în *Pseudo-Kynegetikos*, D. Păcurariu spune, în încheierea capitolului consacrat analizei *Falsului tratat de vânătoare* că «Odobescu posedă ca nici unul dintre scriitorii români anteriori, un puternic simț al limbii, folosind cu o mare îndemânare (...) elemente lexicale aparținând unor sfere de viață foarte deosebite. Expresia curentă se învecinează la el, armonizînd, în forma veche, arhaică, cu neologismul și cu expresia cea mai neaoș populară (...). Se remarcă la el o mare grijă pentru cizlarea frazei, pentru un stil cît mai împodobit», — calități care fac din Odobescu un «mare artist al limbii», iar din opera sa «un moment important în dezvoltarea limbii literare românești» (p. 91).

Ca și Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi, I. Ghica, ș.a., o parte din activitatea lui Odobescu este legată de teatru. Ca director al Teatrului Național, a cărei conducere o ia tot în 1874, Al. Odobescu s-a preocupat cu pasiune de dezvoltarea mișcării teatrale românești. Sub directoratul său ia ființă «Societatea dramatică română», cu scopul de a uni toate forțele actoricești dispersate sau, uneori, rivale. Sub supravegherea și îndrumarea sa se renovează, aducându-i-se importante îmbunătățiri, clădirea Teatrului Mare din București, devenit de acum Teatrul Național. S-a îngrijit de îmbunătățirea repertoriului, stimulind și promovind dramaturgia originală românească. Pentru regia spectacolelor, pentru costumele actorilor (unele confecționate după indicațiile lui, ca director), Odobescu a manifestat, de asemenea, viu interes. A scris articole privind arta actorului. Interesante sînt ideile lui Odobescu cu privire la problema calificării actorilor români, el susținînd că pentru această calificare «nu-i nevoie să fie trimiși tinerii români să studieze ani de zile la Conservatorul din Paris, care oferă (...) o inițiere în spiritul tradiției teatrului francez (...), ci consideră mai nimerit ca pregătirea să se facă în țară, unde un bun actor francez, să dea lecții de mimică, iar actorii români experimentați lecții de dicțiune». (p. 93).

Ca «dramaturg», Odobescu scrie în această perioadă *Radicalele* (1881), adaptarea din limba franceză, piesă în care ridiculizează pe latiniști, și (împreună cu Ionescu-Gion) comedia *Nea Frățilă*, o localizare tot din limba franceză, — ambele lucrări de slabă valoare literar-dramatică.

Prin articole de ziar, prin conferințe, autorul lui *Pseudo-Kyneghetykos* se afirmă ca un adept al intrării României în Războiul pentru independență. Paralel cu aceasta Odobescu continuă cercetările arheologice și de documente istorice, publicînd numeroase scrieri și comunicări: *Antichități scitice* (1879), *Ateneul Român și clădirile cu dom circular* (1888), *Iconografia lui Traian, Statue și busturi antice* (1888), *Heraldica națională* (1888), *Le Trésor de Pétrossa* (vol. I în 1889 la Paris), *Documente privitoare la istoria românilor*, cu subtitlul *Urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki...* etc.

O altă latură a variatei sale activități în domeniul culturii naționale a desfășurat-o Odobescu ca director al Școlii normale superioare, unde fusese numit în anul 1889, școală menită să formeze învățători și profesori bine pregătiți, «conștienți de nobila misiune didactică».

Ca o ultimă secvență a activității vestitului cărturar, merită amintit momentul din octombrie 1895, cînd la Iași, ca prezident al unei comisii de concurs pentru catedra de Istoria universală de la Universitatea din București, apreciază ca «cel mai bine pregătit și mai talentat dintre cei patru candidați» pe tînărul Nicolae Iorga, și determină numirea acestuia.

Sfîrșitul laborioasei vieți a lui Al. Odobescu e tragic: scriitorul se sinucide la 10 noiembrie 1895.

În capitolul de încheiere a acestei cărți, autorul, rezumînd cele expuse mai înainte, subliniază în cîteva idei pline de conținut importanța activității lui Alexandru I. Odobescu în dezvoltarea culturii românești, și-i fixează binemeritul loc de frunte în galeria oamenilor de seamă pe care i-a dat neamul românesc.

Scrisă cu competență, cu căldură, cu pasiune și înțelegere pentru complexa personalitate și într-un stil limpede, curgător — lectura cărții nu obosește —, micro-monografia lui D. Păcurariu închinată scriitorului Alexandru I. Odobescu cîștigă în valoare și putere de instruire și prin cele 28 imagini fotografice (portrete, facsimile, peisaje) care însoțesc textul.

ADRIAN N. POPESCU

Se preumblă Maica Sfântă

(CÎNTEC DE STEA)

Andante narrative (♩ = 66)

Nicolae Ursu

1. Um — blă, um — blă, se pre

1. Um — blă, um — blă, se pre

1. Um — blă, um — blă, se pre

1. Um — blă, um — blă, se pre

The first system of the musical score consists of four staves. The top three staves are vocal parts, and the bottom staff is the bass line. The time signature is 2/4, and the key signature has one flat (B-flat). The tempo is marked 'Andante narrative' with a quarter note equal to 66 beats per minute. The dynamics are marked 'p' (piano). The lyrics are '1. Um — blă, um — blă, se pre'.

— um — blă, Ler, SFIN — tă Mă — ri — e, Ler, —

— um — blă, Ler, SFIN — tă Mă — ri — e, Ler, —

— um — blă, Ler, SFIN — tă Mă — ri — e, Ler, —

— um — blă Ler, — Mă — ri — e Ler

The second system of the musical score consists of four staves. The top three staves are vocal parts, and the bottom staff is the bass line. The time signature is 2/4, and the key signature has one flat (B-flat). The dynamics are marked 'mf' (mezzo-forte). The lyrics are '— um — blă, Ler, SFIN — tă Mă — ri — e, Ler, —'.

Mai—ca Sfin—tă se pre—um—blă, Ler, Sfin—
 Mai—ca Sfin—tă se pre—um—blă Ler, Sfin—
 Mai—ca Sfin—tă se pre—um—blă Ler, Sfin—
 Mai—ca Sfin—tă se pre—um—blă Ler,

poco rit.....
 -tă Mă—ri—e, Ler, Sfin—tă Mă
 -tă Mă—ri—e, Ler, Sfin—tă Mă
 -tă Mă—ri—e, Ler, Sfin—tă Mă
 -tă Mă—ri—e, Ler, Mă

-ri—e, Ler,
 -ri—e, Ler,
 -ri—e, Ler,
 -ri—e,

2. Că sosîț vremea să nască, Ler...
Nime'n casă nu o lasă, --
3. Cînd era de cătră seară, Ler...
Întrun grajd se așezară, --
4. S'acolo pe fîn uscat, Ler...
A născut mare mpărăț, --
5. Numele lui e Cristos, Ler...
Care dela iad ne-a scos, --

La Vitleem colo-n jos...

Din regiunea Suceava

Allegro moderato (♩ = 126)

Preluçrare de
N. Lungu

1. La Vit le em co lo-n
2. Nas te-n ies lea bo i
3. N-a re re scu tec de-n fa

em, la, tec, jos, lor, sat, em, lea, tec, co lo-n bo i de-n fa

nos. pot. cat.
Ce De m Nici
rul păi
ar ra nu
de tu fe
lu tu de m
mi tu bra

Refren:

nos. pot. cat.
Prea
" "
" "
" "
" "
Nas te
Stă si
Pen tru
Nas te
Stă si
Pen tru

Strofele : 1, 2, 3.

as. plin prun
tăzi pe n
o cul
pe ce de m
Hris ti pă
nos. sor. rat.
as. plin prun
tăzi pe n
o cul
pe ce de m
Hris ti pă
nos. sor. rat.

mf

Nu mai plin-ge, mai ca mea,

mf

Nu mai plin-ge,

mf

f

poco rit...

Nu mai plin-ge,

f

Nu mai plin-ge,

mai ca mea,

mai ca mea,

a tempo
mp

Nu mai plin-ge, mai ca mea,

mp

Nu mai plin-ge,

scu-te ce-le noi-ti-om da,

scu-te ce-le noi-ti-om da,

mf

Prea-Cu-ra-tă, Prun-cul Sfint de-i

Prea-Cu-ra-tă, Prun-cul Sfint de-i

Prun-cul Sfint de-i

Prun-cul Sfint de-i

Coda
a tempo
mp

in fă sa! La Vit le em

in fă sa!

in fă sa!

in fă sa!

Detailed description: This system contains the first four staves of the 'Coda a tempo' section. The music is in G major (one sharp) and 4/4 time. The vocal line (top staff) begins with a fermata over the first measure, followed by the lyrics 'in fă sa!'. The second measure has a fermata over the word 'La', and the third measure has a fermata over 'le em'. The piano accompaniment consists of a simple harmonic line with quarter notes and half notes, mirroring the vocal melody.

co lo.n jos... La Vit le em

p

Detailed description: This system contains the next four staves. The vocal line continues with 'co lo.n jos...' in the first measure, followed by a fermata. The second measure has a fermata over the word 'La', and the third measure has a fermata over 'le em'. The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure. A dynamic marking of *p* (piano) is placed above the second measure of the vocal line.

pp *ppp*

pp *ppp*

pp *ppp*

pp *ppp*

co lo.n jos...

Detailed description: This system contains the final four staves. The vocal line continues with 'co lo.n jos...' in the first measure, followed by a fermata. The second measure has a fermata over the word 'co', and the third measure has a fermata over 'jos...'. The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure. Dynamic markings of *pp* (pianissimo) and *ppp* (pianississimo) are placed above the first and second measures of the vocal line, respectively.

Cîntec de stea „La Betleem“

Andantino

Const. Drăgulescu

La Bet-le-em, în noap-te, o stea pe cer s-a s-a-nă-scu-ț în sta-ul, în ies-lea cea să-

1.
-ra-tă: E stea-ua ce ves-teș-te mi-nu-ne-a-de-vă
-ra-că, Sme-ri-tul prunc Me

ra - ră. Că si - a din Prea Cu - ra - ra Mai - că.

ra - ră. Că si - a din Prea Cu - ra - ra Mai - că.

ra - ră. si - a din Prea Cu - ra - ra Mai - că.

ra - ră. si - a din Prea Cu - ra - ra Mai - că.

Fi - ul cel - din veci do - rit pe pă - mint s-a

Fi - ul cel - din veci do - rit

Fi - ul do - rit pe pă - mint s-a

M!

po - go rit

po - go rit

po - go rit

M!

p
In geri din cer im ne cin tind, In geri din cer im ne cin
Păstori pe dealuri flu ie rind,
In geri din cer im ne cin tind, In geri din cer im ne cin

M!

tind, lar cei trei Crai, ca lări pe
Păstori pe dealuri flu ie rind, ca lări pe
tind lar cei trei crai, ca lări pe
lar cei trei crai, ca lări pe

M!

cai, vin ca u tind din Ra sa rit si in tre bind: und sa nascut Ihs
cai, vin ca u tind din Ra sa rit; vin ca u tind si in tre bind: und sa nascut Ihs
cai, vin ca u tind din Ra sa rit; vin ca u tind si in tre bind: und sa nascut Ihs
cai, vin ca u tind din Ra sa rit si in tre bind: und sa nascut Ihs

Musical score for the first system of the hymn. It consists of four staves: Treble 1, Treble 2, Treble 3, and Bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are: "tos? La Bet-le-em, La Bet-le-em". Dynamics include *mp* and *mf*.

Musical score for the second system. It consists of four staves. The lyrics are: "em, a-co-lo sa născut Hris-tos! La Bet-le-em, a-co-lo sa născut Hris-tos!". Dynamics include *mf* and *f*.

Musical score for the third system. It consists of four staves. The lyrics are: "La Bette-em, la Bette-em, a-co-lo sa născut Hris-tos!". Dynamics include *f* and *rit...*.

Mărire-ntru cele-nalte

CÎNTEC DE STEA DIN OLTEŢIA

Allegretto moderato ♩ = 116

Prelucrare de:
N. LUNGU

mf
Bing! bing! bing! bing!
mf Bing, bang bing, bang bing, bang bing, bang
Bang! bang! bang! bang!

mf
1. Mă — ri — re — n — tru ce — le — n — al — te,
3. În — tru cei de sus, mă — ri — re,
mf
Bing! bing! bing! bing!
Bing bang bing bang bing bang bing bang
Bang! bang! bang! bang!

Toa — te ste — le le — să sal — te,
 Și pe pe — pă — mint pă — ciu i — re,
 bing bang bing bang bing bang bing bang
 bang! bang! bang! bang!

2. sal — te ce să — rul și — pă min — tul
 4. la — totî ca — ră me ni — să iei — e
 bing bang bing bang bing bang bing bang
 bang! bang! bang! bang!

si să — la — u de — cu vin — tul
 de să — a cum u — ri nă — n cu — vin — tul
 bing bang bing bang bing bang bing bang
 bang! bang! bang! bang!

mf *più mosso*

A ceas-tă zi prea sfin-ți-tă Și sâr-bă-toa-
 A ceas-tă zi prea sfin-ți-tă Și sâr-bă-toa-
 A ceas-tă zi prea sfin-ți-tă Și sâr-bă-toa-
 A ceas-tă zi prea sfin-ți-tă Și sâr-bă-toa-

-re slă-vi-tă U-răm la toți să vă fie-n-
 -re slă-vi-tă U-răm la toți să vă fie-n-
 -re slă-vi-tă U-răm la toți să vă fie-n-
 -re slă-vi-tă U-răm la toți să vă fie-n-

f

-tru multi ani cu bu-cu-ri-e!
 -tru multi ani cu bu-cu-ri-e!
 -tru multi ani cu bu-cu-ri-e!
 -tru multi ani cu bu-cu-ri-e!

Si De sa la u de Cu vin tul
De a cum pi na-n ve ci e.

bang! bang! bang! bang!

Coda

bing! bing! bing! bing! bing! bing!

mp bang! bang! bang! bang! bang! bang!

poco a poco rall... perdendosi....

bing! bing bang! bang! bang! bang!

ppp bang! bang!

Și ne lasă, gazdă, n casă

COLIND DIN BIHOR

Moderato ♩ = 100

Prelucrare de
N. LUNGU

Flori din-tr-al-tie flori,

Flori

Flori din-tr-al-tie flori,

Flori,

Flori din-tr-al-tie

Flori din-tr-al-tie flori,

Flori

Flori din-tr-al-tie flori,

Flori

Flori

Flori

Flori.
Flori.
Flori.
Flori.

Molto rubato, rustico

mf

Primul — Si ne la — să gaz — dă, n ca — să,
Al doilea — C-a fa — ră ploa — ie de var — să,
Primul — Si ne pi — că pi — cu ri — li,
Al doilea — Du — pă toa — ti stre — și ni — li,
Primul — Da — că, gaz — dă, nu ni-e cre — zî,
Al doilea — Ieși a — fa — ră și ni-e vie — zî,

Doi colindători

Ambii — C-am ple — cat să co — lin — dă — mî,
— Pe Dom — nu să lă — u dă — mî,
— Pe Dom — nu lu ceal — bu — nu,
— Că ni-o a — dus iar Că — çiu — nu.

pp
pp
pp

Coda

The musical score consists of two systems of four staves each. The first system is marked *mp* and features the lyrics "Flori," on each staff. The second system is marked *p* and *pp*, with a *poco rit.....* instruction above the first staff. The lyrics "Flori." are repeated on each staff in the second system. The music is in a key with one flat and a common time signature.

- Si ne lasă, gazdă, n casă,	Flori dintr-altie flori,
- C-afară ploaie de varsă,	"
- Si ne pică picurili	"
- După toată stăpînili	"
- Dacă, gazdă, nu ni-e criezi,	"
- Ieși afară și ne vizezi,	"
- C-am plecat să colindăm	"
- Pe Domnu sa lăudăm,	"
- Pe Domnulu ceal prea buru,	"
- Că ni-o adus iar Craçionu.	"

Gazde mari nu mai dormiți!

(COLIND)

Alegretto moderato T. Brediceanu

mf

1. Gaz — de mari, nu
2. Da-i vre — me de

mf

1. Gaz — de mari, nu
2. Da-i vre — me de

mf

1. Gaz — de mari, nu
2. Da-i vre — me de

mf

NU
De

mai dor — miți!
co — lin — daț

p

li — li — oa — ră,
li — li — oa — ră,

p

mai dor — miți!
co — lin — daț

li — li — oa — ră,
li — li — oa — ră,

p

mai dor — miți!
co — lin — daț

Tran —
Tran —

mai dor — miți!
co — lin — daț

Tran da fir
tran da fir
Ca si nu-i vre me
co co sii

strofele 1. 2. 3.
de dor mit
au cin tat
Si Cra-ciu nul

Final poco rit.....

a so sit.
a so sit.
a so sit.
a so sit.

3.
Da-i vreme de-mpodobit,
Lilioară trandafir,
Și Crăciunul a sosit!
Lilioară trandafir!

Mare prăznuire

COLIND DE CRĂCIUN

Moderato *Const. Drăgusin*

1. As-lăzi ma-re prăz-nu-
2. Pe pă-mînt im-pă-ciu-

mf

1. As-lăzi ma-re prăz-nu-
2. Pe pă-mînt im-pă-ciu-

mf

Hai, Le-rui,
Hai, Le-rui,
Ler,
Ler,

Le — rui,
Le — rui,
Ler,
Ler,

— i — re, Ler,
— i — re, Ler,
Tu — tu — ror de mîn-tu i — re, Ler.
Toți în bu-nă în-vo i — re, Ler.

— i — re, Ler,
— i — re, Ler,
Tu — tu — ror de mîn-tu i — re, Ler.
Toți în bu-nă în-vo i — re, Ler.

Hai, Le-rui, Ler,
Hai, Le-rui, Ler,
Ler, Ler,
Ler, Ler,
Hai, Ler, Hai, Le-rui,
Hai, Ler, Hai, Le-rui,

Le — rui,
Le — rui,
Ler,
Ler,
Le — rui,

ritenuto

Fi-ul cel fă-ră-n-ce, put Din fe- ctoa-ră sa năș-
 Frați in pa-ce să tră- im, Ce-lui Sfint să mul-tu-

Ler Ler Fi-ul cel fă-ră-n-ce, put Din fe- ctoa-ră sa năș-
 Frați in pa-ce să tră- im, Ce-lui Sfint să mul-tu-

Ler Ler Fi-ul cel fă-ră-n-ce, put Din fe- ctoa-ră sa năș-
 Frați in pa-ce să tră- im, Ce-lui Sfint să mul-tu-

" *allegro*

- cut. Cum a spus pro-o-ro ci-a Din Sfin- tă Mai-ca Ma-
 mim. in-tru multi ani vi-i tori- la a ces-te Săr-bă

- cut. Ler, Ler, Ler, Le-ru i,
 mim. Ler, Ler, Ler, Le-ru i,

- cut. Cum a spus pro-o-ro ci-a Din Sfin- tă Mai-ca Ma-
 mim. in-tru multi ani vi-i tori- la a ces-te Săr-bă

- cut. Ler, Ler, Ler, Le-ru i,
 mim. Ler, Ler, Ler, Le-ru i,

- ri-a, Si din nea-mul lui A vra-am, Min-tu- i- re, lui A
 tori- De ani multi, in-de-lun gați, Să-nă- toși vă bu-cu-

Ler, Ler, Min-tu- i- re, lui A
 Ler, Ler, Să-nă- toși vă bu-cu-

- ri-a, Si din nea-mul lui A vra-am, Min-tu- i- re, lui A
 tori- De ani multi, in-de-lun gați, Să-nă- toși vă bu-cu-

Ler, Ler, Min-tu- i- re, lui A
 Ler, Ler, Să-nă- toși vă bu-cu-

1. 2.

dam. — rați! — În-tru mulțiani vi-i tori — La a —

dam. — rați! — În-tru mulțiani vi-i tori — La a —

dam. — rați! — În-tru mulțiani vi-i tori — La a —

dam. — rați! — În-tru mulțiani vi-i tori — La a —

Le-ru, Ler, Ler, Să-nă-ces-te Săr-bă-tori De ani mulți, în-de-lun-gați, Să-nă-

Le-ru, Ler, Ler, Să-nă-ces-te Săr-bă-tori De ani mulți, în-de-lun-gați, Să-nă-

ces-te Săr-bă-tori De ani mulți, în-de-lun-gați, Să-nă-

ces-te Săr-bă-tori De ani mulți, în-de-lun-gați, Să-nă-

toși vă bu-cu-rați, bu-cu-rați!

toși vă bu-cu-rați, bu-cu-rați!

toși vă bu-cu-rați, bu-cu-rați!

toși vă bu-cu-rați, bu-cu-rați!

Nunta din Cana Galileii

COLINDA'

Andante con moto

G. Dima

Musical score for the first system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G major and 4/4 time. The tempo is *Andante con moto*. The lyrics are:

La nun-ta ce s-a-n-tim-plat în
 La nun-ta ce s-a-n-tim-plat în
 La nun-ta ce s-a-n-tim-plat în
 La nun-ta în

Musical score for the second system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G major and 4/4 time. The tempo is *Andante con moto*. The lyrics are:

Ca-na Ga-li-le-ii fos-ta și l-
 Ca-na Ga-li-le-ii fos-ta și l-
 Ca-na Ga-li-le-ii fos-ta și l-
 Ca-na Ga-li-le-ii

— sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

— sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

— sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

— le — ii fos — ta și I —

— le — ii fos — ta și I —

— le — ii fos — ta și I —

fos — ta și I —

ritard.

sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

sus che — mat — in Ca — na Ga — li —

le ii.
le ii.
le ii.
le ii.

2.

*Iară Mama lui Isus în Cana Galileii
Văzînd că nu-i vin de-ajuns în Cana Galileii*

3.

*Zise fiul meu iubit în Cana Galileii
Vinul li s-a isprăvit în Cana Galileii.*

4.

*Iar Isus că s-a sculat în Cana Galileii
Slugile că a chemat în Cana Galileii*

5.

*În șase vase ap-au pus în Cana Galileii
Și le-a umplut pînă sus în Cana Galileii*

6.

*Isus le-a binecuvîntat în Cana Galileii
Apa-n vin s-a prefăcut în Cana Galileii.*

Plugușorul

Prelucrare de
N. LUNGU

Vivace $\text{♩} = 168$

Musical score for the first system of 'Plugușorul'. It consists of four staves. The top two staves are empty. The third staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 5/8. It contains a melody starting with a forte (f) dynamic, with notes and rests corresponding to the lyrics 'Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!'. The bottom staff is in bass clef with the same key signature and time signature, also containing a melody with notes and rests corresponding to the lyrics 'Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!'.

Musical score for the second system of 'Plugușorul'. It consists of four staves. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 5/8. It contains two vocal lines: line 1 with lyrics '1 Mîi-ne a-nul se-n-no-ies-te,' and line 2 with lyrics '2 Bo-i-șo-rii di-na-in-te'. The dynamic is mezzo-forte (mf). The second staff is also in treble clef with the same key signature and time signature, containing a melody with notes and rests corresponding to the lyrics 'Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!'. The dynamic is mezzo-forte (mf). The third staff is in treble clef with the same key signature and time signature, containing a melody with notes and rests corresponding to the lyrics 'Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!'. The dynamic is mezzo-piano (mp). The bottom staff is in bass clef with the same key signature and time signature, containing a melody with notes and rests corresponding to the lyrics 'Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!'. The dynamic is mezzo-piano (mp).

Musical score for the first system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) in G major and 4/4 time. The lyrics are: *Hăi! Hăi!* (repeated three times). The vocal lines include: *de la roa-tă în cup-tor,* *cu cor-ni-te A-fi-tea vi*, and *le, de pia-tră. ten o-bot!*

Musical score for the second system, featuring four staves. The lyrics are: *Hăi! Hăi!* (repeated three times). The vocal lines include: *U-rați, flă-căi, A-ții bani în* (repeated), *mî-năți, mîi! în trun-zar,*, and *U-rați, flă-căi, A-ții bani în* (repeated).

Musical score for the third system, featuring four staves. The lyrics are: *mî-năți, mîi! bu-zu-năți!* (repeated), *Hăi! Hăi!* (repeated three times), and *5. Cei din ca-să Să tra-ias-că*.

Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! U—rați, Elă—câi,
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! U—rați, Elă—câi,
 A—ta—ră să iz—vo—ras—că U—rați, Elă—câi,
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!

mi—nați, măi! U—rați, Elă—câi, mi—nați, măi!
 mi—nați, măi! U—rați, Elă—câi, mi—nați, măi!
 mi—nați, măi! U—rați, Elă—câi, mi—nați, măi!
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!

accel.....

Coda

Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!
 Hăi! Hăi Hăi! Hăi! Hăi!
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi Hăi Hăi!
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!
 Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi! Hăi!